

श्रीविष्णोर्नामसहस्राणिविशिष्टाद्वैत सम्मतार्थस्यानुशीलनम्

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालयस्य विद्यावारिधिः (पी-एच० डी०)

इत्युपाधये प्रस्तुतः शोधप्रबन्धः

निर्देशकः

डॉ० महाप्रभुलाल गोस्वामी

पी-एच० डी०

आचार्य एवं अध्यक्षः

दर्शन विभाग

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालय, वाराणसी

अनुसन्धाता-

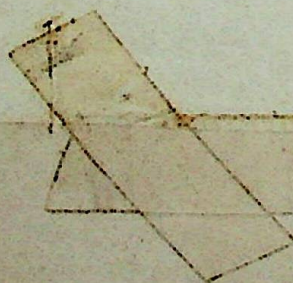
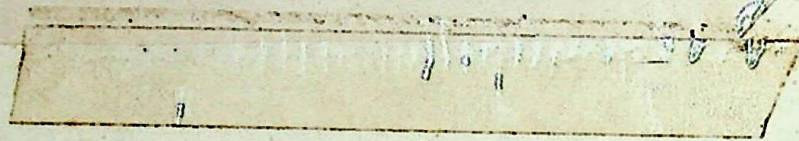
के.एच. मोहन पाण्डेय

वेदान्ताचार्य, नवयुगाय,

मीमांसा, शास्त्री

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालय, वाराणसी

मई, १९८६ ई०

. 44 VHP. 2

४२२/१.

श्रीविष्णोवात्मसूत्राणि विष्णुसूत्रम्

सप्तमस्तोत्रम्

सप्तमस्तोत्रम्

सप्तमस्तोत्रम्

संस्कृत-विज्ञान-संस्थान

संस्कृत-विज्ञान-संस्थान

संस्कृत-विज्ञान-संस्थान

संस्कृत-विज्ञान-संस्थान

संस्कृत-विज्ञान-संस्थान

श्रीविष्णोर्नामसहस्राणिविशिष्टाद्वैत सम्मतार्थस्यानुशीलनम्

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालयस्य विद्यावारिधिः (पी-एच० डी०)
इत्युपाधये प्रस्तुतः शोधप्रबन्धः

निर्देशकः

डॉ० महाप्रभुलाल गोस्वामी

पी-एच० डी०

आचार्य एवं अध्यक्षः

दर्शन विभाग

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालय, वाराणसी

अनुसन्धाता-

केशव मोहन पाण्डेय

वेदान्ताचार्य, नव्यन्याय,

मीमांसा, शास्त्री

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालय, वाराणसी

सई, १९८६ ई०

संस्कृत-विश्व-विद्यालय-मुंबई

पुस्तकालय-मुद्रा-पत्रिका

(१३-११-१९५९) म. वि. वि. म. पुस्तकालय-मुद्रा-पत्रिका-३
मुद्रा-पत्रिका-३-१९५९

महाप्रभुलाल

श्री केशवमोहन पाण्डेयः, श्री विष्णोनामि सहस्राणि

विशिष्टाद्वैतसम्प्रदायस्यानुशोलनम् इति विषयमधिकृत्यमन्त्रिदेशने

विधावारिधिरित्युपाक्ये शौचप्रबन्धं प्रणीतवान् । सुशोलः सुचरित्रः

दर्शनज्ञान सम्पन्नः सर्वार्थोपयुक्तो यमनुसन्धानायेति शौचप्रबन्धं समु-

पस्थापनाय संस्तौति -

वन्दे श्री विष्णोनामिं मुनिमयं, नमः HE 1270-12-02 (आम
महाप्रभुलाल गोस्वामी)

पद्माक्षं प्रेक्षितव्यं प्रणम्य मुनिं वाञ्छते जगति
सर्वेभ्यः प्रेक्षितं सर्वं उत्तमकृपाः शौचं जगत् ॥३॥

सर्वं वाञ्छयन्नायेनं मुनिं वाञ्छयन्नायेनं ।
पद्माक्षायनामं वेदा यन्नायनायनाः ॥३॥

वाञ्छे उत्तमं विष्णोनामिं मुनिं वाञ्छयन्नायेनं ।
मुनिं वाञ्छयन्नायेनं वाञ्छयन्नायेनं ।
वाञ्छे उत्तमं विष्णोनामिं मुनिं वाञ्छयन्नायेनं ।
वाञ्छे उत्तमं विष्णोनामिं मुनिं वाञ्छयन्नायेनं ॥३॥

CCO. Vasishtha Tripathi Collection. Digitized by eGangotri

मंगलाचरण

त्रिभुवनकमनं तमालवर्णरविकर्णस्वराभ्यरदवाने ।
 वपुरलक्ष्म्युलावृत्ताननाब्जं विजयसत्वरतिरस्तुमे नवजा ॥
 युक्तिरुगर्जो विष्णुविष्वक्कवलुल्लिख्यवायुलङ्कृतास्ये ।
 मम निशितशरैर्विभिद्यमानत्वं चिद्विलसत्पद्मे स्तुकृष्णजात्मा ॥१॥

तस्मै रामानुजायार्थं नमः परमयोगिने
 यः श्रुतिस्मृतिसूत्राणामन्तर्ज्वरमशोशयत् ॥२॥

वन्दे गौविन्दतातां मुनिमथ, मनवै लक्ष्मणार्थं महान्तं
 ध्यायेयं यामुनार्थं मम हृदि तनवै राममेवाभियायाम् ।
 पद्माक्षं प्रेक्षिणीयं प्रथममपि मुनिं नाथमीडे शठारिं
 स्तामि प्रेक्षयै लक्ष्मणं शरणमशरणः श्रीधरं संश्रयेयम् ॥३॥

नमो नारायणायैव कृष्णद्वैपायनात्मने ।
 यदामुष्यायणा वेदा महामारतपन्वमाः ॥४॥

जातो लक्ष्मणमिश्रसंश्रयधनाच्छ्रीवत्सविह्नाहर्षः
 भूयो मट्टपराशरैरिति फणितः श्रीरङ्गमती स्वयम् ।
 श्री श्रीरङ्गपतिप्रसादतृणया श्रीरङ्गनाथाह्वयः
 श्री रङ्गेश्वरकारितो विवृणुतो नाम्ना सहस्रं हरैः ॥५॥

तुलनात्मक

- I. विद्यायाः सारं विदुषोऽपि विदुषः विदुषः
II. तस्य विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
I. विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
II. तस्य विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः

विदुषः विदुषः विदुषः विदुषः
II. तस्य विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः

विदुषः विदुषः विदुषः विदुषः
I. विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
विदुषः विदुषः विदुषः विदुषः
II. तस्य विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः

I. विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
II. तस्य विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः

I. विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
I. विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
I. विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः
II. तस्य विदुषोऽपि विदुषः विदुषः विदुषः

संसारो यमपण्डितो भगवति प्रागेवभूयः कलौ ।
 पूणमिन्यतमे जने द्युतिशिरोगुह्यं ब्रूवे साहसात् ॥
 तत्रस्तोत्रमिदंप्रकाशयति यस्तुत्यश्च यस्तावुभौ ।
 व्यासः कारुणिको हरिश्च तदिदं मौख्यं सहैतां मम् ॥ ६॥

कुमादिन् दिव्यलोकं तदनुमणिम्यं मंडपं तत्र शेषं ।
 तस्मिन्धर्मादिपीठं तदुपरिक्मलं चामरग्राहिणीश्च ॥
 विष्णुं देवोविमूषायुष्माणामुर्गं पादुके वैनतेयं ।
 सैन्यं द्वारपालान् कुमुदमुक्ताणान्चिष्णुमक्तान् प्रपथे ॥ ७॥

रमादिसंलालिपादपद्मं रमानिवासं रमणीयकोत्तिम् ।
 अहेतुसंपालितमक्तजालं मृदुं दयालुं शरणं प्रपथे ॥ ८॥

भूः पादौ यस्य नाभिविद्यदसुरनिलश्चन्द्रसूयौ च नेत्रे ।
 कणाविशाः शिरो धौमुखमपि दहनो यस्य वास्तेयमब्धिः ॥
 अन्तस्थं यस्य विश्वं सुरनरत्नगोभोगिगन्धदैत्यैः ।
 चित्रं रंरम्यते तं त्रिभुवनवपुषं विष्णुमीशं नमामि ॥ ९॥

केनोपायेन लघुना विष्णोर्नामिसहस्रकम् ।
 पठ्यते पण्डितैर्नित्यं श्रोतुमिच्छाम्यहं प्रभो ॥ १०॥

नमो स्त्वनन्ताय सहस्रमूर्तये, सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ।
 सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥ ११॥

। तिरः सुसुतीए जीमप विहणीपप विहणी
 ॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 । सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥१॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप

। सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 । सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥२॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप

। सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप

। सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 । सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥३॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप

। सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप

। सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप
 ॥ सुसुतीए विहणीपप विहणीपप विहणीपप

अर्थे हरौ तदभिधायिनि नामवर्गे,

तद्वचन्यकै मयि च बन्धविशेषमैत्य ।

सेवध्वमेतदमु तं प्रणिपत्य याचे ।

मध्यस्थमत्सरिजना ह्य मा च भूवन् ॥१२॥

श्रीकाश्यपन्वपयोनिधि पूणसौमम् ।

वानाद्रियोगिपदपंकज भृङ्गराजम् ।

श्री बालदेसिकमहं शरणं प्रपद्यते ।

श्रीशालग्रामगुरुवर्य महं नमामि ॥१३॥

गशिव मोहन यादव
चिखिचद

0000000000
00000000
000000
000

विषयानुक्रमिका

पृष्ठ संख्या

मूषिका

प्रथमो ध्यायः

प्रथमशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम् -

विश्वम्, विष्णुः, वण्टकारः, मूतमव्यभवत्प्रभु, मूतकृत्, भावः,
मूतात्मा, मूतभावनः, पूतात्मा, परमात्मा, मुक्तानां, अव्ययः, सादागो,
दौत्रज्ञः, योगः, प्रधानपुरुषोऽश्वरू, श्रीमान्, केशवः, सर्वः, शिवः, स्थाणू
मूतादि, संभवः, भावनः, मर्ता, प्रभवः, प्रभुः, ईश्वरः, स्वयंभूः, शंभुः, पुष्कारदाः
महास्वनः, धाता, विधाता, धातुरुत्तमः, अप्रमेयः, हृणीकेशः, अमरप्रभुः,
मनुः, त्वष्टा, ध्रुवः, कृष्णः, लोहिताक्षः, प्रभूतः, पवित्रम्, महोत्तमः, ईशानः,
प्राणवः, प्राणः, ज्यैष्ठः, शैष्ठः, प्रजापति, मूर्ध्नि, माधवः, मधुसूदनः,
विक्रमो, धन्वी, क्रमः, कृतज्ञः, बहः संत्सरः, व्यालः, प्रत्ययः, जजः, सर्वेश्वरः,
सिद्धः, सिद्धिः, सर्वादिः ।

द्वितीयो ध्यायः

द्वितीय शतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम्

अव्युतः, वृणाकपिः, अमियत्या, वसु, वसुमनाः, सत्यः, समात्मा,
संमितः, अमोघः, वृणकर्मा, वृणाकृति, रुद्रः, बहुशिराः, वभुः, अमृतः, वरारोहः,
महातपाः, सर्वत्रिः, सर्ववित्, भानुः, विष्वक्सेनः, वेदः, वेदवित् वेदाङ्गः, वेदवित्
कविः, कृताकृतः, चतुरात्मा, चतुर्व्यूहः, मौजम्, मौक्ता, जादादिजः, अनघः,

विजयः, पनर्वसुः, उषेन्द्रः, वामनः, शुचिः, रणिः, धृतात्मा, नियमः, यमः, वैद्यः
 वोरहा, माक्वः, मधुः, महाबलः, महाशक्तिः, महाधुतिः, श्रीमान्, अमेयात्मा,
 सतांगति, सुरानन्दः, गोविन्दः, गोविन्दापतिः, दमनः, हंसः, सुतपाः, पद्मनाभः,
 अमृत्युः।

तृतीयोऽध्यायः

तृतीयशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामव्ययनम् -

सर्वदृक्, सिंहः, संधाता, स्थिरः, जजः, शास्ता, विश्रुतात्मा, धामः,
 सत्यः, निमिषः, अनिमिषः, वाचस्पतिः, ग्रामणी, न्यायः, नेता, आवर्तनः,
 संवृतः, वन्धिः, अनिलः, धारणीधरः, सुप्रसादः, प्रसन्नात्मा, सत्कर्ता, सत्कृतः
 साधुः, जन्दुः, नारायणः, नरः, सिद्धार्थः, सिद्धिसाधनः, वृष्णमः, विष्णुः
 वृष्णोदरः, विविक्तः, श्रुतिसागरः, दुर्धरः, वाग्म्यो, महेन्द्रः, वसुदः, वसुः, प्रकाशनः,
 प्रतापनः, मन्त्रः, भास्करधुतिः, मानुः, सुरेश्वरः, पवनः, पावनः, कामहा, कामकृत्,
 कामः, कामप्रदः, प्रभुः।

चतुर्थोऽध्यायः

चतुर्थशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामव्ययनम् -

युगादिकृत्, नैकमायः, महाशनः, अनन्तजित्, दृष्टः, शिखण्डो, वृषः,
 महोदरः, प्रथितः, प्राणः, अपांनिधिः, अप्रमत्तः, स्कन्दः, वरदः, बृहदभानुः
 आदिदैवः, तारणः, तारः, शौरिः, पद्मी, अरविन्दादाः, क्रद्धः, महादाः, शरमः,
 लक्ष्मीवान्, विदारः, रौहितः, हेतुः, वैगवान्, उद्धवः, श्रीगर्भः, परमेश्वरः, गहनः,
 गुहः, संस्मानः, तुष्टः, रामः, विरतः, नैयः, नयः।

:सुहृन्, :सह, :सखी, :सकाम, :सिद्ध, :सत्ता, :सुख, :सुख, :सुखी
 :सकाम, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख

:सुखी सुखी

सुखी सुखी

- सुखी सुखी सुखी सुखी सुखी

:सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख

:सुखी सुखी

सुखी सुखी

- सुखी सुखी सुखी सुखी सुखी

:सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख
 :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख, :सुख

पञ्चमोऽध्यायः

पञ्चमशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम् -

अनयः, वोरः, धर्षः, वैकुण्ठः, पुरुषः, पृथुः, व्याप्तः, वायुः, ऋतुः,
कालः, परिग्रहः, उग्रः, दक्षाः, विश्रामः, अर्थः, अनर्थः, महामांगः, स्थविष्ठः,
भूः, महामत्तः, नचात्री, क्षामः, यत्तः, महोज्यः, सतांगति स्वर्गः, सुमुत्तः सुत्तदः, सुहृत्
वोरवाहु, स्वापनः, व्यापी, वत्सलः, रत्नगर्भः, धर्मो, सत्, अविज्ञाता, विधाता,
कृतलक्षाणाः, सत्त्वस्थः, महादेवः, देवेशः, देवभृत्, गुरुः, गोपितः, गोप्ता, ज्ञानगम्य,
पुरातनः,

षष्ठोऽध्यायः

षष्ठशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम्

शरीरभूतभृत्, भौक्ता, कपोन्दः, सौमयः, अमृतपः, पुरुषत्तमः,
विनयः, सात्वतापति, जीवः, मुकुन्दः, अनन्तात्मा, अजः, महार्हः, जितामित्र,
नन्दनः, नन्दः, महर्षिः, कृतज्ञः, त्रिपदः, गुह्यः, गहनः, चक्रादाधारः, अर्जितः
हठः, वाष्पाः, महामनाः, नन्दो, सहिष्णुः, गतिसंक्षमः, दारुणः, द्विषाप्रदः,
व्यासः, त्रिसामा, सामगः, मेणजम्, शमः, शान्तः, शुभाङ्गः, कुमुदः, गोहितः,
गोप्ता ।

अथ विष्णु

विष्णुस्तोत्रम्

— सुप्रसन्नमस्तुभ्यं नमः —

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

अथ विष्णु

विष्णुस्तोत्रम्

— सुप्रसन्नमस्तुभ्यं नमः —

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

सप्तमोऽध्यायः

सप्तमशतकम्-

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम्-

वृषणादाः, वृषाप्रियः, निवृत्तात्मा, श्रीवासः, श्रीमतां वरः,
श्रीदः, श्रीनिधिः, श्रीवरः, स्वदाः, सतानन्दः, सत्कीर्तिः, मूषयः, मूषणः,
मूति, अशोकः, अर्चितः, कुम्भः, विशोधनः, अनिरुद्धः, शौरि, शूरः, वैश्वः,
हरिः, कामदेवः, कायौ, विष्णुः, क्लिबोरः, अनन्तः, वृषण्यः, वृष, वृषी,
वृषज्ञः, वृषराप्रियः, महाकर्मा, महोरगः, महाकविः स्तवप्रियः, स्तोत्रम्, स्तुतः
रणाप्रियः, पूरयिता, पुण्यकीर्तिः, तीर्थकरः, वसुरेता, वसुप्रदः वासुदेवः ॥

अष्टमोऽध्यायः

अष्टमशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम्

वसुः, वसुमनाः, हविः, सद्गतिः, सदा, सद्भूति, सूरसेनः, सन्निवासः,
सुयामुनः, भूतावासः, वासुदेवः, दर्पहा, अदृष्टः, दुर्वीरः, विश्वमूर्ति, दोष्टमूर्तिः,
अनेकमूर्तिः अव्यक्तः, एकः, नैकः, सः, वः, कः, किम् यत्, तत्, लोकनाथः हेमाङ्गः
वराङ्गः, विष्णुः, शून्यः, घृताशो, अवलः, मानडः, मेखजः, धरावरः, तेजोवृषः,
प्रग्रहः, निग्रहः, व्यग्रः, नैकशृङ्गः, गदाग्रजः, क्तुमूर्तिः, क्तुबाहुः, क्तुव्यूहः, क्तुर्गतिः
क्तुरात्मा, क्तुमार्गः, सुतन्तुः, इन्द्रकर्मा, कृतकर्मा, उद्भवः, सुन्दरः सुन्दः, सुलोचनः ।

नवम् अध्यायः

नवमशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम्

अर्कः, वाजसनिः, ज्यन्तः, ज्वालाभ्यः, महाहृदः, महार्गः,
महामृतः, महानिधिः, कुमुदः, कुन्दरः, कुन्दः, पर्जन्यः पावनः, सर्वतोमुखः,
सुलभः, सिद्धः, न्यग्रोषोदुम्बरः, जश्वत्थः, सहस्रार्चिः, सप्तर्षाः, सप्तवाहनः,
जपटुः, बृहत्, कृशः, स्थूलः, निर्गुणः, महान्, अवृतः, स्वधृतः, स्वास्य, भारमृत,
योगो, क्षामः, सुपर्णः, धनुर्वेदः, अदमः, सर्वसहः, नियन्ता, यमः, सात्त्विकः,
सत्यः, बर्हिः, प्रीतिवर्धनः, विहायसगतिः, रविः, विरोचनः, सूर्यः, सविता,
सुखदः, नैकदः, अग्रजः, सवामर्णी, अद्भुतः, सनात्, सनातनतमः, कपिलः,
कपिरव्ययः ।

दशमोऽध्यायः-

४

दशमशतकम्

वक्ष्यमाणानां शब्दानामध्ययनम्

स्वस्तिदं, स्वस्तिवृत्, स्वस्ति, स्वस्तिमुक्, स्वस्तिवक्षिणः, कुण्डलो,
चक्रो, विक्रमो, शब्दातिगः, शब्दसहः, शिशिरः, शर्वरोकरः, अक्षूरः, पेशलः, वक्षः
वक्षिणः, क्षामिणां वरः, विद्वत्पुत्रः, उत्तारणः, पुण्यः, दुः स्वप्ननाशनः,
वीरहा, रक्षाणः, जीवनः, अनन्तरुपः, जितमन्युः, भयापहः, विद्विषः,
व्यादिशः, अनादिः, लक्ष्मीः, सुवरिः, जननः, भीमः, धाता, पुष्पहासः, प्रजागरः
प्रणवः, पणः, प्राणधृत, प्राणजीवनः, तत्त्वम्, एकात्मा, तारः, सविता,
प्रतितामहः, यज्ञः, यज्वा, यज्ञवाहनः, यज्ञभृत्, यज्ञो, यज्ञसाधनः, अन्नम्, अन्नादः,

आत्मयोनः, स्वयंजातः, वैखानः, द्वातीयः, नन्दको, चक्रो, शाङ्गधन्वा,
गदावरः, रथाङ्गपाणि, अक्षोभ्यः, सर्वप्रहरणायुधः ।

उपसंहारः

पुस्तकानां सूची

सूचिका

संस्कृत-सूत्रम् ।
अथ ।
संस्कृत-सूत्रम् ।

संस्कृत-सूत्रम् ।
अथ ।
संस्कृत-सूत्रम् ।

संस्कृत-सूत्रम् ।
अथ ।
संस्कृत-सूत्रम् ।

संस्कृत-सूत्रम् ।
अथ ।
संस्कृत-सूत्रम् ।

भूमिका

मक्तिशास्त्रमवलम्ब्य अनेकैः ग्रन्थाः मनोविभिः प्रणीताः विद्वद्भिः
समाधृताः । परन्तु नात्र सन्देहो यत् वाचार्थवयैः रामानुज महोदयैः भक्तेः
समीक्षात्मकं साङ्गोपाङ्गं विश्लेषणं प्रस्तुतम् । न तथा तत्पूर्वविभिः
कश्चिदपि मनोविभिः तथा निरूपितमपितु तदनन्तरमेव अन्यैः वाचार्थैः
तद्विश्लेषणं महता संश्लेषेण वैज्ञानिक दृष्ट्या प्रस्तुतम् । वाचारेण च तथा
कर्तुं क्षीप्सितुं शिद्धान्तुन्व ।

एतत् तु अवितथं वचः यत्भक्तेः समीक्षात्मकं निरपेक्षं तुलनात्मकमध्ययनं
रामानुजाचार्यं दृष्ट्या प्रतिनामविवरणपूर्वकं नानुष्ठितं न वा सम्यक् चिन्तितम् ।

वर्तमान युगे जड्वादि वैज्ञानिकाः पूर्णतया लोके (प्रथिताः विपन्ते
विज्ञान प्रभावश्च भुवि दैदीप्यमानः दृश्यते ।

एवमपि सत्यमेव यत् विभिन्न क्षेत्रेषु जाध्यात्मिक चिन्तया मनुष्या
जीवनमापनाय सर्वथा सन्नद्धं धारावाहिकं रूपेण विभक्ते । तत्र भक्तेः प्राधान्यम्
वृद्धानो तने काले वर्तते । आगामिनि च भविष्यति । एषज्जातोया चिन्ता यावत्
मानव सम्यक्ता आर्य संस्कृतिः च पूर्णतया विराक्ते । भवतुनाम कालाकालितं मानव
सम्यक्ता परिवर्तनं परमपि सम्यक्समाजेषु भक्तेः पूर्णप्रवणता अन्यथानेव स्यादिति

तादृशाः भक्तिः प्रवाहः मानवः समाजे सुदृढो विभक्ते । अतः मानव मनसः
उच्छेदनात्पूर्वमेव सम्भव स्व तदुच्छेदः जानयति तत्र भवन्तो भवन्तः यत् वृद्धानोमपि
मनोविभिणां भक्ति सम्बन्धिनि जिज्ञासा विभक्ते । ज्ञान प्रायसः तदनुकूल
कृतिश्च उपलभ्यते । शोधप्रबन्धस्यास्य आलोच्य विषयः भक्ति दर्शितस्य समीक्षात्मक
विमर्शः । नात्रसन्देहः यत्भारतीय संस्कृतिः अखण्ड सत्याराधिकापि परं खण्ड
सत्यस्य महत्त्वमङ्गुणं स्वोक्तौति ।

अस्य देशस्य विद्या कला सर्वाः पि दृष्टिः भक्ति रसानुप्राणीता एव
विराजते । व्यष्टि समूहेन समष्टिः सर्वातीतमूल सत्तायाः अद्भुतः समन्वयः विरुद्धाण
विवक्षाणान्य सामन्जस्यं विशिष्टादौ दर्शनस्यैव शिष्ट्यम् ।

नूनमेव अलण्ड सत्यस्य स्वरूपमुद्घाटितम् आचार्यवरेण परं भारतीय लोकस्य
सर्वथा समन्वय विश्वं प्रति एकात्म्यभावः स्वस्य ब्रह्माण्डात्तर्गतस्य विद्वद्भिरुपस्य
रक्षाणाय सम्बर्धनाय राष्ट्रस्य परिपोषणाय च आहितं विज्ञौ भवेत् । साधनाया
कश्चिन्मूलाधारौ भवति इदमवलम्ब्य लोकालोकाय जनाः प्रवर्तन्ते ।

अत एव नु उक्तं उपनषादि

भूमिव सुखं नारूपे सुखमस्ति

सत्यशिवसुन्दरस्य आनन्दात्मकस्य प्राप्तये सदा मानवः संवेष्टः विद्यते ।
तं प्राप्य च नान्यत्किमपि प्राप्य अवशिष्यते । यमवाप्य सर्वथाभाव एव दूरीकृतो
भवति । जीवनं प्रतिपदं मगवत्पदप्राप्तये तत्स्मरणार्थमेव संयतते ।

भारतीय साहित्यं वागधीविव संम्पूक्तम् ।

तत् एव च समुद्भूतम् । यथा चितः महत्त्वं तथैव बहुलभूतायाः प्रकृतेरपि
अपरिहार्यं महत्त्वं । अतएव विद्वद्विशिष्टमेव ईश्वरमात्मनन्ति मनोनिनः ।
विभिन्नेषु अध्यात्ममार्गेषु धर्मज्ञानं भक्त्योनां स्मानं वैशिष्ट्यं उद्घोषित
तत्तदाचार्यवर्यैः । परन्तु अस्मिन् समोदात्मके निबन्धे भक्तेः सर्वातिशायिनिमहता
या श्रुतिषु प्रकृतिताः सैव पुनः पुनः समर्थते ।

मोक्षा साधनेषु भक्ते विशिष्टं महत्त्वं विद्यते । भक्तिरेव चरमं परं च साध
जीवनस्य एतस्याः भक्तेः तृयाः विभागः प्रदर्शितः आचार्यैः प्रवर्तकावस्था साधका-
वस्था सिद्धावस्था च । प्रथमावस्थायां साधनायाः प्राधान्यम्, दार्शनिकैः शब्दाध्ययनेः
तदाम्यमङ्गीकृतम् । तथा च नामोच्चारणे भावतः स्वरूपस्य स्थायि संस्कारः
अन्तःकरणे प्रतिबिम्बितो भवति । भावतः मङ्गलमधुराकृति वक्तुः श्रोतुश्च मनोमुहुरे
प्रतिष्ठिताः मनोमय मूर्तिः स्वरूपतामाधत्ते ।

मानसः तादृशमभिन्नत्वं तत्स्वरूपेण जायते । तेन कदापि विस्मृतिं पश्य
नायते । सर्वत्र तत्स्वरूपमेव दृष्टिदृश्यते । प्रतिविम्बा गृहणान् द्रुतचित्ते द्रुवित
लाक्षादिषु रागवद् भवति । येन सर्वत्र स एव रागः उपलभ्यते । स्वमेव अन्तःकरणं
प्रतिष्ठितं स्वरूपमेव सर्वत्र भक्तैः जादयति । कदाचित् बाह्यलादीनां प्रेममयी
वृत्तिमाश्रिता । भूत तत्त्वं कणिकाण्यु चैतन्यरूपेण परिव्याप्नोति । उच्यते कालस्यैव
जीवने काचिन्मंगलमयीमधुराणां विराजते । सर्वत्र एकमेव तत्त्वमवलोक्यति बार्हः
भक्तैः ।

इत्येव रागिनां भगवद् रागिणां चरमापरमावस्था । इमामेवावस्थामासाधनवद

उच्यते ज्ञान सम्पन्नोऽपि भक्तिः प्रवाहे प्रवाहितः ज्ञानिदिप्य रसमयी
रक्ताभां सम्प्राप्य धन्यो भवति कृत्यकृत्यो भवति ।

इत्येव भक्तानाम् अनन्यावस्था अपूर्वा अनिर्वचन्याचावस्था तत्त्वं सम्प्राप्य
मैदज्ञानम् समाप्तिमायाति । एतस्यामेवावस्थायां ज्ञानिनः ज्ञानस्य रसस्य च सर्वथा
अभिन्नत्वमुदभासते । नात्र सदैहो यत्भावत्स्वरूपं अग्राकृतं तत्त्वम् । परमपि
शब्दार्थोर्भेदात् यथा चिदानन्दमयो भावान् तथैव तन्नाम्नापि भक्तानां पुनः
चिदानन्दरूपेण अभिव्यज्यते ।

प्रभावस्थायां चितः ज्ञानन्दस्य च अभिव्यक्तिर्भवति । किन्तु साधना
प्रभावात् जनमिव्यक्तरूपमप्यभिव्यक्तं भवति । नियमेन प्रवहमानेयम् चिदकाल साधना
कणौघस्य कारणं भवति । इदञ्च कर्म साधना यस्या नाम साधनयापि निरूपणं
भवति । सा चिच्छुद्धिं शरीरशुद्धिञ्च साध्यादयति ।

साधनावशादेव नवधामेदमिन्न्याभवत्या मनसा, वाचा, कर्मणा, चारधनतत्प
णान जनानां न केवलं चिच्छुद्धिरपि तु भूत शुद्धिरपि जायते ।

फलतः भौतिकमशुद्धं शरीरं विगलितं सत्त्वावभिन्वा चित्च्छारीररूपता-
मायते । बहुधा श्रूयते यद्भवतः वृषुक्षा पिपासादि शून्यः सर्वधामुक्तः समस्त भौतिक
दुखविरहितः उन्मत्तो भवति ।

CCO. Vasishtha Tripathi Collection. Digitized by eGangotri

प्राकृतं दृष्ट्यावलोक्यन् जनः प्राकृतधर्माविवर्जितं निर्मलम् अजरम् अमरं भावशरीरं
वारिणं भक्तं उन्मत्तमेव कथ्येत् । अत एव नु भगवतोक्तम् -

अवचिद् रुदन्त्यञ्जुत् चिन्तया अवचिद्
हसन्ति नन्दन्ति वदन्ति अलौकिकाः ।
नृत्यन्ति गायन्त्यनुशीलमन्त्यजम्
मयन्ति तूष्णीं परमेव निर्वृताः ।

अत एव हरिश्चर प्रणयिषानाद् वा इति याँगसूत्रे उक्तम् । किमन्यत् ब्रह्मैव विधि-
पथिकैः उपास्यः मधुसूदनोऽपि कथयति -

ध्यानाभ्यासवशीकृते च मनसा तन्निर्गुणं निष्कृष्टं
ज्योतिः किंचन योगिनो यदिपरं पश्यन्ति पश्यन्तुते ।
अस्माकं तु तदेव लोचनं चमत्काराय भूयाञ्चिरं
कालिन्दोपुलिनेषु यत्किमपि तन्नीतं महोपावति ॥

एवमेव भक्तैः विश्लेषणमद्वैताचार्यमपि कृतम् । पञ्चदश्यामपि-

भूषासिक्तं यथा ताम्रं तन्निभं जायते यथा ।
रुपादोन् व्याप्नुवञ्जितं तन्निभं पृश्यते ध्रुवम् ।

एवमेव बहुमि आचार्यैः भक्ति विषयेः बहुधा समीक्षितम् आचारितन्त्र
अस्माभिरपि बाहुमानः कायनिष्पाद्यजपध्यानार्चनप्रभृतिदेवताणर्जनात्मको धर्मः, तत्र
परमं पृच्छति -

‘को धर्मः सर्वधर्माणां भवतः परमो मतः ।

[illegible]

— **प्राप्तकर्ता :** १. **प्राप्तकर्ता :** २. **प्राप्तकर्ता :** ३. **प्राप्तकर्ता :**

1. 1945-1946
2. 1947-1948

— १११ —

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered.

अग्रे संसारबन्धनात् मुक्तिसाधनप्रदर्शनं प्रसी मीषेनोक्तं

जगत्प्रभुं देवदेवमनन्तं पुरुषात्तमम् ।

सुवन्नामसहस्रेण पुरुषः सततोत्थितः ॥

जगमाजगमस्य स्वामिनं स्वतितो नवज्जैश्वर्यमवम् परीमोदारम् बालम्बनोक्तेन
मनुष्यः सर्वदुःखातिगो भवति । अग्रे पि - भक्त्या तदर्थमेव सकल फलसाधकं इति,
विष्णुसहस्रनामास्थे ग्रन्थे प्रदर्शितम् ।

अस्मानिः रामानुजप्रणीतस्य विष्णुसहस्रनामभाष्यस्य परमां प्रीतिमासाध-
लोकालोकाय लोकनाथस्य विष्णोः तत्कृतं व्याख्यानमेव अस्मदनुसंधानं विषयत्वेन
स्वीकृतं विदुषां पुरतश्च उपास्थापयन् ह्यं प्रबन्धं अपूर्वमानन्दं विन्दानीम् ।

अस्मिन् प्रसी कानिचित्प्रमाणानि विदुषामामोदाय प्रस्तुयते - यथा -

इह सलु निखिलो पि चेतयमानः प्रमाणतः प्रमेयं परिच्छिन्दन्, तच्चेत्
प्रमेयमनुकूलं तदुपाददीत, यथा सुखवन्दनकनकादिकम्, तच्चेद्विपरीतम् अपोहेत, यथा
दुःखकण्टकादिकम्, तच्चेदनुभयरूपम् उपेक्षेत, यथा काष्ठलोष्टादिकम् । तत्र प्रत्यक्षा-
दिप्रमाणान्तराण्योरर्थोक्तमयोः अत्यल्पत्वानर्थक्यत्वबोधित्वस्य त्वमङ्गुरत्वदुःख-
मित्रत्वदुःखाधनत्वाद्यन्तर्दोषानुणङ्गेण त्याज्यत्वात्, शास्त्रप्रमेययोर्धर्मपरतत्त्वयोः
तद्विपरीत्यादनन्तमङ्गलसंगतत्वाच्च, शास्त्रतदर्थोक्तपादेयत्वं प्रकृष्यते । यथाहुतैरिति-
हासिकाः पौराणिकाश्चैककण्ठाः -

सत्यं सत्यं पुनः सत्यमुद्धृत्य भुजमुच्यते ।

वेदशास्त्रात्परं नास्ति न देवं केशवात्परम् ॥ इति

तव चतुर्दशविधा स्थानप्रधानभूतस्य वेदस्य इतिहासपुराणाभ्यां वेदं समुपबृंह्ये
विमेत्यल्पकृतादौ मां प्रतारिष्यति । इति प्रकारेण इतिहासपुराणाभ्यामर्थे
निर्णेतव्ये पुराणोभ्य इतिहासोत्कर्षे च विवक्षिते श्रीमद्रामायणवन्द्यहाभारतं

‘मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं वि

। मुकतीरु तपु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं

॥ : मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं

मुकतीरु तपु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु
 मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं
 । मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं

मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु
 मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं
 । मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं

मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु
 मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं
 । मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं
 - : मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं

मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु
 मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं
 । मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं
 मनीषिणि विरु मीरणाकाकीपु द्वापनायातं विरु मीरणाकाकीपु

शरणम् ।

तत्र - महाभारतसारत्वात् ऋषिभिः परिगणतः ।

वेदाचार्यसमाहारात् ऋषिभ्यस्तृष्टमतत्त्वतः ॥

परिगृह्यतिशयतो गीतायैकार्थ्यतश्च नः ।

सहस्रनाम्नामध्याय उपादेयतमो मतः ॥

महाभारतं हि परिगृह्यविशेषावसिताविष्णवचनसंस्थायात्मकत्वात्
इतिहासत्त्वकृतात्प्राप्तत्वात्, पुराणेषु तावत् वायुपौर्वतशैवयोः

मतिमन्यानामविध्य येनासौ श्रुतिसागरात् ।

जगद्धिताय जनितो महाभारतचन्द्रमाः ॥

भविष्यत्पुराणै-

विमेति गहनाच्छास्त्रान्नरस्तीव्रादिवीणवात् ।

भारतः शास्त्रसारो यमतः काव्यात्मना कृतः ॥

मात्स्ये-

यस्य द्वैपायनः पुत्रः स्वयं विष्णुरजायत ।

प्रकाशो जनितो येन महाभारतचन्द्रमाः ॥

वंष्पावे -

वृष्णाद्वैपायनं व्यासं विद्धि नारायणं प्रभुम् ।

को ह्यन्यो भुवि मैत्रेय महाभारतकृद्भवत् ॥

माकण्डेयै-

व्यासवाक्यजलायेन कुर्मतिरुहारिणा ।

वेदशैलावतीर्णो नौरजस्का महो कृता ॥

1 : प्रमाणित : प्रमाणित : प्रमाणित - १६

11. உயிரினங்களின் பரஸ்பரம் தொடர்பு

[illegible]

11 : EP THEATRE DISTRICT TRUSS

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

। आत्मपरीक्षा विना न भवति तत्तत्परीक्षा

॥ : तन्मयप्रसादः विनीतः प्रवर्तमानः

with **विद्याभ्यासः**

[illegible]

11 : 100 100 : 100 100 : 100 100 : 100

4000

। अथवा ज्ञानेन विदुः । अथवा ज्ञानेन विदुः ।

11 : THE FIRST PART OF THE FIRST PART

— २७ —

1. 1947-48

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

...**சிபிஐ**...

1. राजमिहिर उदयपुरी ललितकलाप्रिया

11. THEY CAN TAKE THE EVIDENCE

तथा ऋणिभिः परिगणितः -

ऋणिभिः परिगणितानि हृत्येतद्विरण्णावसर सर्वेषां हेतुरुपपादयिष्यते ।

- किञ्च, वेदाचार्यसमाहारात् - भगवान् हि वेदाचार्यः कृष्णद्वैपायनः परमाप्ततमः, भगवन्नारायणावतारत्वेन निरस्तिसयज्ञानैश्वर्यादिकत्यागशुण्यकृत्या निरस्तगमस्तविप्रलम्भादिदोषसमावनत्वात्, कलिलमन्दाधिका रिमनुष्यानुग्रहाय व्यससमस्तवेदत्वात्, वेदाधीनैस्तत्त्वानुष्ठानयोरज्ञानसंशयविपर्ययपरिजिहोषया प्रणीतपञ्चमवेदत्वात्, स्ववचनेन चात्त्रियं विश्वामित्रं ब्राह्मणीकृतवतो भगवतो वसिष्ठस्य नप्तृत्वात्, वसिष्ठपुत्रस्त्यवरप्रदानलब्धदेवतापारमार्थज्ञानपुराणसंहिता-कर्तृत्वादि विषयवरातिशयवत्त्वात् लैङ्गोपादिष्वपि पुराणेषु प्रसिद्धस्य भगवतः पराशरस्य चापत्यत्वात्, अनन्यसाधारणतमत्वात् धिविशैर्गौश्वशैर्गपरमर्षिपरिणत्पूजितत्वाच्च । एवंविधैर्गनेन ऋणिभिः परिगणितानामैव भगवन्नाम्नामत्रैतत्स्तोत्ररूपेण समाहृतत्वाच्चायमुपादेयतमः ॥

अपि च भोष्मोत्कृष्टमतत्त्वतः - भोष्मोऽपि हि (प्रत्यायित) प्रतीततमः । तथा हि, राजर्ष्येणु धर्मराजाय भगवता व्यासेन श्रौतुमिच्छसि चैवमग्निहोत्रेन नराधिप्रेहि भोष्मं महाबाहो वृद्धं कुरु पितामहम् ॥

स ते सर्वरहस्येणु संशयान् मनसि स्थितान् ।

हेवा भागोरथीपुत्रः सर्वज्ञः सर्वतत्त्ववित् ।

साक्षाद्वदस्व यो देवान् स्वान् शक्रपुरोगमान् ॥

१. संस्कृत (संस्कृत) की संज्ञा - : संस्कृत एक प्राचीन भारतीय भाषा है।
 २. संस्कृत (संस्कृत) की संज्ञा - : संस्कृत एक प्राचीन भारतीय भाषा है।

॥ पुस्तकालय तन्त्र तन्त्र विद्यालय तन्त्र विद्यालय
॥ पुस्तकालय तन्त्र तन्त्र विद्यालय तन्त्र विद्यालय
॥ पुस्तकालय तन्त्र तन्त्र विद्यालय तन्त्र विद्यालय
॥ पुस्तकालय तन्त्र तन्त्र विद्यालय तन्त्र विद्यालय

यच्च त्वं वक्ष्यसे भीष्म पाण्डवायानुपृच्छते ।
वेदपुलापा इव ते स्थास्यन्ति वसुधातले ॥

भगवता नारदेन च -

कृत्स्नान् हि विविधान् धर्माश्चातुर्वर्ण्यस्य वैत्त्ययम् ।
तच्छीघ्रमनुयुञ्जीध्वं संशयान् मनसि स्थितान् ॥
इत्यादौ च प्रपन्न्य, एनं बहुमहर्षिवृद्धसेवादीर्घवृत्तचरितपत्समाधिलब्ध-
सर्वसाधनात्कारादिप्रभावविशेषवत्स्था प्रशस्य, परतत्त्वधर्मप्रवक्तव्यता वरान् वितर्क्य
नियुक्तत्वात्, माता पितृसुभूषणतत्प्रसादवरलामर्शनाद्यात्, स्वयं च -
वाहो मोहः अमरचैव कल्मषो ग्लानिस्तथा रुजः ।
तव प्रसादाद्गौविन्द सार्धो व्यपगतामि मे ॥

स्वविषय भीष्मस्य -

एष मे सर्वधर्माणां धर्मो विदितयो मतः

इत्यादिना अधिकतमस्वमतत्त्वेन स्थापितत्वाच्च अयमध्यायः उपादेयतमः

परिग्रहातिशयतः -

परिग्रहो हि सार्वभौमो भगवन्नामसहस्रस्य । शास्त्रेणु तावत् समापर्वणि
देवो नामसहस्रवान् इति भावानपि नामसहस्रस्येन मूष्यते । त्रिविष्णुधर्मे च
श्रीगजेन्द्रमोक्षणी- सहस्रशुभनामानमादिदेवमर्थं विभुम् । इति । अत्र चोपादातफल-
श्रुत्योर्गुणप्रपन्नो द्रव्यते । आयुर्वेदादिषु च दृष्टादृष्टशास्त्रेणु, यथा चरकसंहिताय

विष्णुं सहस्रमूर्धनिं चराचरपतिं विभुम् ।

स्तुवन्नामसहस्रेण ज्वरान् स्वान् व्यजोहति ॥

प्रथम
श
न
क
म्

विश्व - ... विनाशक कः

मनोबुद्ध्यां प्रपञ्चप्रतिभां नमः सर्वोत्तमाय कलरादि-
 वनादिभ्यां विद्याभित्तानां बहुधा-चक्रादिप्रतिभाः । वा यन्-
 विद्यान्तविद्यानिर्वाहिनः पदं यत् किन्तुविद्येयं नु सत्यं यन्विद्या-
 विद्याभित्तं ननु प्रपञ्चप्रतिभाः न्यायेयविद्या नु सत्यं यन्विद्या-
 निर्वाहप्रतिभा विद्याभित्तं ननु प्रपञ्चप्रतिभाः न्यायेयविद्या-

प्रथमोऽध्यायः

विश्वं वाचि विद्यमानं विद्यमानं

‘अनुविष्टदिकमिष्टदिविष्टिमाः सन्’ इत्यादि प्रथमं वाचि
 वाचि वाचि प्रथमः ।

वाचि वाचि वाचि वाचि वाचि वाचि-

वाचि वाचि वाचि वाचि वाचि वाचि
 वाचि वाचि वाचि वाचि वाचि वाचि ॥ १ ॥

वाच्यम् -

वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं
 वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं
 वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं

‘वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं’
 ‘वाच्यं वाच्यं वाच्यं वाच्यं’

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

विश्वं - ओं विश्वाय नमः

अर्चनोपयुक्तानां प्रणवपूर्वाणां नमः शब्दोत्तराणाम् अकारादि-
वर्णान्तानां विश्वादिनाम्नां चतुर्थान्तरुपादिप्रदशिकाः । अथ पञ्च-
सिद्धान्तनिष्ठा निणयिन पर, व्यूह विभक्तविशेषेषु स्वानाम् अर्थप्रकरणा-
चित्यापीनरुच्यप्रभृतिभिः न्यायव्यवस्थाप्य, व्याकरणा निरुक्तार्ण-
निर्वक्तनप्रस्थानेन निरुच्यते, तत्र पूर्वं सर्वतोमुखं भगवतः पूर्णत्वमाह-

विश्वम् इति विशत्यवयवानित्यर्थे

अशुषुणिलटिकणिलटिविशिम्यः क्वन् उणादौ प्रथम पादे
इति क्वन प्रत्ययः ।

यथा मौदायर्कं संयमाय पञ्चशिलः-

वेशना दिश्वमित्याहुर्लोकानां का शिवम्
लोकान्श्च विश्वमेवेति प्रवदन्ति नराधिप ॥ इति ।

माध्यम् -

स्वामा विकानवधिका तिरयमाहुर्लोकानां स्वस्वरुपाणां विभक्तैः
परिमूर्ण इत्यर्थः, कात्स्न्यवचनत्वादस्य, आदौ अनवच्छेदमहा विभूतित्वस्य
संकीर्तनयोग्यत्वाच्च ।

तद्दिश्यं संज्ञाप्रमाणत्वात्^१
यथोपलम्भं सर्वत्रलिङ्गनियमः^२

1. संस्कृत

। ईश्वरीय (ः) ईश्वरीय (ः) : ईश्वरीय (ः) ईश्वरीय (ः)

— ७५ —

附註 一

101212 श्रीमती पद्मिनी - 5

कार्यवाचिविश्वशब्दः कारणं वर्तते^१

इतिकेचित् तद्वार्त, सर्वेषां नाम्नाम्, योगरूढिम्या भगवति
स्वशब्दत्वोपपादनात् जघन्यवृत्तेरयुक्तत्वाच्च ।

अन्ये विश्वमिति ब्रह्मपुन्ययोरेकपरं पुनश्चित्तवन्तः तत्
वन्वनमात्रम् ।

तथा हि- न तावत्विश्वपदम् अभेदवाचि न च^३

तत्त्वमस्यादिवत् सामानाधिकरण्येनैक्यपरम्, साज्ञानां
स्वातन्त्र्येण ऐक्यपरत्वाविवक्षाणात् अतस्व हि (विश्वम् विष्णुः
इति अविशेष्य लिङ्गत्वम् निरस्तश्चायमवागैव पदाः अन्यत्र चानेकत्र
इदमेव पूर्णत्वम् सर्वनामभिः (विष्णुरित्यादिभिः) विशिष्यते ।

निरुक्ति-

विश्वम् सर्वत्रपूर्णत्वात् स्वरूपगुणवैभवेः ।

१- शंकरमाध्यम्

२- शंकरमाध्यम्

३- छान्दोग्योपनिषदि ६।८।७

विष्णुर्- ओं विष्णवे नमः

विभवानुप्रवेशेन तावद्विशिनष्टि-

(विष्णुः) इति- स्वविमूतिभूतं चिद्विदात्मकं सर्वं विशतोति

यथा-

‘विवेशभूतानि चराचराणि’^१

‘तदेवानुप्राविशत्’^२ इत्यादि

व्याप्य स्वानिमांल्लोकान् स्थितः सर्वत्र वैश्वः ।

ततश्च विष्णुनामासि विशेषार्तिः प्रवेशनात् ॥

विश्, प्रवेशने इति घातुः तुदादिः तत्र कनुप्रत्ययात्
विष्णुरिति ।

त्रोवराहे ताच्छीत्यादि विणयेण कनुप्रत्ययेन अस्य महिम्नः
स्वामाविकत्वमुच्यते ।

पूणत्वव्याप्तिविणयत्वेन नाम्नोरपुनरुक्तिः

निरुक्ति-

चराचरेणु भूतेणु वेशनात् विष्णुरुच्यते ।

ਸਿੰਘਾਣੀ - ਸਿੰਘਾਣੀ

॥ प्रारम्भिक : विषयसूची ॥

प्राप्तकर्ता : श्री रामु : मुदा विर निर्वि, मुदा

पुस्तक संख्या : १२३४

— ६५ —

१. निम्नलिखित वाक्यों में कृष्ण और श्वेत रंगों के अन्तर्भाव का उदाहरण दीजिए।

वण्ट्कारो - ओं वण्ट्काराय नमः

आकाशादि वैलक्षण्येन एतद्व्याप्तेः प्रयोजनमुच्यते, वण्ट्कारः ।
सर्वं वशं स्वेच्छानुवर्ति करोतीति, करोतेः कर्मण्यण् ।

‘वश कान्तो’ घातोः अदादिः इत्यस्मात् घातोः

निरुक्ति-

स्वेच्छयायो वशे सर्वं वण्ट्कारः करोतिसः

‘सर्वस्य वशो सर्वस्येशानः’^१

भूतमव्यमवत्प्रभु- ओं भूतमव्यमवत्प्रभवे नमः

अतः भूतमव्यमवत्प्रभुः कालत्रयवर्तिनां प्रभुः स्वामी शेषोति
यावत् ।

‘विप्रसंम्योदोव संज्ञायाम्’^२ इति दुः समुदायस्य संज्ञात्वात्
प्रत्ययाविरोधः,

घुष्यन्ति हि शास्त्राणि

‘पतिं पतीनाम्’^३ परमं परस्ताद्विदाम देवं भुवनेशमीड्यम्

१- वृ०उ० ६।४।२२

२- पा०अ० ३।२।१८०

३- सवेद०उ०६-७

:सः स्यात्कृत्यान्तः किं - विश्वकृत्यान्तः

१. विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 । विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 : विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः

-विश्वकृत्यान्तः

: विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 : विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः

:सः स्यात्कृत्यान्तः किं - विश्वकृत्यान्तः

विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः
 विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः, विश्वकृत्यान्तः

१९१९ १९ ०८०७ -१
 ०८०७ १९ ०८०७ -१
 ०८०७ १९ ०८०७ -१

‘कृष्णस्य हि कृते भूतमिदं विश्वं चराचरम्’^१

‘जान्नाथस्य भूपते’^२

निरुक्ति-

‘त्रिकालवर्तिना’ शैली (भूतमव्यभवत्प्रभुः)

भूतकृद् - ओं भूतकृते नमः

पुनः शैलित्वोपपादकानि पञ्च नामानि
सर्वाणि भूतानि स्वतन्त्रः सृजतीति भूतकृद् ।

‘गत्यथाकर्मकश्लिष्यशीढं स्थासवसजनरुहजीर्यतिम्यश्च’^३ इति
अकर्मकात् कर्तरि भवति -

सर्वविशेषविशिष्टकृमाणि एवं तत्र तत्र ज्ञेयम्
भूतानि समस्तानि करोति स्वतन्त्रसृजतीति भूतकृत्

निरुक्ति-

भूतानि योसां सृजति स्वातन्त्र्येण स भूतकृत्

१- मार०सं० ३८१०ख०श्लो २३

२- मार०आनु० १४६-१२

३- पा०ख० ३।४।७२

१. साक्षात् कर्म कर्मिणु किं ही ज्ञानम्

२. किं ज्ञानम्

- श्री कृष्ण

(: कुरुक्षेत्रम्) विषयं गौरीशङ्कर

: स किं किं - ज्ञानम्

साक्षात् सः साक्षात्कर्मिणाम् ही

। किं किं : साक्षात् साक्षात् गौरीशङ्कर

ही १. साक्षात्कर्मिणाम् साक्षात्कर्मिणाम् साक्षात्कर्मिणाम्

- श्री कृष्ण गौरीशङ्कर

सः सः सः साक्षात्कर्मिणाम् साक्षात्कर्मिणाम्

ज्ञानम् साक्षात्कर्मिणाम् साक्षात्कर्मिणाम् साक्षात्कर्मिणाम्

- श्री कृष्ण

ज्ञानम् सः साक्षात्कर्मिणाम् साक्षात्कर्मिणाम्

११ ११११११११ ११११११११ - १

११-१११ ११११११११ - १

११/११ ११११११११ - १

भूतभृद् - भावो - ओं भूतभृते नमः, ओं भावाय नमः

भूता नि विमतीति - भूतभृत्

१ विश्वं विमर्ति भुवनस्य नाभिः १

तथथा रथस्यारेणु नैमिरर्पिता नामावरा अर्पिताः २

स्वमेवेताभूतमात्राः प्रज्ञामात्रास्वर्पिताः -

प्रज्ञामात्राः प्राणेष्वर्पिताः ३ इति

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः

यो लोकत्रयमाविश्य विमर्त्यव्यय ईश्वरः ३ ॥

उक्तवक्ष्यमाण सर्वविभूतिभिः कलापीव प्रचलाकेन विशिष्टतया
भवतीति भावः ।

१ भवतैश्चेति वक्तव्यम् ४ काशिकावृत्तौ इति णा प्रत्ययः तस्मिन्
भगवतिप्रकारतया अन्तरभावादेव हि सर्वस्य तद्विभूतित्वव्यपदेशः ।

१- तै०ना० १-२

२- का०णीतकि० ३-६

३- गीता १५-१७

४- पा०ख० ३।१।१४३

:सः सातः १८: सः विष्णु १८ - विष्णु - सुहृद्

सुहृद् - विहितनिताम्

१. :सिद्धिः सातः विष्णु १८

:सिद्धिः सातः विष्णु १८

- :सिद्धिः सातः विष्णु १८

१८ :सिद्धिः सातः विष्णु १८

:सिद्धिः सातः विष्णु १८

॥ १८ :सिद्धिः सातः विष्णु १८

सातः विष्णु १८

॥ :सिद्धिः सातः विष्णु १८

सिद्धिः सातः विष्णु १८

॥ :सिद्धिः सातः विष्णु १८

१-१ सातः विष्णु १८

१-१ सातः विष्णु १८

१-१ सातः विष्णु १८

१-१ सातः विष्णु १८

भूतात्मा - ओं भूतात्मने नमः

इयम् विमूतिविभूतिमद्भावं शरीरात्मभावलक्षणम् विशिनष्टि
भूतात्मा इति ।

सर्वेषां भूतानां आत्मा, अवरात्मनोऽपि हृदमेव स्वशरीरं
प्रत्यात्मत्वम् यद्व्याप्य साक्षात्प्रवृत्त्यादिषु नियच्छति ।

एवं परस्त्वमिति विशेषः, दारागारकेदारादि विलक्षणैः
अत्यन्तपारतन्त्र्येण अन्तरङ्गो हि देहस्यात्मविभूतिभावः ।

य आत्मनि तिष्ठन्^१

यस्यात्माशरीरम्^२

भूतभावनः - ओं भूतभावनाय नमः

एष सर्वभूतान्तरात्मा^३

जगत्सर्वं शरीरं ते^४

तानि सर्वाणि तद्वपुः^५

१- माध्यन्दिनशाखायाम्

२- माध्यन्दिनशाखायाम्

३- सु०उ० ७

४- रामायण युद्ध १२०-३६

५- वि०पु० १-२२-८६

:सः सः सः सः - सः सः

उत्तरीयः सः सः सः सः सः सः सः सः

। सः सः

उत्तरीयः सः सः सः सः सः सः सः सः

। : सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

। : सः सः सः सः सः सः सः सः

१. सः सः सः सः

२. सः सः सः सः

:सः सः सः सः - :सः सः

१. सः सः सः सः

२. सः सः सः सः

३. सः सः सः सः

सः सः सः सः - १

सः सः सः सः - २

० ००० - ३

११-०११ सः सः सः - ४

तानि धारकपाणकमोग्य प्रदानेन वर्धयतीति भूतभावनः

नन्यादिभ्यां ल्युः^१

कृत्यल्युटो बहुलम्^२

इति वा कर्त्तरि ल्युट्

एवं भावनः प्रतर्दनः इत्यादयोऽपि ल्युट्प्रत्ययान्ताः यथा-

स्वयमेवात्मनात्मानं वेत्थ त्वं पुरुषाणाम्

भूतभावन भूतेश देवदेव जात्पते ॥

एवं स्वरूपस्थिति प्रवृत्तिपालनः शैणित्वमुपपादितम्

उत्पादनपाणपादिरुपादोयमानं प्रत्युद्देश्यं हि शैणी^३
इति शैणः परार्थत्वात्^४ इति समर्थितम् ।

निरुक्ति-

धारकादिप्रदानेन यश्च वर्धयति स्वयम् ।

भूतानि नित्यं कर्त्तुं सत्तु स्यात् भूतभावनः ॥

१- पा० अ० ३।१।१३४

२- पा० अ० ३।३।११३

३- गीता १०।१५

४- पूर्वमीमांसा ३।१।१

: फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं इति निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं

१. : फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं
२. : फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

मुक्तं निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं

- तन्निर्दिष्टं : फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं : तन्निर्दिष्टं : फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

मुक्तं निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

॥ फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

मुक्तं निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

१. निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

॥ मुक्तं निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

- फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

॥ मुक्तं निर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

॥ : फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं तन्निर्दिष्टं फलान्मूलानि विनिर्दिष्टं

४४११११ ०४०४ -१

४४११११ ०४०४ -२

४४१०३ ०४०४ -३

४४१११ ०४०४ -४

पूतात्मा - ओं पूतात्मने नमः

आत्मत्वेऽपि संसारिवत् अस्य शरीरमूतचिद् विदोऽणाननुष्णङ्गात्
पूतात्मा शुद्धस्वभावः ।

परावरयोस्तुल्यत्वेऽपि शरीरसंबन्धेऽवर एवात्माकर्म फलानि
मुञ्जानः क्लिश्यते ।

शंकरभाष्ये तु-

मूतकृदादिभिर्गुणतन्त्रत्वं प्राप्तं प्रतिनिधियते पूतात्मा इति
पूत आत्मा यस्य स पूतात्मा, कर्मधारयो वा 'केवलो निर्गणश्च'^१
इति श्रुतेः ।

गुणौपरागः स्वेच्छतः पुरुषस्येति कल्प्यते ।

'जहात्येनां मुक्ताभांगामजां न्यः'^२

भोजयिता तु परः स्वातन्त्र्येण न मुंक्ते चकास्ति च परम्,
यथा शिष्यशासित्रोरविशिष्टेऽपि कशास्पर्शे, कर्मकर्तृभावमेवेन शिष्य, एक एव
कशया पीडयते न शासिता विज्ञायते च ।

'अनश्नन्नन्याजमिवाकशोति'^३

१- श्वे०उ० ६।११

२- तै०ना० ६।१०।५

३- मु०उ० ३।१।१।

जन्म तिथि १३ - १९९९

पुस्तकालय संस्थापिका, पुणे, महाराष्ट्र, भारत

1 : पृष्ठपत्र त्रितीय

निर्वाह विभाग १९९९ निर्वाह विभाग निर्वाह विभाग

। विषय : भाषा

— १५ —

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

“महापति तिमिर” तत्र मित्यानीक, तन्नाम ८ म् १३ तन्नाम ८ म्

1 : विष्णु जी

। विष्णु जीवितात्मा : कर्मणि : अथाविष्णु

: २० विभागाधिकार्य विनिर्देश

... ..

महाराष्ट्र शासन, शिक्षण विभाग, अहमदनगर जिल्हा, अहमदनगर

I. F. विनायकी तावणीतु न विहापि ताम्रा

जो विद्या की दीपक प्रकाश

3215 65015 -2

210312 075000 -

12 13 14 0507 - 6

परात्मा च - यो परात्मा कः

न मां कर्माणि लिम्पन्ति न मे कर्मफले स्पृहा ।

इति मां योभिर्जानाति कर्मभिर्न स बध्यते ॥

अतः सातत्यगमे घातोः भ्वादि कौ०
वतः (परात्मा) यो मां जानाति कर्मभिर्न स बध्यते ॥

परात्मा ततोमनिणन्तोयम व्युत्पादितः इत्थमयमुत्तरत्रापि (पूतात्मेत्यादौ)

पूना पावने घातोः

गत्यथा कर्मकश्चिच्छिड्० स्था ३

इत्यादिना कर्मकात् कर्तरिक्तः भवन्ति ह्येव विदितकर्माणीप्य

कर्माणि ।

निरुक्ति -

शरीरत्वाच्च जातः तदोर्णैर्न कदाचन ।

लिप्यते यः स पूतात्मा न मुक्ते च फलानि यः ॥

निरुक्ति -

यैः परात्मा तन्निव नास्मन्नेव वात्सल्यम् ।

कर्तुं कर्मात्मनश्च परात्मा प्रीतिः ॥

१- गीता ४।१४

२- आदि ३।४।७२

३- गीता ४।१४

१ तन्मय उत्पत्ति मिति तन्मय उत्पत्ति तन्मय तन्मय

॥ तन्मय उत्पत्ति तन्मय उत्पत्ति तन्मय उत्पत्ति

०१ तन्मय : तन्मय "तन्मय तन्मय"

(तन्मय तन्मय) तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय

: तन्मय "तन्मय तन्मय"

१ तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय

तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय

१ : तन्मय

—तन्मय तन्मय

१ तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय

॥ : तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय तन्मय

४९१४ तन्मय -१

४९१४ तन्मय -१

परमात्मा च - ओं परमात्मने नमः

भाष्य-

यथा सर्वाणि भूतानि अनंतात्मवन्ति, नैवमयमन्येन केनचित्,
अतः (परमात्मा) परो मा अख्येति परमः पृष्ठादरादित्वेन साधुत्वम्
परमश्चासावात्माचेति, अनन्येश्वरः यथा-

‘आत्मेश्वरम्’^१

नापरं पुण्डरीकादात् दृश्यते परतर्णम्^२
न देवं केशवात्परम्^३

‘मत्तः परतरं नान्यत्किञ्चिदस्ति धनञ्जय ।
मयि सर्वमिदं प्रोक्तं सूत्रे मणिगणा ह्व ॥

‘पृ पालनपूरणयोः’ इति जुहोत्यादि

निरुक्ति-

येन भूतान्यात्मवन्ति नायमन्येन चात्मवान् ।
अतो ह्यात्मेश्वरत्वाच्च परमात्मा प्रकीर्तितः ॥

१- तै०ना० ६।११

२- मार०आश्व २।२१

३- गीता ७।७

मुक्तानां परमागतिः - ओं मुक्तानां परमागतये नमः^१

भाष्यम् -

एवं स्वशैशिणमेव परमप्राप्यमाह मुक्तानां परमागतिः प्रकृतिबन्धा-
विधाकर्मसंस्काररुचिविपाकेभ्यः आवरणेभ्य एकान्ततोत्यन्ततश्च
विश्लिष्टा मुक्ताः आम्नायते हि,

तत्सुकृतदुःखकृतेषु तस्य प्रियाज्ञातयः सुकृतमुपयन्त्य प्रियादुष्कृतं
तथथा रथे^२ ।

मुक्तानां परमागतिः

गच्छु गतो धातो

श्यामाच्छ्वलं प्रपद्ये श्वलाच्छ्यामं प्रपद्ये श्व इव रांमाणि विधूय
पापं चन्द्रं इव राहोर्मुखात्प्रमुच्यधूत्वाशरीरमकृतं कृतात्मा ब्रह्मलोकमभिसंभवा-
मोत्यभिसंभवामोति ।

भियते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशया ।

क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे^३ ॥

दैवी ह्येषा गुणमयी मम माया दुरत्यया ।

मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामैतं तरन्ति ते ॥

१- कौण्ठीतकि ब्राह्मणो ० १। ४

२- छान्दो ० ८। १३। १

३- मुण्डो ० २। २। ८

४- गीता ७। १४

भाष्यम् -

अत्र मुक्तानाम् इति बहुवचनेन, तेषां भेदो बहुत्वं च स्पष्टम् तथा

च -

परामृतात्परिमुच्यन्ति सर्वे^१

(साक्षात्) (मुक्तानां गतिः) इत्युक्त्या भागवता च भेदः

तथा च-

जुष्टं यथापश्यत्यन्यमोशमस्यमहिमानमिति वीत शोकः^२

भोक्ताभोग्यं प्रेरितारं च मत्वा सर्वं प्रोक्तं त्रिविधं ब्रह्मैतत्^३

मुक्तोऽप्युपव्यपदेशाच्च^४

इत्यादि स्पष्टं च मोक्षाधर्म-

सहि नारायणो ज्ञेयः सर्वात्मा पुरुषो हि सः

न लिप्यते मलेश्चापि पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥

कर्मात्मा त्वपरो यो सो मोक्षावन्वैस्स युज्यते^५

स सप्तदशकेनापि राशिना युज्यते तु सः ॥

१- मु०उ० ३।२।६

२- मु०उ० ३।३।२

३- श्वे०उ० १।१२

४- ब्र०सू० १।३।२

५- महाभारत शा० ३५२।१४

अतस्तथ्येन मिथ्याभूतेन वा पाधिना कुम्भादिनैव नमोवच्छिन्नं
ब्रह्मैव संसरति मुक्तौतु भेद एव नास्त्येति मतम् ।

अभेदवादिनां तु मुक्तिविषयामेदसाम्यवादाः भज्येरन्,
अपि पाधिकभेदवादिनां च मुक्तस्वरूपमङ्गोपगमात्, मुक्तेरपुरुषार्थत्वम्,
भेदवादसामन्वस्य च स्याताम् इदमेव साम्यं मुक्तावभेदो व्याख्यातः -

तद्भावमावमापन्नस्तदासौ परमात्मना भवत्यभेदी^१

इति तस्य पश्य ब्रह्मणः भावाः ज्ञानशक्त्यादयः स्वभावाः
तेषां भावः आविर्भावः गुणैस्सादृश्यम् अन्येषां द्वितीयो भावशब्दो
व्यर्थः, मुक्तौभेदनिषेधश्च देवाद्युपाधिविषयो व्यञ्जितः ।

इत्यादिना - श्वेतद्वीपवासिनान्दिव्यरुपाद्युपेतत्वं
भावास्य परिचरणैकप्रियत्वं च प्रपञ्च तदेवमुक्तानां लक्षणा मुक्तम् ।

परमेति विशेषणैर्न मुक्तानामेव केषां चिदवधिनागतिर्गम्यते
गृह्यते निर्मुक्तजरामरणात्मकत्वं लक्षणा-

जरामरणमज्ञेयमात्रात् त्रित्ययतन्तिये इति^२

१- विष्णु ० पु ० ६। ७। ६५

२- गी ० ७। २६

एवं मुक्तानां परमागतिः

१ सा काष्ठा सा परागतिः १

२ नामैवानुत्तमां गतिम् २

अव्ययः - ओं अव्ययाय नमः

इदमेव पञ्चमिनामिभिरुपपादयति न वोयते न व्यफाम्यते स्मा-
दिति, (अव्ययः) एरच् एवं प्रत्ययः विनयः ज्य इत्येवमादयः नहि
भगवान् कथंचित् संसारमहाणवाद्भुतोणां स्ववरणारविन्दं प्राप्तवन्तं पुनरा-
वर्त्तयति अत एवास्मासिणुः ।

३ एतेन प्रतिपाद्यमाना इमं मानवमावर्तन्नावर्तन्ते ३

न च पुनरावर्तते, न च पुनरावर्तते ४

५ अनावृत्तिश्शब्दादनावृत्तिश्शब्दात् ५

यमस्मृता-

६ सत्त्वं वहति सूक्ष्मत्वात्परं नारायणं प्रभुम् ।

परमात्मानमासाध परं वैकुण्ठमीश्वरम् । ६

१- कठोप

२- गो०७। १८

३- छा०उ०८। १५। १

४- ब्र०सू० ४। ४। ४।

: श्रीगणेशाय नमः

१ : श्रीगणेशाय नमः

२ : श्रीगणेशाय नमः

: नमः शिवाय - : प्रणमः

- तस्य शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः
श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः
- तस्य शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः
१ : श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः

" श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः
१ : श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः
२ : श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः

- श्रीगणेशाय नमः

१ : श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः
२ : श्रीगणेशाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय नमः

श्रीगणेशाय नमः - १

श्रीगणेशाय नमः - २

श्रीगणेशाय नमः - ३

श्रीगणेशाय नमः - ४

जुमृतत्वाय कल्पते न निवर्तेत वै पुनः

यति धर्मगतशान्तः सर्वभूतसमो वशी ।

प्राप्नोति परमं स्थानं यत्प्राप्य न निवर्तेत^१ ॥

पुरुषः - ओं पुरुषाय नमः

पुरु बहु सनोतीति (पुरुषः) सनोतेः दानकर्मणः ।

‘अन्येष्वपि दृश्यते’^२ इति हः ‘णण्टु दाने’ वातौः

मुक्तेभ्योऽपि बाह्व्येनसा परिच्छेदनगुण विभक्त्यानुभवम् ददाति
हि भावान्, यथा -

‘दिव्येन चक्षुणा रममाणः’^३

निरुक्ति-

मुक्तेभ्यस्त्वात्मपर्यन्तदानात् पुरुषः ईरितः ।

१- हारोतः

२- पा० अ० ३।२।३०१

३- छा० उ० ८।१२।३।

:सु है कौनसी न किन्तु हातासु
 । किन्तु किन्तु : हातासु किन्तु
 ॥ किन्तु न हातासु किन्तु किन्तु

:सु हातासु किन्तु - :सु हातासु

। :सु हातासु :सु हातासु (:सु हातासु) किन्तु हातासु

:सु हातासु :सु हातासु :सु हातासु :सु हातासु
 किन्तु हातासु किन्तु हातासु किन्तु हातासु
 -सु हातासु किन्तु

:सु हातासु :सु हातासु :सु हातासु

-सु हातासु

। :सु हातासु :सु हातासु :सु हातासु

:सु हातासु - १

१०११११ १०११११ - १

१०११११ १०११११ - १

साक्षाती- ओं साक्षाती नमः

१ रसां वै सः रसं ह्येवायं लब्ध्वा नन्दो भवति १

२ तद्देतुव्यपदेशाच्च २ इति

एवं तानानन्दयन्, स्वयमपि तृप्यन् साक्षात्कारीतीति साक्षाती ।

निरुक्ति-

स्वयमानन्दयन् तृप्यन् साक्षाती साक्षात्कारीति सः

दोत्रज्ञो - ओं दोत्रज्ञाय नमः

३ साक्षाद्दृष्टारिसंज्ञायाम् ३ इति इतिः विशिनष्टि हि मुक्तप्राप्यम् ।

४ ब्रह्मणा विपश्चिता ४ इति

विविधं पश्यच्चित्तं हि विपश्चित्त्वम् ,

इत्थं तेभ्यः स्वानुभवं दातुं तदेकान्तं दोत्रं जानातोति दोत्रज्ञः ।

१- तै० ७। १

२- ब्र०सू० १। १। १५

३- पा०ब० ५। २। ६१

४- तै०ब्रा० १। १। २

:सः निरुपेयः किं - निरुपेयः

१. निरुपेयः किं तद्वत्तु निरुपेयः किं : १३ किं निरुपेयः

किं १३ निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः

१. निरुपेयः निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः

- निरुपेयः

: १३ निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः

:सः निरुपेयः किं - निरुपेयः

१. निरुपेयः किं तद्वत्तु निरुपेयः किं : १३ किं निरुपेयः

किं १३ निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः

: १३ निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः

१. निरुपेयः निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः तद्वत्तु निरुपेयः

१३ १३ १३

१३ १३ १३

१३ १३ १३

१३ १३ १३

‘जातो नृपसर्गैः’^१ इति कः स्वभोगसमृद्धि समुद्भवमूमित्वात्,
क्षेत्रं परमव्योम्, तादृशशरीरत्वाद्वा, यथा -

‘आकाशशरीरं’^२

‘मुक्तानां तु गतिर्ब्रह्मन् क्षेत्रज्ञ इति कल्प्यते’^३

तद्धि मुक्तानां भगवदनुभवस्थानम् ,

अव्यक्तो ह्यार इत्युक्तस्तमाहुः परमां^४ गतिम्
यं प्राप्य न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम् ।।

‘तन्मोक्षस्तत्परं तेजो विष्णोरिति विनिश्चयः’^५

श्रीवाराहे आस्त्यम् प्रति भावान् -

यमाहुः सर्वभूतानां प्रकृतिं ध्रुवाम् ।

अनादिनिघ्नं देवं प्रभुं नारायणं परम् ।^६

ब्रह्मणः सद्नात्तस्य परं स्थानं प्रकाशते ।

१- ३।२।३ पा०ख०

२- तै० ६।२

३- भार०मो०

४- गीता

५- ब्रा०

६- भा०वारा०प०

१. शास्त्राभिप्रायानुसारं शास्त्राभिप्रायः : कः शिष्यः "कौशिकस्य शिष्यः"

- शास्त्र, शास्त्राभिप्रायानुसारं, शास्त्राभिप्रायः शिष्यः

२. शास्त्राभिप्रायः

३. शास्त्राभिप्रायः शिष्यः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

४. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

५. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

६. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

७. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

- शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

८. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

९. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

१०. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

११. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

१२. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

१३. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

१४. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

१५. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

१६. शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः शास्त्राभिप्रायः

श्रीहरिवंशे वैदिकपुत्रानयने भावान्,

ब्रह्मतेजोभयं दिव्यमाश्चर्यं दृष्टवानसि ।

अहं स भरतश्रेष्ठ मयै जस्तत्सनातनम् ।

प्रकृतिस्सा मम पराव्यक्ताव्यक्ता च भारत ।

तां प्रविश्य भवन्तोह मुक्ताभरतसत्तम् ॥

सा सांस्थानां गतिः पार्थ योगिनां च तपस्विनाम् ।

तत्परं परमं ब्रह्म सर्वं विभजते जात^१ ॥

ज्ञा अवबोधने , द्वा, दायै, द्वा निवासात्यौ, धातौ:

निरुक्ति-

क्षेत्रतुं परमव्योम मुक्तेभ्यो वैत्ति नित्यशः ।

दातुं स्वानुभवं यश्च क्षेत्रज्ञः स तु कथ्यते ॥

अक्षराय नमः - अक्षरः एव च

१- भा०हरि०

सुतापान विजयानुसारी है ईश्वरी ज्ञान

- I. जीवन्मुक्तपद विजयानुसारी ज्ञानविज्ञान
- I. सुतापानसूत्रानुसार विषयविज्ञान च ज्ञान
- I. ज्ञान च तत्त्वज्ञानानुसार तत्त्वज्ञानविज्ञान
- II. सुतापानसूत्रानुसार ज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान
- I. सुतापानसूत्रानुसार विज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान
- II. सुतापानसूत्रानुसार विज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान

विज्ञान, विज्ञानविज्ञान, विज्ञान, विज्ञान, विज्ञान, विज्ञान

—ज्ञानविज्ञान

- I. ज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान
- II. ज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान विज्ञानविज्ञान

P 19 : 1919 - 1919 1919

विज्ञानविज्ञान

योगो - ओं योगाय नमः

अस्यैव निरुपाधिकमुक्त्युपायत्वमपि वक्ति, योगः
युज्यते प्राप्यते अनेनेति

‘अकर्तरिचकारकै संज्ञायाम्’^१ इति धन्ना स्वम् अमीधैः, सर्गः
इत्यादीनि धन्नान्तानि सायुज्यस्यानन्यापेक्षाः साक्षाद्वेतुरित्यर्थः।

निरुक्ति-

उक्तं हि मुक्तप्राप्यत्वमथोपायत्वमुच्यते ।
साक्षान्मोक्षकहेतुत्वात् योग इत्यभिधीयते ॥

योगविदानैता - ओं योगविदानैत्रे नमः

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः॥^२

इति व्यवहितोपायनिष्ठानामपि योगविदानैता
ज्येतस्तृच,
मर्ता, घाता इत्यादयोऽपि तृज्यन्ताः फलपर्यन्तनिवारिकाः
तेषामेहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् ।
मवा मि नन्निरात्पार्थ मय्यावेशित चेतसाम् ॥^३

१- पा ७७० ३। ३। १६

२- गीता १८। ६६

३- गीता १२। ७

प्रधानपुरुषेश्वरः - वीं प्रधानपुरुषेश्वराय नमः

संसारपारंपरमोप्समानैराराधनीयां हरिरैक एव

वैदान्तविज्ञानसुनिश्चितायाः संन्यासयोगाक्तयः शुद्धसत्त्वाः ।

ते ब्रह्मलोकेषु परांतकाले परामृताः परिमुच्यन्ति सर्वे ॥

इदमेवोपपाद्यते प्रधानपुरुषेश्वरः

प्रधानस्य - बन्धहेतोः पुरुषाणां च

बध्यमानानां सर्वथा नियामकः

स्थेष्टमास^२ इत्यादिना वस्त्वं एवं स्थावरः यथा,

संयुक्तमेतत्कारमकारं च व्यक्ताव्यक्तमरते विश्वमोक्षः ।

वनोशश्चात्मा बध्यते भोक्तृभावात् ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः^३ ॥

एवं ईश्वरो हि स्वमायया जीवानपराध्यते बन्धन, प्रपद्यमानाश्च

मुच्यन् क्रीडितुं प्रभवति,

दैवो देवस्य क्रीडतः संसार मोक्षास्थिति बन्धहेतुः

ईश ऐश्वर्यं धाता^१ पुर, अग्रगमने धाताः

निरुक्ति-

बन्धहेतोः प्रधानस्य बध्यमानानां च यः

नियामकस्सर्वदा स प्रधानपुरुषेश्वरः ॥

१- मु०उ० ३।२।६

२- पा०व० ३।२।१७५

३- श्वे०उ० १।८

:मः पाठकः कृतम् - :उत्तरः कृतम्

मः कृतम् कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

I : कृतम् कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

II : कृतम् कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

:उत्तरः कृतम् कृतम् कृतम्

मः कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

:कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

मः कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

I : कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

II : कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

मः कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

मः कृतम् कृतम् कृतम्

:कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

:कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

-कृतम् कृतम्

:कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

II : कृतम् कृतम् कृतम् कृतम्

नारसिंहवपुः- ओं नारसिंहवपुः नमः

श्री विष्णुतत्त्वै

“पराभिध्यानाद्यु त्तिरोहितम् ततो ह्यस्य बन्धविपर्यया”^१
 “देहयोगाद्भासोऽपि”^२

इति च सूत्रे ताच्छीत्यविषयेण वरचा तत्त्वत्रयभेदः ईश्वरेशि-
 तव्यमावश्च अर्नापाधिको ज्ञाप्यते, स्वभक्त्यन्तरायनिवारणमपि प्रदर्शयति
 नारसिंहवपुः ।

भक्तभयापहतदोषासमदाणाप्रतिपन्नयथाकामदिव्यमहानृसिंहसंहननः

योरनः दीर्घः संहितायाम्, “आद्गुणः” स्वभक्त्यन्तरा यनि-
 वारणमपि प्रदर्शयति, नारसिंहं, नरसिंहं संबन्धिवपुः शरीरम् अस्येति नारसिंह-
 वपुः ।

“ह्रुप” बीज सन्ताने याता

निरुक्ति-

नरवत् सिंहवद्वृषं यौ विमर्त्यभयप्रदम् ।

यथाकामं तु भक्तानां नारसिंहवपुः स्व सः ॥

१- ब्र०सू० ३।२।४

२- ब्र०सू० ३।२।५

: एक प्रमुखक्रीडा वि - प्रमुखक्रीडा

विश्वप्रमुखी वि

विश्वप्रमुखी वि प्रमुखी वि प्रमुखी वि

- प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा
प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा
। : प्रमुखक्रीडा

: प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा

- प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा
- प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा : प्रमुखक्रीडा
। : प्रमुखक्रीडा

प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा

- प्रमुखक्रीडा

I प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा
II : प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा प्रमुखक्रीडा

११११ ११११ -१
११११ ११११ -२

श्रीमान् - ओं श्रीमते नमः

अतः परस्परदुर्घटापूर्व विकृतरूप परिग्रहादपि (श्रीमान्)
सौन्दर्यलावण्यादिभिरतिमनोहरादिव्यरूपः तत्र, नृसिंहत्वयोः सुघटितत्वम्
पश्यताम्, शुद्धिमदन्यन्मात्रं सिंहमात्रं वा दृष्ट्वा जुगुप्सा जायेतापि
तादृगूपपरिग्रहमात्रेणैव हि जगत् त्रातम् ।

“दंष्ट्राकरालं सुरभीतिनाशनं कृत्वावपुर्दिव्यनृसिंहरूपिणा ।
त्रातं जायेन” इति

“अस्मिन् सेवायां घातो”

शंकरभाष्य-

यस्य वदसि नित्यं वसति श्रीः स श्रीमान् ।

निरुक्ति-

विरुद्धाकारवत्त्वेऽपि (श्रीमान्) सर्वमनोहरः ।

सर्व विषयों में - सामान्य

(सामान्य) की शब्दावली में उक्तकी प्रतीति सामान्य : क
 सामान्यीकरण : प्रत्येककी प्रतीति : प्रत्येकी प्रतीति की प्रतीति प्रतीति
 प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति
 । प्रतीति प्रतीति की प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति

प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति

प्रतीति प्रतीति प्रतीति

प्रतीति प्रतीति प्रतीति

-प्रतीति प्रतीति

। प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति

-प्रतीति प्रतीति

। : प्रतीति प्रतीति (प्रतीति) प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति प्रतीति

केशवः - ओं केशवाय नमः

पुरुषोत्तमः - ओं पुरुषोत्तमाय नमः

एवंविधैश्वर्यसौन्दर्यकान्तलक्षणा न्युपलक्षयति (केशवः)

प्रशस्तस्निग्धनीलकूटिल कुन्तलः

एवंविधसौन्दर्यैश्वर्योपलक्षका लक्ष्यन्ते, तत्र सौन्दर्योपलक्षकाः

प्रशस्ताः केशाः अस्य सन्ति अस्मिन्वेति (केशवः)

क्लिष्ट, उपतापे, क्लिष्ट, विबाधनेवा घाता

क्लिष्टारिन् लोलोपश्च उणादिः

केशाद्धा न्यतरस्याम्

इति प्रशसायां वः सालक्ष्यप्रसक्त्या परमं वैलक्षण्यमाह

(पुरुषोत्तमः) अवैतयमाना व्यक्ताव्यक्तरूपा प्रकृतिः व्यावर्त्यते

(उत्) इत्युत्कृष्टवाचितया बद्धाः सामर्थ्यप्राप्तेन तरपा मुक्ताः (तम)

पा नित्यमुक्ताः सुरयोनन्तवैनतेयादयः इदं च तेभ्यो वैलक्षण्यम् अवधप्रति-

मटतया व्यापनमरणाधुपकारैः स्वाम्येन च स्वभावत् एवौत्कर्णात्, इदं

हि बहुभिस्तात्पर्यलिङ्गैः परमं गुह्यमगोयत् ।

१- पा०ब० ५।२।१०६

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक आनन्दी

(: एक) की आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

(: एक) की आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

(: एक) की आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

: एक आनन्दी वि - : एक

ब्रह्माविर्मा पुरुषा लोके दारश्वादार एव च^१
 दारः सर्वाणि भूतानि कूटस्थो दार उच्यते ॥

भूमिरापो नलो वायुः^२

इत्यादि वह्निदं परं द्रष्टव्यम् अत्रापि भोक्तृभोग्यनियन्तृणा-
 मत्यन्तभेदस्स्पष्टः, अतः ब्रह्मपरिमाणपदाश्च प्रतिज्ञाप्तः, ब्रह्मणः
 सर्वविकारस्य ब्रह्मसंसारस्येश्वरातिरिक्तब्रह्मसद्भावस्याव्यक्तमुक्तेश्वराणां
 ब्रह्मणि प्रलयोत्पादयोश्चाम्युपगमो हि यथोक्तपुरुषोत्तमत्वेन सर्वेण वेद-
 सिद्धान्तेन च विरुध्यते ।

निरुक्ति-

प्रशस्तनोल्लेखत्वात् केशवः परिकीर्तितः ।

ब्रह्मादिषु पुरुषोत्तमो यो ह्युत्तृष्टः पुरुषोत्तमः ॥

१- गोता १५।१६

२- गोता ७।४

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

- ੯੯ -

॥ : लीलावती : लक्ष्मी विलासिताम्
॥ : लीलावती : लक्ष्मी विलासिताम्

३१५३ टॉट - २

१७४ - १

सर्वश - जों सवार्थ नमः

एवं सर्वनिर्व्यपेक्षां प्यनुपेक्षामाणाः सर्व स्वरूपस्थित्यादिभिः
स्वनिवाह्यं तथा शरीरमिवात्मा नुसन्धतेः अतः सर्वः सरतैः^१

‘इण् शोभ्यावन् उणादिः

सर्वनिधृष्व^२ उणादिः इत्यादिना सरत्यवयवानित्यर्थो
वन् प्रत्ययः सरतिः । गत्यर्थत्वादननुव्यर्थः,

‘असतश्च सतश्चैव सर्वस्य प्रवाप्ययः ।

सर्वस्य च सदाज्ञानात्सर्वमेनं प्रवृत्ताते^३

‘येन सर्वमिदं प्राप्तम्^४

निरुक्ति

चराचरशरीरेषु व्याप्तिमान् सर्व हैरितः ।

१- महा० उद्यो० ७०। ११

२- तै० ना० ६। ५०

: ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

: श्री गुरु नानक जय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

1 : 1000000 1000000 1000000

गोल्डमैन सॅक्यूरिटीज ग्रुप इ.सी.

१. 'सर्व' 'अपि' 'कः' 'कः'

ਦੀਵੀ ਰਾਜ

1 : उत्तीर्ण के पश्चात् तब ही प्रवेश

72100 012075-01

0013 07505 -5

शर्वः - ओं शर्वाय नमः

शिवम् - ओं शिवाय नमः

स्वशरीरभूतानाम् अशुभमपि शृणातीति -
पूर्ववत्

शुभावहश्च शिवः शोढो शुभार्थत्वात्

‘सर्वनिवृष्वरिष्वलष्वशिव’ उणादि इत्यादिना वन प्रत्ययः,
हृस्वत्वम्, गुणाभावश्च निपात्यते, यथा-

‘मङ्गलं भगवान् विष्णु मङ्गलम्
मङ्गलानां च मङ्गलम्’

स्थाणु - ओं स्थाणवे नमः

‘स्थिरत्वात् स्थाणुः’^१
स्थाणुः तिष्ठते

‘स्थाणुः’ उणादि तृतीयपादे इति णुः हठानुग्रह इति भावः
नहि भावतः स्पर्शः प्रायश्चित्तादिसामान्यधर्मवत्, उपासदुरितक्षौपेण,
कारोरो, चित्रा दशपूणभासादिवत्, देवतान्तरवद्धा, काम्यमानेक कामप्रदानेन
वानृणां विरमति, प्रलैवान्तरायैः प्रतिबध्यते ह्रीयते अवह्रियते वा ।

१- महाभा० वानु० १४६।१०

२- शंकरभाष्य

:सः सौम्यः त्रि - सः

:सः सौम्यः त्रि - सः

- सिद्धिदायकः सौम्यः सौम्यः त्रि
सः

सौम्यः सौम्यः त्रि : सः सौम्यः

:सः सौम्यः त्रि सौम्यः सौम्यः त्रि

- सः सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि

सौम्यः सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि

सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि

:सः सौम्यः त्रि - सः

१. :सः सौम्यः त्रि

सौम्यः त्रि

:सः सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि :सः सौम्यः त्रि

सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि

सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि

सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि सौम्यः त्रि

०११३४१ ०११३४१ - १

सौम्यः त्रि - १

किन्तु अशेषमशिवं संशमय्य अखिलमभिलषितं च बहुमुखं
विश्राप्यापि, न जातुचित् विश्राम्यति यथा-

रत्नपर्वमारुह्य यथारत्नं नरोमुने ।
सत्त्वानुरुपमादयै यथा कृष्णान्मनोरथान् १ ।

एको बहूनां यो विदधाति कामान् २

निरुक्ति-

स्वयं न विश्राम्यति यः स स्थाणुः परिकीर्तितः ।

भूतादि - ओं भूतादये नमः

अपि च, स्पृहणीयतमत्वात् भूतरूपादयेते इति-भूतादिः

उपसर्गोः किं ३ स्वं सर्वादिनिधि इत्यादयः

किं पूज्या करिष्यामो येनां नोयमात्मा ४

उपबृध्यते च इत्यादिभिः ।

१- वि०घ०७।३

२- श्वे०उ० ६।१३

३- पा०अ० ३।३।६२

४- वृ०उ० ६।४।२२

संस्कृत न चान्नीकसीसकसीस संस्कृत संकीर्णसकसीस कुकी

-सकसीसकसीस कुकीसकसीस संकीर्णसकसीस

। संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस

॥ संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस

१. संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस

-सकसीस

। : संकीर्णसकसीस : संकीर्णसकसीस

: संकीर्णसकसीस - संकीर्णसकसीस

: संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस

: संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस

१. संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस संकीर्णसकसीस

। : संकीर्णसकसीस : संकीर्णसकसीस

१. संकीर्णसकसीस - संकीर्णसकसीस

१. संकीर्णसकसीस - संकीर्णसकसीस

१. संकीर्णसकसीस - संकीर्णसकसीस

१. संकीर्णसकसीस - संकीर्णसकसीस

निधिरव्ययः - ओं अव्ययाय निधये नमः

अतः निधिरव्ययः महालोभेनापद्धनवन्निधेयत्वात् यथा च,
तथथा हिरण्यनिधिं निहितम्^१ इत्यादि सर्वदा सर्वथापजोव्यमानत्वे पि
कल्यापि अनुपदायात् (अव्ययः) निधिविशेषणमेतत् न स्वतन्त्रं नाम,
अन्यथा अव्ययः, पुरुषः इति पौनरेक्यत्वात् ।

भावना- ओं भावनाय नमः

मर्ता- ओं मर्ते नमः

प्रभवः- ओं प्रभवाय नमः

भावनः यथा-

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम्
घर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥

किंच तानात्मदानेन तच्छीलः पुष्पातीति - (मर्ता)

अयम् अत्य भवः प्रकृष्टः इति (प्रभवः)

प्रकृष्टश्च जन्मनः अनाघ्रातदोषगन्धत्वेन, स्ववेदनमात्रेण सकल-
जन्मनिगलनिर्मूलनहेतुत्वेन च देवादिजन्मवैजात्यात् यथा-

१- छा०उ० ८।३।२।

२- गोता ४।८।

निरुक्ति-

जनित्वोज्जीवयति यो जनान् स्यात् भावनं स्तु सः ।
 यस्तान् पुष्पात्यात्मदानात् स मर्ता परिकीर्तितः ।
 देवादिजनवैजात्यात् प्रकृष्टोत्पत्तिमत्त्वतः
 अविद्यादोषवैधुयात् प्रभवः परिकीर्तितः ॥

प्रमु - वाँ प्रभवे नमः

अजायमानः^१

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्^२

नैषगर्भत्वमापैदे न योन्यामवसत्प्रभुः ।

आत्मनस्तेजसाकृष्णः सर्वेणां कुरुते गतिम्^३ ॥

एवममन्दपरतन्त्रमनुष्यादिसाम्येनावतरन्नपि प्रमुः भवतेः

संसायामपि हुरिति प्रागप्युक्तमेव हित्त्वाट्टिलोप इत्यादि ।
^४

१- पु०सू० २१

२- पु०सू० २१

३- महा०समा० ६२।३५

४- पा०ब० ३।२।१८०

-दली दुली

- I : ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
- I : श्रीकृष्णाय नमः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
- : नमो भगवते वासुदेवाय
- II : श्रीकृष्णाय नमः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

: नमो भगवते वासुदेवाय - १

२ : नमो भगवते वासुदेवाय

३ : श्रीकृष्णाय नमः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

- I : नमो भगवते वासुदेवाय
- II : श्रीकृष्णाय नमः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

: नमो भगवते वासुदेवाय

- ४ : नमो भगवते वासुदेवाय
- I : श्रीकृष्णाय नमः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

१९ ०७०७ - १

१९ ०७०७ - २

१९ १९१९ ०७०७ - ३

०७१९१९ ०७०७ - ४

निरुक्ति-

ब्रह्मादीनां च सर्वेषां भोगमोक्षसमर्पणे ।
समर्थः प्रमु रित्युक्तः सर्वोष्टफलदो मनुः ॥

रीश्वरः - ओं ईश्वराय नमः

अतः पारमेष्ठ्यादि जन्मस्व विवर्तमप्रयोजनैश्वर्यात्^१
ईश्वरः यथा

तान्यहं वैद सर्वाणि न त्वं वेत्थ परंतप
अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामोश्वरोऽपि सन्^१ ॥

जन्मसु पारमेष्ठ्यादपि अधिकृतम प्रयोजनैश्वर्यवत्तया इति ईश्वरः।

“ईश ईश्वर्यो धातोः”

“स्थेष्टमास”^२ इत्यादिना वरच्, नेट ईश्वरः

निरुक्ति-

मनुष्याद्यवतारेऽपि ब्रह्मादीश्च प्रयोजने
नियन्ता (त्वोश्वरः) प्रोक्तः प्राधान्यफलदो मनुः ॥

१- गोता ११६।

२- पा०अ० ३।२।१७५

-कवि कवि

I. निम्नलिखितानां शब्दानां अर्थान्तरं
 II. : कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

: कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

प्राक्कालिकानां शब्दानां अर्थान्तरं लिखतु : कृत्वा

कृत्वा लिखतु

प्राक्कालिकानां शब्दानां अर्थान्तरं लिखतु : कृत्वा
 II. : कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

: कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

: कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

: कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

-कवि कवि

निम्नलिखितानां शब्दानां अर्थान्तरं लिखतु : कृत्वा
 II. : कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा लिखतु : कृत्वा

10 12 1915 - 1

10 12 1915 - 2

स्वयंभूः - ओं स्वयंभूवे नमः

कृतः इदं सर्वं वैभवम् ? यतः स्वयंभूः

भुवः संज्ञान्तरयोः^१ इति क्विप् स्वलीलादिप्रयोजनाय
स्वेच्छया स्वासाधारणीम् परमसत्त्वमयीं प्रकृतिमेव सुरनर सजातीयसन्नि-
वेशामधिष्ठाय, स्वयमेव भवतीतिः न चतुर्मुखादिवत् ईश्वरान्तरेण कर्मादि-
भिवार् परवत्येत्यर्थः यथा -

स्वयंभू ब्रह्मपरमं कवीनाम्^२

प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाभ्यात्ममायया^२ ।।

निरुक्ति-

भवति स्वेच्छया योसां स्वयंभूः परिकीर्तितः ।

१- पा० अ० ३।२।१७६

२- गोता ४।६।

:सः सिंगल पीठ - सुसंगल

:संगल :सः ? सुसंगल :सः ?

सातवीसलीगतितः सुसंगली गीतः :संगल :सु

-संगलीगतितः संगली गीतः ? संगलीगतितः संगली गीतः ?
-संगलीगतितः संगली गीतः ? संगलीगतितः संगली गीतः ?
-संगल :संगलीगतितः संगली गीतः

संगलीगतितः संगली गीतः

॥ संगलीगतितः संगली गीतः

-संगलीगतितः

॥ संगलीगतितः संगली गीतः

3091918 08072 -9

1918 1918 -9

शम्भु - ओं शंभवे नमः

स्वसौन्दर्यसौशील्यादिगुणाविष्कारेण, शं-सुखं भवति शंभुः
प्राग्वतयातुः -

‘दुष्करणमितङ्गादिम्यउपसंस्थानम्’ इति दुः यथा,
‘रुपांदायगुणैः पुंसां दृष्टिचितापहारिणाम्’ इत्यादिभि-

निरुक्ति-

सौन्दर्यदिगुणानां योह्याविष्कारेण शं सुखं पुंसां सम्यग्भावयति
स शंभुः परिकीर्त्यते !

रादित्य- ओं वादित्याय नमः

अथेणां प्रादुर्भावानामुदाहरणं पूष्णिपुरुषमाह वादित्यः
वादित्यो यस्य निवास इति ।

‘दित्यदित्यादित्य’ इत्यादिना ण्यः एवं हि ब्रह्ममोमांसितम् ,
‘अन्तस्तद्धर्मोपदेशात्’ इति

ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती इत्युदाहृत्य वादित्यान्तरस्य
तस्य यथाकप्यासं पुण्डरीकमेवमदिगो इत्याम्नात् ।

- १- पा०अ० ३।२।१८०
- २- रा०अ० ३।२६-
- ३- पा०अ० ४।१।८५
- ४- ब०स० १।१।२१
- ५- क्षा०उ० १।६।७

:सः सिंघः तः - मुंठ

:मुंठः जीतः मुंठः, तर्पः तर्पः जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

- : तुलना

, तर्पः : मुंठः जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

- जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

- जीतः तर्पः

जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

: जीतः तर्पः : मुंठः

:सः तर्पः तर्पः तर्पः - जीतः

: जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

: जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

, जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

: जीतः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः तर्पः

03919 03079 - 3
- 3919 03079 - 4
4219 03079 - 5
8519 03079 - 6
01919 03079 - 7

पुष्करादा- ओं पुष्करादाय नमः

सर्वेश्वरसाधारणलक्षणं पुण्डरीकादात्वं संगमयति पुष्करादाः

‘अक्षणां दर्शनात्’^१ इत्यत्र समासान्त

पुष्पकरं- पुण्डरीकम् अर्थात् तद्वत् अक्षिणां अस्येति पुष्करादाः

निरुक्ति-

अक्षिणां पुण्डरीके व भक्तानुग्रहारिणां ।

यस्यासौ पुष्करादाः स्यादष्टवर्णास्तु पावकः ॥

महास्वनः - ओं महास्वनाय नमः

तस्यैव चिह्नान्तरं च सूचयति -महास्वनः

महान्- पूज्यः स्वन शब्दः यस्येति, ‘आन्महतः’^२ इत्यादिना
वात्त्वम् आमनन्ति हि, ‘तस्योदितिनाम्’^३ इति तस्यैतस्य नामरूपं
सशब्दम् ।

इति त्रयीरूपं वा पूज्यतमं सावित्रीप्रतिपाद्यतया वा अतो हि
मोक्षार्थमेणु ।

‘विधासहायवन्तं माम् आदित्यस्य सनातनम्’^४

१- पा०अ० ५। ४। ७६

२- पा०अ० ६। ३। ४६

३- ब्रा०उ० १। ६। ७

४- भा०मो०

महाराष्ट्र राज्य - महाराष्ट्र राज्य

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

संज्ञा संख्या : १०३२

[illegible]

-ਜੀ ਲੀ

। विष्णुविष्णुसुतात्मकः । श्रीरामायणे विष्णुलीला

॥ : कर्म पुण्यसुखदः : आत्मनो विनाश

ਮਾਮਲਾ ਨੰ - 1111

पञ्चमः अध्यायः

[illegible]

पुस्तकालय संज्ञा संकेत "पुस्तकालय संज्ञा संकेत" ही पुस्तकालय संज्ञा संकेत

14351973

श्री गुरुभ्यो नमः

॥ इति ॥

17
RECEIVED 1955 OCT 10 10 10 AM

3018 W ORO TP - 2

- 5 -

d by eGangotri

निरुक्ति-

महान् पूज्यस्यीरुपः स्वनो यस्य महास्वनः

अनादिनिधनो- ओं अनादिनिधनाय नमः

एतद्विव्यनामरूपविशिष्ट एव- अनादिनिधनः । नित्ययावनतया
जनिजरादिदुरितदूरनित्यविग्रहः नतत्स्वरूपनित्यत्व परमेतत्, तस्य चतुर्मुखादी-
नामपि तुल्यत्वात्,

आदिनिधने आधन्तौ अस्येति अनादिनिधनः

आदित्येवर्ण^१ तमसः परस्तात्

रुक्मानां स्वमघोगम्यं विधातु पुरुषं परम्^२

निरुक्ति-

यस्यादिनिधनं नास्ति अनादिनिधनश्च सः

अनादिनिधनोपास्यो नित्ययावनविग्रहः ।

१- पु०सू० २०

२- मनुस्मृति १२।१२८

-कवि उक्ति

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

तस्मात्तमः सत्यं । :सत्यं ज्ञानं -७७ उच्छिन्नात्तमः सत्यं
-विच्छिन्नात्तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया :पुनरिच्छन्तु मया

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

-कवि उक्ति

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

:सत्यं ज्ञानं तमः सत्यं :पुनरिच्छन्तु मया

७७ ७७ ७७ -१

७७ ७७ ७७ -१

घाता- ओं घात्रे नमः

कारणात्वेनापि ब्रह्मादिभ्यो वैलक्षण्यमाह (घाता)तृन् सर्वं मत्ता
इत्यादयः ।

अनिरुद्धस्वरूपः, सर्वयोनावचित्समष्टिभूतायां प्रकृतौ चित्समष्टि
भूतं विरिन्वात्मकं गर्भं दधातीति, यथा-

मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यहम् ।

संभवः सर्वभूतानां ततो भवति भारत ॥

मौलसंहितायाम्-

'घाता द्रोत्रे कर्म्मबोजभूतं गर्भं दधाति' इति

निर्वचन्-

कारणात्वेनापि ब्रह्मादिभ्यो वैलक्षण्यमुच्यते, अचित्समष्टिभूतायां
प्रकृतौ, चित्समष्टिभूतं विरिन्वात्म्यं गर्भं दधातीति घाता ।

विधाता- ओं विधात्रे नमः

तं गर्भं परिणमय्य आ विभावयतीति च विधाता

'यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वम्' इति

१- गीता १४।३

२- श्वे०उ० ६।१८

ःक निरिह निर -तारा

निर निर निर (तारा) आसन्नासन्नि निर निर निर निर निर निर निर

। :सन्नासन्नि

निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

-तारा, निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

। निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

। निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

-तारा, निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

-तारा

निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

। निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

ःक निरिह निर -तारा

निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

। निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

। निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर निर

तस्माद् विराडजायत^३

‘हुवान्ना धारणापोषणयोः’ धातो जुहोत्यादिः
तृन्नादि अनिट्

तं गर्भं परिणमय्य विदधाति आ विभविष्यतीति च विधाता
पूर्ववत् धातुः विपूर्वः तद्धत् तृन्नादि

निरुक्ति-

तद्गर्भपरिणामे स्यादाविभावयिता स्वयम् ।
धारणात्लोलया यस्मात् विधाता यं प्रकीर्तितः ।

धातुरुत्तमः - ओं धातुरुत्तमाय नमः

अतः धातु-सृष्टुः उत्तमः उत्कृष्टतमः किंपुनस्तत्सृष्टेभ्य इति
धातुरुत्तमः उच्छब्दात् उत्कृष्टवाचिन आतिशायनिकस्मम्, चत्त्वम्,
दण्डापूपिकया तत्सृष्टेभ्यः प्रजापतिप्रभृतिभ्यश्च, यथा-
‘तत्त्वं नारायणः परः’

परो नारायणो देवः तस्माज्जातश्चतुर्मुखः^४ वाराहे इत्यादि
ब्रह्मरुद्रसंवादयज्ञाग्रहरणादाविदम् स्पष्टम् -

निरुक्ति-

यो वैस्याद्धातुरुत्कृष्टः स च स्यात् धातुरुत्तमः ।

१- पु०सू० ५

२- तै० ६। ११

१. सामान्यतः

: सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
सामान्यतः

सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः

- सामान्यतः

। सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
। : सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः

: सामान्यतः सामान्यतः - : सामान्यतः

सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
। सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
- सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
। : सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः

सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः
- सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः

- सामान्यतः

। : सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः सामान्यतः

अप्रमेयो - ओं अप्रमेयाय नमः

तेषां कारणैः प्रमातुमशक्यः अप्रमेयः

‘इथिति’^१ इति द्विकारः यथा-

‘यं नायं भावान् ब्रूया जानाति पुरुषात्तमम्’^२
स्वयं च ब्रूया -

तवान्तरात्मा मम चायं चान्ये देहिसंज्ञिताः ।
सर्वेषां सा क्षिप्तोसा न ग्राह्यः केनचित्क्वचित् ।

इति अतीन्द्रियत्वात्, अकृत्स्नग्रहणत्वाच्च अप्रमेय त्वमेष्वैव
वचनेषु स्फुटम् ।

दृष्णिकेशः - ओं दृष्णिकेशाय नमः

तत्करणानामपि नियामकत्वात् दृष्णिकेशः यथा, श्रीहरिवंश-
‘दृष्णोत्सांस्थात् सुलेश्वर्यात् दृष्णोद्वेशत्वमश्रुते’ इति वा

निरुक्ति-

इन्द्रियाणां नियन्तृत्वात् दृष्णिकेशः प्रकीर्तितः ।

१- पा० ब० ६। ४। ६५

२- महामा० म० १७। ४

: सः प्रार्थनार्थं वि - विप्रार्थन

: सर्वदा : सः प्रार्थनार्थं : विप्रार्थन

- तदा : तदा ही २ ही ३

प्रार्थनार्थं ही तदा तदा तदा तदा

- तदा २ तदा

। : तदा ही ३ तदा तदा तदा तदा तदा

। तदा तदा ही ३ : तदा २ तदा तदा तदा तदा

तदा तदा तदा तदा तदा तदा तदा तदा तदा

। तदा तदा तदा तदा

: सः प्रार्थनार्थं वि - : प्रार्थनार्थं

- तदा तदा तदा : प्रार्थनार्थं तदा तदा तदा तदा तदा

तदा ही ३ तदा तदा तदा तदा तदा तदा तदा तदा

- तदा तदा

। : तदा तदा : प्रार्थनार्थं तदा तदा तदा तदा

पद्मनामो ६ ओं पद्मनामाय नमः

उक्तं हि सर्वं व्यनक्ति पद्मनामः, पद्मनामः प्रभवः पद्मो
नाभावस्येति ।

‘अचप्रत्यन्वपूर्वात्’ इत्यत्र योगविभागात् अच् यथा -

‘धातोत्तानः संविशति पन्धवणशितानि तु’

‘धातुनाम्यां पुष्करं प्रादुर्भवति पुष्करं पुष्करीकं च पद्मं
चकामित्येण कालः’

निरुक्ति-

कालात्मकं तु यत्पद्मं नामौ यस्य स उच्यते,

पद्मनामश्चाष्टवर्णो महासन्तानदो मनुः ॥

अमरप्रभुः - ओं अमरप्रभवे नमः

अमराणां सृष्ट्याधिकारदानेन निवाहिकश्च अमरप्रभुः

महाभारते-

एतौ द्वौ विबुधश्रेष्ठौ प्रसादक्रोधजौ स्मृतौ ।

तदादशितपन्थानौ सृष्टिसंहारकारकौ ॥

१- पा०ख० ५। ४। ७५

२- भा०मो० १६६। १६

विश्वकर्मा - ओं विश्वकर्माणो नमः

ब्रह्मसृष्टेः प्राक् ऊर्ध्वं च विद्यमानं विश्वं कर्म जगद्व्यापारोदस्यैवेति
यथा- "विश्वकर्माणस्समवर्तता धि" १

"विश्वकर्मासूक्ते स्पष्टं दृष्टव्यमिति, विश्वकर्मात्वं च ।

"आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसोनान्यत्किंचन भिणत् । स
इदात् लोकान्सृजा इति ।

"स सिसृक्षुः सहस्रांशादसृजत पुरुषं द्विधा"

"कामाच्च नानुमानापेक्षा" ३

निरुक्ति-

विश्वस्य जातः कर्म व्यापारौ यस्य लक्षणम् ।

प्राक् ब्रह्मसृष्टेरुर्ध्वं च विश्वकर्मे ति कथ्यते ॥

१- पु०सू० १६

२- ऐतरे० १।१

३- बृ०सू० १।१।१६

: एक विप्लववादी वि - भाववादी

निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी वि - भाववादी

१. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

२. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

३. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

४. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

५. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

६. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

- भाववादी

१. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

२. "निर्दिष्ट विप्लववादी वि - भाववादी" - भाव

३१ ०५०५ - १

३१ ०५०५ - २

३१ ०५०५ - ३

मनुः - ओं मनवे नमः

स्त्वष्टाः - ओं त्वष्ट्रे नमः

प्रसिद्धात् संकल्पलवमात्रात् मननादैवेति मनुः ।

‘मन, ज्ञाने’ घातो दिवादि^१

‘शृस्वृस्नि हित्रय्य सिव सिंह नि किल दिवन्धि निम्य उः’ उणादि
प्रथम पादः ।

एवं निर्मितं नामरूपव्याकरणेन सुरनरादिवैचित्र्यविभक्तं
व्यनक्तिः, अतः त्वष्टा त्वद्भातेस्तनूकरणकर्मणस्तृच् ।

‘स्कोस्संयोगाधोरन्ते च’^३ इति ककारलोपः तनूकरणं
व्यक्तावयवोक्त्या त्विणेवा^१ दोषितकर्मणः । तृन्, उपधायाः अत्वं
च निपात्यते ।

‘त्विणेदेवतायामकारश्चोपधाया अनिट्त्वम् च’^२ इति वा
निपातः दीपनं प्रकाशनम्, अवयवोन्मीलनमित्यर्थे यथा-

‘नामरूपमूतानां कृत्यानां च प्रपञ्चनम्’ इत्यादि^३

‘सर्वाणि रूपाणि विचित्यधोरः’

निरुक्ति-

संकल्पलवमात्राच्च मननात् मनु रुच्यते ।

नामरूपव्याकरणात् त्वष्टा सृष्टस्य गच्छते ।

१- पा० अ० ८। २। २६

२- पा० अ० ३। २। १३५

३- वि० प० १। ५। ६३

४- पु० सू० १। १। १६३

: ५५ : ५५

1957

1 : १०० विनिर्दिष्ट विनिर्दिष्ट विनिर्दिष्ट

“जीतनी कितनी”

[illegible]

1 : FTP 1952

जिसकी प्रतीति विना तत्त्वज्ञान संभव नहीं है।

1. नृपतीनामस्तुतः टीका : १०० : १००

पुस्तक : पञ्चतन्त्र वि०

[illegible]

। चिंतयन्ति च

१०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

नामक भिन्न भिन्न स्थिति, गुण, आकार, रंग, आदि : छाया

श्रीगुरुभ्यो नमः

उत्पत्तिस्थिति स्थितिस्थिति

— १११ —

[illegible]

। श्री भद्राङ्गु ताम्र पुराणस्य अष्टमः सर्गः

स्थविष्ठः - ओं स्थविष्ठाय नमः

स्थूलतमः स्थूलशब्दात् इष्ठन् 'स्थूलदूर'^१ इत्यादिना यणादिलोपः
पूर्वस्य च गुणः ।

सौ कामयत् बहुस्यां प्रजायेयेति^२

इति यथासंकल्पं बहुमवन्, सूक्ष्माव्यक्तसमष्टिकारणपर्वणामौक्त-
रनसुरतियक्स्थावरकरणकलेवरतद्गोचरशब्दस्पर्शादितदास्पद चतुर्दशभुवन-
ब्रह्माण्डतदावरणारूपस्थूलव्यक्तव्यष्टिकार्यविस्तारवान् जायत इत्यर्थः यथा-

तेषामेवानुक्रम्यार्थमहमज्ञानजं तमः

नाशयाम्यात्ममावस्थौ ज्ञानदोषेन मास्वता^३ ।।

स्थविरौ - ओं स्थविराय नमः

संकल्पमूलकरत्वेऽपि लौकिकमुदादिकारणवैलक्षण्यं विवक्षति
स्थविरः तिष्ठते ।

'अजिरशिशिर' उणादिप्रथमपादः इत्यादिना किरच् प्रत्ययः,
ह्रस्वत्वं तुगागमश्च निपात्यते, सकलं कालं स्थानुः लील्या कालमपेक्षमाणोऽपि
अतच्चन्द्रः अनेन कालविशेषापेक्षापरिणामदुग्धदध्यादिवैलक्षण्यं विवक्षितम्
कालस्यापि सर्वात्मना तादधीन्यात्, यथा-

१- पा०अ० ६।४।१५६

२- तै०ब० ६ अनुवाकः

३- गीता १०।११

:मः पाठः नीलः १८ - :उः नीलः

:मः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
। :तः नीलः नीलः

१ नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः

- नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
- नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
- नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः

:मः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
। :तः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः

:मः पाठः नीलः १८ - :उः नीलः

नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
। :तः नीलः नीलः

:मः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
- नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः

२५१ १८ १८ १८ १८ १८ १८ १८ १८ १८
:तः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः नीलः
२५१ १८ १८ १८ १८ १८ १८ १८ १८ १८

कालस्य च हि मृत्योश्च जड्गमस्थावरस्य च ।
ईशिता भगवानेकः सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥

कालचक्रं जाच्यक्रं युगचक्रं च केशवः
जात्मयोगेन भगवान् परिवर्तयते निशम् ॥

निरुक्ति-

कालातन्त्रतया दुग्धदध्यादिभ्यो विलक्षाणः ।
विद्यते यस्सर्वकालं स्थविरः परिकीर्तितः ।

ध्रुवः - ओं ध्रुवाय नमः

अनन्तपरिणामादप्यविकृताणितया स्वरूपादप्रच्याव्यः ध्रुवः ।

“ध्रु, गति स्पर्शयोः” घातु

“नुदादिभ्यो णत्कौ, इति कः खं गुहः वृणः निमिणः
इत्यादयोऽपि कप्रत्ययान्ताः यथा-

“अज्ययशश्वतो ध्रुवः”

“अविकाराय शुद्धाय”

१- वि०पु० १।१।१

। ३ अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

॥ ३ अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

: अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

॥ अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

- अथवा अथवा

। : अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

। : अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

: अथवा अथवा अथवा - : अथवा

। : अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

अथवा : अथवा अथवा अथवा

: अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

- अथवा : अथवा अथवा अथवा अथवा

: अथवा अथवा अथवा अथवा

अथवा अथवा अथवा अथवा

२१९१३ अथवा -३

निरुक्ति-

अपुण्याव्यस्वल्पात् सदा यो सो ध्रुवः स्मृतः^१

अग्राह्यश्च - ओं अग्राह्याय नमः

मृत्तन्त्वादि लि कुलालकुविन्दादिना अनधिष्ठेयः अग्राह्यः

‘कहलोपर्यत्’^१ इति पयदन्तः एवं वेधः मान्यं इत्यादयो पि

यथा-

यौ यौ नि यौ निमधितिष्ठत्येको यस्मिन्निदं सं च विचैति सर्वम्^२

निरुक्ति-

अग्राह्यो यो नधिष्ठेयो मृत्तिर्वेव कुलालैः^३

शाश्वतः - ओं शाश्वताय नमः

शाश्वतः अनवरतजगद्व्यापारप्रवाहत्वेन नित्यः यथा,

‘अक्युच्छिन्नास्तस्त्वेते सर्गस्थित्यन्तसंयमाः’^३

१- पा०अ० ३।१।१२४

२- श्वे०उ० ४।११

३- वि०पु० १।२।२६

-कनी कनी

“:कुरु :कुरु कि कि तस्य प्रामाण्यमाप्नुत”

:सः प्रामाण्यं कि - प्रामाण्यं

:प्रामाण्यं :प्रामाण्यं तस्य प्रामाण्यमाप्नुत की की तस्यमाप्नुत

की प्रामाण्यं तस्य :प्रामाण्यं :प्रामाण्यं तस्य “प्रामाण्यं”

-तस्य

१. प्रामाण्यं तस्य तस्य प्रामाण्यमाप्नुत कि कि तस्य तस्य कि कि कि

-कनी कनी

“:प्रामाण्यं तस्य तस्य प्रामाण्यमाप्नुत कि प्रामाण्यं

:सः प्रामाण्यं कि - प्रामाण्यं

:प्रामाण्यं :प्रामाण्यं तस्य प्रामाण्यमाप्नुत :प्रामाण्यं

“:प्रामाण्यं तस्य तस्य प्रामाण्यमाप्नुत कि प्रामाण्यं

४९११११ ०१०११ -१

४९१११ ०१०११ -२

४९१११ ०१०११ -३

कृष्णा - ओं कृष्णाय नमः

लोहितादा:- ओं लोहितादाय नमः

विधलीलारसेन नितान्तनिर्वृतः कृष्णः आर्णनिरुक्तम् -

कृष्णिर्भूवाचकश्शब्दोणाश्च निर्वृतिवाचकः ।

कृष्णस्तद्भावयोगाच्च इति -

ईहं० निर्वृतिपिशुनरम्यराजीवताम्रनयनः लोहितादाः

निरुक्ति-

रक्तराजीवनयनो लोहितादाः प्रकीर्तितः ।

प्रतर्दनः - ओं प्रतर्दनाय नमः

प्रभूतस्- ओं प्रभूताय नमः

सर्वैणां संहर्तृत्वं चाह- प्रतर्दनः तर्हिः हिसाकर्मा यथा -

यस्य ब्रह्म च दात्रं चोमे भवत् ओदनः^२

अत्ता चराचरग्रहणात्^३ इति

१- महा० उ० ६६।५

२- कठोपनि० २।२४

३- ब्र० सु० १।२।६

:सः सायकः वि - सायकः

:सः सायकः वि वि - सायकः वि

- सायकः वि वि : सः सायकः वि वि सायकः वि वि

। :सायकः वि वि सायकः वि वि सायकः वि वि
- सायकः वि वि सायकः वि वि

:सायकः वि वि :सायकः वि वि सायकः वि वि

-सायकः वि वि

। :सायकः वि वि सायकः वि वि सायकः वि वि

:सः सायकः वि वि - सायकः वि वि

:सः सायकः वि वि - सायकः वि वि

-सायकः वि वि :सायकः वि वि सायकः वि वि

:सायकः वि वि सायकः वि वि सायकः वि वि
सायकः वि वि सायकः वि वि

५१३३ ०२०१२ -९

५१३३ ०२०१२ -९

सर्वसंहारेऽपि-

प्रभूतः समृद्धः नित्यनिर्मयादिभोगोपकरणपरमपदत्वात्,
तत्र परमाणुमात्रं हि सृष्टिसंहाराणोच्चरमिदं विश्वम् तदेतत् स्पष्टयति-

निरुक्ति-

भोगोपकरणं नित्यं निर्मयादिं परं पदम् ।

यस्य तेन समृद्धत्वात् प्रभूत इति कथ्यते ॥

त्रिकुक्षुद्धाम् -

त्रिकुक्षुद्धामा इति त्रिकुक्षुद्धामा इति केचित् । उभयथापि
अवयवा लक्ष्यन्ते त्रिकुक्षु त्रिपाद्विभूतिलक्षणं, परमं धाम यस्य सः
त्रिकुक्षुद्धामा आम्नायते हि ।

पादोऽस्य विश्वामृतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि^१ इति त्रिपाद्
पादः इति परममहत्त्वपरमाणुपरिमाणौ व्याख्यातौ -

तथैवासं त्रिकुक्षुदौ वाराहं रूपमास्थितः ।

त्रिकुक्षुत् तेन विस्थातश्शरीरस्य प्रमापणात्^२ इति
अस्मिन् पदौ, धाम इति नामान्तरम्, ज्योतिरिति चार्थः ।

निरुक्ति-

त्रिपाद्विभूतिसिक्कित्तु संवस्थानं विशेषतः यस्य स त्रिकुक्षुद्धामा ।

१- पु०सू०

२- महामा०मो० ३४३-६३

- श्री गुरुदेव

श्रीगुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव : गुरुदेव : गुरुदेव
- श्रीगुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव श्री गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

। गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव
॥ गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

श्रीगुरुदेव । गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव
: १ गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव
। श्री गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव
- श्रीगुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव : गुरुदेव
। गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव
गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव
। : गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

। गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

पवित्रम् - ओं पवित्राय नमः

मङ्गलं परम् - ओं परस्मै मङ्गलाय नमः

ईदृक्गुणविभवरूपकसोपानेन तन्निरूप्यम् स्वरूपमनुप्रविशति-
पवित्रम् पूर्वं:

“अशिवादिभ्यस्तोत्रौ” इतीत्र्यप्रत्ययः उणादि

“कर्त्तरिचण्डिवतयोः” इति वा

निरूपित-

गुणस्यविभवानां च रूपस्य च निरन्तरम् ।

निरूपकस्य सर्वेश्वर तन्निरूप्यम् स्वरूपकम् ।

अनुप्रविश्य वसति तत् पवित्र मिति स्मृतम् ॥

समस्तहेयप्रत्यनीकं मङ्गलपरम्

“मङ्गलगत्यर्थः” “मङ्गलैरचल च” उणादि

स्वर्ग्यप्रमानन्दतया कल्याणकृतानम् परम् इति आनन्त्यपरम्
सत्यपि नैसर्गिकं नित्यनिरवधिनिस्सोमनिस्संख्यस्वगुणविभवानुभववैभवं-
सदातनै, स्वतएव अशेषदोषपरिपन्थिज्ञानान्तानुप्रमानकूलतमवयव -
प्रमात्मानुभवनिबन्धननिरङ्कुशानन्दन्यक्कृत निरस्तरङ्गस्तिमितामृतमहोदधि-
न्यायया परावस्थैव सर्वनिरपेक्षा नित्यतृप्तश्चेति, शक्यनिरूपणा मगवान्
न्यरूपि च।

१- पा० अ० ३।२।१८६

ଃମ୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ - ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ଃମ୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ - ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ଶିଳ୍ପୀ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ଶିଳ୍ପୀ : ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ : ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ

ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

। ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

। ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

। ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶିଳ୍ପୀ : ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପ

ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

१ 'आनन्दमयोम्यासात्'

२ 'आनन्दादयः प्रधानस्य'

इत्यादौ अवादि च,

३ 'आनन्दो ब्रह्म'

निरुक्ति-

सर्वह्यप्रत्यनीकमनन्तानन्द लक्षणम् ।

वेदान्तपारणं नित्यमुच्यते मंगलपरम् ॥

ईशानः - ओं ईशानाय नमः

निमीलदुन्मीलकीदृशस्वरूपेभ्योबद्धमुक्तनित्येभ्यो स्यव्यावृत्तिः

कीर्त्यते ईशानः ।

४ 'ताच्छीत्य' इत्यादिना चानश् सवाविस्थस्वपरसमस्तवस्तुव्यवस्था-

पन स्वभाव इत्यर्थः यथा-

५ 'तमोश्वराणां परममहेश्वरम्'

६ 'स ईशो स्य जगतां नित्यमेव नान्यो हेतुर्विधिते ईशनाय'

१- ब्र०सू० १।१।१३

२- ब्र०सू० ३।३।११

३- तै०मृ० ६।२

४- पा०अ० ३।२।१२६

५- श्वे०उ०६।१७

६- श्वे०उ०६-१७

[illegible]

। अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा

॥ इत्युक्तं विष्णुसूक्तं ॥

FF FTFTT T - FTFTT

: श्रीगुरुदेव ! तिमिरविहीनसुखार्थं तिमिरमलमुखात्तन्निदुःखिनी

I : एम. वि. वि.

... ..

100 : 1000 : 10000

PTSPPTPT TTPTPTPT

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

531315 0507 -8

9-2046 15 15 33

by eGangotri

स वा अयमात्मा सर्वेणां मूतानामधिपतिः सर्वेणां मूतानां
राजा^१

निरुक्ति-

सर्वविस्थासु सर्वेणां व्यवस्थापनशोलतः ।
वस्तूनां भावान् साक्षात् दृशानः परिकीर्तितः ॥

प्राणदः - ओं प्राणदाय नमः

अस्येश्वर्यस्य प्रथमं विषयं विवदाति- प्राणदः

प्राणं ददातीति कः सूरिम्यस्सदा दर्शनरूपस्वानुभवपरिचरणा-
नुकूलवल् इति भावः यथा-

ये आत्मदाबलदाः^२

निरुक्ति-

सूरिम्यः परिचर्यादौ बल्लः प्राणदः स्मृतः

१- बृ०उ० ५।५।१५

२-का० १ प्र०ब० ८

प्राणो - ओं प्राणाय नमः

तेषाम् - प्राणः उज्जीवनहेतुश्च, यथा

प्राणसाधानुगमात्^१

अत्रोभयत्र निपुणो नैयान्युदाहरणानि-

अथैनमेते देवाः प्राणा अमृता आ विशन्ति^२

तदेतद्वारं ब्रह्म सप्राणस्तदुवाङ्मनः^३

निरुक्ति-

उज्जीवनस्य हेतुत्वात् नराणां प्राण ईरितः

ज्येष्ठः - ओं ज्येष्ठाय नमः

ज्येष्ठः (प्रशस्यशब्दादिष्ठनि)

ज्य^३ इति ज्यादेशः स्वेन सूरिमिश्रच सर्वदा सर्वथानुमावेपि

अदृष्टपारमहाविमूक्तित्वेन प्रशस्यतमः यथा-

भावान् वासुदेवो ज्यायसी विमूतिः^४ इति

निरुक्ति-

सर्वदानुभवेप्येतैरदृष्टपारमूतितः ज्येष्ठः

।सः सागए िठ - सागए

साग, सगुनिसिठः :सागए - सागए

सागएसागएसागए

-सागएसागएसागएसागएसागएसागए

सागएसागएसागएसागएसागएसागए

सागएसागएसागएसागएसागएसागए

-सागएसागए

सागएसागएसागएसागएसागएसागए

।सः सागए िठ - सागए

(सागएसागएसागए) :सागए

सागएसागएसागएसागएसागएसागए

-सागएसागएसागएसागएसागएसागए

सागएसागएसागएसागएसागएसागए

-सागएसागए

सागएसागएसागएसागएसागएसागए

श्रेष्ठः - ओं श्रेष्ठाय नमः

तैस्सदानुभवप्रीत्या स्तोत्रैः परिक्रियमाणः श्रेष्ठः

निरुक्ति-

श्रेष्ठश्च तैर्नित्यं स्तुतत्वादभिधीयते ।

प्रजापतये नमः - प्रजापतिः

बद्धमुक्तेभ्यः प्रकृष्टतया जायन्ते भवन्तीति प्रजाः, सूरयः यथा

यमन्तस्समुद्भूतैः कवयो वयन्ति तदकारे परमे प्रजाः^१

अधिरोश्वरे^२

यस्मादधिकं यस्य चैश्वर्यवचनं तत्र सप्तमो^३

सदा पश्यन्ति सूरयः^४

१- तै०उ० ६।१।३

२- पा०अ० १।४।६७

३- पा०अ० २।३।६

४- पु०सू० १४

:सः गीताः १३ - :सः

:सः :गणेशाय नमः :सः गीताः १३ - :सः

-सः गीताः

। गीताः गीताः गीताः गीताः

:गीताः - :सः गीताः

गीताः :सः :सः गीताः गीताः गीताः

१. :सः गीताः गीताः गीताः

२. :सः गीताः

३. :सः गीताः गीताः

४. :सः गीताः

५. :सः गीताः -१

६. :सः गीताः -२

७. :सः गीताः -३

८. :सः गीताः -४

मध्ये वामनमासौर्न विश्वेदेवा उपासते^१

इत्यादिभिः श्रूयमाणाः - तैर्णा पतिः स्वामी नित्यपरिचरणायः
उचितेन देशेन विशिनष्टिः -

निरुक्ति-

बद्धादुत्कृष्टतौ ये च जायन्ते सूरयः प्रजाः

तैर्णा यो नित्यसूरीणाम् पतिस्स स्यात् प्रजापतिः ।

हिरण्यगर्भो - ओं हिरण्यगर्भाय नमः

निर्दोषनिरयनित्यपरसत्त्वात्मकद्रव्यविशेषत्वेन हिरण्यसाम्यात्
हितं, रमणीयमिति वा (हिरण्यम्) परमं धाम तस्य गर्भभूतः तत्र नित्यवासात्
तद्विषयै हि श्रूयते -

हिरण्यमयै परे लोके विरजं ब्रह्मनिष्कलम् ।

तच्छुभं ज्योतिषां न तत्र सूर्योभाति^२ इत्यादि

निरुक्ति-

हिरण्यं परमं धाम हिरण्यस्य समानतः

हिरण्यगर्भः स प्रोक्तस्तस्मिन् वसति यस्सदा ॥

१- कठो० २।५।३

२- मु०उ० २।२।१०

१. विद्यालय तहसीलद्वारा विद्यालयमात्र विप

: विद्यालयीयकति विद्यालय : विप तहसी - : विद्यालय : विप तहसी
- : विद्यालयीय तहसी तहसी

- विप तहसी

: विप : विप विद्यालय त वि विद्यालयीय
। : विद्यालय विद्यालय विद्यालयीय वि विद्यालय

: विप विद्यालयीय वि - विद्यालयीय

विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय
विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय
- विद्यालयीय विद्यालयीय

! विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय
विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय

- विप तहसी

: विद्यालय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय
। विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय विद्यालयीय

१९९९ १९ ०९ १९ - १
०९ १९ १९ ०९ १९ - १

मूमांमाधवी

मूः - मूमिः भावती ह्रीदामावपरपयाया, सदानुमवेन मरणीया
गर्भभूता स्येति आमनन्ति हि ताम्

‘महीं देवीं विष्णुपत्नीभज्यामि’^१

निरुक्ति-

यस्य मूर्मरणीयामूत् (मूमां) नुमवेन सः ।

माधवः

मायाः श्रियः धवः- स्वामो श्रियः पतिः यथा,

‘अस्यैशाना जगतो विष्णुपत्नी’^२

‘ह्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ’^३

‘काव्यं रामायणं कृत्स्नं सीतायाश्चरितं महत्’^४

निरुक्ति-

श्रियः श्रद्धादिनाम्नाश्च पतिर् (माधव) हस्यते ।

१- ३ अष्ट० १ प्र० २ अ०

२- नीला०सू०

३- पु०सू०

४- रा०बा० ४।७।

पिप्ल

1979

गणपतये नमः, गणेशाय नमः, गणेशाय नमः, गणेशाय नमः : श्री - : श्री

ਸਾਨੀ ਕੀ ਜੀਵਨੀ ਕੀ ਇਤਿਹਾਸ

‘निष्कामनिष्काम’ किं किं

- ੨੫ -

१ : ३ सितम्बर (विगत) पुण्यार्ज्यादिदिने १९७३

: PPTF

पुष्प : शीत : पानी मिश्रण - : पुष्प : पानी : मिश्रण

5 "TANJAVUR" TAMIL TAMIL

"विष्णुपदं विष्णुस्यैव"

1888

-ੜੀ ੜੀ

1. रिजर्व (संग्रह) पूर्णतः खाली है : (अ)

010 9 02 7 0375 5 -7

090757F -5

опер - 5

018 OTFOTT -8

मधुसूदनः - ओं मधुसूदनाय नमः

सर्वांनिर्वीहकत्वात् असुरनिरसनादिना निष्प्रतिपक्षालम्बकत्वाच्च
मधुम् - असुरं सूदते सूदयति हन्तीति वा- आर्णनिरुक्तानुसारात्,

मधुम् - इन्द्रियं सूरिजनकरणं सूदते सूदयति आत्मन्युपसंहरतीति
वा मधुसूदनः ।

नन्यादित्वात्ल्युः एवं नन्दनः वर्धनः

सर्वतत्वनयनाच्चैव मधुहा मधुसूदनः भारते ^१

निरुक्ति-

मध्वारख्यमसुरं हन्ति सूरिणां करणं च वा ।

उपसंहरति स्वस्मिन् मधुसूदन इष्यते ॥

इश्वरो

पूर्ववत् ।

१- उ० ६६।४।

100 - 100

1 : FRIEDRICH TP

[illegible]

• ਰਸੀ ਰਸੀ

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ ईश्वरः सर्वभूतानां ॥

4799

१. नमो

19 137 03 -2

विक्रमो - ओं विक्रमिणे नमः

इच्छाप्रतिहन्तृप्रसक्ति परिपन्थिस्वभावतया, विक्रमः पौरुषम्
वस्यास्ति अस्मिन्वेति विक्रमो ।

मृप्रांसा नित्ययोगाद्यर्थ इति : यथा,

निरुक्ति-

विक्रमः पौरुषं प्रोक्तः तद्वत्त्वात् विक्रमो बुधैः ।

धन्वो - ओं धन्विने नमः

इदृशनिरातिशयपौरुषानुरूपं दिव्यं सर्वदिव्यायुषोपलप्ताकं
शाङ्गधनुः धन्व वा शरासनं नित्यमस्यास्तीति- धन्वो आथेकत्वे।

शाङ्गधन्वा हृणोक्तेः पुरुषः पुरुषोत्तमः ।

अजितः सङ्गधृग्विष्णुः कृष्णश्चैव बृहद्बलः १॥

निरुक्ति-

पौरुषानुगुणं शाङ्गं यस्य धन्वो स कथ्यते ।

१- रा०यु० १२०।१५

मैधावी - ओं मैधा विने नमः

निस्सीमनित्यमूमानुगुणसहजसार्वज्ञलक्षणं मैधा नित्यमस्यास्तीति
मैधावी ।

विक्रमः - ओं विक्रमाय नमः

विना पात्तगपतिना त्रयोमयेन, कृमणं तत्र तत्र स्वेच्छा विहारगतागतम्
अस्येति विक्रमः ।

तत्पुरुषाय विद्महे सुवर्णपदमाय धोमहि ।
तन्मां गरुडः प्रचोदयात्

निरुक्ति-

गमनं पदिराजेन यस्य विक्रम उच्यते ।

१- तै०उ०

:सः त्रीतमः त्रि - त्रि

तत्र त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः

। त्रि

:सः त्रिस्तुतमः त्रि - त्रि

त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः

। त्रि त्रि

। त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः

त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः

- त्रि त्रि

। त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः त्रिस्तुतमः

०००० - ७

कृमः - ओं कृमाय नमः

अनुत्तमौ - ओं अनुत्तमाय नमः

ईदृश्या नित्यविभूत्या, कृमते - स्फोटौ भवतीति कृमः
कृमिरात्मनेपदित्वात् तायनार्थः तायनं - स्फोटिता,

निरुक्ति-

कृमणात् कृमहेतुत्वात् (कृम) स्व उदाहृतः ।

निरभ्याधिकतया, नास्त्युत्तमः अस्मादिति अनुत्तमः
उच्छ्वादादुत्कृष्टवाचिनः आतिशायनिकस्तम्प, चत्त्वम् नानापूर्वो बहुव्रीहिः
नानां नलोपे नुट् -

परं ह्यपरमेतस्मात् विश्वरूपान्न विद्यते^१
मत्तः परतरं नान्यत् किञ्चिदस्ति घनन्जय^१

निरुक्ति-

उत्तमौ नास्ति यस्मात् स अनुत्तम् उदाहृतः ।

१- गीता ७।७।

:सः आम्हः १३ - :सः

:सः आम्हः १३ - :सः

:सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः
:सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः

-सः १३

१ :सः आम्हः १३ (सः) आम्हः १३ - :सः

:सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः
:सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः
- सः १३

२ :सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः
:सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः

-सः १३

३ :सः आम्हः १३ - :सः, आम्हः १३ - :सः

१०१० १३ - २

दुरावर्ण- औ दुरावर्णाय नमः

गम्भीरान्तिशयेन अम्भो धिवत् अनमिमवनीयतया आवर्णितुं-
प्रवर्णितुमशक्यः अद्वान्ति इति दुरावर्णः ।

मनोमयः प्राणशरीरो भारुपस्सत्यसंकल्पः आकाशात्मा
सर्वकर्मा सर्वगन्धस्स्वरसस्पर्शमिदमम्याक्तो वाक्यनादरः^१ इति

गम्भीर परमो देवः^२

महोदधि म्निवादाभ्यम्^३

तदनेन प्रवृत्तेन-

तद्विष्णोः परमं पदम्^३

स्वर्गलोकमागच्छ गताञ्जरश्चिस्^३

वैकुण्ठो तु परे लोके श्रिया सार्धं जातपतिः ।

आस्ते विष्णुरचिन्त्यात्मा भक्तभागिवर्तस्सह^३

पुराणो वायुप्रोक्तश्चैव त्रिविष्णुतत्त्वे ।

निरुक्ति-

अपान्निधिवदद्वान्तिम्यः (पुरावर्णः) इतीरितः ।

दुर्विज्ञेयगतिर्यस्मात् (दुरावर्णः) प्रकीर्तितः ।

१- छा०उ० ३।१४।२

२- पु०सू० १४

३- रा०वा० १५।३३

महाराष्ट्र - महाराष्ट्र

—पुणेगीतः तस्यप्रतिपत्तिः नृपतिः तस्य तस्यप्रतिपत्तिः

[illegible]

निर्देशावली : प्रश्नों का उत्तर दीजिए : १००

तीर्थ: जहाँ जहाँ भी गंगा नदी बहती है वहाँ तीर्थ माना जाता है।

“: ॐ नमो भगवते वासुदेवाय”

॥ अमृतमयं नमो भगवते ॥

— १०० —

१००० : तिष्यति

पुस्तकालय, पुणे

। : श्री गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

१. निम्नलिखित विषयों पर विचार करें।

— १११ —

। : कृतिनिष्ठ (विष्णु) : श्रीगुरुदेव श्रीगुरुदेव

1. : श्रीगणेशाय नमः (ः नमः १५५५५५) श्रीगणेशाय नमः १५५५५५

518314 OTOTB - 2

87 0808 -5

55129 OTFOTY-50

कृतज्ञः

विस्तृत यथोक्त निरुपाधिकदास्यनिर्ममत्वानामनाय विधाव्या-
रापितस्वातन्त्र्य प्रवृत्तानां संसारिणां कृतज्ञः आनुकूल्यत्वं जानातीति

‘आतोनुषर्गकः’^१ ब्रह्मज्ञः प्राणदः इत्यादयोऽप्येवम् यः सत्वाह

अपि चैतुदुराचारो भजते मामनन्यमाक्
साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः^२ ॥

इति न च प्रत्युपकारं पश्यतीदृशे यथा-

‘गोविन्देति यदाब्रून् दत् कृष्णा मां दूरवासिन्म्^३ ।
ऋणं प्रवृद्धमिव मे हृदया नाप्सर्पति’ इति च ॥

निरुक्ति-

प्राणिभिर्यत् कृतं कर्म तज्ज्ञात्वा फलदो यतः ।

पत्रपुष्पादिना तुष्टः कृतज्ञो मोहादानतः ॥

१- पा०अ० ३।२।३

२- गीता ६।३०

३- महामा०उ० ५।२२

: 575

[illegible]

॥ ३ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

- तथैव हि सावित्री 'तान्मय' इति च त्रिषु

१. महाभारत के पाठ्यक्रम में महाभारत की महिमा
२. १० वीं शताब्दी में महाभारत के पाठ्यक्रम में महाभारत की महिमा

-ਜੀ ਹੀ

॥ : अथ शिवक तन्त्रात्मकं चतुर्दशोपनिषत्
॥ : अथ शिवक तन्त्रात्मकं चतुर्दशोपनिषत्

6 15 16 ОБОТФ -2

0513 TSTF -5

99 122 050TFTSP -4

कृतिर् - ओं कृतये नमः

तच्च तैषां सुकृतम् अस्मादेव प्रसन्नादिति कृतिः ।

‘अकर्त्तरिचकारके संज्ञायाम्’^१ इत्यधिकारे

‘स्त्रिया’ क्तिन्नन्तः एवं मूर्ति सिद्धिप्रभृतयोपि यथा

‘एष एव साधु कर्म कारयति तं यमेभ्यो लोकेभ्य उन्निनीषति’^२

निरुक्ति-

प्रयत्नो वा क्रिया वाथ कृति रुक्ता क्रियावताम् ।

आत्मवान्

सुरेशः

तस्य कर्तारोऽप्यात्मानः तदायतस्वरूपप्रवृत्त्यादिक्रिया अस्य
स्वभूता इति आत्मवान् ।

‘अत् सातत्यमने’ घातोः म्वादि-

निरुक्ति-

एषामात्मशरोरादिनिरासादध्वा आत्मवान् ।

स्वै महिम्नि प्रतिष्ठनात् आत्मवान् अभिधीयते ॥

१- पा०अ० ३।२।१६

२- काण्वतको ब्रा० ३।६।

: सः किमु नै - पुनिकु

। : किमु नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

- नै नै

। नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

: नै

नै नै

नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

। नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

- नै : नै नै नै नै नै

- नै नै

। नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

। नै नै नै नै नै नै नै नै नै नै

85 15 15 0507 - 9

13 15 07 15 15 15 - 9

फलपदलिप्सूनामपि ब्रह्मादीनां सुराणाम् ईशः संविधाता
इति सुरेशः यथा ब्रह्मा,

यस्य प्रसादाद्दहमच्युतस्य मृतः प्रजासर्कारोन्तकारी ।
क्रोधाच्च रुद्रः स्थितिहेतुमृतः^१

निरुक्ति-

ब्रह्मादीनां फलपदलिप्सूनां त्रिदिवोक्तसाम्
संविधाता सुरेश इव प्रोच्यते विबुधोत्तमः ॥

शरणम् - ओं शरणाय नमः

अविशेषेण सर्वेषाम् शरणम् शृणाते रक्षाणार्थाल्ल्युट् स्वं
करणम् कारणम् प्रमाणम् भावनः इत्यादयोऽपि निरुपाधिकः प्रापकः
यथा-

तं हृदे वमात्मबुद्धिप्रसादं मुमुक्षुर्वै शरणमहं प्रपद्ये^२

निरुक्ति-

आत्मानामातिहन्तृत्वात् शरणं परिकीर्तितः ।
यदुपासाद्भयं दुःखं पापं बन्धो न बाधते ।
प्रतिष्ठा च सुखं ज्ञानं भवेत् शरणं मित्यतः ।

१- वि०पु० ४।१।८५

२- श्वे०उ० ६।१८

तानां वि० : ३३ प्राणायाम तर्हि तान् प्रमाणायुषी लभ्यते

तस्मात् तस्य : अत्रैव तिष्ठ

। प्रित्तकन-प्रित्तिकनः : तन् प्रित्तिकन-प्रित्तिकनः १९९

: तमकुंडलीपत्री : दल लतागर्हि

-ਜੀ ਹਾਨੀ

महाकाव्यीनी तन्मयी तन्मयी तन्मयी

॥ : श्रीगुरुदेव नमः ॥

:AF. PTTUTS Td - PTTUTS

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥पापः कृतीतकृति पीतिताम्रः तत्राह स्यात् पाण्यान् माया

703

१०५

— १११ —

। : श्रीशिवश्यामाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

I have been thinking about you very much lately.

[illegible]

५३१४ अङ्क - २

५-५१०३०

शर्म - ओं शर्मणे नमः

विश्वरेताः - ओं विश्वरेतसे नमः

शर्मसुखं, परमप्राप्यं चेति - शर्म

तस्मादेवमुखायात् भनिन् यथा -

सर्वगन्धस्सर्वीरसः^१
 कं ब्रह्म रवं ब्रह्म^२

निरुक्ति-

परमानन्दरूपत्वात् शर्म हिंसादिमन्थनात्

विश्वं कार्यमस्येति सहि स्वज्ञानस्थानपरिवरणदैमर्त्येन प्रजानां
 ज्ञानकर्मेन्द्रियादिकं विश्वं करोति यथा,

एतस्माज्जायते प्राणो मनस्सर्वेन्द्रियाणि च ।

एवं वायुज्योतिरापः पृथिवी विश्वस्य धारिणी^३

निरुक्ति-

विश्वं रेतो भगवतो विश्वरेता हरिः स्मृतः

ज्ञानेन्द्रियादिकं विश्वं परिचयार्थं मेव हि ।

१- छा०उ० ३।१४

२- छा०उ० ४।१०।५

३- मु०उ० २।१।३

:सः पीपलः वि - वि

:सः पीपलः वि - :सः पीपलः

वि - वि पीपलः, विपलः

-सः पीपलः पीपलः, विपलः

":सः पीपलः, विपलः"

"सः पीपलः, विपलः"

-सः पीपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

-सः पीपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

सः पीपलः, विपलः

प्रजामवः - ओं प्रजामवाय नमः

सर्वाः प्रजाः तद्वैस्तेरैवोपकरणैः तस्मिन् भवन्ति तदा भिमुख्ययोग्या-
भवन्तीति प्रजामवः अधिकरणे -

‘पुंसिसंज्ञायांघः प्रायेण’^१

इति घः एवम् आश्रमः नियमः यमः इत्यादयः

निरुक्ति-

तद्वैस्तेरैवोपकरणैस्तस्मिन् भिमुखाः प्रजाः ।

सर्वाश्चैव भवन्तीति प्रजामव उदाहृतः ॥

अहस - ओं अहने नमः

मौलिनिरुक्तानुसारात् न हीना स्येति वा - अनाथविद्यानिद्रावधौ
स्वावबोधहेतुत्वात्, अहः दिवस इवेति वा -

निरुक्ति-

न सन्ति हीना यस्येति अह स्स परिकीर्तितः ।

अनाथविद्यानिद्रायां स्वधोहेतुतया ह्यहः ॥

१- पा०अ० ३। ३। ११८

संवत्सरो

स्वम् प्रबुद्धेण समुद्धरणाय संवसतीति संवत्सरः वसे

‘संपूर्वाच्चित्’ इति सरन्प्रत्ययः

‘सस्यार्धघातुके’ इति तकारः यथा-

तेषां सततयुक्तानां मज्जतां प्रीतिपूर्वम् ।
वदामि बुद्ध्यागं तं येन मामुपयान्ति ते ॥

आनयनं हरित्रैष्ठ वत्सस्यामयं मया^३ इति

निरुक्ति-

इत्थं तेषु प्रबुद्धेण वसत्युद्धरणाय यः संवत्सरस्

व्यालः - ओं व्यालाय नमः

प्रत्ययः - ओं प्रत्ययाय नमः

अभयप्रदानप्रस्थानेन, तान् व्यालाति आदत्ते आत्ससात्करौतीति

व्यालः ।

‘ला आदाने’ घातुः वदादिः

१- पा०अ० ७। ४। ४६

२- गीता १०। १०

३- रा०यु० १८। ३४

विचार

विचार : प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

: प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

- प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

! प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

!! प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

विचार : प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

- प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

: प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

: प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

विचार : प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

! : प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

: प्रकृतिक विचारों का प्रमाण प्रकृतिक प्रमाण

33 10 0000 - 3

00 100 1000 - 5

00 100 1000 - 5

‘जातश्चापसर्गो’ इति क प्रत्ययः

निरुक्ति-

तानात्मसात् व्याल उक्तः करोति यः

प्रत्ययः

प्रतीयतेस्मिन्निति प्रत्ययः सहितान् प्रत्याययति विसृज्यति यथा-

‘तं हृदेवमात्मबुद्धिप्रसादम्’^१

यदि ते हृदयं वेत्ति यदि ते प्रत्ययोमयि ।

भोमसेनार्जुनौ शोधं न्यासभूतौ प्रयच्छ मे^२

सर्वदर्शनः - ओं सर्वदर्शनाय नमः

तेषां, सर्वं स्वमहिमानं दर्शयतीति सर्वदर्शनः यथा-

‘तस्यैव आत्मा विवृणुते तनूं स्वाम्’^३ इति

निरुक्ति-

महिमानं सर्वसहं तेषां दर्शयतीति सः

सर्वदर्शने आस्थातो नवाणाम् लोचनप्रदः ॥

१- श्वे०उ० ६। १८

२- भा०स०२०। ७

३- मु०उ० ३। २। ३

: अथ क वि० 'विश्वविद्यालय'

- कवि कवि

: इ वि० क : कठ शब्द वृत्तान्त

: अथ

- अथ वि० कवि वि० कवि कवि कवि : अथ वि० कवि कवि कवि

मुद्रावली मुद्रावली मुद्रावली

! वि० कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि
 वि० कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि

: अथ वि० कवि कवि कवि कवि - : वि० कवि

- अथ : वि० कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि
 वि० कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि

- कवि कवि

: इ वि० कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि
 II : अथ कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि कवि

२३ १३ ०८०८ - १

७ १०९०८०८ - २

६ १९ १३ ०८०८ - ३

अजस्र - ओं अजाय नमः

तेषां स्वप्राप्तिपरिपन्थि सर्वं क्षिपतीति (अजः)

“अज , गति क्षोपणयोः” अच् यथा घातु म्वादि :

तेषामेवानुक्रम्यार्थमहमज्ञानजं तमः ।

नाशयाम्यात्मभावस्थौ ज्ञानदीपेन भास्वता १ ।।

निरुक्ति-

प्रत्यर्थिनिस्स्वसंप्राप्तौ प्रजानां क्षिपती (त्यजः)

सर्वेश्वरम् - ओं सर्वेश्वराय नमः

समर्थानामसमर्थानां च सर्वेषां शरणागतानां विलम्बनम् वैकल्यं
च परिहर्तुम् आशु तान् सर्वान्श्रुते व्याप्नोतीति सर्वेश्वरः ।

“अश्रोतेराशु कर्मणि वरट् चै इति वरट् उपधाया ईकारश्च उणा०

निरुक्ति-

अशक्तानां च शक्तानां वैरुध्यं शरणैषिणाम् ।

अश्रुते परिहर्तु यः स सर्वेश्वर ईरितः ।

१- गीता १०।१३

:सः सः सः सः - सः

(:सः) सः सः सः सः सः सः सः सः

: सः सः सः सः सः सः सः सः

I : सः सः सः सः सः सः सः सः

II : सः सः सः सः सः सः सः सः

-सः सः

(:सः) सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

I : सः सः सः सः सः सः सः सः

II : सः सः सः सः सः सः सः सः

-सः सः

I : सः सः सः सः सः सः सः सः

I : सः सः सः सः सः सः सः सः

सिद्धः - ओं सिद्धाय नमः

सिद्धिस् - ओं सिद्धये नमः ।

तेषामनुपायसाध्यः स्वरूपेण सिद्ध इति -

स्वरूपेणैव भक्तानां सिद्धत्वात् सिद्ध उच्यते ।

उपायैरपि अयमेव सेध्यते इति सिद्धिः प्राग्वतघातु सत्त्वम् यथा

‘यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति’ यं पृथक् धर्मचरणाः

निरुक्ति-

अयमेव ह्युपायैश्च सिद्धिं स्यात्साध्यते यतः ।

सर्वादिर् - ओं सर्वादये नमः

येत्ता देव ध्रुवं भक्ताः पुराणं पुरुषात्तमम् ।

प्राप्नुवन्ति सदा कामानिह लोके परत्र च ॥

तेषां परावस्मूतानां सर्वेषां पुरुषाथानाम् -

आदिः - मूलमिति सर्वादिः ।

निरुक्ति-

सर्वेषां पुरुषाथानां मूलं सर्वादि रोरितः ।

१- रा०यु० १२०। ३१

:सप्तमः वि - :हरी

। :सप्तमः वि - :हरी

- हरी हरी हरी हरी :सप्तमः वि

। हरी हरी हरी हरी :सप्तमः वि
हरी हरी हरी हरी :सप्तमः वि

:सप्तमः वि हरी हरी हरी हरी

- हरी हरी

। :सप्तमः वि हरी हरी हरी हरी

:सप्तमः वि - :हरी

। हरी हरी हरी हरी :सप्तमः वि
हरी हरी हरी हरी :सप्तमः वि

- हरी हरी हरी हरी :सप्तमः वि
। :सप्तमः वि हरी हरी हरी हरी

- हरी हरी

। :सप्तमः वि हरी हरी हरी हरी

द्वितीय

श

त

क

वस्तुतः - वां वस्तुताय नमः

पुनराकल्प - वां पुनराकल्पो नमः

तेनः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः ।

द्वितीयोऽध्यायः - पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

तृतीयोऽध्यायः

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

वस्तुतः पुनराकल्पो नमः वस्तुतः ।

व- वस्तुतः २३५१२५

:तथा विज्ञातः

अच्युतः - ओं अच्युताय नमः

वृणाकपिर् - ओं वृणाकमये नमः

तैम्यः प्रपन्नैभ्यो नापातः अच्युतः ।

यस्मान्न च्युतपूर्वमच्युतस्तेन कर्मणा

न त्यजेयं कथंचन इति

अच्युतमेव धर्मविराहत्वेन समर्थयते वृणाकपिः तथार्ण निरुक्तम्

कपिविराहः श्रेष्ठश्च धर्मश्च वृण उच्यते ।

तस्माद्वृणाकपिं प्राह काश्यपो मां प्रजापतिः ३

निरुक्ति-

मक्तैम्यो च्युतपूर्वत्वात् अच्युतः परिकीर्तितः ।

वाश्रितानां च्युतिर्यस्मानास्ति सौ च्युत् ईरितः ॥

निरुक्ति-

कपिविराहः श्रेष्ठश्च धर्मश्च वृण उच्यते ।

तस्माद् वृणाकपिं प्रोक्तो वस्वणो मोष्टदो मनुः ॥

१- मा०शा० ३४३।५६

:सप्त साधुजगत् वि - :समुद्र

:सप्त साधुजगत् वि - :समुद्र

। :समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

"साधुजगत् वि - :समुद्र"

वि - :समुद्र

साधुजगत् वि - :समुद्र

। :समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

:समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

-समुद्र

। :समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

। :समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

-समुद्र

। :समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

। :समुद्र :साधुजगत् वि - :समुद्र

3X 1589 070715 - 9

अमेयात्मा - ओं अमेयात्मने नमः

भाष्य-

अस्मिन् आश्रितानुगृहस्रोतसि-

‘अतो ज्यायांश्च पूरुषः’^१

‘भूयांश्वातो जनार्दनः’ इति न्यायेन अमेयात्मा इत्या नित्य-
परिच्छेदमस्वरूपः ।

निरुक्ति-

इया नित्यपरिच्छेदमस्वभावात्सर्वतो धिकः ।

अमेयात्मा समुद्दिष्टो ह्योन्नत्यफलदो मनुः ॥

सर्वयोगविनिःसृतः - सर्वयोगविनिःसृताय नमः

भाष्य-

कथम् - सर्वयोगविनिःसृतः -

सर्वैरपि शास्त्रलक्षणैः स्वमनोविक्षापरि कल्पितैरपि योगैः -

उपायैः (विनिःसृतः) - विशेषेण वेदपरमगुह्यैरिव विनिःसृतः

प्राप्तुं योग्यः सुगृह इति वा यथा-

स्वबुद्धिमात्रनिज्ञातिः परमात्मा जात्प्रभुः ।

स्वैश्वर्यानुभवप्रोतो ज्ञातास्मनुसेवते ॥ इति श्री प्रोक्ते

निरुक्ति-

सर्वरूपायैः प्राप्यश्च सर्वयोगविनिःसृतः ।

: एतत् विद्यात्मकं वि - तन्मात्रम्

- एतत्

- विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

१. : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं

- एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

। : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं

- एतत् विद्यात्मकं

। : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

। : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

: एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं - : एतत् विद्यात्मकं

- एतत्

- : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं

- : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

: एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं - (: एतत् विद्यात्मकं) : एतत्

- एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

। : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

विद्यात्मकं विद्यात्मकं ॥ : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं

- एतत् विद्यात्मकं

। : एतत् विद्यात्मकं विद्यात्मकं विद्यात्मकं

वसु - ओं वसवे नमः

वसु - वसुः वसुः

‘शृस्वृस्निहित्रप्यसिवसिदृ निविरुदिबन्धिमनिम्यश्व’ इति उः
 वसुनि- निधाविव, तेषु मनो स्येति - वसुः । ‘शृस्वृस्निहित्रप्यसिवसिदृ’
 ‘वस, निवास’ इति उः तेषु वसुनि- निधाविव, मनो स्येति ।

निरुक्ति-

वसतोति वसु स्तेषु प्रीत्या परमया स्वयम् ।

वसुमनाम - ओं वसुमनसे नमः

सत्यः - ओं सत्याय नमः

माष्य- वसुमनाः

बहूनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान्था प्रपथते ।
 वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः ॥

निरुक्ति-

वसुनोव निधा तेषु मनो यस्यास्ति सर्वदा ।
 सर्वं वसुमनाः प्रोक्तो मातृवत् पोषको मनुः ॥
 ‘तत्र साधुः’ इति यत् सत्सु साधुः सत्य इति ।

समात्मा - ओं समात्मनो नमः

संमितम्- ओं सम्मिताय नमः

भाष्य-

तेषु गुणादिभिः निर्मातेष्वपि अनालोचितविशेषमनाः
समात्मा यथा-

समो हं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्यो स्ति न प्रियः ।
ये भजन्ति तु मां भक्त्या मयि ते तेषु चाप्यहम् ॥^१

निरुक्ति-

समात्मा समचित्तः ।

भाष्य- ^२ 'यत्तिस्यति' - इत्यादिना इकारः

वस्मद्वस्तस्य इति सम्यक् परिच्छिन्नः यथा,
उनषादशवर्णो मे रामो राजीवलोचनः^३

मितत्वाच्च तथा भक्तैः संमितः परिकीर्तितः ।

१- गीता ६।२६

२- पाठ्य ७।४।४०

३- राठ्या २०।२।

:सः तिमिरासः तिमिरासः - तिमिरासः

:सः तिमिरासः तिमिरासः - तिमिरासः

:सः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः
-तमिरासः

I :सः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः
II :सः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः

-तमिरासः

I :सः तिमिरासः तिमिरासः

:सः तिमिरासः तिमिरासः - तिमिरासः -तमिरासः

:सः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः
:सः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः

I :सः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः तिमिरासः

३९१३ तिमिरासः -३

०४१३१३ ०४०४ -९

१९१०९ ०४०४ -९

समः - ओं समाय नमः

तेष्वपि परिचितापरिचिततोवृमन्दस्वे गित्वाथविगणय्य
गौरवे सम इति समः ।

षमष्टम्, अवकल्ये^१ औणादिको कारः

निरुक्ति-

ज्ञाते परिचिते चापि समत्वात् सम उच्यते ।

अमोघः - ओं अमोघाय नमः

तेषां, मोघः वितथस्पर्शः, नैति-

अमोघं दर्शिनं राम न च मोघस्तव स्तवः ।

अमोघास्तेष्वन्ति भक्तिमन्तश्च ये नराः ॥

निरुक्ति-

वितथस्पर्शरहितः स ह्यमोघः प्रकीर्तितः ।

पुण्डरीकाक्षः - ओं पुण्डरीकाक्षाय नमः

^१पुण्डरीकं परं धाम नित्यमक्षरमव्ययम् तद्भवान् पुण्डरीकाक्षाः

इति ।

१- मा०उ० ६६।६।

: ५८ : ५८

1 : १२ १३ १४ १५

—ਜਲੀ ਰਲੀ

: १११ : १११

— १०१ — : १०१ : १०१ : १०१

१ : कल कलपीत न न पत्त निरुप निमि

॥ : त्रुफु नि मडनमडनी म डनी मडिनामीम

-ਭੀ ਭੀ

। : जीनी हिस् : प्रमाण : ४ : जीनी हिस् : प्रमाण

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

1. 15. 1944

भाष्य-

पुण्डरीकाक्षः नित्यवैकुण्ठवासिनां दृष्टिभूत इत्यर्थः यथा,

“दिवीवचद्वाराततम्” इति

निरुक्ति-

पुण्डरीकं परं धामं नित्यमक्षरमव्ययम् ।

तद्मतानामक्षिभूतः (पुण्डरीक) ईरितः ॥

वृणकर्म- ओं वृणकर्मणे नमः

वृणाकृतिः- ओं वृणाकृतये नमः

प्रकृष्टस्याप्यस्यास्मदादीनामपि पूर्वोक्तदिशा श्रेयस्करत्वात्
धर्मरूपमस्य कर्मेति वृणकमा ।

वाकृतिरपोति- वृणाकृतिः

तापत्रयनिर्वापणसुधासेकशोतलवेष्टितवारुपत्वात् -वृणकर्मा
वृणाकृतिः ।

ततो महति पर्यं कै मणिकान्धनचित्रिते ।

ददर्श कृष्णमासोनं नीलं मेरा विवाभुदम् १

१- महामा० राज० ४५। १३

रुद्रो - ओं रुद्राय नमः

स्वं विधरुपवैष्टितद्रुतहृदयान् सानन्दबाष्पान् कुर्वन् रौदयतीति
रुद्रः ।

‘रौदै णिल्विन्व’ उणादि इति रक् प्रत्ययः णिलोपश्च यथा
अत्रो विष्णुतत्त्वे -

आह्लादशीतनेत्राम्बुः पुलकीकृतगात्रवान् ।
सदा परगुणाविष्टो द्रष्टव्यस्सर्वदैहिभिः ॥ इति

बहुशिराः - ओं बहुशिरसे नमः

बहूनि शिरांसि परस्सहस्रं फणा अस्येति - बहुशिराः ।

निरुक्ति-

फणाश्च वहवो यस्य स वै बहुशिरा मतः ।

बभ्रुः - ओं बभ्रवे नमः

तथाविधः सन् विमर्तिरिति बभ्रुः भृन्तः
‘कुर्मश्च’ इति कुप्रत्ययः द्वित्वन्व उणादि
‘यस्य सा सकला पृथ्वी फणामणिशिलारुणा ।
विमर्ति मालां लोकानाम् - -

निरुक्ति-

अनन्तरूपो यो घवे पृथ्वीं बभ्रुः स ईरितः ।

विश्वयोनिश् - ओं विश्वयोनये नमः

विश्वेणां मेजुणां योनि स्वेन मिश्रयितेति विश्वयोनिः
 'यु मिश्रणे'
 'व हि श्रियुद्गुलाहात्वरिम्योनित' इति नित् प्रत्ययः

निरुक्ति-

विश्वेणां मेजुणां स्वेन विश्वयोनि स्तु मिश्रणात् ।

शुचिश्रवाः - ओं शुचिश्रवसे नमः

तदुक्तानि मक्तिनम्राणि श्रावणीयानिशुचीनि - शृणोतीति
 शुचिश्रवाः ।
 'विदुरान्नानि बुभुजे शुचीनि गुणवन्ति च'^१

निरुक्ति-

भक्तैरुक्तान्यवश्यं यश्शृणोति स शुचिश्रवाः ।

अमृतश् - ओं अमृताय नमः

तेणां निरवधिमाधुर्येण, जरामरणवारणेन सदा सेवायाम्प्यतृप्ति
 करत्वेन वा अमृतः यथा -

'अमृतस्यैव नातृप्यन् प्रेक्षमाणा जनार्दनम् इति

शाश्वतस्थाणु - ओं शाश्वतस्थाणवे नमः

वरारोहो : - ओं वरारोहाय नमः

शाश्वतस्थाणु स्वयं नित्यः भोक्तृभ्यो नपहार्यश्च अपुनरावृत्ति-
भोग्यत्वात्, अन्यद्वयमृतमनित्यम् सकृत्सेव्यं च ।

तस्मात् वरारोहः वरम् उत्कृष्टम् आरोहणम्- स्वप्राप्तिः अस्येति
अन्यद्वि सर्वमवरम् यथा-

‘उतै वै निरयास्तात् स्थानस्य परमात्मनः’

‘परव्यूह विमवात्मना त्रिविधं परं ब्रह्म’ इति भागवत सिद्धान्तः
तत्र परन्नाम अकार्यम् कार्यादिनवच्छिन्नपूर्णाणाङ्गुण्यमहाणवित्कलिकैकातप-
त्रीकृतनिस्सोम् नित्यमोगविभूतिकम् ।

तत्र प्रादुर्भावाः कैचित् साक्षात् यथा, मत्स्यकूमादयः अन्ये तु
आर्षादि विशिष्टपुरुषाधिष्ठानेन, यथा-

रामकृष्णद्वैपायनादयः अपरेकालेशक्त्यावेशेन-

यथा पुरंजयादिषु इतरेच व्यक्तिषु स्वयमेवावतीर्य यथा?
अचवितार इति चतुर्धा ।

तत्र वरारोहः इत्येतदन्तर्नामिभिः प्रायशः परत्वमुक्तम् -
निरुक्ति-

वरमुत्कृष्टमारोहो यस्यस्वप्राप्तिलक्षाणाः ।

वर्तते स वरारोहः प्रकृष्टस्थानदो मनुः ॥

:सः विगाश्चतस्रः वि - गुणाश्चतस्रः

:सः त्रिंशत्तारः वि - :त्रिंशत्तारः

-जीह्वाग्रं चोदयति विदुःश्रुतिः :तस्मिन् तस्य गुणाश्चतस्रः

। तं विदुःश्रुतिः प्रवक्ष्यामि सुखदं, प्रवक्ष्यामि

विदुःश्रुतिः :तस्मिन् तस्य - प्रवक्ष्यामि सुखदं तस्य :त्रिंशत्तारः प्रवक्ष्यामि

-तस्य प्रवक्ष्यामि तस्मिन्

“:तस्मात्तस्य त्रिंशत्तारः प्रवक्ष्यामि तस्मिन् तस्मिन्”

:तस्मात्तस्य त्रिंशत्तारः तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

प्रवक्ष्यामि तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

। प्रवक्ष्यामि तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

तु विदुःश्रुतिः :तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

-तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

-तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

। तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

- तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

-तस्मिन् तस्मिन्

। :तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

। :तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

महातपाः - ओं महातपसे नमः

एवम् एतावता प्रायशः परत्वमुक्तम् अथव्यूहः तत्र वासुदेवस्य परत्वेन व्याख्यातत्वात्, इदानीम्, अप्ययपूर्वकत्वात् सृष्टेः सँजिहोर्ण-संकर्षणः प्रस्तूयते षड्गुणा व्याख्यास्यन्ते तत्र ज्ञानबले संकर्षणस्य गुणान् व्यूहो तत्र महत्- पूज्यम्, तपः प्राचीनमवपरिश्रान्तिशान्त्यर्थं सँजिहोर्णा बुद्धिलक्षणं ज्ञानम् । अस्येति महातपाः ।

यस्य ज्ञानमयं तपः^१ इति

निरुक्ति-

महत्पूज्यं तपोज्ञानं यस्येति स महातपाः

सर्वगसु - ओं सर्वगाय नमः

धारणासामर्थ्यलक्षणात् बलेन, आत्मवत् धारयन्, संहृतान् सर्वान् गच्छतीति सर्वगः ।

निरुक्ति-

धारयन् संहृतान्यो वै गच्छतीति स सर्वगः ।

१- मुण्डकोप० १।१।

1. प्रमाण :-

[illegible]

— १११ —

: तफाजुत उ दीन अल मकीम इब्न नुस

: २२ : २२ : २२ - २२

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

—ਜੀ ਤੇ ਜੀ

1 : मौलिक है निर्देशिका है निर्देशिका है निर्देशिका

१३१३. अष्टावक्र - १

सर्ववित् - ओं सर्वविदे नमः

मानुर् - ओं मानवे नमः

संहृतान् सिद्धाः प्रधुम्नः ऐश्वर्ययोगैर्गुणैः प्रधुम्नस्य व्यूढैः
तत्र, जात्क्रिया शक्त्युल्लासकैः ऐश्वर्यगुणकृतया, स सर्वं कार्यं विन्दति सृष्ट्या
लभत इति सर्ववित् ।

निरुक्ति-

‘प्रधुम्नत्वेतु कार्याणि लभते यस्स सर्ववित्
सर्वनिर्माणेष्वविकृताणां मातीति मानुः ॥

‘दाभाम्यान्नु’ इति नु

‘स एष स्वयमुद्बभौ’ इति इदमविकाराकारं वीर्यम्

निरुक्ति-

मानुस्सर्वस्य मातीति निर्माणेष्वविकारतः ।

विष्वक्सेनो - ओं विष्वक्सेनाय नमः

अथ स्थापको निरुद्धः (विष्वक्सेनः) इनेन स्वामिना सह
वर्तत इति सेना,

संश्वरेति यास्कः अनेन रक्षाकवन्तौ जन्तवो विष्वन्वः अस्येति
इयमत्र सामर्थ्यशरीर शक्तिः

निरुक्ति-

इनेन स्वामिना साकं वर्तते सेन इत्यतः ।

CCO. विष्वक्सेनो जना यस्य विष्वक्सेन स्तो रितः ॥

जनादनः - ओं जनादनाय नमः

माध्य-

रक्षाप्रतिपक्षान् जनान् अनपेक्षां दयतीति जनादनः ।

‘दस्युत्राणाञ्जनादनः’ इति हृदमनपेक्षालक्षणां तेजः

प्रतिमूर्तिगुणानां व्यवस्थेयम् इयतामा विष्कारात् भगवत्सर्वत्रानावरणगुण-
त्वात् मूले हि श्रुते -

माध्य-

ज्ञानेनेश्वर्येण शक्त्येति सर्वे भगवतो नूनाः पूर्णाः इति एषा
आत्मा चतुर्विधः सर्वज्ञः सर्वदशी सर्वेश्वरः सर्वशक्तिस्समृद्धिमान् वा
गृन्थिरनुन आप्तोवशी स्वाधीनो नादिरनन्तो व्यपगतनिद्रामयक्रोध-
तन्द्रो व्यपातेच्छानमः क्लमव्याधिनिर्दोषो निरनिष्टो निरवधो ये
भावन्तं वासुदेवमेवं विदुः ये नैवं विदुः न ते विदुः इति, भगवान्
वासुदेवो नन्त एवापरिमितो नन्तत्वेनापरिमितत्वेन भवति इति प्रति-
पत्तिम् ।

१- भा० उ० ७१।६

वेदो - ओं वेदाय नमः

पुनः संकण्णस्य शास्त्रप्रदत्वमुच्यते -

भाष्य-

हलश्च इति, धन् यथा
यो वै वेदाश्च प्रहिणोति तस्मै

अतः अभ्युपायः आगमः पन्थाः नेता ब्राह्मण, आचार्यः ।

इति संकण्णामिज्ञाः ।

निरुक्ति-

संकण्णत्वे शास्त्रार्थं प्रदत्त्वाद् वेदः इतिरितः ।

वेदविद - ओं वेदाय नमः

वेदार्थं चाविशयविषयासिं वेत्तीति- वेदवित् आह हि,

ऊर्ध्वमूलमधः शास्त्रमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ।
हृन्दासि यस्य पणानि यस्तं वेद सवेदवित् २ ॥

निरुक्ति-

असंशयविषयासिं वेदार्थं वेत्ति वेदवित्

१-पा०अ० ३।३। १२१

२- गीता १५। १।

:सः शार्कः त्रि - त्रि

- त्रिभुवनस्य त्रिभुवनः त्रिभुवनः

- त्रिभुवनः

त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः
त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

। त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

। त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

- त्रिभुवनः

। त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

:सः शार्कः त्रि - त्रि

। त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

। त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

- त्रिभुवनः

त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः त्रिभुवनः

अव्यङ्गो - ओं अव्यङ्गाय नमः

वेदाङ्गो - ओं वेदाङ्गाय नमः

विगतानि - विहीनानि अङ्गानि - स्वकल्पितानि चन्दः
कल्पादिनि अस्येति - व्यङ्गः तैरविहीनतया स नैति अव्यङ्गः ।

वेदाश्चानन्तशाखाः, अस्य अङ्गं शरीरम् - अन्तरङ्ग व्यञ्जकत्वादिति
वेदाङ्गः यथा -

नावेद विन्मनुते तं बृहन्तम्^१
विधुनुते वेदमयं शरीरम् श्रुतिस्मृति ममेवाज्ञा

निरुक्ति -

शिखा व्याकरणाद्यङ्गैर्नहीनो व्यङ्ग उच्यते ।
यस्य वेदो नन्तशाखो वेदाङ्गो ङ्गतया स्मृतः ।

वेदवित् - ओवेद विदे नमः

कविः - ओं कवये नमः

वेदवित् - पूर्ववित्

१ - काठ० उ० ३५० पं० ५५

:सप्तमः अध्यायः - विष्णुः

:सप्तमः अध्यायः - विष्णुः

:सप्तमः अध्यायः - विष्णुः निवर्तनी - निवर्तनी

। :सप्तमः अध्यायः - विष्णुः निवर्तनी - निवर्तनी

निवर्तनी - विष्णुः निवर्तनी - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

विष्णुः - विष्णुः

स एव कान्तदशित्वात् कविः

‘कु’ शब्दे दर्शनकर्मणोऽस्मात् इव अदादि घातुः

निरुक्ति-

स एव कान्तदशित्वात् कवि रित्युच्यते बुधैः ।

लोकाध्यक्षाः - ओं लोकाध्यक्षाय नमः

सुराध्यक्षाः - ओं सुराध्यक्षाय नमः

धर्माध्यक्षाः - ओं धर्माध्यक्षाय नमः

अथ कान्तदशित्वोपपादनमुखेन त्रिभिरनिरुद्धस्य फलप्रदत्वमुच्यते
लोकानां धर्माधिका रिणाम्, अध्यक्षाः स्वामी, अकृताभ्यागमकृतविप्रणाश
प्रसंगपरिहारेण फलं दातुमुत्सन्धातेति लोकाध्यक्षाः, सुराध्यक्षाः, धर्माध्यक्षाः ।

अतोऽयस्य, धर्मज्ञः उपायज्ञः, अध्यक्षाः सत्यसन्धः स एवास्य
संविदन् ददाति इति व्यपदेशः

निरुक्ति-

धर्माधिका रिणो लोकाः तदाराध्याः सुरास्तथा ।

धर्मस्तत्साधनं तेषांमध्यक्षाः स्यान्निनामवान् ॥

लोकाध्यक्षारसुराध्यक्षा धर्माध्यक्षा इति क्रमात् ।

अनिरुद्धस्य विज्ञेयो लोकाध्यक्षादिनामवान् ॥

:ଶିବ ପ୍ରାକ୍ତୀନୀୟାତ ୧୨ ୪

:ପ୍ରାଣ ଶିବ ୧୨ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବ 'ହୁ'

-ଜଣି ଚାଲି

। :ଶିବ ପ୍ରାକ୍ତୀନୀୟାତ ୧୨ ୪

:ମହାପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବ - :ପ୍ରାଣୀକାରୀ

:ମହାପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବ - :ପ୍ରାଣୀକାରୀ

:ମହାପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବ - :ପ୍ରାଣୀକାରୀ

ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବ
ପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ
ପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ

ପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ
ପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ ଶିବପ୍ରାଣୀକାରୀ

-ଜଣି ଚାଲି

- । ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ
- । ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ
- । ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ
- । ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ :ପ୍ରାଣୀକାରୀ

कृताकृतः - ओं कृताकृताय नमः

इति च धर्मो - संसारस्य प्रवर्तकौ निवर्तकश्च तत्र प्रवर्तकस्या
नित्यफलप्रदत्वेनोपचारात् कृतः निवर्तकस्य नित्यफलप्रदत्वेन अकृतश्चेति
स एव - कृताकृतरिति ।

निरुक्ति-

अनित्या नित्यफलदौ प्रवर्तकनिवर्तकौ
वदौ यस्य स्वरूपं सः (कृताकृत) इतीरितः ॥

चतुरात्मा - ओं चतुरात्मने नमः

चतुर्व्यूहः - ओं चतुर्व्यूहाय नमः

चतुरात्मा - वासुदेवः सकर्णः प्रद्युम्नः अनिरुद्ध इति अथैकस्य

चतुरात्म्यम् इति -

चतुर्व्यूहः - यथोक्तप्रयोजनेभ्यः ध्येयाराध्यव्यक्तये च, समस्तव्यस्तेन

गुणशङ्केन तद्व्यान्जकव्यवस्थितावयववर्णभूषणप्रहरण-

वाहनध्वजादिभिः जाग्रदाथव्यवस्था चतुष्टयविशिष्टाभिर्मूर्तिभिः

चतुर्धा व्यूह्यत इति ।

निरुक्ति-

वासुदेवादिरुपत्वात् चतुरात्मैति कथ्यते ।

जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यादौ व्यूहावस्था चतुष्टये ।

एतेर्विशिष्टमूर्तित्वात् चतुर्व्यूहः इतीरितः ॥

चतुर्दंष्ट्रं - ओं चतुर्दंष्ट्राय नमः

व्यूहमूलेन परेण रूपेण चायं महापुरुषालङ्कारविशिष्टतया चतस्रः
दंष्ट्राः अस्येति- चतुर्दंष्ट्रः यथा-

चतुर्दंष्ट्रसमन्वितः चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्गतिः^१

निरुक्ति-

दंष्ट्राचतुष्कयुक्तत्वात् चतुर्दंष्ट्र इति स्मृतः ।

चतुर्भुजः - ओं चतुर्भुजाय नमः

तथाहि परं रूपमाहु

तमसः परमो धाता शङ्खचक्रादाधारः^२

भुजैश्चतुर्भिस्समुपेतम्^३ इत्यादि

निरुक्ति-

महापुरुषत्वाद्बुध्यते हि चतुर्भुजः ।

१- रा०सु० ३४।१६३

२- रा०सु० ११४।१५

३- विष्णुपुराणे

॥ अथ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

अथ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

- भास्वरूपं - भास्वरूपं - भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

- भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

॥ अथ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

- भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

॥ भास्वरूपं वि - भास्वरूपं

प्राजिष्णुर - ओं प्राजिष्णावे नमः

भोजनम् - ओं भोजनाय नमः

इदमेवयथोक्तं व्यूहाभाजते- उपासितुम्य ताच्छीत्येन प्रकाशन इति
प्राजिष्णुः ।

‘भुवश्च’^१ इत्यत्र चकारादिष्णु च

तैः भुज्यते- सुखेन अनुभूयते इति भोजनम् ।

भोक्ता - ओं भोक्त्रे नमः

तदपितम् धृतदारमघुशरीरामिश्राधूमतण्डुलपापसापरपर्यायम्,
प्रायणमपि अमृतमिव भुक्ते इति भोक्ता पूर्वत् घातुः यथा-

भोक्तारं यशतपसा सर्वलोयमहेश्वरम्
सुहृदं सर्वभूतानां ज्ञात्वा मां शान्तिमुच्छति^२ ॥

निरुक्ति-

भोक्ता पितृस्य भोक्तृत्वाद् भोक्ता स्यादमृतस्य वा ।

१- पा० अ० ३।२।२३८

२- गीता ५।२६

:सः निष्कानिः तः - निष्कानिः

:सः निष्कानिः तः - निष्कानिः

निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः - निष्कानिः निष्कानिः

। निष्कानिः

निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः

। निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः - निष्कानिः

:सः निष्कानिः तः - निष्कानिः

निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः - निष्कानिः निष्कानिः

- निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः - निष्कानिः

निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः

। निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः - निष्कानिः

- निष्कानिः

। निष्कानिः निष्कानिः निष्कानिः - निष्कानिः

351515 0807 - 5

3515 1515 - 5

सहिष्णुः - ओं सहिष्णावे नमः

दुःसहान् स्वभक्तविषयान् अनवीथकानपि अपराधान् तच्छीलः सहत इति
सहिष्णुः ।

‘वलद्वृत्ता०’ इत्यादिना इष्णुच् कुतः इयती महतीदामा
अस्येत्याकाङ्क्षायां शशिसलिलशोतलिमादिवत्, स्वरूपप्रयुक्तत्वादित्येव
परः तावद्वृत्त्यादि विषय इष्णुच् प्रत्ययः स्वम् व्यूहः ।

जादादिजः - ओं जादादिजाय नमः

विभः प्रस्तूयते तत्र तावत् त्रिमूर्तिमध्यावतारः जगती स्य आदिष्णु
आदिभूतासु ब्रह्मविष्णुशिवात्मिकासु त्रिमूर्तिषु अन्यतमत्वेन जायते इति
जादादिजः ।

‘सप्तम्या’ जनेर्दः’ स्वम् मेघजं गदाग्रजादयोपि यथा ब्रह्मा-

‘यस्यप्रसादादमच्युतस्य मूतप्रजासङ्करोन्तकारो ।

क्रोधाञ्च रुद्रः स्थितिहेतुमूतो यस्माञ्च मध्ये पुरुषः परस्तात्^२
इति तथा उद्योगे देवाः ।

निरुक्ति-

जातामादिभूतासु मूर्तिष्वन्यतमत्वतः ।

जातत्वादिष्णुरुपेण प्रोच्यते जादादिजः ॥

१-पा०ख० ३।२।३३६

२- वि०पु० ४।२।३६

:सः शिखरीयः त्रि - शुक्लीयः

सः शिखरीयः शिखरीयः शिखरीयः शिखरीयः शिखरीयः
। : शुक्लीयः

शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। : शुक्लीयः : शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

:सः शिखरीयः त्रि - : शुक्लीयः

शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। : शुक्लीयः

-शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। : शुक्लीयः : शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। : शुक्लीयः

-शिवः शिवः

। : शुक्लीयः : शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। : शुक्लीयः

३९९ १५ १८ ०८०१-९
३९ १२ १८ ०८०१-९

अनघो - ओं अनघाय नमः

एवं संसारमध्यैजनित्वा पित्रविरोधी पापप्रतिस्पर्धीति अनघः ।

विजयो - ओं विजयाय नमः

जेता - ओं जेत्रे नमः

विश्वयोनि - ओं विश्वयोने नमः

मूर्त्यन्तरयोरपि सृष्टिसंहारादिभिः ज्ञाद्विजयां स्मादिति - विजयः
तावपि द्वौ जयति स्वाभिप्रायेष्ववस्थापयति जेता ।

घातुः पूर्ववत् ततस्तृचः अनिर्गुणः अनङ्गादि विश्वयोनि-पूर्ववत् ।

निरुक्ति -

विजयो जगतां ज्यो

स्वाभिप्राये स्थापयिता जेता स्याद्विधिशंकरौ ॥

पुनर्वसुः - ओं पुनर्वसवे नमः

पुनः तत्प्रभृतिषु देवेष्वन्तरात्मतया वसति चेति - पुनर्वसुः यथा -
"देवानांबन्धुनिहितं गुहासु ब्रह्मा वस निवासे घातुः

निरुक्ति -

ब्रह्मादिष्वपि देवेषु ह्यन्तरात्मतया च यः ।

पुनर्विषन्नान्नित्यं पुनर्वसु रुदाहृतः ॥

उपेन्द्रो - ओं उपेन्द्राय नमः

आदित्येणु जघन्यजः इन्द्रानुजतया उपातइन्द्रमिति उपेन्द्रः

वामनः - ओं वामनाय नमः

प्राशुर - ओं प्राशवे नमः

श्रुत्यनुसारात् स एव इन्द्रसंज्ञाणाय बलिमखे -

दृष्टुं स्वकान्त्या वामानि सुखानि नयतीति- वामनः इति श्रुतिः

स वामनो दिव्यशरीरधृक् इति

तत्रैव दाणात् प्राशुते सर्व व्याप्नोतीति प्राशुः ।

अशूच्याप्ता प्रपूर्वः घातोः स्वादि ।

सख्यारु शंखशुषीधुनीलंगुलि० इत्यादिना उ प्रत्ययः नुमागमश्च

निरुक्ति-

दृष्ट्या स्वकान्त्या वामानि सुखानि नयतीति यः स वामनो ।

व्याप्तिमत्त्वात् प्राशुश्च परिकीर्तितः ॥

अमोघश् - ओं अमोघाय नमः

पूर्ववत् ।

शुचिर् - ओं शुचये नमः

ईदृगुपकारेणु प्रत्युपकारनैरपेक्ष्यात् शुचिः परिशुद्ध इति- शुचिः

शुच शोके धातुः ।

:सः सः सः सः - सः

:सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः - सः

:सः सः सः सः - सः

- सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

- सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः - सः

। सः सः

:सः सः सः सः - सः

:सः सः सः सः सः सः सः सः

शुपधात् कित् खम् ऋणिरु चिप्रभृतयः यथा-

‘अस्पर्शश्च महान् शुचिः’ इति

निरुक्ति-

स्वयंकृतोपकारेणु यत्किञ्चित् प्रत्युपक्रियाम् ।

अनपेक्षा स्थितौ यौ सौ शुचिः स्यात् धर्मदो मनुः ।

अर्जितः - ओं अर्जिताय नमः

अतीन्द्रम् - ओं अतीन्द्राय नमः

परिपन्थिघबन्धनादौ, ऊर्जा- बलम् अस्य संजातेति वा
तत्र बलिष्ठ इति वा (उर्जितः) इत च

इन्द्रानुजत्वेपि ऐश्वर्येणापदानेन तमतिक्रान्तः अतीन्द्रः यथा-

‘अविदितविभवाय’ इति तन्त्रमन्त्रवर्णः मन्त्रे

‘अतिवाय्यिन्दुकर्मणाम्’ इति

निरुक्ति-

ऊर्जा बलं यस्य नित्यं संजाते त्यूर्जितः स्मृतः ।

इन्द्रानुजत्वेप्यैश्वर्यादिति तीन्द्र उच्यते ।

संग्रहसु - ओं संग्रहाय नमः

सर्गा- ओं सर्गाय नमः

त्रिविक्रमणसुग्रहपादपद्मतयाभक्तोरयत्नेन सम्यक् गृह्यत् इति संग्रहः ।

— १४४ —

श्री १ : श्री राजा श्रीजगन्नाथ

— ੨੫੧ —

। मास्तीमुक्तं हस्तिनीपं पुनः। तस्मात्तुम्हम् ।
। सुतं तस्मात्तुम्हम् । तस्मात्तुम्हम् । तस्मात्तुम्हम् ।

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

ਸਭ ਪਾਤਕੀ ਸਿ - ਸੁਭਾਤਿ

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ਪ੍ਰ. ੨੨ (: ੨੨) ੨੨ ੨੨ ੨੨ ੨੨

- भाषा : संस्कृत : अन्तर्गत भाषा : संस्कृत : भाषा : संस्कृत

१००. श्रीमद्भगवद्गीता टीका 'आत्मनिष्ठता' टीका

श्री ३ "गंगाजलमयी तपस्वी"

-कनी कनी

[illegible]

। किं च हति विविधैः प्रमाणैः ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

गृहवृह निश्चित्रमश्च^१ इति अप्

सुहृत्सु निस्पृष्टात्मतया तेभ्यस्सृज्यत इति सर्गः

निरुक्ति-

भक्तैरप्यप्रयत्नेन संग्राह्यस संग्रह स्सृज्यतः
ब्रह्मादिभ्यस्सृज्यते य सर्गं तं परिचक्षाते ।

धृतात्मा - ओं धृतात्मने नमः

नियमो - ओं नियमाय नमः

आत्मदानेन धृता आत्मानो नैनेति धृतात्मा ।

धृन् धारणो^२ कर्मणि क्तः धातु म्वादि अनिट् दीर्घः ततः
नान्तलक्षणादीर्घ इत्यादि धृतात्मा ।

तत्प्रतिबलाबलिप्रभृतयो नियम्यन्ते अनेनेति-नियमः

यमः समुपनिविष्टु^३ च इति अप्

निरुक्ति-

येनात्मनो धृता नित्यं स धृतात्मे ति कीर्त्यते

नियम्यते जगद्येन नियमः स उदीरितः ॥

१- पा०अ० ३। ३। ५८

२- पा०अ० ३। ३। ६३

पुनः त्रिंशत् 'लक्ष्मणाद्री' नि ब्रह्मरूपं

ः त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

— त्रिंशत् त्रिंशत्

ः त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्
 । त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

ः त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् — त्रिंशत् त्रिंशत्

ः त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् — त्रिंशत् त्रिंशत्

। त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

ः त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

। त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

ः त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

पुनः त्रिंशत् 'लक्ष्मणाद्री' नि ब्रह्मरूपं

— त्रिंशत् त्रिंशत्

त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

॥ त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत् त्रिंशत्

॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥

॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥

यमः - ओं यमाय नमः

वैद्यो - ओं वैधाय नमः

अखिलमकण्टकानुकूलं यच्छतीति यमः

पूर्वतथातुः पचायच् यथा

यः पृथिवीमन्तरौ यमयति^१

य आत्मानमन्तरौ यमयति माध्यन्दिनशाखायाम्

आविर्भूय प्रकटितातीन्द्रियमहिमतया सर्वैरपि वेदितुं शक्य इति वेदः ।

विद् ज्ञाने चातोः ।

निरुक्ति-

अकण्टकं चानुकूलं यच्छतीत्यखिलं यमः ।

सर्वैश्च वेदितुं शक्यः सौलभ्यात् वैद्य इति । ।

वैद्यम् - ओं वैधाय नमः

सदायोगी- ओं सदायोगिने नमः

वेदतृप्तमवमन्जिनोर्म विधामधोते वेदवेति वैद्यः

तदधोते तद्वेद^२ इत्यण् यथा -

स्वमत्र सततजागरूकः सदायोगी यथा -

य एषु सप्तेषु जागर्ति इति -

१- वृ० उ० ५। ७। ३

२- पा० उ० ४। २। ५६

ःसः सःसः ि - ःसः

ःसः सःसः ि - िसः

ःसः सःसः सःसःसःसःसःसः

सः सःसः ःसःसःसः

ःसःसः सःसःसःसःसः

सःसःसःसःसःसःसःसःसःसः

सःसः सःसः सःसः सःसःसःसःसःसःसः

। ःसःसः ःसः सः

-सःसः सः

। ःसः सःसःसःसः सःसःसः

II ःसःसः सः सःसःसःसः सःसः सः

ःसः सःसः ि - सःसः

ःसः सःसःसःसः ि - सःसःसः

ःसः सःसःसः सःसःसःसःसः

- सः सःसःसः सःसःसः

-सः सःसःसः सःसःसःसः

- सः सःसःसः सःसःसः

३।३।३ ०००० -३

३।३।३ ०००० -३

निरुक्ति-

वेदतृणां भवास्थस्य गदस्य विनिवर्तनीम्
वेधामधीते वेदैति यो वेधः समुदाहृतः ।
चिकित्सायां जागरुकः सदायोगीति कथ्यते ।

वीरहा - ओं वीरधे नमः

स्ववेदनविहङ्गुन् वीरान् - हंतुक्वीरान् हतवानिति वीरहा
'ब्रह्मभूणवृत्रेषु' इति नियमः प्रायिकः स्वम् कामहा, क्रोधहा
माहा इत्येवमादयोऽपि यथा-

तानहं द्विषतः क्रूरान् संसारेणु नराधमान् ।
दिपा मयज्जमशुभानासूरीष्वेवयोनिषु ॥

निरुक्ति-

स्वध्यानमक्जकान् वीरान् हन्ति यः स वीरहा ।

१- पा० अ० ३।२।८७

२- गोता १६।१६

- श्री ८ श्री

श्रीशिवजीने भगवत्प्राप्तता प्राप्त
 । : शिवजीने : श्री शिवजीने शिवजीने
 । शिवजीने शिवजीने : शिवजीने शिवजीने

: श्री शिवजीने - श्री शिवजीने

शिवजीने शिवजीने शिवजीने - शिवजीने शिवजीने
 शिवजीने शिवजीने शिवजीने : शिवजीने : शिवजीने शिवजीने
 - शिवजीने शिवजीने शिवजीने शिवजीने

। शिवजीने शिवजीने शिवजीने : शिवजीने शिवजीने
 । शिवजीने शिवजीने शिवजीने शिवजीने शिवजीने

- श्री ८ श्री

। शिवजीने : शिवजीने शिवजीने शिवजीने

७७१९१९ ७७१९१९ --३

७७१९१९ ७७१९१९ --४

मवर्ता - ओं माववाय नमः

मधुः - ओं मधवे नमः

स्वविषयपरविधाप्रवर्तनात् माधवः यथा -

‘मा विधा च हरेः प्रोक्ता तस्या ईशो यतो भवान् ।

तस्मान्माधवनामासि धवस्वामीति शब्दितः । इति

लव्यविधेभ्यो मन्यते स्वदत्त इति मधुः ।

‘मन ज्ञाने’ आस्वादनकर्मेहायम्

‘फ लिपा टिन मि०’ इत्यादिना उ प्रत्ययः घकारान्तादेशश्च

यथा-

‘मध्वउत्सः’ इति

निरुक्ति-

‘भवतेभ्यो लव्यविधेभ्योस्वदमानतथा मधुः ।

अतीन्द्रियो - ओं अतीन्द्रियाय नमः

मधुरमधुदधिस्वरूपेस्मिन् परव्यूहविभवहृत्षणाङ्गुण्यविवक्षाया
स्वरूपं शोध्यते अतिक्रान्तः इन्द्रियाणि ज्ञानोपकरणानि तदविषयव्येति
अतीन्द्रियः ।

निरुक्ति-

ज्ञानोपकरणव्रातमतिक्रान्तो ह्यतीन्द्रियः

:सः प्राकृतः १८ - १९

:सः १९ - २०

- २० : सः प्राकृतः २० - २१

। प्राकृतः २१ १९ प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०
१९ : प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०

। प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०
प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०

प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०

- २१

प्राकृतः २१ २०

- २२

। प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०

:सः प्राकृतः २१ २० - २१

प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०
प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०

। प्राकृतः २१ २०

- २३

:सः प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २० प्राकृतः २१ २०

महामाया - ओं महामायाय नमः

कथमित्थं- महति अप्रसन्ननिखिलजनमोहिनी तिरस्करिणीवत् माया
अस्येति यथा-

“गुणमायासमावृतः” इति

नेयं मृणा मायेति वक्ष्यते

निरुक्ति-

माया यस्याप्रपन्नानां सर्वेणामस्ति मोहनी
महामायाः य विज्ञेयौ वस्वणौमनुरुज्ज्वलः ॥

महोत्साहो - ओं महोत्साहाय नमः

ज्ञानमयादपि अकर्तुः अलसोदासोनात् सांस्थेश्वरात् व्यवर्तकमेश्वर्य
गुणमाह (महोत्साहः)

शंकरभाष्ये- “जायुत्पत्तिस्थितिलयार्थमुद्युक्तत्वात् महोत्साहः ।

भाष्ये तु-

अथ बाह्यं व्याचिख्यास्यते तत्र कर्तृत्वप्राधान्यविवक्षायात्-
लक्षणास्यैश्वर्यस्य प्राथम्यम् अन्यच्च, वक्ष्यमाणसंगतिविशेषेण विशिष्टकृम
अनन्यनियोज्यनिरंकुशस्वसंकल्पकणिकामात्रेण स्वसृष्ट्या च अकर्तृत्वव्यावर्तकः
महान् अम्यधिकः उत्साहः उत्साहनं कर्तृत्वलक्षणमेश्वर्यम्, अस्येति महोत्साहः

“एह मणो” धातु

:सः शास्त्रार्थः वि - शास्त्रार्थः

शास्त्रं तन्मार्गिकं तन्मार्गिकं तन्मार्गिकं तन्मार्गिकं तन्मार्गिकं
- तन्मार्गिकं

तन्मार्गिकः : तन्मार्गिकः

तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः

- तन्मार्गिकः

तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः

॥ : तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः

:सः शास्त्रार्थः वि - शास्त्रार्थः

तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः

(: शास्त्रार्थः) तन्मार्गिकः

। : शास्त्रार्थः तन्मार्गिकः

- तन्मार्गिकः

तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः
तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः
तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः
तन्मार्गिकः तन्मार्गिकः

तन्मार्गिकः

निरुक्ति-

निरुक्ति महदुत्सहनं यस्य ह्यैश्वर्यं कृतलक्षणम् ।
महोत्साहस्तं विज्ञेयं मनुरैश्वर्यदावकः ॥

महाबलः - ओं महाबलाय नमः

महाबुद्धिः - ओं महाबुद्धये नमः विकारणोऽप्यो मेदन्त्यपि मेदाविकार-

माथ्ये तु-

सहायापेदाकर्तृन्तरव्यावर्तिकं महत् बलमस्येति- महाबलः
अनेन ह्यम् अपरिमितक्रियापि अनाकलितं भ्रमः स्वै महिम्नि तिष्ठन्
अवधोरिताधारान्तरः दुर्वारव्यापार सततशक्तिसमुल्लासः शरीरमिव
सकलं विमर्ति,

महाबुद्धिः 'बहुल्यन् बहुलम्' इति च मौला ।

एतल्लेशो जिवनसमीरण गिरिधरादौ ।

असर्वज्ञकारणव्यवर्त्तिका महती बुद्धिः-अविशयविषयासिसार्वज्ञ्य
लक्षणं ज्ञानम्, अस्येति महाबुद्धिः ।

'बुध अवगमने' घातुः

'पश्यत्यचक्षुःसृष्टृणात्यकर्णः' १

'सर्वतोऽपि शिरोमुखम्' २ इत्यादि

१- श्वै०उ० ३।१६

२- तै०उ०

-करी कही

। हापारजकु मर्यादु मरु मरुमरुम
 ॥ :मरुमरुमरुम मरुमरु मरुमरुम

:मरु मरुमरुम मरु - :मरुमरुम

:मरु मरुमरुम मरु - :मरुमरुम

-मरु मरुम

:मरुमरुम -मरुमरुम मरु मरुमरुमरुमरुमरुमरुम
 मरुमरुम मरुमरुम मरु :मरु मरुमरुम मरुमरुमरुमरुम मरुमरुम
 मरुमरुम :मरुमरुमरुमरुम मरुमरुमरुम :मरुमरुमरुमरुम
 मरुमरुम मरुमरुम

। मरुमरुम मरुमरुम मरुमरुम
 । मरुमरुमरुम मरुमरुमरुम मरुमरुम

मरुमरुमरुमरुमरुमरुमरुम :मरुमरुम मरुमरुमरुमरुमरुम
 । मरुमरुम मरुमरुम मरुमरुम मरुमरुम
 :मरुमरुम मरुमरुम मरुमरुम
 :मरुमरुम मरुमरुम मरुमरुम
 मरुमरुम मरुमरुम मरुमरुम

एकेन तु प्रमाणेन सर्वज्ञो येन कल्प्यते ।

नूनं स चक्षुषा सर्वान् रसादीन् प्रतिपद्यते इति

निरुक्ति-

महाबुद्धिं महत् ज्ञानं स्वरूपं यस्य सौच्यते ॥

महावीर्यो - ओं महावीर्याय नमः

इ धिमावमापद्यमानदुग्धादिकारणोभ्यो भेदकम्, सत्यपि हैतावद्विकार-
लक्षणं महत् वीर्यमित्येति महावीर्यः ।

अगरुमृगमदकस्तूरिकाकुसुमाभौदवत् सन्निधिमात्रेण निर्मायादिकार्यकारी
ह्यम् यथा -

तस्य सन्निधिमात्रेण गन्धः क्षीमाय जायते
मनसो नोपकर्तृत्वात् तथासौ परमेश्वरः इति

महाशक्तिर् - ओं महाशक्त्यै नमः

महाद्युतिः - ओं महाद्युतये नमः

उपादानशक्तिविकलनिमित्तमात्रताव्यावर्तिका महती शक्तिः साधन
ग्राम विनियोगस्वशरीरैकदेशीकृतप्रकृतिपरिणामयोग्यतालक्षणसामर्थ्यम् अस्येति
महाशक्तिः ।

शक्लु शक्तौ घातुः स्त्रियां क्तिन् अनिट् प्राचीनै तु पदे प्रागिव
पुंस्मावो विशेषः अस्या विप्रप्रधानदुग्धादौ ।

सहकार्यपेदाकारणवैलक्षण्यकारं तदनपेक्षालक्षणं तेजो महदस्येति
महाद्युति यत् बाह्यान्तरतमो विरोधिस्वपरवर्गयोः यथा -

परस्यशक्तिर्विविधैव श्रूयते स्वभाविकी ज्ञानबलक्रिया च^१

तेजोबलैश्वर्यमहाबलीघसुवीर्यशक्त्या दिगुणैकराशिः^२

अनिर्देश्यवपुश्च - ओं अनिर्देश्यवपुश्च नमः

एतत्षाड्गुण्यविग्रहत्वेनानुपमत्वात्, अनिर्देश्यम् - इदमोदृशमिति
निर्देश्यमशक्यम् वपुः - शरीरम् अस्येति अनिर्देश्यवपुः ।

षाड्गुण्यविग्रहं देवं मास्वज्ज्वलतेजसम्^१ इति मौलसंहितायाम्

बुद्धिमनोऽङ्गप्रत्यङ्गतत्वाभावति लक्षायामहे, शास्त्रशब्देभ्यः बुद्धिमान्
मनोवानङ्गप्रत्यङ्गवान्^२ इति मौलसंहितायाम् ।

इत्यादिना - शुद्धसत्त्वमयेन ह्यनेन कनकदलेन च रत्नमुन्मोत्यते षड्गुणी

नतु त्रिगुणमयेनैव निमोत्यते^३ इति तत्त्वम् वैष्णवे च,

निर्देशविशेषणम् - उपमानविशेषणम्, तद्वर्जितः अनुपमवपुरित्यर्थः

निरुक्ति -

ज्ञानादिषाड्गुण्यमयमुपमानविवर्जितम् ।

वपुरस्यास्ति तेजिष्ठम् अनिर्देश्यवपुर्हि सः ॥

श्रीमान् - श्रीमतये नमः

पूर्ववत् ।

१- श्वे० उ० ६।८

२- वि० पु० ६।५।८५

1. विष्णुसहस्रनाम स्तोत्रम् ॥ १ ॥
॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥

॥ शिवाय नमः पञ्चाङ्ग नमः कृष्ण शिवाय ॥

॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

प्राचीन भारत की राजनीति

। : अभिषेक की क्रियाएँ ३ तब 'पञ्च' ॥

प्राचीनकालीयानी प्राचीनकालीयानी प्राचीनकालीयानी प्राचीनकालीयानी प्राचीनकालीयानी

— १३३ —

विश्व प्रसार : १५०० टुकड़ों पर १९५०

विषय: भारतीय विचार प्रणाली का विकास

: १०० : १००

:FF SYSTEM : - :SYSTEM

संज्ञा : जीवित विज्ञान तथैव प्राकृतिक विज्ञान के अन्तर्गत आता है।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

! : 11.11.11

परीक्षा के लिए निम्नलिखित प्रश्नों का उत्तर दीजिए : (कुल 10 अंक)

। विष्णुसहस्रनाम ॥ १०८ ॥

विशेष विज्ञापन

CCO, Varanasi Collection. Digitized by eGangotri

परस्यशक्तिर्विविधैव श्रूयते स्वभाविको ज्ञानबलक्रिया च^१

तेजोबलैश्वर्यमहाबलौघसुवीर्यशक्त्या दिगुणीकराणि^२

अनिर्देश्यवपुश् - ओं अनिर्देश्यवपुष्णे नमः

एतत्तत्त्वाङ्गुण्यविग्रहत्वेनानुपमत्वात्, अनिर्देश्यम् - इदमोदृशमिति
निर्देश्यमशक्यम् वपुः - शरीरम् अस्येति अनिर्देश्यवपुः ।

‘षाङ्गुण्यविग्रहं देवं मास्वज्ज्वलनतेजस्म्’ इति मौलसंहितायाम्

‘बुद्धिमनोङ्गप्रत्यङ्गतत्तां भावति लक्षायामहे, शास्त्रशब्देभ्यः बुद्धिमान्
मनोवानङ्गप्रत्यङ्गवान्’ इति मौलसंहितायाम् ।

इत्यादिना - शुद्धसत्त्वमयेन ह्यनेन कनकदलेन च रत्नमुन्मील्यते षाङ्गुणी

नतु त्रिगुणमयेनैव निमील्यते इति तत्त्वम् वैष्णवे च,

निर्देशविशेषणम् - उपमानविशेषणम्, तद्वर्जितः अनुपमवपुरित्यर्थः

निरुक्ति-

ज्ञानादिषाङ्गुण्यमयमुपमानविवर्जितम् ।

वपुरस्यास्ति तेजिष्ठम् अनिर्देश्यवपुर्हि सः ॥

श्रीमान् - श्रीमतये नमः

पूर्वत् ।

१- श्वे० उ० ६।८

२- वि० पु० ६।५।८५

[illegible]

“॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥”

सं. प्रमाणपत्रिका - १० - प्रमाणपत्रिका

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय - श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

। : सुमहर्षिनिः । तिष्ठति । प्रसिद्धः । पुनः सुमहर्षिमुपैति

प्राजासत्ताकता हीच 'सामाजिक न्याय' याचं 'मूळ' असल्यामुळे

नामः : श्री विष्णुदेव, अनायास, श्री विष्णु देवता, श्री विष्णु देवता, श्री विष्णु देवता

। माताजीकृति नमो ।

विष्णुसहस्रनाम स्तोत्रम् ॥ १ ॥ - श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

परीक्षणार्थः : त्रिभिः मासपर्यन्तं - मासपर्यन्तं

— १११ —

। श्री श्री गणेशाय नमः ।

॥ : ३ : ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

1. 1. 1.

२।३ ०८०६

5- दिनांक 13/12/20

अमेयात्मा - ओं अमेयात्मने नमः

पूर्वत् ।

महाद्रिघृत - ओं महाद्रिघृते नमः

अथ तदनुगुणयथेष्टव्यवहारवैष्टितम् प्रदर्शयति, स च
अथनसमये महान्तमद्रिम् - मन्दरम् घृतवानिति महाद्रिघृत ।

निरुक्ति-

सिन्धुगम्भीरमावो यो त्वमेयात्मा स कीर्तितः ।

महान्तं मन्दरं यो हि घृतवान् स महाद्रिघृत ।

महैष्वासो - ओं महैष्वासाय नमः

सिन्धुवन्धदशकन्धरवघादौ, महान् मनोहारी इष्णूणां शराणाम्
आसः - आसनं द्योपः अस्येति - महैष्वासः ।

निरुक्ति-

महैष्वासः स विज्ञेयश्चण्डकोदण्डमण्डितः ।

महोभर्ता - ओं महोभर्ते नमः

श्रीनिवासम् - ओं श्रीनिवासाय नमः

तदानीं महोम् - ललितघरणीम् तच्छीलो विमर्ति मरतीति वा-
महोभर्ता ।

:सः विद्यावर्धनः वि - विद्यावर्धनः

। सः

:सः विद्यावर्धनः वि - विद्यावर्धनः

॥ ३ ॥ विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

। विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

-सः

। विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

। विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

:सः विद्यावर्धनः वि - विद्यावर्धनः

विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

। विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

-सः

। विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

:सः विद्यावर्धनः वि - विद्यावर्धनः

:सः विद्यावर्धनः वि - विद्यावर्धनः

-सः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः विद्यावर्धनः

। सः

श्रीनिवासः इति च मथनसमानोत्तलक्ष्मीचाटुकारवद्वान् धिरौपणादि
दिव्यचेष्टापरम्

निरुक्ति-

घरणीधृतिलोलसः महोभर्तेति शक्यते ।

मथनानीतलक्ष्मीवान् श्रीनिवासः स ईरितः ॥

सतांगति - ओं सतांगतये नमः

अनिरुद्धम् - ओं अनिरुद्धाय नमः

स्वच्छन्दचेष्टितैरपि, सतां प्रणतानां गतिः प्रियकरतया प्राप्य इति
सतां गतिः ।

एवं निर्धूतनिरोधनिर्वधिकजीवलौकजीवाणुदिव्यचेष्टितः अनिरुद्धः ।

‘अपरिमितचेष्टो भगवाननिरुद्धः’ इति मालाः मौल्यसंहितायाम्

निरुक्ति-

प्रणतानां प्रियकर सतांगति रिहोच्यते ।

अनन्तचेष्टायुक्तत्वादनिरुद्ध उदाहृतः ॥

सुरानन्दो - ओं सुरानन्दाय नमः

गोविन्दो - ओं गोविन्दाय नमः

आपत्सखत्वेन सुरा आनन्दन्ति अस्मादिति सुरानन्दः ।

तैस्तुयमानोपकारतया तेषां गाःस्तुतिगिरः, विन्दति लभते इति
गोविन्दः ।

‘गवादिषु विन्देस्संज्ञायाम्’ इति शः तैः सुरैः स्तुयमानोपकारः ।

निरुक्तिः

सुरानन्द सुरान् सर्वानानन्दयति यस्सदा ।
गवां स्तुतिगिरां विन्दो गोविन्द स्स उदाहृतः ।

गोविन्दांपतिः - ओं गोविन्दांपतये नमः

गावः वेदगिरः तद्विदां ज्ञानिनां ज्ञानयज्ञाराध्यत्वेन पाता
गोविन्दांपतिः यथा -

‘हंसमूर्तिमथात्मानं ज्ञानयज्ञभुजं स्मरेत्’ इति

मरोचिर् - ओं मरोचये नमः

दमनो - ओं दमनाय नमः

स्वज्जुष्ठाडस्थानेभ्योऽपि जन्तुभ्यः प्रकाशितनिर्मलरूपः मरोचिः
मृकणिभ्यामोचिः मृदो अत्र दोष्तिकर्मा ।

काञ्चित्मन्दाकिनोभिः भवतापदाम्यतीति दमनः

निरुक्तिः

भवतापस्य दमनात् कांत्या दमन ईरितः ।

१- पा०अ० ३।१।१३८

नीच निच नीचनी : प्रमितीकृतः ता ताच ताचताकर्मताकृतः

। : नीचनी

। : ताकर्मताकृतः : निच : नीच नीच 'ताकर्मताकृतनी पुत्रीता'।

: नीचनी

। : ताकर्मताकृतनीता ताकृत नीचता
। : ताकृत नीच नीचनी नीचनी प्रमितीकृत ता

: ता निचनीनी नीच - : नीचनीनी

ताच ताकर्मताकृतनीता नीचनीता नीचनीता : प्रमिती : ता

- ताच : नीचनीनी

नीच 'नीचनी' ताकर्मताकृतनीता

: ता नीचनी नीच - नीचनी

: ता नीचनी नीच - नीचनी

: नीचनी : ताकर्मताकृतनीता : नीचनी नीचनीताकृतनीता

। : ताकर्मताकृतनीता नीचनीता

: ता नीचनीताकृतनीता : नीचनीताकृतनीता

- नीचनी

। : नीचनी नीचनीताकृतनीता

हंसः - ओं हंसाय नमः

सुपर्णा - ओं सुपर्णाय नमः

क स्वम् हंसः हिनस्ति, मनोहरं हन्ति गच्छति हसति-स्मयति इति वा
हंसः यथा-

‘सत्यसत्त्वशुभाश्रयपरमहंसाय’ इति -

शोभनपर्णात्वात् संसारपारनयनाद्वा सुपर्णाः इति निरुक्ताः

निरुक्ति-

शोभनपर्णात्वात् सुपर्णा इति कथ्यते ।

संसारपारनयनात् सुपर्णा इति वा मतः ॥

मुक्ताक्षः - ओं मुक्ताक्षमाय नमः

व्यूहपश्चिमांठनिरुद्धः पद्मनाभदुक्तः इह प्रादुर्भावप्रथम, पद्मनाभो
विवक्ष्यते मुक्ताक्षः मुक्तास्य शेषास्य, उत्तमः शेषो, अनन्तयोगपर्यङ्ककक्षयनः

‘सुष्वाप भावान् विष्णुरपहृत्यामेक स्वहि ।

नागस्य भागे महति शेषास्यामिततेजसः ॥

हिरण्यनाभः - ओं हिरण्यनाभाय नमः

स स्व हिरण्यम् - स्वसंकल्पजनिताष्टदलपद्महिरण्यमयकणिकात्वापन्न
भैरुरूपं रुक्मम् नाभौ अस्येति - हिरण्यनाभः ।

निरुक्ति-

हिरण्यनाभः सौन्दर्यनाभिर्यस्येति स स्मृतः

सुतपाः - ओं सुतपसे नमः

पद्मनाभः - ओं पद्मनाभाय नमः

सुतपाश्च तपो-ज्ञानम् संहृतसाक्षात् तदध्याने

“दिव्यबाधतनुर्विभुः” इति

पद्मनाभश्च पूर्ववत्

प्रजापतिः - ओं प्रजापतये नमः

पूर्ववत्

अमृत्युः - ओं अमृत्यवे नमः

अमृत्युः मृत्युविरोधी, मृत्युमृत्युत्वात्

“मृदोप्राणत्यागै” धातुः तुडादिः

“मुजिमृदोभ्यां युक्त्युक्तौ” उणादि इति त्यक् प्रागुक्तरीत्या न
योरनः अणुः अनिट् क्त्वात्तत्पुरुषः नलोपः”

निरुक्ति-

अमृत्यु रिति तं प्राहुः सप्ताणाम् मृत्युनाशकः

तृतीय

शतक

तृतीय - वीं जगत् का:

इस जगत् का - ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

अर्थात्:

ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

इस जगत् का - ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

तृतीयोऽध्यायः

विष्णु-विष्णु-

ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

इस जगत् का - ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

तृतीय - वीं जगत् का:

इस जगत् का - ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

अर्थात्:

ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

विष्णु-विष्णु-

ब्रह्म विष्णु शिव त्रिमूर्ति का रूप धारण करता है।

पुस्तकालय
श्री १०८ स्वामीजी महाराज
मठ, दिल्ली

सर्वदुक् - ओं सर्वदुशे नमः

समावा - ओं सर्वदुशे नमः

स एव स्वान् - अनुकूलप्रतिकूलतटस्थान् यथाहं नियन्तुं पश्यतीति -
सर्वदुक् ।

दुशेश्वेति वक्तव्यम् इति क्विन्

क्विन् प्रत्ययस्य कुः सहि सर्वतोमुखः ?

निरुक्ति-

निरुक्ति-

अनुकूलान् तटस्थांश्च प्रतिकूलानपि स्वयम् ।

नियन्तुं च यथायोग्यं यः पश्यति स सर्वदुक् ॥

स्थिरः - ओं सिंहाय नमः

रिपुद्विपनिष्येणमोणणामहानुसिंहसंहननतया, सिन्वति, हिनस्तीति
वा - सिंहः ।

सिचैस्संज्ञायाम् ० इति उणादि कः नुम हांच ।

निरुक्ति-

निरुक्ति-

रिपुद्विपानां निष्येणमोणणः सिंह उच्यते ।

संघाता - ओं संघात्रे नमः

संधिमान्- ओं संधिमतै नमः

रिपुद्विषनिष्पेणभीषणणौपि -संघाता प्रणयानां प्रह्लादप्रमृतीनां
संश्लेणयिता-

स च तैस्संधिर्नित्यो स्येति -संधिमान् नित्ययोगेमतुप्

निरुक्ति-

प्रह्लादाथैश्च संघाता संश्लेणकरणाच्च सः

प्रह्लादाथैर्नित्यसंधिर्यस्यस्यात् संधिमान्स्मृतः

स्थिरः - ओं स्थिराय नमः

तत्सन्धाने तदपचारदुर्विचात्यत्वात् - स्थिरः

अजिरशिशिरं इत्यादिना किरच् प्रत्ययः निपात्यते उणादि

मद्रम् इति हि तन्मन्त्रवर्णः

निरुक्ति-

अपचारैप्यचात्यत्वात्संधाने स्थिर उच्यते

अजो - ओं अजाय नमः

पूर्ववत्

दुर्मर्णणश् - ओं दुर्मर्णणाय नमः

शास्ता - ओं शास्ते नमः

प्रतीपैः दुष्करं मर्णणमस्येति दुर्मर्णणः

‘रथाङ्गशङ्खघातारं कृतमूर्तिं सुमर्णणम्’ ध्याने

एवं सर्वकण्टकं साधु शास्तीति शास्ता तत्साधुकारिणि

तृन् -

‘तृन्वृक्षशंसिदादादिभ्यः संज्ञायांचानिटौ’ उणादि इत्यनिट् यथा-

‘द्वन्ति दैत्याः’

निरुक्ति-

दुष्करं मर्णणं यस्य परं दुर्मर्णणः स्मृतः ।

समस्तान् कण्टकान् शास्तीत्यतः शास्तेति कीर्त्यति ॥

विश्रुतात्मा, ओं विश्रुतात्मने नमः

स एव सर्वदा सर्वत्र सर्वं विस्मयेन विश्रुतः सैहापदानस्वभावः यथा-

‘अशेषदेवेशनरेश्वरेश्वरैः’ इत्यादि ।

१- वि०पु०

: सः साधकः वि - वि

सुखी

: सः साधकः वि - वि

: सः साधकः वि - वि

: सः साधकः वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

वि - वि

सुरारिण - ओं सुरारिघ्ने नमः

स एव सुरारिं हिरण्यकशिपुमुरोविदारं हृत्वानिति सुरारिहा यथा
‘सत्सत्त्वकरजश्रेणीदोप्तेनौभयपाणिना’

‘संयच्छते यथा सम्यक् भयानां सौभयं परम् । इति ध्याने ।

निरुक्ति-

हिरण्यकशिपोर्हन्ताकीर्त्यते स सुरारिहा

गुरुगुरुतमो - ओं गुरुतमाय गुरवे नमः

अष्टमत्स्यावतारः अविशेषविद्यापरमाचार्यकः गुरुः

‘स पूर्वैणामपि गुरु’ इति हैरण्यगर्भाः

‘कृग्रोरुच्च’ इति कुप्रत्यय उणादि उकारश्चान्तादेशः तस्यैव
विशेषणम् ।

‘गुरुतमः’ न स्वतन्त्रनामत्वमस्य

पूज्यश्च गुरुर्गरीयान्^१

१- गोता ११। ४३

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

तथापि तत्प्राप्तये इति तर्कितव्यम्

— ੨੨੨ —

तस्मात्तु ३ विंशतिवर्षाभ्यां कल्पवृक्षे

मिथुन राशि - मिथुन राशि

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

। हाण्डाडी

प्राप्त १०.११.१९५५

१४ १३३ टाई - ३

धाम - ओं धाम्ने नमः

संहारनश्वरचराचरबीजाधारनौकणधारत्त्वेन तदाश्रयत्वात् धाम
धान्नः

“सर्वधातुम्यो मनिन्” इति मनिन् प्रत्ययः

निरुक्ति-

चराचराधारतया धामे ति परिचक्षाते

सत्यः - ओं सत्याय नमः

पूर्वत् ।

सत्यपराक्रमः - ओं सत्यपराक्रमाय नमः

निमिषा - ओं निमिषाय नमः

तेषु सत्यः अकैत्वः पराक्रमः वृत्ति अस्येति सत्यपराक्रमः
तद्विरोधिषु निमिषाति न कटाक्षयतीति निमिषः ।

निरुक्ति-

वृत्तिर्ह्यकैत्वा यस्य स स्यात् सत्यपराक्रमः
यो सौ सत्तान्नेक्षाते हि निमिषः स विरोधिनः ।

: ११ दिनांक १९ - १९७९

महाराष्ट्र शासन, न्याय विभाग, मुंबई

• 174

...की लुग

1. प्रमाण : १००

। प्रणि

:MF BAHATTARIN ID - :RTAPPS

महाराष्ट्र शासन - विधानमंडल

सुभाषचन्द्र बोस : सुभाष : लाल : जय गुरु

• 100 •

संख्यापत्र नं. १७७ तमकीं प्रति

1. सतीति २. अमीति ३. संज्ञा ४. सिद्धि

अनिमिणश् - ओं अनिमिणाय नमः

स्रग्वी - ओं स्रग्विणे नमः

सत्सु न निमिणति जागतीति अनिमिणः दिव्यमोनतनुः

तिर्यक्त्वोपि परत्वसूचिनी वैजयन्ती स्रगस्य नित्ययोगिनीति स्रग्वी ।

‘अस्मायामेधासृजोविनिः’ इति विनिः

निरुक्ति-

सृजा नित्ययोगात् स्रग्वी ति परिकीर्त्यते ।

वाचस्पतिर् - ओं वाचस्पतये नमः

स एव वाचः वेदवाचः मात्स्यपुराणेनोपबृंहणात्पतिः-स्वामी
इति वाचस्पतिः णष्ट्यालुक् ।

‘णष्ट्याः पतिपुत्रपृष्ठपारणदपयः पांणेषु च’
इत्यादिना सत्वम् ।

निरुक्ति-

वेदोपबृंहणात्वाद्धि वाचस्पति रिति श्रुतः ।

उदारधीः - उदारधियै नमः

एवं सर्वोपजीव्यत्वात् उदाराधीः सार्वज्ञ्यलक्षणा बुद्धिः,
अस्येति उदारधी ।

निरुक्ति-

सर्वोपजीव्यसार्वज्ञ्यादुच्यते स उदारधीः

अग्रणीर्- ओं अग्रण्ये नमः

तेन प्रकारेण अग्रिमं पश्चिमं पदं नयतीति अग्रणी ।

ग्रामणीश्च - ओं ग्रामण्ये नमः

श्रीमान् - ओं श्रीमते नमः

न्यायो - ओं न्यायाय नमः

तत्र नित्यसिद्धानां ग्रामं समाजं नयतीति - ग्रामणी

‘सत्सूक्ष्णिः’^१ इत्यादिना विवप

‘अग्रग्रामाभ्यां’ नयतेरिति वक्तव्यम्^२ इति णत्वम्

‘श्रीमान् पूर्ववत्’

एवं न्यायः अग्रेण हेतुर्युक्तकारोति - न्यायः

निरुक्ति-

ग्रामं समाजं सूरिणां नयति ग्रामणीश्च यः ।

न्यायो हि युक्तकारित्वाद्मन्तेष्वेव विशेषतः ॥

:सः विगीयारु - :विगीयारु

:डीहु गणारुगुनीतः :विगीयारु गुणारुगुनीतः नः
। विगीयारु जीवितः

-करीकरी

:विगीयारु ८ विगीयारुगुनीतः

:सः विगीयारु - :विगीयारु

। विगीयारु जीवितः नः विगीयारु गणारुगुनीतः नः

:सः विगीयारु - :विगीयारु

:सः विगीयारु - :विगीयारु

:सः विगीयारु - :विगीयारु

विगीयारु - विगीयारु गणारुगुनीतः नः

गणारुगुनीतः नः

गणारुगुनीतः नः

गणारुगुनीतः नः

:विगीयारु - विगीयारु गणारुगुनीतः नः

-करीकरी

। :सः विगीयारु गणारुगुनीतः नः

। :विगीयारु गणारुगुनीतः नः

नेता - ओं नेत्रे नमः

समीरणः - ओं समीरणाय नमः

नियुक्तं करोतीति - नेता निवाहिशीलः न्याय्यं हि निमज्ज्यनिस्तारणं
महात्मानाम्

स्वमिष्टचेष्टः - समीरणः

ईर गतां कम्पने च अदादि चलनशब्दाथार्थकर्मकाद्युं स्वम्
पवनादयोऽपि उक्तार्थेण

कृत्वा मीनमयीं सद्यः प्रविवेश रसातलम् ।

वेदमूर्तिस्ततो वेदानानिन्ये ब्रह्मणोऽन्तिकम्

निरुक्तिः -

मर्कतैर्नियुक्तं यत् कर्म नेता तत्करणादपि ।

मर्कतैश्चेष्टाशीलत्वात् समीरण उदाहृतः ।।

सहस्रमूर्धा - ओं सहस्रमूर्धे नमः

विश्वात्मा - ओं विश्वात्मने नमः

सहस्राक्षम् - ओं सहस्राक्षाय नमः

सहस्रपात् - ओं सहस्रपदे नमः

अथ एतद्विधावतारोर्ज्जोवितासु पुरुषसूक्ताद्यासु परविद्यासु यथा
प्रतिपाद्यते तथा नुरुपाणि नामानि प्रस्तूयन्ते सहस्रम-वसंस्थेयाः मूर्धानः
शिरांसि अस्येति - सहस्रमूर्धा ।

:सर्व विं विं - तर्क

:सर्व ज्ञानसिद्धि विं - :तर्कसिद्धि

प्रमाणस्यैव ही प्रमाण : अस्मादीय तर्क- विधिद्वारा लक्ष्यं

ज्ञानात्मा

:तर्कसिद्धि - : अस्मादीय

एतत् प्रमाणस्यैव ज्ञानात्मा ही तर्क विं विं विं विं

प्रमाणस्यैव ही प्रमाण

। प्रमाणस्यैव ही तर्क : सर्व विं विं तर्क
प्रमाणस्यैव ही तर्क : सर्व विं विं तर्क

- तर्क विं

। प्रमाणस्यैव ही तर्क : सर्व विं विं तर्क
प्रमाणस्यैव ही तर्क : सर्व विं विं तर्क

:सर्व विं विं - तर्क

:सर्व विं विं - तर्क

:सर्व विं विं - तर्क

:सर्व विं विं - तर्क

प्रमाणस्यैव ही प्रमाण : अस्मादीय तर्क- विधिद्वारा लक्ष्यं

‘सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतो द्वाशिरोमुखम्
सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति’

‘तैश्चतत्कार्यज्ञानक्रियासामर्थ्यानिन्त्यं लक्ष्यते’ इति अभियुक्ताः
वाचित्यात् बहुशास्त्रान्तरसंगतेश्च

‘वाम्यां ज्ञानशक्त्याम्यां विश्वव्यापनात्’ ‘विश्वात्मा’ यथा
‘स भूमिं विश्वतो वृत्वा’

अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।

अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥^३

निरुक्ति

अदिपादपदेज्ञानकर्मेन्द्रियनिदर्शकै ।

तेनानन्तज्ञानकर्मा सहस्रादाः सहस्रपात् ।

वाम्यान्व ज्ञानकर्माभ्यां विश्वात्मा व्यापनात्स्मृतः^२

१- गीता १३।१३

२- पु०सू०

३- गीता १०।२०

सुसुतादीनी तैलकत तापानीतः तैल
 तीतादी तापानीत तैलकतः तैल

तापानीत तैल तैलकत तापानीत तैलकत
 तैलकत तापानीत तैलकत

तापानीत तैलकत तापानीत तैलकत
 तैलकत तापानीत तैलकत

I. तैलकत तापानीत तैलकत
 II. तैलकत तापानीत तैलकत

तैलकत

I. तैलकत तापानीत तैलकत
 II. तैलकत तापानीत तैलकत

१११११ तैलकत - १

१११११ तैलकत - २

१११११ तैलकत - ३

आवर्तनो - ओं आवर्तनाय नमः

निवृत्तात्मा - ओं निवृत्तात्मने नमः

संसारघटीयन्त्रम्, आवर्तयति- परिवर्तयतीति- आवर्तनः यथा-
तेनैवं प्राम्यते ब्रह्मचक्रम्^१

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशे जुन तिष्ठति ।
प्रामयन्सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥^२

तस्माद्विराजयत^३

त्रिपाद्विभूतिकत्वेन संसारविभूतेः, निवृत्तः उद्मतः आत्मा स्वरूपं
अस्येति- निवृत्तात्मा ।

त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषः^४

निरुक्ति-

त्रिपाद्विभूतिकत्वेन भवपादविभूतितः

उद्मतात्मस्वरूपत्वात् निवृत्तात्मैति कथ्यते ॥

१- भार०

२- गीता १८।६१

३- पुणसू० ५

४- पु०सू०

ਭਾਗ ਭਾਗਿਯਾਤਾ ਤਿ - ਜਿਯਾਤਾ

ਭਾਗ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਤਿ - ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

ਭਾਗ : ਜਿਯਾਤਾ - ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ - ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ, ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ
ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

1. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ : ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ
2. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ : ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

3. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

ਭਾਗ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ : ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ, ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

4. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ - ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

5. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

- ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

6. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

7. ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ ਜਿਯਾਤਾਤੁਨੀ

ਭਾਗ - 1

ਭਾਗ - 2

ਭਾਗ - 3

ਭਾਗ - 4

संवृतम् - ओं संवृताय नमः

संप्रमर्दनः - ओं संप्रमर्दनाय नमः

तस्यां दशायाम् तमसः परस्ताप्तनतया तामसानाम् मूढानां
संवृतः - आवृतः गूढवृत्तिः संवृतम् ।
संवरणं तमः स्वविद्यायां संप्रमर्दयतीति - संप्रमर्दनः ।
तमेवं विद्वानमृतश्च भवति^१

निरुक्ति-

तामसानां तु मूढानां गूढत्वात् संवृतस्सुतः^१
तमसो विद्यायां सम्यङ् मर्दनात् संप्रमर्दनः ।

अहस्संवर्तको - ओं अहस्संवर्तकाय नमः

अहः - तदुपलब्धितं कालम्, हेतुत्वात्, संवर्तयति - परिवर्तयतीति
अहस्संवर्तकः एकन्नाम्^१ ण्वुल् युवोरनाको^२
सर्वे निमेषा जसिरे विद्युतः पुरुषादधि^२

निरुक्ति-

अहर्लब्धितकालस्य परिवर्तेश्च साधनम्^१
अहस्संवर्तक इति प्राहुर्वैदान्तपारगाः ॥

१- पु०सू०

२- तै०ना० ६।१।८।

वह्निः - ओं वह्नये नमः

देशरूपेण विश्वं वहतीति वह्निः

वह्निश्चिद्युद्गुलाहात्वरिभ्यो नित् उणादि

इति निप्रत्ययः प्रथमश्चदेशः परमाकाशः आपेदिक्तौ न्यागणान्
दिगादिस्तत्कोणौ यथा,

अस्यामृतन्दि वि^१

निरुक्ति-

विश्वस्य देशरूपेण वहनाद् वह्नि रुच्यते ।

अनिलौ - ओं अनिलाय नमः

स्वमेणाम् अननात् उज्जीवनात् अनिलः

सलिकत्यनि^० इत्यादिना इल्व् उणादि अस्यकलेप्रसिद्धौ निलः

प्राणाद्वायुरजायत्^२

निरुक्ति-

बह्लादेरननाद्यौसा अनिलः परिकीर्तितः ।

१- पु०सू० ३

२- पु०सू० १४

ଅମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଟିପ - ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚିତିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ

“ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଫଳିତ ଚିତିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚିତିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ : ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ : ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚିତିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ

“ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଫଳିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ ଚଉତିଶ

ଅମ ଚଉତିଶ ଟିପ - ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ ଚଉତିଶ

“ଫଳିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ ଅର୍ଥ ଚଉତିଶ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ

ଫଳିତ ଚଉତିଶ

घरणीघरः - ओं घरणीघराय नमः

वन्यदपि धारकं धारयतीति घरणीघरः ।

सदाधारपृथ्वीन्धामुतेमाम्^१

निरुक्ति-

भूतधात्र्याश्चघरणीधारिणाद् घरणीघरः^२

सुप्रसादः - ओं सुप्रसादाय नमः

स एवं संविधाय सम्मुखेषुशोभनः प्रसादः ब्रूयतेति सुप्रसादः

तमकृतं पश्यति वीतशोकौ धातुः प्रसादात्^३

निरुक्ति-

प्रसादपरत्वाच्च सुप्रसादः प्रकीर्तितः ।

प्रसन्नात्मा - ओं प्रसन्नात्मने नमः

विश्वसृङ् - ओं विश्वसृजे नमः

तत्कारणम् प्रसन्नात्मा स्वत एवावाप्तकामतयारागाधनुषप्लुतमनाः

यथा-

अविजिघत्सोऽपिपासः सत्यकामः सत्यसंकल्पः^३ इति

१- का०४ प्र०१ अ०८

२- श्वे०उ० ३।२०

३- छा०उ० ८।१।५

:सः सातविंशत्यै - :सतविंशत्यै

१ :सतविंशत्यै त्रिंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

२ :सतविंशत्यै त्रिंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

-सती नदी

३ :सतविंशत्यै त्रिंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

:सः सातविंशत्यै - :सतविंशत्यै

:सतविंशत्यै त्रिंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

२ :सतविंशत्यै त्रिंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

-सती नदी

१ :सती नदी :सतविंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

:सः सातविंशत्यै - :सतविंशत्यै

:सः सातविंशत्यै - :सतविंशत्यै

३ :सतविंशत्यै त्रिंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

-सती नदी

१ :सती नदी :सतविंशत्यै कृत्यै पीठस्थै

२०१९ १०९ ४०९ -१

०९१९ ०८०९ -२

४१९१ ०८०९ -३

गुणादोषमनपेक्ष्यदादिप्यात् विश्वसृजतीति-विश्वसृकः

निरुक्ति-

विश्वं जगत्सृजति यो विश्वसृक् स प्रकीर्तितः ।

विश्वमुग्विमुः - ओं विश्वमुग्विमवे नमः

सत्कर्ता - ओं सत्कर्तवे नमः

तथैव व्याप्य भुनक्ति पालयतीति विश्वमुग्विमुः एकन्नाम यथा-
एवं सर्पोयोदण्डापूपिकया सतः सत्कर्ता यथा-

‘सज्जनप्रतिपूजकः’ इति

निरुक्ति-

सत्सृष्टं व्याप्य वै भुञ्जन् पालयन् विश्वमुग्विमुः ।

सत्कर्ता यस्य विज्ञेयः सज्जनप्रतिपूजकः ।

सत्कृतस् - ओं सत्कृताय नमः

साधुः - ओं साधवे नमः

तैश्च श्रद्धा पितृना स्वल्पेनापि स्वमहिमानुगुणं नैव अप्रतिपन्नप्रत्यु-
पकारपरितुष्टतया सदकारि पूजित इति सत्कृतः ।

‘मालाकारेण पूजितः’ इति

१- वि०पु० ५। १६। २६

: कुरुक्षेत्री-हीतिमुद्राही ह्यायाही ताम्रपत्रांशानु

-हीति मुद्रा

। : हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा

: सन किमहीमुद्राही हीति - : मुद्राहीमुद्राही

: सन किमही हीति - : ताम्रपत्र

तम ताम्रपत्र : मुद्राहीमुद्राही हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा

-ताम्र ताम्रपत्र : सन ताम्रपत्रांशानु हीति

हीति : कुरुक्षेत्री

-हीति मुद्रा

। : मुद्राहीमुद्राही ताम्रपत्र ताम्रपत्र हीतिमुद्रा

। : कुरुक्षेत्री : हीति ताम्रपत्र

: सन ताम्रपत्र हीति - : ताम्रपत्र

: सन ताम्रपत्र हीति - : ताम्रपत्र

कुरुक्षेत्री हीतिमुद्राही ताम्रपत्र हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा

। : कुरुक्षेत्री हीतिमुद्रा हीतिमुद्रा ताम्रपत्रांशानु

हीति : कुरुक्षेत्री ताम्रपत्रांशानु

35133 19 अपूर्ण - 2

तदपेक्षितदूत्यसारथ्या दिसाधयतीति साधुः ।

‘कृत्वापा जि०’ इत्यादिना साधेरुण् उणादौ

निरुक्ति-

अर्वादिमिस्सज्जनैर्यः पूजितस् सत्कृत् स्मृतः ।

सेवां सारथ्यदूत्याद्यां साधुः साधयतीति सः ॥

जह्नु- ओं जह्नवे नमः

अमर्त्येण आत्ममाहात्म्यमपन्हुत इति जह्नुः ।

‘नारायणाय विद्महे’^१

‘नारायणपरं ब्रह्म’

‘एको ह वै नारायण आसीत्’^२

अथ दिव्यो देव एको नारायणः^३

निरुक्ति-

अमर्त्येष्वात्ममाहात्म्यमपन्हुतेर् जह्नु रुच्यते ।

१- तै० ऋ० १। २६

२- महापनिषदि १

३- सु० ३० ६

। : हुतः त्रीणिमन्त्राणि तच्छ्रुत्वा तच्छ्रुत्वा त्रीणि
 त्रीणिमन्त्राणि तच्छ्रुत्वा तच्छ्रुत्वा त्रीणिमन्त्राणि

- त्रीणि त्रीणि

। : त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा
 । : त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा

: त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा - त्रुत्वा

। : त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा
 " त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा
 " त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा
 " त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा
 : त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा

- त्रीणि त्रीणि

। : त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा त्रुत्वा

३५ १२ १३ ०६ - ३

३ त्रीणिमन्त्राणि - ३

३ ०८०८ - ३

नारायणो - ओं नारायणाय नमः

इति प्रतिशास्त्रं परस्य वस्तुनो मूर्त्यन्तरव्यावर्तकतया निर्दिष्टमसाधारणान्नामाह- नारायणः श्रौतनिरुक्तम्

यच्च किञ्चित् इति अन्यत् अण्डजाणात्वात् नाचक्ष्महे^१

निरुक्ति

अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायण स्मृतः

नरः - ओं नराय नमः

इदमेवगूढं व्याचष्टेः अनश्वरचिद्विद्धिभूतिकृतया नरः चिद्विद्वगः
अस्यास्तीति वा नरः ।

असंख्यो - ओं असंख्येयाय नमः

तत्समूहाश्चास्यासंख्येया इति असंख्येयः

निरुक्ति-

अगण्यनरसंघोयः सो संख्येयः प्रकीर्तितः^१

१- पु०सू०

:सः साण्डायाः त्रि - त्रिण्डायाः

साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः - त्रिण्डायाः

साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

त्रि त्रि

:साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

:सः साण्डायाः त्रि - त्रिण्डायाः

:साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

:सः साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

:सः साण्डायाः त्रि - त्रिण्डायाः

:साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

त्रि त्रि

:साण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः त्रि त्रिण्डायाः

त्रि त्रि - १

अप्रमेयात्मा - ओं अप्रमेयात्मने नमः

विशिष्टश्च - ओं विशिष्टाय नमः

तेषां नामसंख्येयानाम् , एकैकेशोऽपि अप्रमेयानामनवधिकानामन्तर्बहिश्च
व्यपनात् अप्रमेयात्मा ।

स्वत एव तदनपेक्षावैलक्षण्यत्वात् विशिष्टः ।

निरुक्ति-

विलक्षणां विशिष्टा यस्सर्वास्ताननपेक्ष्य सः

शिष्टकृत् - ओं शिष्टकृते नमः

शुचिः - ओं शुचये नमः

अपितु स्वसंबन्धेन तान् स्वानुगुणकल्याणान् कुर्वन् अनाघेयदीप्तिः
शिष्टकृच्छुचिः ।

निरुक्ति-

स्वानुकूलशुभान् कुर्वन् स्वसंबन्धेन तान् स्वयम् ।

अनाघेयमहादीप्तिः शिष्टकृच्छुचि रुच्यते ॥

सिद्धार्थम् - ओं सिद्धार्थाय नमः

सिद्धसंकल्प - ओं सिद्धसंकल्पाय नमः

अथ यथोक्तोपपादनम् सिद्धार्थः ।

:सः निरुद्धः वि - निरुद्धः

:सः निरुद्धः वि - निरुद्धः

निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

। निरुद्धः निरुद्धः

। : निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

- निरुद्धः

: निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

:सः निरुद्धः वि - निरुद्धः

:सः निरुद्धः वि - निरुद्धः

निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

। : निरुद्धः निरुद्धः

- निरुद्धः

। निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

। निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

:सः निरुद्धः वि - निरुद्धः

:सः निरुद्धः वि - निरुद्धः

। : निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः निरुद्धः

स्वत एव वावाप्तकामत्वात् तदुपरि सिद्धसंकल्पश्च स्वातन्त्र्येण
प्रयुक्ततया स्वैच्छया साधितसर्वार्थं इत्यर्थः

सत्यकामसत्यसंकल्पः^१ इति

निरुक्ति-

सत्यसंकल्पवत्त्वाच्च सिद्धसंकल्प इति ।

सिद्धिदस् - ओं सिद्धिदाय नमः

सिद्धिसाधनः - ओं सिद्धिसाधनाय नमः

अणिमगीरमाधाः सिद्धीः साधकैर्म्यो ददातीति सिद्धिः

यस्य साधनमपि

ये तु षड्यामृतामिदम्^२ इति न्यायेन

अनुष्ठानवेलायामपि प्रियंकरत्वात् सिद्धिरुपम्, सः सिद्धिसाधनः

निरुक्ति-

सिद्धिदो ह्यणिमाधष्टसिद्धिदः कायदानतः ।

तत्सिद्धेश्वापि हेतुत्वात् सिद्धिसाधन इति ॥

१- छा० उ० ८। १५। १०

२- गीता १२। २०

पुस्तिकास्य प्रमाणसंख्या निम्नलिखितानि सन्ति
 : प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य
 चित्र : प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

-काली काली

I : काली प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

: प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य - प्रमाणसंख्यास्य

: प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य - : प्रमाणसंख्यास्य

: प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य : प्रमाणसंख्यास्य : प्रमाणसंख्यास्य

प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

: प्रमाणसंख्यास्य : प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

-काली काली

I : प्रमाणसंख्यास्य : प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

II : काली प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य प्रमाणसंख्यास्य

09 189 12 08012 - 2

09 189 12 08012 - 2

वृणाहो - ओं वृणाहिणो नमः

निखिलमङ्गलाङ्कुरार्पण दिनत्वात् वृणरुप् - धर्मरुप् अहः
अस्य प्रथमाभिगमनदिवसम् (वृणाहः) राजाहस्सखिम्यष्टच्

तदस्यास्तोति वृणाहो यथा -

‘ता निशास्तै च दिवसाः’ इत्यादि

‘यथा ह्येवेणा एतस्मिन्नदृश्ये अथ सो यं गतोभवति’^१ इति च

वृणभो - ओं वृणभाय नमः

एवमभिगच्छता भवदग्धान् वृणति इति वृणभः ।

‘ऋणिवृणिम्यां कित्’ इति वृणोरभच् प्रत्ययः किङ्भावश्च -

विष्णुः - ओं विष्णवे नमः

वृणपर्वा - ओं वृणपर्वणे नमः

एवं वृणन् वंदेष्टोति विष्णुः

‘विष्णु व्याप्तौ’ धातु विणे किञ्च् इति णुः

तेस्तेरुपकारैरधिकेन भावता न्यूनानां स्वव्यतिरिक्तानामविनाभावस्ता

किंकपुसिद्धो न व्याप्तिरभिमतः,

वृणाः वृणाश्रिमयमाः ते तदारोहणसोपानपर्वणितीति वृणपर्वा ।

१- तै०या० २।७

:सः गिरीताम्बु गिर - गिरताम्बु

:सः सः लीक - सः लीकः सः लीकः सः लीकः सः लीकः
 सः लीकः सः लीकः सः लीकः सः लीकः सः लीकः

-सः गिरताम्बु गिरताम्बु

गिरताम्बु :गिरताम्बु गिरताम्बु

गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

:सः गिरताम्बु गिर - गिरताम्बु

। गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु
 - गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

:सः गिरताम्बु गिर - गिरताम्बु

:सः गिरताम्बु गिर - गिरताम्बु

:गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

:गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

:गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु गिरताम्बु

निरुक्ति-

विष्णु सस्यादविनाभावाद्द्वयाप्यव्यापकभावतः
वृणा वाणाश्रिमा घर्माः पवाण्यारौहणे तु ते ।
यस्य सन्ति सदा सौ यं वृणपवा प्रकीर्तितः ।

वृणादरः - ओं वृणादराय नमः

वर्धनो - ओं वर्धनाय नमः

आराधकानां यथालब्धविरादिभिस्सुपूरत्वेन सर्वातिरिक्तत्वेन वा,
घातिकादरत्वात् वृणादरः ।

मातृवत् तान् उदरे कृत्वा वर्धयतीति वर्धनः ।

वर्धमानश्च - ओं वर्धमानाय नमः

विविक्तश्च - ओं विविक्ताय नमः

तान् वर्धयन् स्वयमपि वर्धति इति वा एवं प्राप्नोत्यर्थवस्यत्समुद्भिरिति
वा वर्धमानः ।

मातृवत् तान् उदरे कृत्वा वर्धयतीति वर्धनः ।

निरुक्ति-

मक्तीरुपाहृतां पूजामुपहाराश्च धर्मतः ।

कृत्वोदरे योजयति स वृणादर उच्यते ।

— ੧੭੧ —

[illegible]

महाराष्ट्र शासन - महाराष्ट्र शासन

1. प्रमाण - निम्न

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

महाराष्ट्र शासन, शिक्षण विभाग, मुंबई - ४०० ००४

..छरी छरी

[illegible]

मातृज्जठरे कृत्वा भक्तान् वर्धयति स्वयम् ।

वर्धनः प्रोच्यते नित्यं सप्ताणाम् वृद्धिदो मनुः^१

श्रुतिसागरः - ओं श्रुतिसागराय नमः

एवं प्रकारगुणप्रवणानां श्रुतीनाम् सागर इव हरिदोषानां
परमा पर्यवसानमूभिरिति - श्रुतिसागरः ।

नारायणपरा वेदाः^१

वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः^२

निरुक्ति-

नदीनां सागर इव स्वगुणोक्तिविधाजुषाम् ।

श्रुतीनामवसानत्वात् कथ्यते श्रुतिसागरः ।

सुमुजो - ओं सुमजाय नमः

दुर्धरो - ओं दुर्धराय नमः

प्रसन्नमरघुयशोमनमुजः सुमुजः ।

तादृग्मुजबलेन संवर्तस्मुद्रवेगः वालक्रीडासंक्रसंतुमिरिव परेदुर्धरावेगः

दुर्धरः ।

दृष्टुं दुस्सुखं^३ इत्यादिनासल्लं

१- माग० २। ५। १५

२- गीता १५। १५

३- पाठ्य० ३। ३। १२६

। मूलक निमित्त फलक तन्तु विद्युत्ताप
 : मूल निमित्त विद्युत्ताप इति निमित्त : निमित्त

: मूल विद्युत्ताप इति - : विद्युत्ताप

विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप विद्युत्ताप इति
 । : विद्युत्ताप - विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप

१. : मूल विद्युत्ताप
 २. : मूल विद्युत्ताप इति

- मूल विद्युत्ताप

। मूल विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप
 । : विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप

: मूल विद्युत्ताप इति - विद्युत्ताप

: मूल विद्युत्ताप इति - विद्युत्ताप

। मूल विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप
 : मूल विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप

। : विद्युत्ताप

मूल विद्युत्ताप इति मूल विद्युत्ताप

मूल विद्युत्ताप इति - विद्युत्ताप

मूल विद्युत्ताप इति - विद्युत्ताप

निरुक्ति-

प्रसन्नभरणी घुर्युजो यः सुमुजस्तु सः
परैर्द्वारवेगो यो दुर्धरस्स च कथ्यते ।

वाग्मी - ओं वाग्मिने नमः

तथा वेदात्मकतया जित्वह मधुराग्मीरप्रियहिततया च प्रशस्यतया
वाक् अस्यास्तीति वाग्मी ।

‘वाग्विवृताश्च वेदाः’

‘बुद्धिमान् मधुराभाषी पूर्वभाषी प्रियंवदः’

औघमेघस्वनः काले प्रगृह्य विपुलं मुजम् ।

अनर्मकृतमत्रस्तमनिरस्तमसंकुलम् ।

राजीवनेत्रौ राजानं हेतुमद्वाक्यमब्रवीत् इत्यादि ।

निरुक्ति-

‘वेदलक्षणवक्तृत्वाद् वाग्मी प्रियहितोक्तिः’ ।

महेन्द्रो - ओं महेन्द्राय नमः

एवं सर्वतोमुखं प्रसूतत्वात्, पूज्यपरमेश्वर्यः महेन्द्रः

इति परमेश्वर्ये

‘ऋजेन्द्राग्रे इत्यादिना उणा० र्न् प्रत्ययान्तो निपातितः ।

निरुक्ति-

परमेश्वर्यवत्त्वेन महेन्द्र इति शब्ध्यते ।

-करी लनी

: ३ पुत्र पुत्रु : ३ विष्णु विष्णुमानन्
। विष्णु ३ ३ विष्णु विष्णु विष्णु

: ३ विष्णु विष्णु - विष्णु

विष्णु ३ विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु
। विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

: ३ विष्णु विष्णु

: ३ विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

। विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

। विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

। विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

-करी लनी

: ३ विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

: ३ विष्णु विष्णु - विष्णु

: ३ विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

विष्णु विष्णु

विष्णु विष्णु विष्णु विष्णु

वसुदो - ओं वसुदाय नमः

एवं सत्यप्यनभिभवनीये महैन्द्रत्वेन महत्त्वे लघुभ्यो घनायद्मथाघनं
ददातीति वसुदः यथा-

निरुक्ति-

वसुदो घनदानाच्च घनायद्मयो विशेषतः

वसुः - ओं वसवे नमः

नैकरूपो - ओं नैकरूपाय नमः

गरीयसां स्वयमेव घनमिति वसुः ।

अथ यन्मोक्तमहिमोचितवैश्वरूप्यम्, तत्तत्सर्वप्रतीतियोग्यरूपः नैकरूपः ।

‘नम्राण्णापात्^१’ इत्यत्र नम्राट् गृह्णस्य प्रदर्शनार्थत्वात्, नन्
समासस्य महाविभाषया विकल्पितत्वाद्वा नलोपाभावः एवं नैकमाय
इत्यादयः ।

‘विश्वरूपाय’ इति मन्त्रवर्णात्

निरुक्ति-

तत्तज्जनज्ञानयोग्यं रूपं यस्य विशेषतः ।

नैकरूपः स्समुद्दिष्टः सर्वप्रत्ययगौचरः ॥

१- पा०ख० ६।३।७५

बृहद्रूपः - ओं बृहद्रूपाय नमः

शिपिविष्टः - ओं शिपिविष्टाय नमः

एष्वैकमेव दिग्व्यामावकाशं व्याप्नुवत् बृहद्रूपस्येति बृहद्रूपः
शिष्यः रश्मयः, तान् संप्रविष्टः व्याप्तवानिति शिपिविष्टः यास्कः ।

प्रकाशनः - ओं प्रकाशनाय नमः

ओं औजस्तेजोधुतिधरः

इदमेवं दिव्यं रूपं दिदृक्षुर्म्यौ जुनादिभ्यो सौ प्रकाशयतीति प्रकाशनः
यथा -

“दिव्यन्ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमैश्वरम्”

(औजः) बलम् (तेजः) पराभिमवनसामर्थ्यम्, कीर्तिर्वा, (धुतिः)

औज्ज्वल्यम्, तानि धरतीति- औजस्तेजोधुतिधरः ।

प्रकाशात्मा - ओं प्रकाशात्मने नमः

प्रतापनः - ओं प्रतापनाय नमः

ऋद्धमः - ओं ऋद्धाय नमः

प्रकाशात्मा यथा धृतराष्ट्रः

“त्वमेव पुण्डरीकाक्ष सर्वस्य जगतः प्रभुः ।

तस्मान्मे यादवश्रेष्ठ प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥

:सः आसूयः ि - :सूयः

:सः आसूयः ि - :सूयः

:सूयः िसूयः िसूयः िसूयः िसूयः
:सूयः :सूयः िसूयः :सूयः िसूयः :सूयः :सूयः

:सः आसूयः ि - :सूयः

:सूयः िसूयः िसूयः

सूयः िसूयः िसूयः िसूयः िसूयः

-सूयः

:सूयः िसूयः िसूयः िसूयः िसूयः
:सूयः :सूयः िसूयः :सूयः िसूयः :सूयः :सूयः

:सूयः िसूयः िसूयः -सूयः िसूयः

:सः आसूयः ि - :सूयः

:सः आसूयः ि - :सूयः

:सः आसूयः ि - :सूयः

:सूयः िसूयः िसूयः

:सूयः :सूयः िसूयः :सूयः िसूयः :सूयः :सूयः

:सूयः िसूयः िसूयः -सूयः िसूयः

भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति इति प्रतापनः

स्वम् कूलमुद्धृत्यार्वाणाणां वद्वः ।

स्पष्टाक्षरौ - ओं स्पष्टाक्षराय नमः

अनयध्याप्रतिपाद्यया स्पष्टीकृतवेदाक्षर इति स्पष्टाक्षरः ।

निरुक्ति-

स्पष्टीकृताश्च वेदाणां यस्मात् स्पष्टाक्षरौ मतः

मन्त्रः - ओं मन्त्राय नमः

चन्द्रांशुर , - ओं चन्द्रांशवे नमः

भास्करद्युतिः - ओं भास्करद्युतये नमः

परिणां परिभावुकप्रभावत्वात् भास्करद्युति यथा-

रक्षांसि भोक्तानि दिशो द्रवन्ति^१

निरुक्ति-

परप्रभावाभिवलदाण्युतिमांश्च यः ।

स भास्करद्युतिः प्रोक्तो नेत्रवैमत्यदो मनुः ।

१- गीता ११। ३६

: स्यात् त्रीं त्रीं त्रीं : त्रीं त्रीं

। : त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं

: त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं - त्रीं त्रीं

। : त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं

- त्रीं त्रीं

: त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं

: त्रीं त्रीं त्रीं - त्रीं

: त्रीं त्रीं त्रीं - त्रीं

: त्रीं त्रीं त्रीं - त्रीं

- त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं
 त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं

- त्रीं त्रीं

। : त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं

। : त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं त्रीं

१३१ त्रीं - १

अमृताशूद्रमवो - ओं अमृताशूद्रमवाय नमः

मानुः - ओं मानवे नमः

शशबिन्दुसु - ओं शशबिन्दवे नमः

एवं च शशानाम् कुटिलगतिनां बिन्दुः अपलपितेति शशबिन्दुः ।

‘शशप्लुता’ शशानां कुटिलगतिनाम् बिन्दुः अपलपिता

‘विदि अवयवे’ ‘बिन्दुरिच्छुरित्युत्पत्त्ययान्तो निपातितः’

सुरेश्वरः - ओं सुरेश्वराय नमः

औषधम् - ओं औषधाय नमः

तथा ऋजुगतीनाम् निवाहिकः सुरेश्वरः ।

भवतीवृविणायहप्रभावत्वात् औषधम् यथा -

‘देवा देवर्षयश्चैव यं बिन्दुदुरवभेजम्’ इत्यादि

जगतस्सेतुः -

सत्यधर्मपराक्रमः - ओं सत्यधर्मपराक्रमाय नमः ।

स्वविधाः धर्माः कल्याणगुणाः पराक्रमाः वैष्टितानि च,
सत्याः-अवितथाः यस्य सः सत्यधर्मपराक्रमः ।

:मः पातयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

:मः विमयुतामः वि - विमयुतामः

भूतभव्यमवन्नाथः - ओं भूतभव्यमवन्नाथाय नमः

पवनः - ओं पवनाय नमः

एवं प्रायं स्वाम्यमैश्वर्यवान् केवलमथ, किन्तु त्रिकालैश्चिति
भूतभव्यमवन्नाथः ।

एवं सर्वदा सर्वत्र स्वभावादेव पुनातीति - पवनः पविर्गत्यर्थः
एतद्मन्त्रेण गन्धवाहस्यापि सततगतिवत् ।

पावनो - ओं पावनाय नमः

तथा स्वसंबन्धिनो गङ्गादीन् जगत्पुनानान् प्रयोजयतीति पावनः
यथा - अगस्त्यः ।

‘पावनस्सर्वलोकानां त्वमेव रघुनन्दन’ रामायणे

अनलः - ओं अनलाय नमः

कामहा - ओं कामधने नमः

अन् अनलः अतन्द्रो देवः हृदिक् - भक्तिशोकरानुवेधात् लोकिकानलस्यापि
अन्-अलत्वम् ।

एवं प्रकारं स्वगुणदर्शिनां विषयान्तरविषयस्मृहाहन्तीति - कामहा ।
‘नकामलुषं चित्तं मम ते पादयोस्स्थितम्’ इति तदंशिनः

कामकृत -

कान्तः - ओं कान्ताय नमः

स्वयं सौन्दर्यसौकुमायादि रुक्मिणीः कान्तःकमेनिष्ठायाम्
अनुनासिकस्य विक्कलोः विड० ति इति दीर्घः

कामः - ओं कामाय नमः

कामप्रदः - ओं कामप्रदाय नमः

शीलौदार्यदयादिभिरात्मगुणैश्च, निकामकमनीयत्वात् कामः
एतद्गुणविन्दुना हि, मदनापि जात् उन्मादयति ?
स्वकामेभ्यः ददुक्कामेभ्यश्च यथाहं काम्यं प्रददातीति कामप्रदः
प्रे दानः इति कः वसुप्रदः इत्यादयोपि यथा

प्रश्न

पूर्ववत् ।

१- पा० अ० ३।२।६

चतुर्थ

श

त

क

गुणविभूति - यो गुणविभूतिः सः

गुणवत् -

गुणवत् -

यथात्म्यादिशब्दत्वम् तत्र च्छायात्मकताया उपपत्त्या
गुणत्वान्ते पि वापि शरीरोति - गुणविभूतिः ।

यथा च्छायायाम् वस्तुपदार्थं सत्त्वं प्रसिद्धम् तत्र च्छाया-
वस्तुता, यथा च्छायायाम् वस्तुपदार्थं सत्त्वं प्रसिद्धम् तत्र च्छाया-
चतुर्थोऽध्यायः पुनरेव वाक्येनायं गुणवत् ।

गुणविभूतिपापविभूतिरिति तत्र निराह च्छायायाम् वस्तुपदार्थ-
नात्म्यमात्मवत्त्वम् - नैकतायः ।

यथा च्छायायाम् वस्तुपदार्थं सत्त्वं प्रसिद्धम् तत्र च्छाया-
वस्तुता -

‘माया’ इति शब्दो विद्यमानः

‘माया’ इति शब्दो विद्यमानः

‘विद्या’ इति शब्दो विद्यमानः इति च्छायायाम्

‘माया’ इति शब्दो विद्यमानः

विद्यमानः

यथा च्छायायाम् वस्तुपदार्थं सत्त्वं प्रसिद्धम् तत्र च्छाया-

वस्तुता, यथा च्छायायाम् वस्तुपदार्थं सत्त्वं प्रसिद्धम् तत्र च्छाया-

१-२००० अ ३

ISTAR TITUL
BIBLIOTHECA MUSEI HISTORICO-ETHNOGRAPHICI
MUSEI HISTORICO-ETHNOGRAPHICI

युगादिकृद् - ओं युगादिकृते नमः

युगावर्तः -

नैकमायो-

अथात्मयादिश्रयत्वम् तत्र न्यग्रोपशायवतार उदाहरणम्
युगस्यान्ते पि आदिं करोतीति- युगादिकृत् ।

स खलु संवर्ते पि प्रलयात् अनुपप्लुतं जातु प्रतितिवान् स्वधर्मव्य-
वस्थ्या, कृतादियुगानां पौनः पुन्येन आवर्तनात् युगावर्तः ।

मुग्धशिशुरुपापरिमितजगन्निगण निरालम्बनेकोदकवटदंशय-
नाथनेकातक्याश्वर्यं नैकमायः ।

न च मिथ्यावचनो यं माया-शब्दः तथ्येपि प्रयोग मूयस्त्वात्
तथा हि -

‘मायां तु प्रकृतिं विधात्’^१

‘मायावयुनं ज्ञानम्’

‘विश्वानि देव ? वयुनानि विद्वान्’ इति च ज्ञानेः,

‘माहुः माने’

निरुक्ति-

धर्मव्यवस्थया स्वस्य युगाद्यावर्तनान्मुहुः ।

युगावर्तः समाख्यातः कालरूपधरो हरिः ।

१-श्वे०उ० ४। ६।

॥ श्री गुरुदेव नमः ॥ - श्री गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

श्री गुरुदेव नमः ॥ श्री गुरुदेव नमः ॥

॥ श्री गुरुदेव - श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

- श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

- श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव - श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

- श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

॥ श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव श्री गुरुदेव

महाशनः - ओं महाशनाय नमः

अदृश्यो - ओं अदृश्याय नमः

महत् अशनं निखिलजान्निगणाम् अस्येति- महाशनः

अतर्क्यवृत्तान्ततयादृश्यः द्रष्टुं शक्यः नैति अदृश्यः ।

अदुपधाच्चाक्लृपिचृतेः^१ इति कथम् ।

निरुक्ति-

भुवनानां निगणानां महाशन् इतीरितः ।

अतर्क्यवृत्तान्ततया ज्ञातः प्रलयेऽपि यः ।

न लब्धश्चिन्त्यमानोऽपि सौ दृश्य इति कथ्यते ॥

व्यक्तरूपश्च - ओं व्यक्तरूपममः

अथ च, कित्वा न्न माकण्डेयादेस्सुगृहदिव्यविग्रहतया व्यक्तं रूपम्
अस्य इति व्यक्तरूपः ।

१- पा० अ० ३।१।११०

:सः साधनाय वि - :सः साधनाय

:सः साधनाय वि - विद्वत्

:सः साधनाय - विद्वत् साधनाय विद्वत् विद्वत् विद्वत्

। :सः साधनाय :सः साधनाय :सः साधनाय

। :सः साधनाय :सः साधनाय :सः साधनाय

-सः साधनाय

। :सः साधनाय :सः साधनाय :सः साधनाय

। :सः साधनाय :सः साधनाय :सः साधनाय

। :सः साधनाय :सः साधनाय :सः साधनाय

:सः साधनाय वि - विद्वत् साधनाय

सः साधनाय विद्वत् साधनाय विद्वत् विद्वत् विद्वत्

। :सः साधनाय विद्वत् साधनाय

0991919 0930TP -9

सहस्रजित् - ओं सहस्रजिते नमः

सहस्रयुगसंख्यं कल्पान्तं शयनो जयतीति- सहस्रजित् ।

यावद्युगानां विप्रर्णो सहस्रं परिवर्तते ।

तावत् स्वपिमि^१ इत्यादि

निरुक्ति-

सहस्रयुगसंस्थाकं सर्वकल्पान्तमेव हि ।

शयान एव जयति सहस्रजिदि^२ ति स्मृतः ।

अनन्तजित् - ओं अनन्तजिते नमः

इष्टः - ओं इष्टाय नमः

अविशिष्टः - ओं अविशिष्टाय नमः

परिमितशिशुरुपस्यात्यस्य कश्चित् कदाचित् कथन्चिदपि, महिमावधि-
प्रकारो नास्तीति अनन्तजित् ।

स्वमुदरेण धृतैर्मुखैरपि अविशेषेण जनयित्रीववान्मिल इति इष्टः
अविशिष्टः तथा ।

निरुक्ति-

इष्टो विशिष्टः कथितः सर्वरक्षणतत्परः ।

१- भार० अ० १८६।४१

:सः द्वितीयः - द्वितीयः

। द्वितीयः - द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

। द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

- द्वितीयः

। द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

। द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

:सः द्वितीयः - द्वितीयः

:सः द्वितीयः - : द्वितीयः

:सः द्वितीयः - : द्वितीयः

द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

। द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

:सः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

। द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

- द्वितीयः

। द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः द्वितीयः

शिष्टेष्टः - ओं शिष्टेष्टाय नमः

पण्डितागण्या मार्कण्डेयादीनां परमपुरुषार्थत्वेन इष्टः शिष्टेष्टः
तत्रैव च -

आसीनं तं नरव्याघ्रं पश्याम्यमिततेजसम्^१ इति

शिक्षण्डो - ओं शिक्षण्डो नमः

अपरिमिताप्रभृष्यमैश्वर्यं परं तेजश्चिक्षण्डस्यातिशयितमिति-शिक्षण्डो ।

अतिशयने^२ इति इतिः

निरुक्ति-

अत्यप्रभृष्यमैश्वर्यं परं यत्तेज आस्थितम् ।

तच्छिक्षण्डन्तु यस्यास्ति तच्छिक्षण्डोति चक्राते ॥

नहुणो - ओं नहुणाय नमः

वृषाः - ओं वृषाय नमः

तथा स्वमायया जीवान् नह्यति बध्नातीति नहुणः इति स
एव अमृतोपमया स्वकान्त्या वाचा च तादृशा, सागरौदरानुग्रान्तं
मार्कण्डेयमाश्वासयन् वर्णयति-सिन्धति इति वृषाः ।

१- मा०आ० १८८। १२६

२- पा०अ० ५। ३। ५५

निरुक्ति-

स्वदेहकान्त्या वाचापि सम्यगाश्वासन्मुहुः ।
बहुशस्सिन्वति तु यः वृणस्सपरिपठ्यते ॥

क्रोधहा

क्रोधवृत्त- ओं क्रोधवृत्ते नमः

कर्ता - ओं कर्त्रे नमः

विश्वबाहुर - ओं विश्वबाहवे नमः

तथा निघक्रोधहेतोः कार्तवीर्यस्यच्छेता कर्ता यथा-

* निःकात्रियां यश्चकार मेदिनोम् * इति

एवं कण्टकोद्वारेण विश्वस्मै बाहू यस्य सः विश्वबाहुः ।

महिषरः - ओं महिषराय नमः

एवं मारावतरणेन महो घत्ते इति महोघरः ।

निरुक्ति

मारावतरणं कृत्वा गां घत्ते स महोघरः ।

—कली काली

I : सुन्दरानन्दानन्द मीतानन्द तन्त्रानन्दानन्द
II : सुन्दरानन्दानन्द तन्त्र : ३ ३ तन्त्रानन्दानन्द

तन्त्रानन्द

: तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र - तन्त्रानन्द

: तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र - तन्त्र

: तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र - तन्त्रानन्दानन्द

—तन्त्रानन्दानन्द तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र : तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र

I : सुन्दरानन्दानन्द : ३ ३ तन्त्रानन्दानन्द तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र
II : सुन्दरानन्दानन्द तन्त्रानन्दानन्द तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र

: तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र - तन्त्रानन्द

I : तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र तन्त्र तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र

कली काली

I : तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र तन्त्र तन्त्रानन्दानन्द तन्त्र

अच्युतः

प्रथिः - ओं प्रथिताय नमः

पूर्ववत् ।

तथात्वेन प्रथते प्रसिद्धो भवति इति प्रथितः ।

तस्य नाममहदशः^१

निरुक्ति-

अच्युतत्वेन लोकेस्मिन् प्रख्यातः प्रथितः स्मृतः^२

प्राणः -

प्राणदो -

पूर्ववत् ।

वासवानुजः - ओं वासवानुजाय नमः

अपान्निधिः - ओं अपान्निधये नमः

अमृताग्निं वासवमनु तत्संविधानाय जात इति वासवानुजः ।

अनौ कर्मणि^३ इति डः^४

१- तै. २. ११. ५

२- पा० अ० ३। २। १००

मर्ष्यमानमहाणविधारणात् अपान्निधिः

निरुक्ति-

‘वासवस्यानुजत्वेन जातत्वाद् वासवानुजः ।
अपान्निधि मर्ष्यमानमहाणविधारणात्’ ॥

अधिष्ठानम् - ओं अधिष्ठानाय नमः

मन्दरादे रधिष्ठानं मृततो मून्महामुने इति आधिष्ठानम् ।

निरुक्ति

मममाणं मन्दरादिं धृतवान् यो महाजले
अधिष्ठानं तमेवाहुराधिष्ठानं प्रदामनुः ॥

अप्रमत्तः - ओं अप्रमत्ताय नमः

प्रतिष्ठितः - ओं प्रतिष्ठिताय नमः

एवं विधानं त्राणेषु अप्रमत्तः अत्यन्तमवहितः
स्वयमन्यान्पेक्षाया स्वै महिम्नि प्रतिष्ठितः ।
‘स भावः क्व प्रतिष्ठित इति
‘स्वै महिम्नि स्थितं देवम्’ इति च ।

निरुक्ति-

स्वै महिम्नि स्थितो यस्तु स प्रतिष्ठित उच्यते ।

१- का०उ० ७।२४।१

२- विष्णुपुराणे ।

: श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

- श्रीलिंगा

- I : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्
- II : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

: श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

I : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

- श्रीलिंगा

- I : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्
- II : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

: श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

: श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

- I : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्
- II : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

- श्रीलिंगा

I : श्रीलिंगात् प्रोक्तान्तीनाम्नाम्नाम्

स्कन्दः - ओं स्कन्दाय नमः

स्कन्दधरो - ओं स्कन्दधराय नमः

स्वयमसुरादोन् स्कन्दयति शोणयतीति स्कन्दः ।
तादृश सुरसैनान्यमपि धरत इति स्कन्दधरः सौ पि हि, तस्य
विभूतिः ।

निरुक्ति-

असुरादोन् शोणयति स्कन्दः स्कन्दयतीति यः ।
स स्कन्दधर आस्थातः षडाननोवधारणात् ॥

धुर्यः

वरदो

धुरं भुवनमारं वहतीति धुर्यः

अन्येभ्यो पि लोककार्यधुर्येभ्यो देवेभ्यः तांस्तान् वरान् ददातीति

वरदः ।

वायुवाहनः - ओं वायुवाहनाय नमः

वायुवाहनः जगत्प्राणं वायुं वाहयतीति

निरुक्ति-

जगत्प्राणं वहति यो वायुवाहन उच्यते ।

:सः सान्नामः वि - :सः

:सः सान्नामः वि - :सः

। :सः सान्नामः वि - :सः
सः, श्री वि वि :सः सान्नामः वि - :सः

। :सः

-सः

। :सः सान्नामः वि - :सः
॥ सान्नामः वि - :सः

:सः

सः

सः सान्नामः वि - :सः
सः, श्री वि वि :सः सान्नामः वि - :सः

। :सः

:सः सान्नामः वि - :सः

सः सान्नामः वि - :सः

-सः

। सः सान्नामः वि - :सः

वासुदेवो - ओं वासुदेवाय नमः

अथ द्विषाट्काध्यात्मविषयः - वासुदेवः ।

वासुश्चासी दैवश्चेति विश्वं स्वस्मिन् सवित्रीव वासयन्
पद्मान्यामिवाच्छादयश्च, तस्मिन् वसतीति-वासुः एव क्रीडति, विजिगीषते,
अथ च योतते, स्तूयते, गच्छति, वैति देवः अतो वासुदेवः ।

यथा -

छादयामि जात्स्वम् भूत्वा सूर्यं ह्वाशुभिः ।

सर्वभूताधिवासश्च वासुदेवस्ततः स्मृतः ॥

बृहद्भानुः - ओं बृहद्भानवे नमः

तदेव व्याचिकीर्षति तत्र घात्वथ निदेशकमाविवक्षाया यत् भोग-
विभूत्या धोतमानत्वं तत् तावदुच्यते बृहन्तो महन्तो विश्वदीप्राः मानवः
किरणाः अस्येति बृहद्भानुः ।

निरुक्ति -

बृहन्तो मानवो यस्य स बृहद्भानु रुच्यते ।

१- मा० मो० १६६

:सः प्राक्प्रमाणं वि - विप्रमाणं

। :प्रमाणं - :प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

। :प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

- प्राक्प्रमाणं

। :प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

॥ :प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

:सः प्राक्प्रमाणं वि - :प्राक्प्रमाणं

-प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

:प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

। :प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

-प्राक्प्रमाणं

। प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं प्राक्प्रमाणं

आदिदेवः -

पुरन्दरः

अशोकः - ओं अशोकाय नमः

आध्यात्मिकानां शोकमोहाशनायदोनां विरोधी - अशोकः ।

तारणसु - ओं तारणाय नमः

तारः - ओं ताराय नमः

शूरः - ओं शूराय नमः

आधिर्मातिक्रम्यश्च वैरिणोव्याध्यादिभयम्यस्तारयतीति तारणः ।

तारः संसारमयतो नित्यं ताग्यतीति सः ।

गर्भजन्मजरामरणसंसारसागरमहाभयात्तारयतीति तस्मदुच्यते तारः इति ।

यद्विज्जिष्णुत्वम्, तदुच्यते शूरः समर्थः जैत्र इति शूरः ।

‘शु गते’ ‘शुसिचिमोना’ दोषश्च क्वन् प्रत्ययो दोषश्च ।

शौरि - ओं शौरये नमः

यद्विशेषतो भक्तान्पूति गमनं तत्प्रदश्यते शूरस्य वसुदेवस्य अपत्य-

मिति शौरिः ।

‘अत इन्’^१

१- पा०ख० ४।१।६५

— : कर्त्तव्यम्

— : कर्त्तव्यम्

: कर्त्तव्यम् — : कर्त्तव्यम्

। : कर्त्तव्यम् - कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

: कर्त्तव्यम् — : कर्त्तव्यम्

: कर्त्तव्यम् — : कर्त्तव्यम्

: कर्त्तव्यम् — : कर्त्तव्यम्

। : कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

। : कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

: कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

। : कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

। कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

: कर्त्तव्यम् — : कर्त्तव्यम्

— कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

। : कर्त्तव्यम् कर्त्तव्यम्

— कर्त्तव्यम्

MS 12 12 0607P - 2

क्षेत्रेश्वरः

अनुकूलः

शतावर्तः - ओं शतावर्तार्य नमः

तथा शतम् आवर्तविशेषाः अतिवैलम्बेऽप्यनुवेलो क्रियमाणतया
संकटातिशयसमुद्भवत्सरिदावर्तवत् तदुपलक्ष्याण्येश्वर्यविजृम्भितानि,
अस्येति - शतावर्तः ।

पद्मी - ओंपद्मिने नमः

स्वं वासुदेवत्व गुणतो विवृत्त्य, रूपतोऽपि विव्रियते, लोलापद्मेन
नित्ययोगात् पद्मी ।

पद्मनिर्मेदाणः -

पद्मनाभो

अमलमलास्फालननिभं श्रमापहं विदाणमस्येति पद्मनिर्मेदाणः ।

पद्मनाभः पूर्ववत् ।

अरविन्दादाः - ओं अरविन्दादाय नमः

अरविन्दसुन्दरं अदिणो अस्येति अरविन्दादाः ।

निरुक्ति-

रक्तारविन्दनयन स्त्वारविन्दादा ईरितः ।

ଃ ଶ୍ରୀମଦ୍

ଃ ଶ୍ରୀମଦ୍

ଃ ମହାଶୟୀ ଶ୍ରୀ - ଶ୍ରୀମଦ୍

ମହାଶୟୀ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍
 , ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍
 । ଶ୍ରୀମଦ୍ - ଶ୍ରୀମଦ୍

ଃ ମହାଶୟୀ ଶ୍ରୀ - ଶ୍ରୀମଦ୍

ମହାଶୟୀ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍
 । ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍

- ଶ୍ରୀମଦ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍

। ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍

। ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍

ଃ ମହାଶୟୀ ଶ୍ରୀ - ଶ୍ରୀମଦ୍

। ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍

- ଶ୍ରୀମଦ୍

पदमार्गश्च

शरीरमृत

स्वसदृशेन सुरभिर्कामलेन आसनपद्मेन उपासकमानससरसिजेन वा
गीर्यते स्वान्तरवस्थाप्यत् इति पदमार्गश्च ।

‘दहरं पुण्डरीकं वैश्य’ इत्यादि ।

‘सरसिजासनसन्निविष्टः’

इदृशेन शुभाश्रयेण स्वशरीरमृतमुपासकं पुष्पातीति शरीरमृत
उपास्यगुणैर्हि तैर्णां पौणः ।

महर्षिरे - ओं महर्षे ये नमः

ऋद्धौ -

अथ विभूतितोषि स एव विव्रियते, तद्योगक्षेमक्षेमनिस्सीमविभूतिः
महर्षिः तत्समृद्ध्या यत्समृद्ध स्त्वृद्ध उच्यते ।

वृद्धात्मा - ओं वृद्धात्मने नमः

महाक्षौ - ओं महाक्षाय नमः

गरुडध्वजः - ओं गरुडध्वजाय नमः

इमं महान्तं महिमानं बुल्लभ्यन्निव वृद्धः - प्रवृद्धः आत्मास्वरूपम् वृद्धात्मा
महाक्षौः महान्पूज्यः अक्षौ यस्य सः महाक्षौः वहनेन रथावयवसाध्यात्
अक्षौः त्रयोभ्यः तादर्थ्यः, सहि गरुडवाहनस्य औपवाह्यः ? स एव ध्वजो
यस्य सः गरुडध्वजः, तद्धि, सर्वेश्वरस्यासाधारणं विह्वलम् ?

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

८५३१३९

[illegible]

। सुभाषचन्द्र बोस ।

[illegible]

: डाँडी नी फलामा छीरु

புதுநகர் மாவட்டம் காவல்துறை துணை இன்ஸ்பெக்டர் கமிஷனர்

1 : 1000 1000 1000 1000

: ११३ : ११३ : ११३

- 124

॥ श्रीगुरुभिरामायणाय नमः ॥

। निम्नलिखित अनुसूची तालिका : ३

: न किताबु कि - ताताबु

॥ भारत १० - भारत

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

CCO, Vasishtha Tripathi Collection, Digitized by eGangotri

CCO. Vasishtha Tripathi Collection. Digitized by eGangotri

अतुल्य - ओं अतुलाय नमः

शरभो - ओं शरभाय नमः

भीमः - ओं भीमाय नमः

इत्थमप्रतिमतया नास्ति तुला उपमा अस्येति अतुला ।

स्वमयादातिवर्तितः शृणातीति शरभः ।

अतः ते तस्मात् विम्यतीति भीमः

‘मियष्पुग्वा’ इति मद् प्रत्ययः उणादि

‘भीमादयो पादाने’ तद्गीता हि, वाय्वादयो देवाः स्वमयादा
नातिवर्तन्ते यथा-

‘भीष्मा स्माद्धातः पवते’^२

‘यदिदं किञ्च जात्स्व प्राण एजति निस्सृतम्महद्भयं वज्रमुद्धतम्’^३

समयज्ञो

हविर्हीरिः

अग्न्यादोनां च समयमूर्ध्वाग्निज्वलनादिकम् यो जानात्यधिकारं च
समयज्ञः स कोर्तितः ।

१- पा०अ० ३।४।७४

२- तै०अ० ८

३- कठो० २।६।२

:सः पाञ्चरुः वि - सुख

:सः पाञ्चरुः वि - सिद्ध

:सः पाञ्चरुः वि - सिद्ध

। तत्तुः सिद्धिः तामः तत्तुः तत्तुः तत्तुः तत्तुः तत्तुः

। :सः सिद्धिः तामः :सिद्धिः तामः

:सः सिद्धिः तामः :सिद्धिः तामः

सिद्धिः :सः तामः सिद्धिः 'तत्तुः तामः'

सिद्धिः :सः तामः सिद्धिः 'तत्तुः तामः'

-सः सिद्धिः तामः

१. :सः तामः तामः

२. :सः तामः तामः

सिद्धिः

:सिद्धिः

३. :सः तामः तामः

। :सिद्धिः तामः :सिद्धिः तामः

४. १०१८१५ ०१०१५ -१

५. १०१८१५ ०१०१५ -१

६. १०१८१५ ०१०१५ -१

समयं श्रुतिसिद्धं यो ज्ञात्वा तेभ्यः श्रियं मुदा ।
 तत्र हृतं हविवस्तैश्च दीयते स हविस्स्मृतः ।
 हरतोति हरिर्विघ्ना नन्नादानेषु नित्यशः ।
 हविर्हीरि रिति प्रोक्तो ह्यष्टाणश्चैकनामतः ॥

सर्वलक्षणलक्षणयोः - ओं सर्वलक्षणलक्षणाय नमः

अथ लक्ष्मोपतिमूर्तिः - साक्षात् लक्ष्मीसतता लिङ्गन सौभाग्यसूचकस्सर्व-
 लक्षणैर्लक्षणं ज्ञाने साधुः सर्वलक्षणलक्षण्यः ।

लक्ष्मोचरणचिह्नितः

लक्ष्मीवान् - ओं लक्ष्मीवते नमः

लक्ष्मीवान् तथैव लक्ष्म्या नित्ययोगवान् ? यथा-

द्वयदेवोपरिणये लील्यैव समर्पयन् ।

प्राशयन्ननादित्यमात्मना प्रकृतेस्सह ।

मत्करैरनुविद्येयं प्रकृतिः प्राकृतेरहम् ।

इति प्रकृतिः ज्ञाताम्माता श्रीः ।

समितिजयः

विद्यारो

हेतर्

रोहितो

मागो

यथोक्तभक्तप्रणयादारणात् विदारः ।

कमलगर्भात्वात् रौहितः

उपासकैर्माग्यत् इति मार्गः ।

दामोदरः - ओं दामोदराय नमः

सहः -

सकललोकाधारतया आणविकनानुसारात् दामानि लोकाः उदरे अस्य
इति वा तदनुसारादेवसुखांसित्वदमगुणयोगात् वा, इत्थं लक्ष्मीस्पृहणीय-
चातुरी कत्वेऽपि, संश्रितवात्सल्यात्, यशोदादामनि गलितजलतया, दामानि
रज्जवः उदरे अस्येति वा दामोदरः ।

दामानि लोकनामानि यान्ति यस्योदरान्तरे ।

तेन दामोदरी देवः, इति ।

महोदरी - ओं महोदराय नमः

महाभागो - ओं महाभागाय नमः

स एव भूभारघरणेन महोदरः ।

वल्लोकोनोलाणोऽक्षसहस्रदिव्यकन्यकारु विमणिसत्यमामाजाम्भवती-

प्रभृतोनां स्वयंवरसौभाग्यवत्त्वात् महाभागः ।

। : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः

: गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः

। : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः

: गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः - : गान्धी

- : गान्धी

गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः
- गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः
गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः
। : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी

। : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी

। गान्धी : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः

: गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः - : गान्धी

: गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः - : गान्धी

। : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी

गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः

। : गान्धी द्वापरागान्धीनान्धकारिणः : गान्धी

वैगवान् - ओं वैगवते नमः

वामिताशनः - ओं वामिताशनाय नमः

मनुष्य धर्मलोले वाल्ये पि दुर्वारपरमेश्वर्यप्रसरत्वात् वैगवान् अतिशायने मतुप् ।

इन्द्राय कल्पितं गौपैरमितं वाशनं स्वयम् ।

मुक्तवान्यश्च निश्शेषं प्रौच्यते सौ मिताशनः ।

उद्भवः - ओं उद्भवाय नमः

दाहोमणो-

स्वदामबन्धानुत्तथायिनं भवबन्धनिधूनेन उद्गतो मन्त्रोऽस्मादिति उद्भवः अन्यान् बन्धाहानिं, बन्धनोन्व प्रकृतिं दाहोमयतोति दाहोमणः ।

देवः - ओं देवाय नमः

श्रीगर्भः - ओं श्रीगर्भाय नमः

परमेश्वरः - ओं परमेश्वराय नमः

मायापाशेनव्याध्वराहादिवत् जीवान् बध्वा, दौव्यति क्रोडतीति देवः एवं प्रायमाणक्रोडासाहित्येन वर्धनीया स्य श्रीरिति श्रीगर्भः ।

विष्णोरेणा नपायिनी^१

१- वि० पु० १

व्यवसायो -- ओं व्यवसायाय नमः

अतिशयेन सोयते वध्यते स्मिन् ज्योतिश्चक्रमिति व्यवसायः
अधिकरणे घन् नदात्राधारव्योमशरीरत्वात्, अतो हि
‘गगनमूर्तये’ इति मवचक्रमृतं दैवम् इतितद्वयानम्

व्यवस्थानः - ओं व्यवस्थानाय नमः

संस्थानः - ओं संस्थानाय नमः

स्थानदो - ओं स्थानदाय नमः

तन्मूल कालः कलामुहूर्ताधात्मातत्रैव व्यवतिष्ठत् इति व्यवस्थानः ।
सर्वमेतस्मिन् सन्तिष्ठते समाप्यत् इति संस्थानः स एव ‘परमपदप्राप्तिहेतवे’
इति मन्त्रवर्णात् स्थानदः ।

ध्रुवः - ओं ध्रुवाय नमः

परद्धि - ओं परद्धये नमः

स खलु लुब्धपदप्रदानेनावर्चिनं ध्रुवमपि ध्रुवीचकार अतो ध्रुवः
अस्य सर्वव्यापकत्वं तत्त्वम् ।

अथ मृतसंजीवनं रामवृजान्तः प्रस्तूयते, परस्यापि स्वस्य अवरत्
सकृण्णकदेश निदर्शनकरणेन सर्वेश्वरादिपि परा अतिशयिताकृदिः कल्याण-
गुण समृद्धिः अस्येति परद्धिः ।

[illegible][illegible]

: ११ : ११ : ११

ਸਭ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ - ਸਤਿਕਾਰ

:॥ गणेशाय नमः - विनायक

१ : नमो भगवते वासुदेवाय ।
नमो भगवते वासुदेवाय ।
नमो भगवते वासुदेवाय ।

॥ ५५ ॥

11. 11. 11

: नृ किं प्राकृतिकु मीमांसनादीनामभिरुक्तं तु त

1. பெரிய கிணத்தின் பக்கம்

गणक : श्रीकाशीप्रसाद झा

तथापि : श्रीकाशीप्रसीद तप श्रीश्रीश्री श्रीगुरुदेवकी कृपासे

1. ਭੀਮ ਭੀਮ : ਭੀਮ ਭੀਮ

परमस्पष्टः

तुष्टः

स्पष्टप्रत्यक्षादुष्टस्वपारम्यः, यथा

व्यक्तमेषा महायोगी परमात्मा सनातनः^१

सकलमनुष्याधिकार दाशरथित्वजात्पालनलोभेन अधिकृताधिकारात्
परत्वादिपि अतिशयेन तुष्यति प्रीणातीति तुष्टः ।

पुष्टः -

शुभेदाणः

एवं महागुणैः परिपूर्णः पुष्टः ।

एवं विद्वैश्वर्यशीलातिशयमिश्रुनशीतलविशालोदारदीर्घराजोवलौघनः

शुभेदाणः ।

रामो - ओं रामाय नमः

विरामो - ओं विरामाय नमः

सर्वगुणरूपशोक्तः रम्यते अनुरज्यते भिन् इति वा तद्वशीकृतेष्वयं
रमते रज्यतीति वा रामः यथा-

रामो रमयतां त्रैष्ठ^२

गुणामिरामं रामं च^३

१- रा०यु० ११४।१४

२- रा०व० ५३।१

३- मा०सं० ५५।४२

उत्तराखण्ड

: ३५

उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

: उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

। : उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

- : उत्तराखण्ड

: उत्तराखण्ड

। : उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

: उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

। : उत्तराखण्ड

: उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

: उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

- उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

उत्तराखण्ड : उत्तराखण्ड

871899 उत्तराखण्ड - १

वरप्रदः वृक्षादिभिः वरैरव्ययत्वादिभिः लब्धवरैश्च रावणादिभिः
विरम्यते उपरम्यते स्थिन् इति विरामः ।

विरतो -

मार्गो-

निसर्गनिरपेक्ष्येण कृपणाद्राज्यादेः विरतः यथा -

“न चास्य महतो लक्ष्मीं राज्यनाशो पकर्णाति”^१

मरणाज्जादिमुनिभिः मार्ग्यते इति मार्गः :

नैयो नयः

सुहृदां नियोगार्हतया नेतुमर्ह इति नैयः

तै च तथा स्मिन्नीयन्त इति नयः तेह्याहुः ?^२

“रक्षितव्यास्त्वया शश्वदुर्मृतास्तपोधनाः”

तथा-

“पाण्डवानां भवान्नाथो भवन्तन्वात्रिता वयम्”

१- रा०ब० १६। ३२

२- रा०ब० १। २०

मिमीतापता लक्ष्मणः मिमीतापतापतिः मिमीतापः मिमीतापः

। मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः

- मिमीतापः

- मिमीतापः

- मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः

“मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः”

। मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः

- मिमीतापः

। मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः

। मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः

“मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः”

- मिमीतापः

“मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः मिमीतापः”

54 133 08073 -9

0517 070073 -9

पञ्चम

श

त

क

म्

कर्मः - तौ कर्मण्येवम् ।

य एव बहुदिनाः न नवो स्याद्योदिति कर्मण्येवम् ।

निरुक्तिः -

बहुदिनादीं नव सप्तौ त्वन्व इत्यौ ।

कर्मण्येवम् पंचमो ध्यायः ।

वीरः - तौ वीराय नमः ।

शक्तिमता वैष्णवः - तौ शक्तिमता वैष्णव नमः ।

इत्युक्तं शक्तिमता वैष्णव वीरः ।

शक्तिमता वैष्णव इत्युक्तं शक्तिमता वैष्णव नमः ।

ननु शक्तिमता वैष्णवः ।

‘वैष्णवः शक्तिमता वैष्णव इत्युक्तं शक्तिमता वैष्णव’ ।

कर्म - तौ कर्मण्येवम् ।

निरुक्तिः -

बहुदिनादीं नव सप्तौ त्वन्व इत्यौ ।

‘वैष्णवः शक्तिमता वैष्णव इत्युक्तं शक्तिमता वैष्णव’ ।

‘वैष्णवः शक्तिमता वैष्णव इत्युक्तं शक्तिमता वैष्णव’ ।

ननु शक्तिमता वैष्णवः ।

STED TEE
AND THE PUBLISHED BY THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

અનય : - ઓં અનયાય નમઃ

स एव असुहृद्भिः न नयो स्यासीदिति अनयः यथा रावणेन-

निरुक्ति-

असुहृद्भिर्नयीं यस्य नास्तीत्यनय उच्यते ।

अथवा जगतां यस्मान्नन्योस्तीत्यनयोः श्वा ॥

वीरः - ओं वीराय नमः

शक्तिमतां श्रेष्ठ- ओं शक्तिमतां श्रेष्ठाय नमः

रक्षासामतिमयचलनहेतुत्वात् वीरः

शक्तिमतां सुरादीनामतिशयेन प्रशस्य इति शक्तिमतां श्रेष्ठः यथाह

परशुपरिकर्मा रामः

० अक्षयं मधुहन्तारं जानामि त्वां सुरेश्वरम् १

घमर्ते - अर्ते घमर्ते नमः

घर्म विदुत्तमः

बभ्युदयानिःत्रेयसाम्यां सर्व साक्षाद्वररोति धर्मः ।

अतिस्तुष्टुषट्पिङ्गमायावापदियदिनी म्यां इति मन् प्रत्ययः
इति लक्षणाश्च धर्माणि

अतिस्तुष्टुसुधादादुमायायाति । २ इति लक्ष्मणाश्च धर्मवित् ।
 ब्रह्मविदां वरः लोकानां त्वं परोधर्मः । इति धर्मवित् ।

धर्मज्ञेष्ु तेभ्यो वा, उत्तमः उत्कृष्टतमः इति धर्मविदुत्तमः ।

१- रा०बा० ७६। १७

२- रा०सुं १३०१४४

यथा -

सर्वदा मिगतस्सदिमः समुद्र इव सिन्धुभिः^१

निरुक्ति-

वसिष्ठाधुपजीव्यो यो धर्मो धर्मविदुत्तमः ।

वैकुण्ठः - ओं वैकुण्ठाय नमः

सर्वेणां संश्लेषयिता वैकुण्ठः

‘कुठि गतिप्रतिधातै’ स चात्र संश्लेषविधातः स च विगतो येणान्ते
विकुण्ठाः तेषामेणः वैकुण्ठाः ।

‘मया संश्लेषिता मूमिरदिमव्योमि च वायुना ।
वायुश्च तेजसा सार्द्धं वैकुण्ठत्वं ततो मम ॥

पुरुष - ओं पुरुषाय नमः

स यत् पूर्वोऽस्मात् सर्वस्मात् पाप्मन आंशस्तस्मात्पुरुषः इति
परमपावनत्वात् पुरुषः ।

‘पावनस्सर्वलोकानां त्वमेव रघुनन्दन’^३

‘पृ पालनपूरणायो’

‘पुरः कुणन्’ इति कुणन्प्रत्ययान्तो पुरुषः सहिरामस्सर्वथा

पुरुष ह्यथै ?

१- रा०सं० १६

२- मा०शा० ३४३।५०

३- रा०उ० ८२।६

- १३५

१. :मिथुनी न शुभ :मिथुनीतमी तमी

- मिथुनी

। :मिथुनीतमी मि मि मिथुनीतमी

:मि मिथुनीतमी मि - मिथुनी

:मिथुनीतमीतमीतमी तमी

तमीतमी तमी १ २ :मिथुनीतमीतमी तमी ३ "मिथुनीतमी तमी"

। :मिथुनीतमी :मिथुनीतमी

। तमीतमी ३ मिथुनीतमीतमी तमीतमीतमी तमी

॥ तमी तमी :मिथुनीतमी तमी तमीतमी तमी

:मि तमी तमी मि - मिथुनी

मिथुनी :मिथुनीतमीतमीतमी तमीतमी तमीतमी तमीतमी तमी

। :मिथुनी तमीतमीतमी

१. तमीतमी तमी तमीतमीतमीतमी

"मिथुनीतमी तमी"

तमीतमीतमीतमी :मिथुनी तमीतमीतमीतमी तमी "मिथुनी :मिथुनी"

१ मिथुनी तमी

१३ ०००० - १

प्राणाः - पूर्ववत्

प्राणादः - पूर्ववत्

प्रणामः - ओं प्रणामाय नमः

पृथुः - ओं पृथ्वी नमः

* प्रणामयति

इति श्रौत्या निरुक्त्या स्वगुणैश्चराचरानामनात् प्रणामः ।

* हृदयान्याममन्त्रेण जनस्य गुणवत्तया

यशोविस्तारवत्तया, प्रथमे प्रख्यातो भवतीति - पृथुः

* प्रथ प्रख्याने कृ प्रत्ययः

* पृथुः पार्थिवात्मजः

* रामो नाम जनः श्रुतः

निरुक्ति-

यशोविस्तारवत्त्वाच्च पृथु रित्युच्यते बुधेः ।

हिरण्यगर्भः - पूर्ववत्

शत्रुघ्नो - ओं शत्रुघ्नाय नमः

विषयेषु विदोपणापेणा रावणावत् शत्रुमिन्द्रियवर्गं विवेकक्षरैः

हन्ति शमयतीति शत्रुघ्नः ।

१- रा०ख० २५।२

२- रा०सु० ०८

सूक्ति - : १०१२

सूक्ति - : १०१३

: १०१४ सूक्ति - : १०१५

: १०१६ सूक्ति - : १०१७

सूक्ति - : १०१८

१ : १०१९ सूक्ति - : १०२०
२ : १०२१ सूक्ति - : १०२२
३ : १०२३ सूक्ति - : १०२४
४ : १०२५ सूक्ति - : १०२६
५ : १०२७ सूक्ति - : १०२८
६ : १०२९ सूक्ति - : १०३०
७ : १०३१ सूक्ति - : १०३२
८ : १०३३ सूक्ति - : १०३४
९ : १०३५ सूक्ति - : १०३६
१० : १०३७ सूक्ति - : १०३८

- सूक्ति - : १०३९

१ : १०४० सूक्ति - : १०४१

सूक्ति - : १०४२

: १०४३ सूक्ति - : १०४४

१ : १०४५ सूक्ति - : १०४६
२ : १०४७ सूक्ति - : १०४८
३ : १०४९ सूक्ति - : १०५०
४ : १०५१ सूक्ति - : १०५२
५ : १०५३ सूक्ति - : १०५४
६ : १०५५ सूक्ति - : १०५६
७ : १०५७ सूक्ति - : १०५८
८ : १०५९ सूक्ति - : १०६०
९ : १०६१ सूक्ति - : १०६२
१० : १०६३ सूक्ति - : १०६४

१ : १०६५ सूक्ति - : १०६६

१०६७ सूक्ति - : १०६८

१०६९ सूक्ति - : १०७०

‘अमनुष्यकर्तृकै चै’ इति टक् ‘गमहनं’^१ इत्यादिना उपधालोपः

‘होहन्ते’^२ इति कुत्वम्

दशैन्द्रियाननं धोरं यो मनोरजनीचरम् ।^३

विवेकशरजालेन शमन्नयति योगिनाम् ॥

व्याप्तौ - ओं व्याप्ताय नमः

वायुर् - ओं वायवो नमः

शत्रुमित्रादिषु वात्सल्याविशेषात् व्याप्नोतीति - व्याप्तः
स्वयमेव तत्र तत्र तांस्तान् वातिगच्छतीति वायुः

अधोदाजः

ऋतु-

स्वममृतोदधिवत् स्वैस्सदोप्युज्यमानोपि, निरुक्तानुसारात् अधो
न दाीयतै जात्विति वा जातु अधोददायमाणः प्रादुर्भूत इति वा अधोदाजः
यथा -

‘अदाय्यं मधुहन्तारं जानामि त्वां सुरोत्तमम्’^४
कृच्छतीति ऋतुः प्रोक्तः सर्वोल्लासकरेणैः

१- पा०ख० ६।४।६८

२- पा०ख० ७।३।५४

३- सात्वसंहितायाम्

४- बा० ७६।१७

:संज्ञास्य तत्त्वज्ञानं 'अर्थज्ञानं' इति तद्विज्ञानं

इत्युक्तं तद्विज्ञानं

- I. इत्युक्तं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं
- II. इत्युक्तं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं

:संज्ञास्य तद्विज्ञानं

:संज्ञास्य तद्विज्ञानं - इत्युक्तं

:संज्ञास्य तद्विज्ञानं इत्युक्तं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं
:संज्ञास्य तद्विज्ञानं इत्युक्तं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं

:संज्ञास्य तद्विज्ञानं

- इत्युक्तं

तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं
तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं
- तद्विज्ञानं

I. तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं
II. तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं तद्विज्ञानं

23 15 12 05077 - 2

23 15 12 05077 - 3

सुदर्शन

कालः

गुणप्रभावानभिज्ञानामपि दर्शनमात्रमेवास्य शोभनमिति सुदर्शनः
यथा- स्वभूतैर्गुणैरात्मनि चराचरसंकलनात् कालः ।

परमैष्ठी - ओं परमैष्ठिने नमः

परिग्रहः

उग्रः

संवत्सरी

दक्षार् -

इत्थं राक्षसाखेटकेन, जगत्संरक्षणो न च अत्र विहृत्य पुनश्च परमे
स्थाने तिष्ठतीति परमैष्ठी ।

‘परमे क्ति’ इति इनि प्रत्ययः

‘अम्बाम्ब’^१ इत्यादिना णत्वम्

‘हलन्तात्’^२ इति सप्तम्या अलुक् यथा

एकमेण महाबाहु रिद्ध्वाकुलवर्धनः ।

रावणं सगणं हत्वा दिवमाकुमितां प्रभुः ॥

१- पा०ख० प। ३। ६७

२- पा०ख० प। ३। ६

मिथुन

: भाग

: मिथुन की सीमा पर आर्षात्मिक शीलागामीनामराज्य

I : भाग प्राकृतिकलक्षण सीमापारिपरिक - भाग

: मरु भूमि पर मि - मिथुन

: मरु

: मरु

मिथुन

- मिथुन

मिथुन मरु भूमि के म सीमापारिपरिक, मरुभूमिनामराज्य

I : मिथुन की सीमा पर मिथुन

: मरु भूमि की म 'मरु भूमि'

मरुभूमि मरुभूमि 'मरुभूमि'

मरु भूमि मरुभूमि की म 'मरुभूमि'

I : मिथुन मरुभूमि मरुभूमि मरुभूमि

II : मरु भूमि मरुभूमि मरुभूमि मरुभूमि

विश्रामो -

विश्वदक्षिणः

अथ शीलदुस्साधासाधुसाधकसंहाराधिकारः पातालशयनः
कल्की च युगावसाने पापातिप्रसंगिणु संकीर्णविणाश्रमव्यवस्थेणु विश्रामः ।

अपचरत्सु कथं हितकारी ? तत्राह विश्वदक्षिणः विश्वस्मिन्निष्ठा -
निष्ठ कारिण्यविशेषेण ददात इति विश्वदक्षिणः ।

विस्तारः - ओं विस्ताराय नमः

कलिप्रवृत्तसंहारेण कृतं प्रवर्तयतो स्माद्बैदमयादि प्रुक्त इति विस्तारः ।

अर्थो- ओं अर्थाय नमः

अनर्थो - ओं अनर्थाय नमः

एकमक्तेविशिष्टाधिकारिणस्सम्यग्ज्ञानिनस्स्वयं प्रयोजनत्वात् अर्थः

‘उष्णिकुणिगातिम्यस्थन्’ इति शब्द प्रत्ययः

मन्दसुकृतेनाथाधिना निव्याजं नाथ्यं त इति अनर्थः ।

स ह्यर्थव्याजेनेनेमर्थ्यते यथा-

‘अर्थमैकपिङ्ग’ इति

‘ये च शिष्टाश्रयो भक्ताः फलक्रामा हि ते मताः’ इति च ।

१- वि०घ० ४३।४७

महाकोशो - ओं महाकोशाय नमः

महामांगो - ओं महामांगाय नमः

महाघनः - ओं महाघनाय नमः

सदा सर्वेभ्यस्सर्वथा दानेप्यदायत्वात्, महान्तःशब्दोऽपदमादिनिधि-
रत्नाकररोहणगिरिवरादयः कोशाः भाण्डागाराणि, अस्येति महाकोशः
अथैसाध्यः ।

काम मांगोपि महानस्मादिति महामांगः ।

अनिरुप्यातिकृपणाप्रदेयमनन्तं घनमस्येति महाघनः सर्वं चैतत्

प्रह्लादः प्राह।

स्थविष्ठो - ओं स्थविष्ठाय नमः

मूर - ओं मूवे नमः

धर्मयूपो - ओं धर्मयूपाय नमः

अथ अनिर्वेदोदाहरणम्- तत्र श्रुतिपुराणाप्रसिद्धशिषुभाराकृतितारा-
प्रकारेणाति स्थूल इति स्थविष्ठः ।

ध्रुवानुबन्धनं स्वाधारो भवतीति मूः ।

तस्य पुच्छे ध्रुवः स्थित इति

धर्मतत्त्वं शिरोवयवतया यांतीति - धर्मयूपः

यु मिश्रणो घातुः कुयुम्यान्व इति पप्रत्ययः बहुलवचनादीर्घश्च
धर्मो मूर्धनिमाश्रितः

१- विष्णुपुराणे

:सप्तमः पाठः - विज्ञानः

सहस्रनाम - विनायक

:म गणतंत्र हि - :मंत्र

[illegible][illegible]

1 : 12710

1. : गीतिका पीलीतम्बाज पीलीतम्बाज

पुस्तक : नाटकविज्ञानम् ज्ञानमर्मप्राप्तिकायाः कृतिः

1372 : PT 55R

ਸਭ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

॥ वाङ्मय - विषय

प्राप्तकर्ता श्री राजाजी प्रसाद - प्राप्तिदिनांक १९७८

। : ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

१. सु विविध विधायां संस्कृतम्

[illegible]

मार्ग - विविध प्रकार के मालों के लिये

[illegible]

: ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

महामखः

नक्षत्रनेमिर्

धर्मशरीरतया पूज्यो यज्ञो स्यादवयव इति महामखः यथा

यज्ञो धर्मश्च विज्ञेयः इति ।

यन्नक्षत्रात्मकं चक्रं ज्योतीरुपमनामयम्
यस्मिन्नित्यं भ्राम्यति प्रमत्तमनुयाति च
नक्षत्रनेमि विज्ञेयो नवाणो प्रमनायकः ।

क्षामः - ओं क्षामाय नमः

क्षामः - ओं क्षामाय नमः

स्वमखिलमुवनमारमनायासेन क्षामते सहते वहतीति क्षामः ।
अवान्तरक्षाये नक्षत्रान्तरेः क्षीणास्तिष्ठतीति क्षामः ।

समीहनः - ओं समीहनाय नमः

अथ सृष्टौ सवान् सर्वदा स्वेणु अधिकारेण समीह्यतीति समीहनः ।
"त्वां भूतान्युपपयावर्तन्ते" इति कारणम् उद्योगे
इज्याफलस्य भूरेणा इज्या चात्र प्रतिष्ठिता ।

: क्रांत

गुणिनिता

तपः क्रांत गिर तपसा तपः तपः तपः तपः

। तपः तपः तपः तपः
 तपसा तपसा तपसा तपसा
 तपसा तपसा तपसा तपसा
 । तपसा तपसा तपसा तपसा

: तपसा तपसा तपसा - : तपसा

: तपसा तपसा तपसा - : तपसा

। तपसा तपसा तपसा तपसा
 । तपसा तपसा तपसा तपसा

: तपसा तपसा तपसा - : तपसा

तपसा तपसा तपसा तपसा
 तपसा तपसा तपसा तपसा
 । तपसा तपसा तपसा तपसा

यज्ञ - ओं यज्ञाय नमः

इज्या - ओं इज्याय नमः

यज्ञतत्साधनतत्फललावधित्वेन प्रतिपादितः अतः यज्ञः

“यज्ञी वै विष्णुः”

कामधिकारैरिन्द्रादिद्वारा इज्यामहतीति इज्यः ।

वणाश्रिमाचारवतौ इत्यादि

महेज्यश्च - ओं महेज्याय नमः

अकामहता महती इज्या अस्याव्यवधानेनेति महेज्यः ।
“ये तु सर्वाणि कर्माणि”^१

सत्रम् - ओं सत्राय नमः

सतांगतिः - ओं सतांगतये नमः

दीर्घकालबहुयजमानकमासचोदनालक्षणं सत्रम् तत्र चराध्यतया
सततं सीदतीति सत्रम् सीदतेः गतिकर्मणः ।
स्वमेण प्रवृत्तिर्मनिष्ठानां गतिः अथ सतां निवृत्तिर्मनिरतानां
गतिं प्राप्य इति सतांगतिः ।

१- गीता १२।६

:सः सः सः - सः

:सः सः सः - सः

:सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः

:सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः

:सः सः सः - सः

:सः सः सः सः सः सः सः
"सः सः सः सः"

:सः सः सः - सः

:सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः

सः सः सः - सः

निर्धूतदोषपद्मकानां यतीनां संयतात्मनाम् ।
स्थानं तत्परमं विप्र पुण्यपापपरिहाये १

सर्वदशी - ओं सर्वदशीने नमः

निवृत्तात्मा - ओं निवृत्तात्मने नमः

सर्वज्ञ - ओं सर्वज्ञाय नमः

सर्वो द्विविधावपि धर्मो बध्यज्ञायितुं शीलमस्येति सर्वदशीं
तत्र निवृत्तिधर्माधार्यो नरनारायणादिः परमवैराग्य स्थापनाय विषयेभ्यः
प्रत्याहृतमनाः निवृत्तात्मा ।

‘अन्तर्निविष्टभावं च’ मन्त्रे च
‘आत्मध्यानपरायणाय’ इति
तथा स्वात्मना त्मानं जानातीति सर्वज्ञः ।
‘युज्जानं च स्वमात्मानं परस्मिन्नव्ययेपदे’ इति ।

ज्ञानमुत्तमम् - ओं ज्ञानायोत्तमाय नमः

सुव्रत - ओं सुव्रताय नमः

ज्ञायते ‘स्मिन् सर्वः परो वैष्णवो धर्म’ इति ज्ञानमुत्तमम् ।
‘पठन्तमनिशं शास्त्रं पञ्चरात्रपुरासम्’
इति न्यायेन केवलपरार्थत्वात् शोभनं व्रतमस्येति सुव्रतः ।

१- वि०पु० रा० ८६

। मृत्तुमन्त्रं तस्मिन् मन्त्रेण मन्त्रोक्तं तस्मिन्
 विहितमन्त्रं एव मन्त्रं मन्त्रं

: मन्त्रं विहितं तस्मिन् - विहितं

: मन्त्रं विहितं तस्मिन् - विहितं

: मन्त्रं विहितं तस्मिन् - विहितं

विहितं विहितं तस्मिन् मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं
 मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं
 । मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं

। मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं
 । मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं
 । मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं

: मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं - मन्त्रं

: मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं - मन्त्रं

। मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं
 मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं
 । मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं मन्त्रं

सुमुखः - ओं सुमुखाय नमः

जपादावविकृतप्रसन्नमनोहरमुखत्वात् सुमुखः ।

कृष्णाय कमलदलामलनेत्राय इति तन्मन्त्रवर्णः ।

निरुक्ति-

ध्यातृणां विषये यस्य सुप्रसन्नं मनोहरम् सुखमस्तीति सुमुखः ।

सुघोषः - ओं सुघोषाय नमः

सुखदः - ओं सुखदाय नमः

औपनिषदः स्वाध्यायघोषः अस्येति सुघोषः

एवं सदाचारसमाध्यनुष्ठापनेन तन्निष्ठेभ्यः फलं परमसुखं ददातीति सुखदः ।

सुखं बहु ददातीति सुखदः परिकीर्तितः ।

सुहृत् - ओं सुहृदे नमः

मनोहरो - ओं मनोहराय नमः

जितक्रोधो - ओं जितक्रोधाय नमः

कृतं हृदं परोपकारव्यसनित्वम् यतः सुहृत् ।

अनुपकारिण्यपि किमस्य भविष्यति ?

किं करवाणीति शुभाशंसि शोभनहृदयत्वं सुहृत्त्वम्

एवं निसर्गसिंहादेन तेना मनोहरस्तीति मनोहरः ।

:सः साङ्गुः ि - :सुः

। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः
। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः

-सुः सुः

। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः

:सः साङ्गुः ि - :सुः

:सः साङ्गुः ि - :सुः

:सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः

। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः
। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः

:सः साङ्गुः ि - :सुः

:सः साङ्गुः ि - :सुः

:सः साङ्गुः ि - :सुः

। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः
। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः
। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः
। :सुः साङ्गुः साङ्गुः साङ्गुः

हरतैरनुत्पन्ने च^१

जितश्च तेषां क्रोधादयो नैनेति^१ जितक्रोधः ।

विदारणः - ओं विदारणाय नमः

स्वापनः - ओं स्वापनाय नमः

दिव्यहेतिभिः राहुमुखान् विदारितवानिति विदारणः ।
नष्टशिष्टानपि चारुचतुरस्मितमधुरकटाक्ष मूविलासः स्वापयति पश्यतितीति
स्वापनः ।

मदविह्वलनेत्रं च देवमुदिभन्नयावनम्^१ इति ।

स्ववशो - ओं स्ववशाय नमः

व्यापी - ओं व्यापिने नमः

नैकात्मा - ओं नैकात्मने नमः

तेषु सुप्तेषु स्वकीयेस्सह स्वैरविहारात् स्ववशः ।
सुरासुखमन्दस्वासुकिप्रमृतिषु शक्त्याप्यायनाय व्यापनात् व्यापी ।
तदात्मनैः ब्रह्मकर्ममोहिनीमुखै रुपैः नैकात्मा ।
मथनधारणवैरिविदारणसुधादानाथनेककर्म नैककर्मकृत ।

१- पा० अ० ३।२।६।

‘ह निगुणविभ’

। :लोकली ‘हीरं विभावं’ तयं तयसी

:ह निगुणविभ वि - :तयसी

:ह निगुणविभ वि - :तयसी

। :तयसी विगुणविभ विगुणविभ :नीलीविभ

विगुणविभ विगुणविभ :तयसी तयसीविभविगुणविभ विगुणविभ

। :तयसी

। विगुणविभविगुणविभ विगुणविभ

:ह निगुणविभ वि - विगुणविभ

:ह निगुणविभ वि - विगुणविभ

:ह निगुणविभ वि - विगुणविभ

। :तयसी विगुणविभ विगुणविभ विगुणविभ

विगुणविभ विगुणविभ विगुणविभ विगुणविभ

। तयसी :‘ह विगुणविभविगुणविभ’ :विगुणविभ

। तयसी विगुणविभविगुणविभ विगुणविभ

131515 0807 - 7

वत्सरो - ओं वत्सराय नमः

वत्सलो - ओं वत्सलाय नमः

वत्सी - ओं वत्सिने नमः

अथ धर्मात्मा पुरुषार्थव्यवस्थापनाय सवन्तिर्वसतीति वत्सरः ।

‘वसैश्च’ इति सस् प्रत्ययः उणादि ।

वत्सान् स्वात्सुकान् कामयते इति

नित्यपोष्यात्मगुणवद्भत्समूयस्त्वतस्सदा ।

वत्सी स्याद्वि विशेषेण णडणो गोप्रदोमनुः ॥

घनेश्वरः - ओं घनेश्वराय नमः

तत्तदिष्टघनादाने आशुकारित्वात् घनेश्वरः

निरुक्ति-

आशुकर्माणि ह्यत्रातेर्वीरः ?

धर्मगुब् - ओं धर्मगुप्ते नमः

धर्मकृद् - ओं धर्मकृते नमः

धर्मो - ओं धर्मिणे नमः

सत् - ओं सते नमः

इत्तावप्यर्थकामो दुर्विणयान्निवर्त्य ताम्या हितधर्मदाणात् धर्मगुप् ।

‘साधुमार्गे स्थितानां च संयच्छन्तं धिया च तौ’ इति
 एवं स्वान् धार्मिक्यन्नकारणादनुग्रहहेतुं धर्मं करोतीति धर्मकृत् ।
 प्रसिद्धोऽपि धर्मोऽस्य सर्वसाधारणोपकरणमिति धर्मी ।

उक्तधर्मप्रशस्तत्वात् - सत् ।

‘प्रशस्ते कर्मणि तथा सच्छब्दः पार्थ युज्यते’^१

अविज्ञाता - ओं अविज्ञात्रे नमः

सहस्रांशुर - ओं सहस्रीश्वरे नमः

तत्र साधुष्वपराधाननन्तानपि दृष्ट्वा न दण्डयति क्षमते चेति
 नैतावदेव किंतु तेषाम् अविज्ञाता ।

‘उच्यमानोऽपि परुषा नोत्तरं प्रतिपद्यते’^२

प्रपन्नापराधापरिणतानं गुणं स्व

निरुक्ति-

प्रपन्नकृतपापानां किञ्चिदप्यविचारणात् ।

अविज्ञातेति कश्चित् बुधैस्तद्वृणपारणः ॥

अथ सर्वज्ञः सहस्रं सहस्रसंख्याकाः अपरिमिताः अंशवः तदुपलक्षणाणि

ज्ञानानि, अस्येति सहस्रांशुः ।

‘दोषा यद्यपि तस्य स्यात्’^३

‘अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक्’^४

१- गी० १७।२६

२- रा०अ० १।१०

३- रा०यु० २६।३।

४- गी० ९।३०

सिद्धिं विद्मः तं तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे
 । तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे
 । तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

। तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

१. तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

सिद्धिं विद्मः तं तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

। तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

२. तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

तस्मिन् विष्णवे

। तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

॥ तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

। तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

३. तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

४. तस्मिन् विष्णवे तं तस्मिन् विष्णवे

विधाता - ओं विधात्रे नमः

कृतलक्षणाः - ओं कृतलक्षणाय नमः

प्रपन्नापराधविषये, सत्यां हि स्वक्षमायां, पापफलनियतन्नियाम-
क्यमतधातनादीनामकिन्वित्करतार्यं तेषाम् अर्थिस्वाधीनताप्रस्थापनाय तानपि
विदधातीति विधाता ।

यथेण दोषसहः, किं तर्हि हेयाद्वादिपादेयस्य व्यावर्तकम् तत्राह
कृतलक्षणाः ।

कृतं हि तेन लक्षणासुपादेयानाम् ।

१ 'मित्रभावेन संप्राप्तम्' १

२ 'सम्यगव्यवसितो हिसः' २

३ 'भवता' ममतामत्र विष्णुसंश्रयमुद्रया ।

विनादृशामङ्गकृन्नेव भविष्यति नरः क्वचित् ॥

सत्त्वस्थः - ओं सत्त्वस्थाय नमः

सिंहो - ओं सिंहाय नमः

किंच कर्मणो निमित्तस्याप्यमावाञ्च यमाद्यप्रवृत्त्या कृतस्तदभावः यस्मात्

व तेषाम् सत्त्वस्थः ।

१- रा०यु० १८।३

२- गीता ६।३०

:सः विपरीतः वि - तावती

:सः शत्रुणाश्रयः वि - :तावती

-सः शत्रुणाश्रयः, तावती शत्रुणाश्रयः, विपरीतः शत्रुणाश्रयः
 शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः
 । तावती शत्रुणाश्रयः

शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः
 । :तावती

। शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः
 शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः
 :शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः

। शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः
 ॥ शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः

:सः शत्रुणाश्रयः वि - :तावती

:सः शत्रुणाश्रयः वि - :तावती

सः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः शत्रुणाश्रयः

। :तावती शत्रुणाश्रयः

871 871 - 7

871 871 - 7

‘सुपि स्थः’^१ इति कः ‘हृदये स्थितः’

किंकरा दण्डपाशौ वा न यमो न च यातनाः।

समस्तास्तस्य यस्यात्मा केशवालम्बनस्सदा^२

तथा न्यदुक्तं नरसत्त्वेन हृत्वाकुण्ठाभनितयुतेन नूनम् ।

ये विष्णुमन्त्राः पुरुषा पृथिव्यां यमस्य ते निर्विणया भवन्ति^३

यदिदमविदन्तो यमादयः तान्प्राकृतवत् धर्म्येषु तान्हिनस्तीति-
सिंहः । यथा-

प्रभवति संयमने ममपि विष्णु^४ इति

भूतमहेश्वरः - ओं भूतमहेश्वराय नमः

यतो भूतानां ब्रह्मयमादय इश्वराः, अयं तु तेषामपि इश्वरतया
महाश्चासौ इश्वरो नियन्ता चेति भूतमहेश्वरः ।

‘नरकं पच्यमानस्तु यमेन परिमाणितः ।

किं त्वया नार्जितो देवः केशवः क्लेशनाशनः’ इत्यादि^५

१- पा०ख० ३।२।४

२- वि०पु० २।२।२८

३- वा०पु०

४- वि०पु० ३।७।१५

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”
 “:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”
 “:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

—तन्मी : कही

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

“:तन्मी विभु” :क हीं “:तन्मी विभु”

४१९१५ ०८०८८ -३

४६१९१९ ०८०८८ -४

०८०८८ -५

४३१०१५ ०८०८८ -६

आदिदेवो - ओं आदिदेवाय नमः

महादेवो - ओं महादेवाय नमः

तेषामप्यादिः कारणां च असौ देवः तदभिव्यक्तप्रतापतया
धौतमानश्चेति आदिदेवः ।

मीणास्मादातः पवते^२

तैः क्रीडनकैः कन्दुकादिभिरिव क्रीडयतीति महादेवः ।

देवेशो - ओं देवेशाय नमः

देवभृत् - ओं देवभृते नमः

गुरु - ओं गुरवे नमः

तेषां च यथार्हविनियोगक्षमतया देवानां ब्रह्मादीनाम् ईशः
स्वामीति-देवेशः ।

तथा तान् देवान् विमर्तीति देवभृत् ।

तेषां वेदैस्स्वाधिकाख्येनाद्गुरुराचार्य इति वा
कालेनानवच्छेदात्, तेषामपि गुरुः अधिक इति वा गुरुः ।

१- तै०उ० आ० ८।१

:सः सावर्णीयः ईश - ईश्वरीयः

:सः सावर्णीयः ईश - ईश्वरीयः

सावर्णीयः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

:सः सावर्णीयः ईश - ईश्वरीयः

:सः सावर्णीयः ईश - ईश्वरीयः

:सः सावर्णीयः ईश - ईश्वरीयः

:सः सावर्णीयः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

। :सः ईश्वरीयः :सः ईश्वरीयः

उत्तरो - ओं उत्तराय नमः

गोपतिर् - ओं गोपतये नमः

स्वं ब्रह्मादेरासुरापदुत्तरणातया, ते विपदमुत्तरन्त्यस्मादीति वा
ब्रह्मादिस्तुत्यनन्तरं देवकार्यार्थमुत्थिततर इति वा उत्तरः ।

‘स्वं’ स्तुतस्स मगवान् पुरुषास्सर्वतोमुखः,
जहाँ निद्रामथ तदा देवकार्यार्थमुत्थितः इति

मन्त्रवर्णानिगुण्येन गवाम् अशेषच्छन्दोमाणावेणाणां वाचां
पतिः स्वामी निर्वाहकः इति गोपतिः ।

गोप्ता

ज्ञानगम्यः

स्वं सर्वं विद्यापालनात् - गोप्ता ।

‘सर्वविद्येश्वराय’ इति तन्मन्त्रवर्णः ।

परविद्यावेद्यः समाधिगम्य ज्ञानगम्यः ।

१- मा०शा० ४८।४७

:सः सः सः सः - सः सः

:सः सः सः सः - सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः

:सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

पुरातनः - ओं पुरातनाय नमः

नेदं विद्याप्रधोतनम् अथैव किं तु प्रतिकल्पम् इति
पुरातनः ।

‘सायंचिरम्’ इत्यादिना ट्युट्युलौ तुडागमश्च

निरुक्ति-

विद्याप्रधोतनायोसौ प्रतिकल्पं पुरातनः ।

१- पा०ब० ४।३।२३

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

श्री गणेशाय नमः ॥

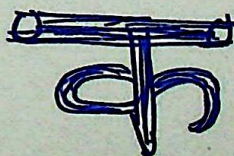
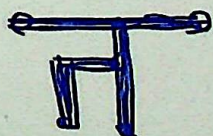
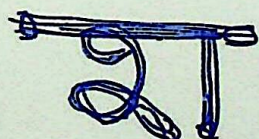
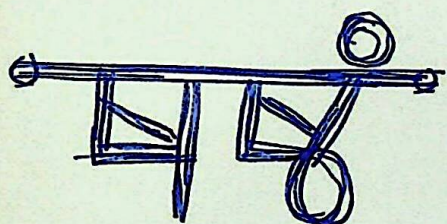
॥ श्री गणेशाय नमः ॥

श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

शरीरमूलम् - जो शरीरमूलम् नमः

शरीरमूलं वस्तुत्वात् विमतीति शरीरमूलम्

तच्चिह्नः

तस्य मूलं वस्तुत्वं यौत्सनाजनेयता इत्यादि -

इत्येवमिति: कृत्वा नानामूर्तिविशेषान् शरीरमूलम्

षष्ठोऽध्यायः

यस्य मूलं वस्तुत्वं यौत्सनाजनेयता इत्यादि -

इत्येवमिति: कृत्वा नानामूर्तिविशेषान् शरीरमूलम्

मौक्त्य - जो मौक्त्य नमः

कपीन्दु - जो कपीन्दु नमः

यस्य मूलं वस्तुत्वं यौत्सनाजनेयता इत्यादि -
मौक्त्यमिति: कृत्वा नानामूर्तिविशेषान् शरीरमूलम्
कपीन्दुः ।

यस्य मूलं वस्तुत्वं यौत्सनाजनेयता इत्यादि -
मौक्त्यमिति: कृत्वा नानामूर्तिविशेषान् शरीरमूलम्
कपीन्दुः ।

विहङ्गि

यस्य मूलं वस्तुत्वं यौत्सनाजनेयता इत्यादि -

विहङ्गमिति: कृत्वा नानामूर्तिविशेषान् शरीरमूलम्

१- १०८००२५-१०

२- १०८००२५-१०

संस्कृत-विद्यापीठ

शरीरभूतमृद् - ओं शरीरभूतमृते नमः

शरीरभूतं तत्त्वजातं विमतीति शरीरभूतमृत्

तच्छिरः

तस्य मूर्धा समभवत् धास्सनदात्रदेवता इत्यारम्य -

उतद्वयशिरः कृत्वा नानामूर्तिभिरावृतम् इत्यन्तम्

यत्तु तत्कश्चिन् पूर्वं त्वया हयशिरो महत् ।

हव्यकव्यभुजो विष्णोरुदकपूर्वे महोदधौ ॥

मोक्ता - ओं मोक्त्रे नमः

कपीन्द्रो - ओं कपीन्द्राय नमः

अथैवं स्ववर्धितवेदविहितकर्मप्रवर्तकः पुरा रामः स्वविसदृशलीला-
मनुजावतारे स्वदासानां विसदृशतरकपिरुपं प्रपन्नानां देवानामिन्द्रः
कपीन्द्रः ।

सर्वलोकेश्वरस्साक्षात्लोकानां हितकाम्यया ।

सर्वैः परिवृतो देवैर्निरत्वमुपागतैः ॥

निरुक्ति-

कपिरुपं प्रपन्नानां देवानामीश्वरत्वतः ।

कपीन्द्र इति विस्थातः सप्ताणो मनुनायकः ॥

ःसः सिद्धिमुक्तिः किं - सुखमुक्तिः

सुखमुक्तिः विविधानि तान्त्रिकानि सुखमुक्तिः

“ःसुखीति”

- अथात्र “तन्त्रिकानि तान्त्रिकानि सुखमुक्तिः”

सुखमुक्तिः “सुखमुक्तिः” तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

। सुखमुक्तिः तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

॥ तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

ःसः सिद्धिः किं - तन्त्रिक

ःसः तन्त्रिकः किं - तन्त्रिक

- तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

ःसः तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

। :तन्त्रिक

। तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

॥ :तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

- तन्त्रिकानि

। तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

॥ :तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि तन्त्रिकानि

मूरिदक्षिणः - ओं मूरिदक्षिणाय नमः

स एव जगदाचार्यकाय हयमेधादिभि र्यजमानः मूरिदक्षिणः ।
अश्वमेधशतैरिष्ट्वा^१ इत्यादि

निरुक्ति-

हयमेधादिभिर्यज्ञिजीदाचार्यकाय वै ।
यजमानस्स विज्ञेयस्सर्वदा मूरिदक्षिणः ॥

सोमपो - ओं सोमपाय नमः

तत्रैव सोमपोथी सोमपः सोमं पिबतीति सोमपः ।

यत्किञ्चिद्धूयते बहूनां हविर्मन्त्रैर्विधानतः ।
तत्सर्वममृतं कृत्वा विष्णावे संप्रयच्छति ॥

‘अहं हि सर्वयज्ञानां माक्ता च प्रभुरेव च’^२ ।

निरुक्ति-

हयमेधे सोमपो यः सोमपः परिकीर्तितः ।

१- रा०बा० १।६४

२- गीता ६।२४

:सः आणनीश्वरिः वि - :आणनीश्वरिः

I :आणनीश्वरिः :सः आणनीश्वरिः आणनीश्वरिः सः
 आणनीश्वरिः आणनीश्वरिः

-आणनीश्वरिः

I :आणनीश्वरिः आणनीश्वरिः आणनीश्वरिः
 II :आणनीश्वरिः आणनीश्वरिः आणनीश्वरिः

:सः आणनीश्वरिः वि - :सः आणनीश्वरिः

I :सः आणनीश्वरिः वि - :सः आणनीश्वरिः वि -

I :सः आणनीश्वरिः वि - :सः आणनीश्वरिः वि -

II :सः आणनीश्वरिः वि - :सः आणनीश्वरिः वि -

I :सः आणनीश्वरिः वि - :सः आणनीश्वरिः वि -

-आणनीश्वरिः

I :सः आणनीश्वरिः वि - :सः आणनीश्वरिः वि -

४३१७ ०८४०७७ -९

४३१३ ०८४०७७ -९

मृतपः - ओं अमृतपाय नमः

हविः परिणामरूपम् अमृतं स्वयमेव पिबति चेति, अमृतपः
स्वानुष्ठानानुविधायिम्यः स्वानुमवरूपममृतं परमे व्योम्नि पातीति
वा अमृतपः ।

येत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामान्यभ्यैर्यन्ते^१

निरुक्ति-

परिणामो स्य हविणं पीयूषमिति चोच्यते ।
तत्पानात्स्यादमृतपः परमे व्योम्नि वा स्थितः ।
मुक्तेभ्यो यः स्वानुमवं पातीत्यमृतपः स्मृतः ॥

सोमः - ओं सोमाय नमः

अमृतस्यैष सेतुः^२

यस्य च्छाया मृतम्^३ इति ।

स्वस्मै, स्वानुमवितृम्यश्च अमृतायमानः सोमः ।

सोमशब्दो ह्यमृतवाची वर्तते ।

तृतीयस्यामितो दिवि सोम वासीत्^३ ।

स सत्वमृतोपमः^३

१- तै०उ० ६। १५

२- मु०उ० २। २। ५

३- अष्ट ३। १।

सः सः सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 । सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

-सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 । सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 ॥ सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 । सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 । सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 । सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 । सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः - सः

पुरुषः महता तपसा राम महता चापि कर्मणा ।
 राजा दशदशैः सि लब्धो मृतमिवामरैः^१ इति
 अमृतस्यैव नातृप्यन् प्रेक्षमाणा जनादनम् ।
 शान्तिसमृद्धममृतम्^२ इति च

निरुक्ति-

सौमः सुषायमानत्वान्मुक्तानां परिकीर्तितः ।

पुरुजित् - ओं पुरुजिते नमः

सत्येन लोकान्जयति दीनान् दानेन राघवः ।
 गुरुन् शुश्रूषया वीरो धनुषा युधि शत्रवान्^३
 इति बहूनां जयात् पुरुजित्

निरुक्ति-

लोकान् दीनान् गुरुन् शत्रून् सत्यदानानुवर्तनैः ।
 धनुषा जितवान्यश्च पुरुजित् स स्मृतो बुधैः ।

१- रा० अ० ६६। ३

२- तै० उ० शि० ६। २

३- रा० अ० १२। २६। ५

पुरुसत्तमः - ॐ पुरुसत्तमाय नमः

विनया - ॐ विनयाय नमः

स्वगुणामृतसमुद्रपिपासुषु हनुमदादिषु महत्सु अस्ति तम इति

पुरुसत्तमः ।

निरुक्ति-

महत्स्वस्तितमत्वाद्यो ह्यान्जनैयादिषु स्वयम् ।

पुरुसत्तम आख्यातो नवाणां स्वस्तिदो मनुः ।

ॐ विनयाय नमः

मारीचादयोऽपि वीयादिना स्माद्भिनीयन्ते दम्यन्ते इति

विनयः ।

निरुक्ति-

कुम्भकर्ण महाकायसरमारीचरावणाः ।

दम्यन्ते विक्रमैरेन विनयः स उदाहृतः ॥

:सः साकल्यं तपुः वि - :सः तपुः

:सः साकल्यं वि - :सः

सः साकल्यं तपुः वि - :सः तपुः

:सः तपुः

-सः तपुः

I :सः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः

I :सः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः

:सः साकल्यं वि

सः साकल्यं तपुः वि - :सः तपुः

I :सः तपुः

-सः तपुः

I :सः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः

II :सः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः तपुः

जयः - ओं जयाय नमः

आश्रितैर्जीयते विधेयी कियते इति जयः ।

यथा-

‘आज्ञाप्यो हं तपस्विनाम्’

‘ततो नारायणो विष्णु निधुक्तस्सुरसत्तमैः’ इति ।

निरुक्ति-

आश्रितैर्जीयते यस्माद्विधेयी कियते जयः ।

सत्यसन्धः - ओं सत्यसन्धाय नमः

तेषु सत्या सन्धा प्रतिज्ञा अस्येति सत्यसन्धः ।

यथा-

अप्यहं जीवितं जह्यां त्वां वा सीते सलज्जणाम् ।
न तु प्रतिज्ञां संशुत्य ब्राह्मणेभ्यो विशेषतः ।

‘सत्यसन्धो जितेन्द्रियः’ इति च ।

निरुक्ति-

‘सत्या प्रतिज्ञा यस्येति सत्यसन्धः स उच्यते’ ।

१- रा०बा० ३।३७

२- रा०बा० १०।१६

३- रा०सु० ३६ ।

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

। : क म उ ण् इ ई अं अः ।

-193

‘मिशनरी’ इ ‘मिशनर’

। वि० : विद्याभारती गुप्त विद्यापिठ

-ਪਤੀ ਕੁਸੀ

1. आप किस विषय में लिख रहे हैं?

: ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ - : ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

१. अन्तर्गत विभिन्न तालीफ तालीफ तालीफ तालीफ

१. मातृपक्षी पिंडे त्रिंशत् वर्षाणि भोजयति ।
२. मातृपक्षी पिंडे त्रिंशत् वर्षाणि भोजयति ।

- 195 -

। ३ सी ३ : ३३-३३ ३३-३३

- 111 -

1. विषय : अर्थशास्त्र विभाग, दिल्ली विश्वविद्यालय

09.16 ОПРОС -2

38102 ОТБЕДЫ -9

35. 000000 - 6

दाशार्हः -ओं दाशाहयि नमः

दाशः - दानम् भक्तैः स्वस्मै स्वात्मनिवेदनरूपम्, तेभ्यो वा स्वात्म-
समर्पणरूपम् अर्हतीति -दाशार्हः । 'अर्ह' इति अच् प्रत्ययः । एवं महाय
इत्यादि कृष्णात्वे दशाहर्णामयत्यत्वाद्वा ।

निरुक्ति-

आत्मनो वा पणं भक्तैस्तेभ्यो वा स्वात्मनो पणम् ।
दाशस्तमर्हति च यो दाशार्हः स तु कीर्तितः ।

सात्त्वतापतिः - सात्त्वतापत्ये नमः

ततः क्वपि सति, णिलोपे च कृते, सात्त्वतः भागवतास्तेषां
पतिः सात्त्वतापतिः ।

सातयति-सुखयति वाञ्छितानिति सात्-परमात्मा, स एषामस्तीति
वा सात्त्वतः सात्त्वन्तो वा महाभागवताः, तेषां पतिः-स्वामीति
सात्त्वतापतिः ।

निरुक्ति-

ये सात्त्वता भागवतास्तेषां यः पतिरीश्वरः ।
सात्त्वतापतिरित्युक्तो नवाणंसाधुरदाकः ॥

महाराष्ट्र शासन, न्याय विभाग, मुंबई

— १०० —

[illegible]

9721 175 1 15 19

1. प्रकार विचारता ये निर्दिष्ट करणे या विचारता

1. निर्देश :- इस प्रश्न में दिए गए विकल्पों में से सही उत्तर चुनिए।

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

संज्ञा : कर्म, वि. व. विज्ञा, वि. विज्ञा : वि.

1 : 01PTEP570 : 01P

1. विषय : विज्ञान-प्रतियोगिता-2019-2020

जीमिन्-ः जीमिन्-ः जीमिन्-ः जीमिन्-ः

1 : 01P70P70

... १५५ १५५

I : ...
II : ...

11 : नारायणजीपाता जिन्हुजीपातापाता

जीवो - ओं जीवाय नमः

विनयिता - ओं विनयित्रे नमः

तान् भागवतान् स्वस्य स्वपरिचारकत्मकेशासहतया वात्मनाशा-
द्व्यावर्त्य स्वपरिचर्यया जीवयति-संजीवयतीति जीवः ।

आनन्दमूर्तिर्भूवान् हरिश्चैलौक्यपूजितः ।

द्रष्टुं न सहते देवि त्किष्ठात् स्वपरिचारकान् ॥

तान् राजकुमारखलाल्यन् विनयते विशिष्य प्राप्नोति
रक्षातीति विनयिता ।

रणाय गतौ रक्षाणो च घातुः ।

निरुक्ति

तानात्मनाशाद्व्यावर्त्य सत्त्वान्यश्च स्वसेवया ।

उज्जीवयति जीवः स भक्तवर्लेशासहो मनुः ।

भक्तान्नित्यं राजकुलालनन्यायतस्सुम् ।

रक्षात्यतो विनयिता नयते रक्षाणार्थः ॥

: एक ग्राहक वि - विनि

: एक विनि ग्राहक वि - ग्राहक

ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

II : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

I : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

II : एक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक ग्राहक

साक्षी- ओं साक्षी नमः

मुकुन्दो- ओं मुकुन्दाय नमः

तदर्थं तद्वृत्तसाक्षात्कारात् साक्षी ।

तैरेकान्त्यगरिण्या प्रार्थितः स्वयं मुक्तिमूर्तिं वदति इति मुकुन्दः ।

निरुक्ति-

साक्षात्करोति यः साक्षी तद्वृत्तं रक्षणाय सः ।

तैः प्रार्थितस्वयं मुक्तिं मुकुन्दः स्याद्वदति सः ।

अमितविक्रमः - ओं अमितविक्रमाय नमः

तेषां ध्यानाराधनानुसन्धेयतत्त्वनिराधाराशक्तिधारणात्-

अमितविक्रमः ।

अमितः - अपरिमितः, विक्रमः - पराक्रमः - बलम् अस्येति अमितविक्रमः ।

क्रमु पादविद्योपे धातुः ।

श्रीपांष्करी, 'कालवैश्वानरश्चायी नाना स्वाधो निवासिनः ।

'आधाराशक्तिसंज्ञस्य ह्यमूर्तस्य च वै विमोः ।

अभिमानतनुयौ वै नानामेढेश्च वर्तते ॥'

निरुक्ति-

तेषां ज्ञानानुसन्धेयतत्त्वसन्दोहधारिणीम् ।

तां शक्तिं धृतवान् यो सौ स्मृतो ह्यमितविक्रमः ॥

:मम गिरातीतु गिर - गिरातु

:मम गिरातीतु गिर - गिरातु

। गिरातु गिरातीतु गिरातु गिरातु

:मम गिरातीतु गिरातु गिरातु :मम गिरातीतु गिरातु

-गिरातीतु

। :मम गिरातीतु गिरातु :मम गिरातीतु गिरातु

। :मम गिरातीतु गिरातु :मम गिरातीतु गिरातु

:मम गिरातीतु गिरातु - :मम गिरातीतु गिरातु

-गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु

। :मम गिरातीतु गिरातु

:मम गिरातीतु गिरातु :मम गिरातीतु गिरातु :मम गिरातीतु गिरातु

। :मम गिरातीतु गिरातु

। :मम गिरातीतु गिरातु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु

। :मम गिरातीतु गिरातु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु

। :मम गिरातीतु गिरातु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु

-गिरातीतु

। :मम गिरातीतु गिरातु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु

। :मम गिरातीतु गिरातु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु गिरातीतु

अम्मोनिधिर - ओं अम्मोनिधये नमः

पातालाम्मसि अखिलजादाधारपीठकमठात्मना निधीयतेइति
अम्मोनिधिः ।

अनन्तबलशक्त्याये भुवनमृते कञ्छपात्मने इति तन्मन्त्रवर्णनात् ।

निरुक्ति-

आधारशक्तिकमठस्वरूपेणाण्वा मसि ।

निधीयते स्वयं येन स ह्यम्मोनिधि रुच्यते ॥

अनन्तात्मा - ओं अनन्तात्मने नमः

तदुपरि जादाधारस्तम्भमोगीन्द्रस्य आत्मतया तिष्ठतीति

अनन्तात्मा श्रीज्यायाम्,

आधारशक्तेरुपरि विमलं दोस्तविग्रहम् ।

ज्वालाशतसमाकीर्णं शङ्खचक्रजादाधारम् ॥

अनन्तेशं न्यसेद् इति

चक्रलाङ्गलहस्तं च प्रणमन्तं परावरम् इति च ।

निरुक्ति-

कमठस्योपरि जादाधारस्तम्भमोगिनः ।

स्वरूपेण स्थितो यो सा अनन्तात्मा प्रकीर्तितः ॥

महोदधिशयो , ओं महोदधिशयाय नमः

स एवान्तकाले तस्मिन्नेवानन्तमोगपर्यङ्के महोदधौ शेते इति
महोदधिशयः । शीङ्० स्वप्ने इति घातोः 'अधिकरणे शेते' इति अच् प्रत्ययः ।

निरुक्ति-

तस्मिन्ननन्तपर्यङ्के समुद्रे शयनाच्च यः ।
महोदधिशयः स्यात्तौ दशाणौ मनुरुत्तमः ॥

न्तकः - ओं अन्तकाय नमः

तदा स्वस्य अन्तं करोतीति अन्तकः । 'तत्करोति' इति णिच्
ण्युण् , चुरादौ गणसूत्रम् ।

'अन्ते पृथिव्यां सलिले दृश्यसे त्वं महोरो' ।

निरुक्ति-

अन्तं करोति जातो योसावन्तक ईरितः ।

१- रा०यु० १२०-२३

:सः सावनीर्णः त्रिः, त्रिः

त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

I : सः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

-सः त्रिः

I : सः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

II : सः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

:सः सावनीर्णः त्रिः - सः

त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

I : सः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

I : सः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

-सः त्रिः

I : सः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः त्रिः

५५-५५५ ०५०५५ -५

अजो -जों अजाय नमः

वैष्णावे,

आस्ते पातालमूलस्थः शेषा शेषसुरार्चितः ।^१ इति

अस्मिन् तत्त्वावसाने प्रणवप्रकृतिभूताकाखाच्यतया
स्मरणीयत्वात् अः, अकाखाच्यः जः जातः प्रादुर्भूत इति अजः ।

गन्धर्वाप्सरससिद्धाः सकिन्नरमहोरगाः ।

नान्तं गुणानां गच्छन्ति तेनानन्ता यमुच्यते^२ ॥

तस्य वीर्यं प्रभावन् स्व रूपं रूपमेव च ।^३

नहि वर्णयितुं शक्यं ज्ञातुं वा त्रिदशैरपि ॥

निरुक्ति-

तत्त्वावसानकाले च प्रणव प्रकृतित्वतः ।

स्मर्तव्यत्वादजः श्रुतः णडणो ह्युभिर्नाशकः ॥

१- वि०पु० ५-२-५-२०

२- वि०पु० २।५।२४

३- वि०पु० २।५।२१

सप्तमः अध्यायः

विष्णुः

विष्णुः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

१. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

२. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

३. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

४. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

५. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

—सविता सुवर्णः

१. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

२. सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः सविता सुवर्णः

०९-५-७-५ ०९०५१ --३

०९-५-७-५ ०९०५१ --४

०९-५-७-५ ०९०५१ --५

महार्हः - ओं महाययि

तस्य प्रकृतिलीनस्य यः परस्स महेश्वरः^१

तत्र प्रणवेन महम् आत्मनिवेदनपूर्वकं पूजनम् अर्हतीति महार्हः।
ब्रह्मणोत्वा महस ओमित्यात्मानं युञ्जीतैतद्वै महोपनिषदं
देवानां गुह्यमिति^२

निरुक्ति

स्वरूपादिवृत्तायै तारैणात्मनिवेदनम् ।
महंपूजामर्हतीति महार्ह इति कथ्यते ॥

स्वभाव्या - ओं स्वभाव्याय नमः

स्वमनेन मन्त्रेण स्वमूर्तेरात्मभिः स्वामित्वेन आभिमुख्येन अवश्यं
भावनीयत्वात् स्वभाव्यः ।

ओरावश्यक इति ण्यत् ।

स्वो जीवनेच्छा यदि ते स्वसत्तायां स्पृहा यदि ।
आत्मदास्यं हरेः स्वाम्यं स्वभावं च सदा स्मर । इति

१- तै०उ०५४०अ० १०-२४

२- तै०उ०न० ६।५१

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

विश्वनाथजी महाराज मंगलपूर येथील श्रीमद्विष्णुसहस्रनामा- पुस्तक संशोधन व
प्रकाशनार्थ विवेचिके सादर आभारार्थी आहे असा तालिका
ही प्रतिलिपी आहे

ਜੀ ਰਹੀ

॥ श्रीगुरु नोड डेवन विविधनामसुंभ

THE PATENT OFFICE

संस्कृत-विश्वकोषः : श्रीकाशी हिन्दू विश्वविद्यालय

1 : 1000000 1000000

1. पुस्तक की 'सूचिका' कि

1. गीत गुरु गुरुगुरु गी गीत गुरुगुरु गी
गीत : गुरु गुरु गी गुरुगुरु गीत : गी गुरुगुरुगुरु

85-03 ОБСТРУОЗОН -2

24 15 0700 105 -5

नान्यो हेतुर्विधो दृशनाय^१ इति

निरुक्ति-

मन्त्रैणानेनात्ममिदं स्वमूर्तेराभिमुख्यतः ।

अवश्यं भावनीयत्वात् स्वाभाव्यः परिकीर्तितः ॥

जितामित्रः - ओं जितमित्राय नमः

नित्यस्य स्वस्वामिभावस्य स्वाभाविकत्वेन भाव्यत्वाद्वा ।

एतद्रहस्यावबोधविरोध्यहंमकारकामादयो जिताः तेषां मनेनेति जितामित्रः
कामादयो हि एषाम् अमित्राः ।

जिताः अमित्राः शत्रवः तदूपाः तेषामेतद्रहस्यावबोधविरोधिभूताः,
अहंकारममकारकामक्रोधादयः अनेनेति जितामित्रः ।

‘काम एष क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः’^२

इति उपकुस्य-

‘जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम्’^३ इत्यन्तम् ।

निरुक्ति-

एतद्रहस्य विज्ञानविरोधिमतदयः ।

जितास्तेषामनेनेति जितामित्रो षट्पण्क्तिः ॥

१- श्वै०उ०६-१७।१०

२- गीता ३।३७

३- गीता ३।४३

तीर्थ स्नानके विधिपूर्वक विन्यास

- श्री गुरुजी

- I : अङ्गुलीयार्थिकं मुकुटीयार्थिकं
- II : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु द्वावङ्गुलिन्याम अङ्गुल

ः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः - श्री गुरुजी

- I : स्नानात्तु तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- II : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- III : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- IV : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- V : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- VI : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- VII : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- VIII : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- IX : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- X : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः

- श्री गुरुजी

- I : स्नानात्तु तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः
- II : तीर्थगोपीयः स्नानात्तु तीर्थगोपीयः

०१/०१-१०००-१

०१/११-१०००-१

०१/११-१०००-१

प्रमोदनः - ओं प्रमोदनाय नमः

अथ स्वसंबन्धिनः तत्प्रथमानुसन्धानेन प्रमोदयति प्रहर्षयतीति
प्रमोदनः ।

निरुक्ति-

ध्यानासक्तेषु भक्तेषु मोदमानः प्रमोदनः ।

आनन्दो - ओं आनन्दाय नमः

अथ कपिलमूर्ति, आनन्दवल्लीमीमांस्यमानवाङ्मनसदुर्गो महाना-
नन्दो स्यास्तीति आनन्दः ।

निरुक्ति-

वल्यामानन्दसंज्ञायामवाङ्मनसाक्षरः ।
आनन्दो यस्स यस्यास्तीत्यानन्दः परिकीर्तितः ।

नन्दनो, ओं नन्दनाय नमः

तमानन्दं यथोक्तायां मुक्तौ प्राप्य नन्दयतीति नन्दनः ।

एष ह्येवानन्दयाति^१

१- तै०उ० आ० ७

महाराष्ट्र - महाराष्ट्र

निर्दिष्ट इति प्रमाणं समाप्तम् । अतः प्रमाणं सत्यम् ।

1 : फर्मा

• **करी रुफ़ी**

१. फलार् : फलार्पु पुनर्पु पुनर्पु

MF 12-11-78 - 12-11-78

[illegible]

1. : फलजीवितः मित्र

• ਜੀਵੀ ਰੁਖੀ

UNCLASSIFIED//FOR OFFICIAL USE ONLY

। : जीतिवित्तः कलाजितवित्तः कला जितवित्तः

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

1. : लक्ष्मी विद्यालय, मुंबई, तालुका, महाराष्ट्र

१. दीर्घावस्था १५

0 075 0305 - 3

स्तस्यैवानन्दस्य अन्यानि भूतानि मात्रामुपजीवन्ति इति वा

निरुक्ति-

तमानन्दमर्थोक्तायाम्मुक्तौ प्राप्य यत्सदा ।
मुक्तान्नित्यानन्दयते नन्दनः स तु कीर्तितः ।

नन्दः - ओं नन्दाय नमः

सत्यधर्मा - ओं सत्यधर्मिणे नमः

अधिकरणे धन्

निरुक्ति-

मोग्यैर्भोगैर्पकरणैर्भोगैर्भोक्तृमिरेव च ।
तस्मिन् समृद्धयते नित्यमिति नन्दः प्रकीर्तितः ।

इत्थं मा च प्रकृमात् - वा च स्वप्राप्तिलक्षणपरिसमाप्तेः, वा जीवात्
सत्यः - अकुटिलः धर्म-वृत्तम् अस्येति सत्यधर्मा । धर्तेर्मा नि अस्तैश्शतरि निष्पन्नात्
सच्छब्दात् यति च सत्यधर्मा ।

निरुक्ति-

वा प्रकृमादा स्वप्नाप्तेराजीवात्सत्यवर्तनः ।
यः स्यात्स सत्यधर्मा च वस्वर्णसत्यधर्मदः ॥

तत्र त्रिंशत्तमोऽध्यायः श्रीमद्भगवत्परांशः

-श्रीकृष्णः-

! तस्मात्सर्वभूतानां हृदि स्थितं विदुः
! : श्रीकृष्ण उवाच : शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः

: तत्र शर्मन् विदुः - : शर्मन्

: तत्र विदुः शर्मन् विदुः - : शर्मन्

"शर्मन् विदुः शर्मन्"

-श्रीकृष्णः-

! तत्र शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः
! : श्रीकृष्ण उवाच : शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः

शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः
शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः
शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः
शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः

-श्रीकृष्णः-

! : तत्र शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः
! : तत्र शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः शर्मन् विदुः

त्रिविक्रमः - ओं त्रिविक्रमाय नमः

त्रीन् विक्रमते इति त्रिविक्रमः यद्वा त्रिणु लोकेणु विक्रमो यस्य
इति त्रिविक्रमः, यथा-

“त्रिरित्येवं त्रयो वेदाः कीर्तिता मुनिसत्तमः”

क्रमसे तांस्तथा स्वान् त्रिविक्रम इति स्मृतः ।

“सर्वे वेदा यत्रकं भवन्ति” १

“नारायणापराः वेदाः” इति

निरुक्ति-

त्रीन् वेदान् क्रमते यो हि महिम्ना स त्रिविक्रमः ।

महर्षिः - ओं महर्षये नमः

ध्यानविधाने प्रोद्गीयमाणा कणादि वक्तृतया कपिलमूर्तिः
महांश्वासां ऋणिः, महर्षिः - यथोक्तवेदद्रष्टा चेति ।

“श्रुतीकणाया वक्त्रेभ्यः प्रोद्गिरन्तमतः स्मरेत्” इति तद्व्याने

“ऋणिं प्रसूतं कपिलं महान्तम्”

सारण्यस्य वक्ता कपिलः परमर्षिस्स उच्यते” इति च ।

साक्षाद्द्रष्टा मन्त्रवेदान्तो महर्षिः स च स्मृतः ॥

१- आर० ३

:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

सः सास्त्रादीनि पुनर्निर्दिष्टं पुनर्निर्दिष्टं सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

-सः सास्त्रादीनि वि -

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

-सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

“:सः सास्त्रादीनि वि - :सः सास्त्रादीनि

कपिलाचार्यः - ओं कपिलाचार्याय नमः

ध्यानविधौ निर्धमाङ्गारखणितया, कपिलः - पिङ्गलश्चासौ
मन्त्रवर्णात् स्वतत्त्वसंविदाचयनात् आचार्यश्चेति कपिलाचार्यः ।

‘कवृ, वणौ’ इति धातोः ‘कवेः पश्च’ इति इलच् प्रत्ययः,
पकारश्चान्तादेशः कपिलः, इति । चर् गतिमन्त्राणयो इत्यस्माद्
‘ऋहलोर्ण्यत्’ इति हलन्ताण्यत् उपधावृद्धिः आङ्०उप्रसर्गं पूर्वं वर्तते ।
आचार्यः समासै उक्तं रूपम् ।

निरुक्ति-

तत्त्वप्रवचनादेव कपिलाचार्य उच्यते ।

कृतज्ञो - ओं कृतज्ञाय नमः

सापराधसगरापत्ये प्यंशुमति स्वामिनमृत्वसुकृतमेव ज्ञातवान् इति

कृतज्ञः वैष्णवे,

निरुक्ति-

स्वामिनमृत्वसुकृतं किञ्चिदंशुमता कृतम् ।

विदितं येन कारुण्यात् कृतज्ञः सोमिधीयते ॥

:सः जीवजातीयिक वि - :जीवजातीयिक

जीवजातीयिकः-:जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

। :जीवजातीयिक जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

:सः जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

जीवजातीयिक जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

। जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

। जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

-जीविक

। जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

:सः जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

जीवजातीयिक जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

, जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

-जीविक

। जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

। जीविक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक, जातीयिक

मेदिनीपतिः - ओं मेदिनीपतये नमः

कापिलरूपास्थानेन धराधारणात् , मेदिन्याः नैरुक्त्या
प्रसिद्धया मधुकैटभमेदस्संयोगात् तत्पदवाच्यायाः भुवः, पतिः निर्वोढेति
मेदिनीपतिः ।

कापिलमुष्णमय भक्तिनमः तदा तुष्टाव सर्वेनं भावानाह^१

यस्यैयं वसुधा सर्वा वासुदेवस्य धीमताः ।

कापिलं रूपमास्थाय धारयत्यनिशं धराम् ॥ इति

निरुक्ति-

कापिलं रूपमास्थाय यो धारयति मेदिनीम् ।

स मेदिनीपतिः स्थातो नवाणो मृपदो मनुः ॥

त्रिपदः - ओं त्रिपदाय नमः

मोग्यमौक्तूनियन्तृणि तत्त्वानि ज्ञाप्यतया पदानि वस्येति

त्रिपदः । यथा-

सत्त्वानामुपकाराय प्रधानं पुरुषं पम् ।

दर्शयिष्यामि लोकेणु कापिलं रूपमास्थितः ॥ इति

प्रणवे त्रीणि पदानि तद्वाचकानि इति वा ।

तथैवासं त्रिकुटो वागाहं रूपमास्थितः ।

१- वि० पु० ४।४।२४

:सः विपत्तिर्हीनं वि - :विपत्तिर्हीनं

तस्मात्तर्हि :तस्मात्तर्हि, तस्मात्तस्मात् तस्मात्तस्मात्
विपत्तिर्हीनः विपत्तिर्हीनः :तस्मात्तस्मात् तस्मात्तस्मात् तस्मात्तस्मात्
। :विपत्तिर्हीनं

तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्
। :तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्
विपत्तिर्हीनः ॥ तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्

-विपत्तिर्हीनं

। तस्मात्तर्हि विपत्तिर्हीनं विपत्तिर्हीनं तस्मात्तस्मात्
॥ :तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्

:सः विपत्तिर्हीनं वि - :विपत्तिर्हीनं

तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्
। तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्
विपत्तिर्हीनः ॥ तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्
। तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्
। :तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात् तस्मात्

३३१८१८ १००० -३

निरुक्ति-

मोक्तुमोग्यनियन्तृणि ज्ञाप्यान्त्यस्य पदानि वा ।
 पुण्वै त्रीणि वाच्यानि वाचकानि पदानि वा ।
 वाराहरपस्यास्थाने पदानि ककुदानि वा ।
 यस्य सन्ति ह्यसौ नित्यं त्रिपदः परिकीर्तितः ॥

त्रिदशाध्यक्षाः - ओं त्रिदशाध्यक्षाय नमः

स एव ब्रह्मादेः प्रल्यापत्सप्तत्वात् त्रिदशाध्यक्षाः ।
 अग्लग्नमहीमण्डलदंष्ट्रः

निरुक्ति-

सप्ता स्यात् त्रिदशाध्यक्षां ब्रह्मादेः प्रल्यापदि

महाशृङ्गः - ओं महाशृङ्गाय नमः

अग्लग्नमहीमण्डलदंष्ट्रतया महान् अद्वितीयः शृङ्गः अस्योपलक्षणातया
 दंष्ट्रा अस्येति महाशृङ्गः । एकशृङ्गो वाराहस्त्वम्

दंष्ट्रागुर्विन्यस्तमशेषमेतद्मुमण्डलं नाथ विभाव्यते ते ।
 विगाहतः पद्मवनं विलग्नं सरोजिनीपत्रमिवोद्यद्भक्तम् ॥ इति

निरुक्ति-

मही यस्य च शृङ्गाग्रे महाशृङ्गः स उच्यते ।

-कनी कनी

। तत्र सीताम् अस्मात्प्राप्तं तदीक्षुःसीताम्पुनः
। तत्र सीताम् सीताम्प्राप्तं सीताम्प्राप्तं तदीक्षुः
। तत्र सीताम्प्राप्तं सीताम्प्राप्तं सीताम्प्राप्तं
॥ :कनीकनी :कनी कनी तदीक्षुः कनीः

:कनी कनीकनी तदीक्षुः - सीताम्प्राप्तं

। :कनीकनी तदीक्षुः सीताम्प्राप्तं :कनी कनी
:कनीकनी तदीक्षुः

-कनी कनी

सीताम्प्राप्तं :कनी कनी तदीक्षुः सीताम्प्राप्तं

:कनी कनीकनी तदीक्षुः - :कनीकनी

सीताम्प्राप्तं :कनी कनी तदीक्षुः सीताम्प्राप्तं
सीताम्प्राप्तं :कनी कनी तदीक्षुः :कनीकनी
। तदीक्षुः सीताम्प्राप्तं :कनी कनी तदीक्षुः
। तदीक्षुः सीताम्प्राप्तं :कनी कनी तदीक्षुः
। तदीक्षुः सीताम्प्राप्तं :कनी कनी तदीक्षुः
॥ :कनीकनी तदीक्षुः :कनी कनी तदीक्षुः

-कनी कनी

। तदीक्षुः :कनीकनी तदीक्षुः :कनी कनी

कृतान्तकृत् - ओं कृतान्तकृते नमः

कृतान्तकृत् यथा- 'हतो हिरण्याक्षमहासुरः' इति ।
वाराहस्मृतिपुराणयोः स्वसिद्धान्तकरणाद्वा

निरुक्ति-

अन्तकामं हिरण्याक्षं कृत्वान् यः कृतान्तकृत् ।

स्वसिद्धान्तकरत्वाद्वा स्वाख्यस्मृतिपुराणयोः ।

कृतान्तकृदिति स्यातो वस्वणामौष्टदायकः ॥

महावराहः - ओं महावराहाय नमः

महान् चासौ वराहः, इति महावराहः ।

निरुक्ति-

रसातलातामूर्वो यश्चोद्धृत्योत्थितः क्षणात् ।

महावराह इति स्मृतो ह्युर्वीप्रदो प्रभुः ॥

गौविन्दः - ओं गौविन्दाय नमः

सुणेणः - ओं सुणेणाय नमः

नष्टा च घरणीं पूर्वमिन्दं च गृहां गताम् ।

गौविन्द इति तेनाहम् ।

:सः सिन्धुनाम्नः वि - पुष्पनाम्नः

- I जी० : पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः
- सिन्धुनाम्नः वि - सिन्धुनाम्नः

-सिन्धुनाम्नः

- I पुष्पनाम्नः : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः
- I : सिन्धुनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः
- II : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः

:सः पुष्पनाम्नः वि - :सः पुष्पनाम्नः

- I : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः

-सिन्धुनाम्नः

- I पुष्पनाम्नः : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः
- II : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः

:सः पुष्पनाम्नः वि - :सः पुष्पनाम्नः

:सः पुष्पनाम्नः वि - :सः पुष्पनाम्नः

- I पुष्पनाम्नः : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः
- I पुष्पनाम्नः : सः पुष्पनाम्नः वि - सः पुष्पनाम्नः

अथान्यद्रहस्यम्, शोभनां शुद्धसत्त्वमयीं बद्धमुक्तनित्यविजयो-
पकरणत्वात् सेनेव पञ्चोपनिषत् कायः अस्येति सुशोणः ।

निरुक्ति-

नष्टां च क्षरणीं पूर्णं गोविन्दो यस्य लब्धवान् ।
पञ्चोपनिषदङ्गत्वात् सुशोणः परिकीर्तितः ॥

कनकाङ्गदी - ओं कनकाङ्गदिते नमः

तन्मयेः उक्तरूपसौन्दर्यसन्धुकाणां अङ्गदोपलक्षितैः
दिव्यभूषणैर्नित्ययोगात् कनकाङ्गदी ।

निरुक्ति-

अप्राकृतानि दिव्यानि भूषणादि च नित्यशः
रत्नानि सन्ति यस्यासौ सौव्यते कनकाङ्गदी ॥

गुह्यो - ओं गुह्याय नमः

शंसिदुहिगुह्यो वेति वक्तव्यम् इति क्यप्

निरुक्ति-

पञ्चोपनिषदङ्गेन गूढत्वात् गुह्य उच्यते ।

-सिद्धिनिर्वाणिकमुक्त निष्कलकमुक्त तन्मयी, सुखब्रह्मज्ञात

I : तन्मयी त्रीशिवः एक ब्रह्मनिर्वाणिक तन्मयी ब्रह्मज्ञात

-करी कनी

I : ब्रह्मज्ञात एक निष्कलिक मुक्त निष्कलिक तन्मयी

II : त्रीशिवः तन्मयी ब्रह्मज्ञातब्रह्मनिर्वाणिक

: एक त्रीशिवज्ञात तन्मयी - निष्कलिक

: त्रीशिवज्ञात तन्मयी निष्कलिक तन्मयी तन्मयी

I : निष्कलिक तन्मयी त्रीशिवज्ञात

-करी कनी

: कनी तन्मयी निष्कलिक निष्कलिक

II : निष्कलिक तन्मयी त्रीशिवज्ञात तन्मयी

: एक तन्मयी तन्मयी - तन्मयी

तन्मयी तन्मयी तन्मयी तन्मयी तन्मयी

-करी कनी

I : तन्मयी तन्मयी तन्मयी तन्मयी

गभीरो - ओं गभीराय नमः

तदभिव्यक्तै श्वरमहागाम्भीर्यः गभीरः ।

‘गभीरगम्भीरौ’ इति गाहेरिन् प्रत्ययः ह्रस्वत्वम्,
मकारादेशश्च निपात्यते, तत्संप्रक्तौ हि, कतकसंकलिमिव सलिलम् ।

अनाथविधाकलुषोऽपि संसारी प्रसीदति ? किं पुनः स्वभाव
दीप्तो भगवान् ।

निरुक्ति-

महागाम्भीर्ययुक्तत्वात् गभीर इति कथ्यते ।

गहनो - ओं गहनाय नमः

गुप्तस् - ओं गुप्ताय नमः

गहनः दुःखाहः, नहि स्वच्छसुहान्तवृत्तौ पि रत्नाकरो
जानुदघ्नः ?

गुप्तः, च तद्गौखज्ञैः पूर्वगुरुभिः, कुत्र किं वा लक्षणा

गुप्तः ,

‘तमसः परमो धाता शब्दोऽख्यलक्षणाधरः’ इति ।

निरुक्ति-

बालेदुःखाहत्वाद् गहनः परिकीर्तितः ।

अन्येदुःखबोधो यो गुप्त इत्यभिधीयते ॥

सक साक्षात् वि - विविध

। उक्ति : अविद्यामयस्य विविधता

सुखस्य : अल्प सुखस्य विविधता "विविधतासि"

। सुखस्य अविद्यामयस्य, विविधता, विविधतासि विविधतासि

सक : सुखस्य विविधतासि विविधतासि विविधतासि

। सुखस्य विविधता

-सुखस्य विविधता

। सुखस्य विविधतासि विविधतासि विविधतासि

सक साक्षात् वि - विविध

सक साक्षात् वि - विविध

विविधतासि विविधतासि विविधतासि विविधतासि

विविधतासि विविधतासि विविधतासि विविधतासि

। विविधतासि विविधतासि विविधतासि विविधतासि

-सुखस्य विविधता

। विविधतासि विविधतासि विविधतासि विविधतासि

। विविधतासि विविधतासि विविधतासि विविधतासि

चक्रादाधरः - ओं चक्रादाधराय नमः

उक्तं नित्यं पविमूषणवत् पञ्चशक्तिमयदिव्यायुध इत्यर्थः ।
धरतेः पचाद्यचि व्याख्यातौ यं शब्दः ।

निरुक्ति-

‘यश्शक्तिमदिव्यहेतिः स स्याच्चक्रादाधरः ।

वेधाः - ओं वेधसे नमः

स्वं विविधमन्तमहाविभवं नित्यं विहृषातीति वेधा तमसः
परमो धाता ।

निरुक्ति-

महाविभवं कल्याणं सततं विदधाति यः ।

भक्तेभ्यः परमं वेधाः षडणो मङ्गलपदः ॥

स्वाङ्गा - ओं स्वाङ्गाय नमः

अजिता - ओं अजिताय नमः

यथा तत्रैव समग्रस्वासाधारणमङ्गलं ह्यत्रामरादिस्वाधिराज्य-
परिवर्हजातं नित्यमस्येति स्वाङ्गः ‘प्राकृतेः’ उत्पत्तिरणादिभिः
न जिता, यथोक्तद्रव्योपादाना पुरी अजिता अस्यास्तीति अजिताः ।
अशी आचयन्तं वा ‘पुरं हिरण्यमीं वृक्षा विवेशापराजिता’ इति ।

:क मयनारुह पद - :मयनारुह

I :मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

I :मयनारुह मयनारुह मयनारुह :मयनारुह

-मयनारुह

I :मयनारुह मयनारुह :मयनारुह मयनारुह

:क मयनारुह पद - :मयनारुह

:मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

मयनारुह मयनारुह

-मयनारुह

I :मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

II :मयनारुह मयनारुह :मयनारुह मयनारुह

:क मयनारुह पद - मयनारुह

:क मयनारुह पद - :मयनारुह

मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

:मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

I :मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

I :मयनारुह मयनारुह मयनारुह मयनारुह

निरुक्ति-

स्वाश्वाधारणमङ्गहि ह्वादिपरिबर्हणम् ।
यस्यास्ति नित्यं स स्वाङ्गः ण्डर्णः पखारदः ।
प्राकृतैर्न जिता या सा यस्यास्तीत्यजितापुरी ।
अजितस्तैन विज्ञेयः सप्ताणाम् मुक्तिदो मनुः ।

कृष्णः - ओं कृष्णाय नमः

‘कृष्णैर्वर्णैः’ इति नक्प्रत्ययः, तन्मयरूप एव वाराहाश्वतारौ पि
इति च निरुचे,

‘कृष्णामि मेदिनीं पार्थ भूत्वा कृष्णायसो महान् ।
कृष्णो वणश्च मे यस्मात्तेन कृष्णो ह्यर्जुन ॥ इति
यथोक्तं सर्वं व्यनक्ति श्रीविष्णुतत्त्वादौ ।

निरुक्ति-

अप्राकृतातिरुचिस्मेचकः कृष्ण इरितः ।

वृढः - ओं वृढाय नमः

संकर्षणो - ओं संकर्षणाय नमः

वृह वृहि वृद्धौ ‘वृढः स्थूलबल्योः’ इति निपातितः ।
क स्वम् संकर्षणः । क स्वम् - संसारे चिदचित्तौ वात्मनि
संकृणोति, समं कृणोतीति वा निरुक्तानुसारात् तयोस्संकर्षं समं कर्षं
स्वात्मनि कर्षणं नयतीति वा संकर्षणः ।

— १११ —

। सुप्रसन्नोऽपि तत्र श्रीगुरुभक्तानामपराधम्
। । सुप्रसन्नोऽपि तत्र श्रीगुरुभक्तानामपराधम्
। । सुप्रसन्नोऽपि तत्र श्रीगुरुभक्तानामपराधम्
। । सुप्रसन्नोऽपि तत्र श्रीगुरुभक्तानामपराधम्
। । सुप्रसन्नोऽपि तत्र श्रीगुरुभक्तानामपराधम्

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

१. एतत्तु विज्ञायते तत्तु एतत्तु विज्ञायते तत्तु विज्ञायते
 २. ॥ तत्तु विज्ञायते तत्तु विज्ञायते तत्तु विज्ञायते
 ३. तत्तु विज्ञायते तत्तु विज्ञायते तत्तु विज्ञायते

— ६३ —

1. कर्मिणः कर्मणि कर्मणि कर्मणि

REF ID: A68776 - 57

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

[illegible]

निरुक्ति-

स्थूलत्वाद्बलवत्त्वाच्च दृढ इत्यभिधीयते ।

यः कर्षति चिदचितां स संकर्षण उच्यते ॥

अच्युतः -ओं अच्युताय नमः

च्यवनोत्पत्ति युक्तेषु ब्रह्मैन्द्रवरुणादिषु
यस्मान्न च्यवसे स्थानात् तस्मात् संकीर्त्यते च्युतः इति ।

अच्युतः ।

निरुक्ति-

*यस्मान्न च्यवते स्थानाद् ब्रह्मादिसो च्युतः ।

वरुणा - ओं वरुणाय नमः

वारुणा - ओं वारुणाय नमः

वृत्न् वरणं कृत्वा रिम्य उन्न, गुणः, रपरः, णत्वम्
वरुणः इति । तं स्वामित्वेन वृणुते इति वरुणः, तत्र भवः, वारुणः
तेषु चाप्यहम् इति ।

निरुक्तिः -

यास्मिन् स्थितः सर्वमावृत्य वरुणः स तु कथ्यते ।
वापस्था वरुणास्तासु स्थितो वारुण इति ।

-कौतुकी

१. विविधविधं त्वं ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं
॥ विदुः त्वं ज्ञानं त्वं ज्ञानं ज्ञानं ॥

:तुः ज्ञानं ज्ञानं :तुः

तुः ज्ञानं ज्ञानं त्वं ज्ञानं ज्ञानं

१. त्वं :तुः ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं

:तुः

-कौतुकी

१. :तुः ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं

:तुः ज्ञानं ज्ञानं - त्वं

:तुः ज्ञानं ज्ञानं - त्वं

तुः ज्ञानं ज्ञानं त्वं ज्ञानं ज्ञानं

तुः ज्ञानं ज्ञानं त्वं ज्ञानं ज्ञानं

१. त्वं ज्ञानं ज्ञानं

-कौतुकी

१. त्वं ज्ञानं ज्ञानं त्वं ज्ञानं ज्ञानं

१. त्वं ज्ञानं ज्ञानं त्वं ज्ञानं ज्ञानं

वृद्धाः - ओं वृद्धाय नमः

वृद्धा वरणं पचाक्ष् ।

निवासवृद्धास्साधूना मापन्नानां परा गतिः ।

वृद्धा इव स्रव्यो दिवि तिष्ठत्येकः ।

पुष्कराक्षाः - ओं पुष्कराक्षाय नमः

तेषांप्रसादवर्णेण पोषकै अक्षिणी यस्य सः पुष्कराक्षाः ।

पुष्करम् - पुष्णः कर्न् इति कर्न् प्रत्ययः विद्वद्भावः ।

निरुक्तिः -

सतां प्रसादवर्णेण पोषकै यस्य चाक्षिणी ।

पुष्कराक्षा स्स विज्ञेया ह्यष्टार्णः प्रीतिवर्धकः ।

महामनाः - ओं महामनसै नमः

मगवान् - ओं भगवते नमः

तेष्वगाधोदारविस्मृतमनाः, महामनाः ।

एवमशेषदोषविद्वेषिकल्याणस्वरूपतया परमपूज्यः मगवान् ।

निरुक्तिः -

अगाधोदारविस्तारं मनो यस्य महामनाः ।

सर्वह्यप्रत्यनीककल्याणगुणवत्या ।

पूज्यात्पूज्यतमो यो सौ मगवान् इति शब्दयते ।

:सः साहसः वि - :सः

: साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

:सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

- :सः

: :सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

:सः साहसः वि - :सः

:सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

- :सः

: :सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

: :सः साहसः वि - :सः

भगहा - ओं भगहने नमः

ऐश्वर्यस्य समग्रस्य वीर्यस्य यज्ञसः श्रियः ।
ज्ञानवैराग्ययोश्चैव णण्णां भग इतीरणा ॥

तं हन्ति गच्छतीति हन्तिगमिनकर्मा अत्र वैष्णवे णष्टे
भगवच्छब्दनिर्वचनप्रकरणं लेख्यम् ।

निरुक्ति-

भोस्तु कल्याणगुणैः सर्वं सर्वत्र गच्छति ।
यश्चासौ भगहा प्रोक्तः णडणाः सुखदायकः ।

नन्दी - ओं नन्दिने नमः

वनमाली - ओं वनमालिने नमः

एवम् असौ व्यूहे संकण्ठाः स्वावतारे नन्दगोपेन पितृमान्
नन्दी मधुबलस्त्रीसेवा नन्दवान् वा ।

स्वसृज्यभूतसूक्ष्मसारसौरभ्यामिमानिन्या वैजयन्त्या नित्ययोगी
वनमाली ।

निरुक्ति-

नन्दगोपेन पितृमान् नन्दीति परिणीयते ।
स्वसृज्यभूतसूक्ष्माणां माल्या नित्ययोगतः ।
वनमाली स्माख्याता ह्यष्टाणां मूषणप्रदः ॥

:सः शिवः श्री - शिवः

I : सः शिवः शिवः शिवः शिवः
II : शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

I : शिवः शिवः शिवः शिवः

-शिवः शिवः

I : शिवः शिवः शिवः शिवः
II : शिवः शिवः शिवः शिवः

:सः शिवः श्री - शिवः

:सः शिवः श्री - शिवः

शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

I : शिवः शिवः शिवः शिवः

शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

I : शिवः

-शिवः शिवः

I : शिवः शिवः शिवः शिवः
II : शिवः शिवः शिवः शिवः

हलायुधः - ओं हलायुधाय नमः

उक्तभूतसमृद्धिणीबलहलपरिकरः हलायुधः । यथा -

“बलमद्रं समृद्ध्यर्थं सीरकर्मणि कीर्तयितुं” इति ।

निरुक्ति-

हलं च सततं सीरं धत्ते यो सां हलायुधः ।

सीरकार्यसमृद्ध्यर्थो वै स्वर्णो मन्त्रनायकः ॥

आदित्यः - ओं आदित्याय नमः

स्ववाचकात् आवणार्त् आतः, इत्यः प्राप्यः, इति आदित्यः ।

“इतिस्तुशास्वृदृजुषः क्यप्” आकारो हि संकण्ठाबीजमन्त्रः

यथा - वैष्णवे धर्मे देवकीं प्रति भगवान् -

“दादायणी त्वमादितिः संभूता वसुधातले ।

तित्यैव त्वं जगद्धात्री प्रसादं ते करोम्यहम् ॥

निरुक्ति-

आवणादिव प्राप्यो यः स आदित्यः प्रकीर्तितः ।

अदितिदेवकी तस्याः आदित्यो वा ह्यपत्यत ॥

ज्योतिरादित्यः - ओं ज्योतिरादित्याय नमः

सहिष्णुर् - ओं सहिष्णवे नमः

प्रसिद्धो ह्यादित्यः तत्तेजसि तमायेत, श्रीनारायणीये,

:मः प्राप्तात्तः वि - :प्राप्तात्तः

-मः :प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

। मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

-मः प्राप्तात्तः

। :प्राप्तात्तः वि वि वि वि वि वि वि वि वि

। :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

:मः प्राप्तात्तः वि - :मः प्राप्तात्तः

। :मः प्राप्तात्तः वि वि वि वि वि वि वि वि वि

:मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

-मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

। :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

। :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

-मः प्राप्तात्तः

। :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

। :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

:मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

:मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः :मः प्राप्तात्तः

तयोर्भवेन युज्यतोः निष्प्रमाणा च तेजांसि ब्रह्मा चैवासनाञ्ज्युतः
इति ।

तत्र तपराधसहनात् सहिष्णुः तत्रैव प्रसादयामास भवो देव
नारायणं प्रभुम् । शरणं जातामाधं वरेण्यं वरदं हरिम् ।

तथैव वरदो देवो जितक्रोधो जितेन्द्रियः ।
प्रीतिमानभवत्तत्र रुद्रेण सह संगतः ॥ इति ।

निरुक्ति-

समस्ततेजोहरणज्योतिषा दीव्यते च यः ।
स वै स्याज्ज्योतिरादित्यो नवाणो ज्ञानदायकः ॥
ब्रह्मादिमन्तुसहनात् सहिष्णुरिति कथ्यते ।

गतिसत्त्वः - ओं गतिसत्त्वाय नमः

सुधन्वा - ओं सुधन्वने नमः

स एव परमधर्माध्वदेशिकत्वेन गतिसत्त्वः ।
गतौ प्रत्ययितव्य इति,
अहो ह्यनुगृहीतो ह्यधर्म एभिस्सुरैरिह
सुधानिमित्तसुरा सुरस्मरसंहारिशरासनत्वात् सुधन्वा
तत्र दिव्यं धनुर्दृष्ट्वा नरस्य भगवानपि ।
नरस्ततो वरकटकाग्रमूणमहैणूभिः पवनपदं समावृणोत्

निरुक्ति-

धर्मो प्रत्ययिततमो गतिसत्त्व ऊच्यते ।
सुशोभनं धनुर्यस्य सुधन्वा परिकीर्तितः । ।

खण्डपरशुर - ओं खण्डपरशवे नमः

परशुना रौद्रसंग्रामखण्डनात् खण्डपरशुः, तत्रैव

अथ रुद्रविधाताथं मिषीकां नर उद्धरन्

मन्त्रैश्च संयुज्याशु समवत् परशुर्महान् ।

क्षिप्तश्च सहसा रुद्रे खण्डनं प्राप्तवान्स्तदा ।

ततो हं खण्डपरशुस्ततः पाशुखण्डनात् ॥

निरुक्ति-

तीव्रकोपात् परशुना रौद्रसंग्रामखण्डनात् ।

इत्युक्तः खण्डपरशुर्नृणां शिकनाशकः ॥

दारुणी - ओं दारुणाय नमः

एवं बाह्याभ्यन्तरादिदारणात् दारुणः ।

कृवृदारिम्य उनन् ।

निरुक्ति-

बाह्याभ्यन्तरशत्रूणां दारणादपि दारुणः ।

द्रुविणप्रदः - ओं द्रुविणप्रदाय नमः

अथ व्यासावतारः ।

समग्रं शास्त्रतदर्थं पद्रुविणं प्रददातीति द्रुविणप्रदः ।

यथा - वहन्वै वामहस्तेन स्वशास्त्रार्थसंक्षयम् ।

दक्षिणेन च शास्त्रार्थानां दिशश्च यथास्थितान् ।

:सः प्रियवचनं वि - प्रियवचनं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

- तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

:सः प्रियवचनं वि - प्रियवचनं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

- तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

:सः प्रियवचनं वि - प्रियवचनं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

प्रियः प्रियवचनं प्रियवचनं वि - तन्मयं

निरुक्ति-

शास्त्रं तदर्थं द्रविणं प्रददाति जनाय यः ।

व्यासो मुत्वा हरिरसाक्षाद् द्रविणाप्रद उच्यते ॥

दिविस्पृक् - ओं दिविस्पृशे नमः

परविध्या दिवि च परमपदे स्थितं स्वतत्त्वरहः स्पृशतीति
दिविस्पृक्, स्पृशो नुदके क्विन् हलदन्तात्^० इत्यलुक्
‘विदितपरमार्थः’ इति तन्मन्त्रे ।

निरुक्ति-

‘परया विध्या यः स्वं स्पृशतीति परे पदे’ ।

दिविस्पृक् सोच्यते नित्यम् ।

सर्वदृक् - सर्वदृशे नमः

व्यासो - ओं व्यासाय नमः

अन्यदपि सर्वं वैभवं पश्यतीति सर्वदृक् ।

‘दृशेश्चेति वक्तव्यम्’ इति क्विन् प्रत्ययः । ‘क्विन्प्रत्ययस्य
कुः’ इति कुत्वम् । ‘विदुषो’ इति तन्मन्त्रे ।

‘युगानुसारबोधानामखेदजननाय वै ।

विभजंस्तु चतुर्धा वै वेदमेकं त्रिकालवित्’ इति व्यासः ।

निरुक्ति-

सर्वदृक् सर्वदर्शनात् ।

त्रय्याश्चतुर्धा करणाद् व्यास इत्युच्यते बुधेः ॥

-कौतुकी-

- I : न तावत् विदुषः पण्डितं विदुषः विदुषः
- II : विदुषः पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः

: न विदुषः पण्डितं - विदुषः

विदुषः : पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः
पण्डितः "पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः" विदुषः
। विदुषः पण्डितं "पण्डितं विदुषः"

-कौतुकी-

- I : "विदुषः पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः"
- II : पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः

: न विदुषः - विदुषः

: न पण्डितं विदुषः - विदुषः

। विदुषः पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः
पण्डितः "पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः" विदुषः
। विदुषः पण्डितं "पण्डितं विदुषः" विदुषः
। न तावत् विदुषः पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः
। पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः

-कौतुकी-

- II : विदुषः पण्डितं विदुषः पण्डितं विदुषः

वाचस्पतिर् - ओं वाचस्पतये नमः

अयोनिजः - ओं अयोनिजाय नमः

पञ्चमवेदरूपायाः वाचः स्वामी वाचस्पतिः ।

सारस्वतावतारै भगवद्वाक्संभवात् अयोनिजः ।

निरुक्ति-

वाचः पञ्चमवेदस्य स्वामी वाचस्पतिः स्मृतः ।

सारस्वतावतारै हि भगवन्मुखसंभवात् ।

स्मृतो ह्ययोनिज इति वस्वर्णः कर्मनाशकः ।

त्रिसामा - ओं त्रिसाम्ने नमः

अथ भूयो जात्सृष्टा मोक्षव्देनानुदनादयन्

सरस्वतीमुच्चवार तत्र सारस्वतो भवत् ॥ इति ।

निरुक्ति-

प्रोक्त त्रिसामा यश्चासौ बृहदादित्रिसामकः

सामगस् - ओं सामगाय नमः

साम- ओं साम्ने नमः

‘गापोष्टक्’ इति टक्, तदनुभाह्लादो पि हि ।

:सः विमलानां वि - पुनीमलानां

:सः पद्मनीरं वि - पद्मनीरं

। : विमलानां विमलानां : सः : पद्मनीरं विमलानां

। : पद्मनीरं विमलानां विमलानां विमलानां विमलानां

- पद्मनीरं

। : सः : विमलानां विमलानां विमलानां : सः

। : पद्मनीरं विमलानां विमलानां विमलानां

। : सः : पद्मनीरं विमलानां विमलानां विमलानां

:सः विमलानां वि - पद्मनीरं

विमलानां विमलानां विमलानां विमलानां

। : सः : विमलानां विमलानां विमलानां विमलानां

- पद्मनीरं

:सः विमलानां विमलानां विमलानां विमलानां

:सः विमलानां वि - पद्मनीरं

:सः विमलानां वि - पद्मनीरं

। : सः : विमलानां विमलानां विमलानां विमलानां

साम योप्यते 'स्तत्साम गायन्नास्ते' इति
 स्वगायकानामपि पापं स्यतीति साम ।
 षांडन्तर्माणि' इति 'सातिम्याम् ० इत्यादिना मनिन्

निरुक्ति-

स्वयं स्वानुभवप्रीत्या गायतीति च सामः
 स्वगाय कानां कालुष्यनाशकस्साम ईरितः ॥

निर्वाणाम् - ओं निर्वाणाय नमः

मेषजम् - ओं मेषजाय नमः

निर्वाणमिति निर्वाणावाते' इति निपातितः ।
 अतः असाध्यसंसारव्याधेः पामम् मेषजम्, स्तवराजे ।
 'नारायणादृष्णिगणास्तथा सिद्धा महोरगाः ।
 देवा देवर्षयश्चैव यं विदुर्दुःखमेषजम्' इति ।

निरुक्ति-

निर्वाणं स्यात्परागते निर्मितं निर्गतिनसाम् ॥

असाध्यमवराणस्य मेषजं यत्सदांशम् ॥

भिणक् - ओं भिणजे नमः

संन्यासकृत् - ओं संन्यासकृते नमः

सम्यक् विदितनिदानचिकित्सः - भिणक् ।

कथं चिकित्सति, सात्त्विकेन संन्यासेन रजस्तमसी कृन्ततीति

संन्यासकृत् ।

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

— श्री गणेश —

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

— श्री गणेश —

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

निरुक्ति-

मवरांगनिदानज्ञो यो सौ भिण्णुदीप्तिः ।

यः कृन्तति स संन्यासकृत् नवाणो मनुस्मृतः ॥

शमः - ओं शमाय नमः

मोक्तारं यस्तपसाम्^१ इत्यादिना

इच्छामयकौशान्त्युपायमाचष्ट इति शमः ।

तदाचष्टे^२ इति णिच् चुरादिगणसूत्रम् पञ्चाचचि कृते रूपम् ।

निरुक्ति-

अनुद्धतः शमः प्रोक्तः ।

शान्तः - ओं शान्ताय नमः

स्वयं च शान्तः । सत्यपि समुद्रकहेतौ महिसमुद्रे निस्तरङ्ग-
समुद्रवदनुद्धिक्तः, तद्वर्शिनां हि प्रभावः यं जगौ परान्जलिः,

तत्सन्निधौ वैरत्थोगः^३

अवाचीनश्च परितः पट्टमदेनसां दहनं धाम विलोकनक्षमम् ।
मधुरैरवशानि लम्पयन्नपि तिर्यन्नि शमं निरोद्धातैः^३

१- पात०सू० ४-३५

२- किरा० २-५५

-सती उति

- I : लीशुभावे वि वि विनाशनीर्णय
- II : लीशुभावे वि वि विनाशनीर्णय

सती उति - सती

सती उति : सती उति
I : सती उति सती उति
I : सती उति सती उति

-सती उति

I : सती उति : सती उति

सती उति - सती

-सती उति सती उति
I : सती उति सती उति
I : सती उति सती उति
I : सती उति सती उति
I : सती उति सती उति

५३-४ सती उति - १
५५-४ सती उति - १

निरुक्ति-

‘शान्तो विवृत्तमानसः’ ।

निष्ठा -ओं निष्ठायै नमः

शान्तिः -ओं शान्त्यै नमः

‘जातश्चापस्रो’ इत्यङ्० । ‘निष्ठा’ इति ।

परमसमाधौ विस्मृतस्वाधिकाराः शाम्यन्तीति शान्तिः ।

निरुक्ति-

तिष्ठीयते ह्यर्थिनां यो हृदि निष्ठा स कथ्यते ।

स्वाधिकाराः शाम्यन्ति समाधौ परमे यतः ।

अतः शान्तिः, इति प्रोक्तः ऋत्विणो मक्तिदो मनुः ।

परायणाः -ओं परायणाय नमः

समाहितानां परममयनम् अव्यवहितप्रापिका परमा मक्तिरस्मात्

इति परायणाः यथा-

‘निर्ममः शान्तः’ इत्युक्तम्

‘मद्मक्तिं लभते पराम्’ इत्यन्तम्

‘भक्त्या त्वनन्यया शक्यः’ इति च ।

१- गीता १८।५३

२- गीता १८।५४

-कनी डनी

। :कनीडनी नीनाड

:कनी डनी नीनाड

:कनी डनी नीनाड

। नीनाड नीनाड नीनाड

। :कनीडनी नीनाड नीनाड नीनाड

-कनी डनी

। नीनाड नीनाड नीनाड

। :कनीडनी नीनाड नीनाड

। :कनीडनी नीनाड नीनाड

:कनी डनी नीनाड

नीनाड नीनाड नीनाड

-कनी डनी नीनाड

नीनाड नीनाड

नीनाड नीनाड

। नीनाड नीनाड

नीनाड नीनाड

नीनाड नीनाड

निरुक्ति-

यस्मात् तु परमा भक्तिः चरमप्राप्तिका मता ।
तस्मात् परायणः, इति स्मृतौ ह्यष्टाङ्ग उक्तः ।

शुभाङ्गः - ओं शुभाङ्गाय नमः

शान्तिदः - ओं शान्तिदाय नमः

स हि स्वयौगन्धोमवहः शुभाङ्गः ।

एवं निष्पन्नमक्तिम्यः, अप्रतिप्रसवनिर्मूलितमवोपप्लवां स्वसायुज्य

शान्तिं ददाति इति शान्तिदः, यथा-

‘विश्वस्यैकं परिवेष्टितारं ज्ञात्वा शिवं शान्तिमत्यन्तमेति’ इति

‘मत्प्रसादात् परां शान्तिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम्’

‘तमीशानं वरदं देवमीड्यं निवाय्यात्मानं शान्तिमत्यन्तमेति’

इत्यादि ।

निरुक्ति-

स्वशक्त्युद्भवकल्याणायमाष्टाङ्गसंभवः ।

यस्मात् शुभाङ्गः संप्रोक्तः सप्ताङ्गो ध्यानदायकः ॥

एवं निष्पन्नमक्तिम्यः शान्तिं सायुज्य संज्ञिकाम् ।

महानन्दां ददातीति शान्तिदः परिकीर्तिताः ॥

-क्रीडा

१. तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः
२. तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

१. तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः
-तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः
तत्र तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

१. तत्रादिकः

-क्रीडा

१. तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

२. तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

३. तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

४. तत्रादिकः क्रीडा तत्र तु तत्रादिकः

स्रष्टा - ओं स्रष्टे नमः

एवं सुमुदून् मुन्वन् सिमुदून्श्च प्रचितनिरन्तन कर्मविचित्रयोचित-
परिकरैर्योजयन् सृजतीति स्रष्टा ।

‘सृजिदृशोर्फीत्यकिति’ इत्यम् ।

निरुक्ति-

कर्मविचित्र्यतरसृष्टीन् स्रष्टा स्यात्सृजतीति यः ।

कुमुदः - ओं कुमुदाय नमः

एवं सृष्टस्य साक्षरस्तम्बस्य उच्चावचशब्दस्पर्शादि
मोगवती भूमिः कुः, प्राकृतमण्डलं तत्र मोक्तुन् मोजयन् मोदत
इति कुमुदः, मूलविभुजादित्वात् कः ।

‘अनीशश्चात्मा बध्यते मोक्तृभावात्’^१
‘शाज्ञौ द्वावजावीशनीशौ’ इति

निरुक्ति-

कौ प्राकृते मण्डलेयत्स्वमोक्तृनपि मोजयन् ।
मोदते यस्सदा कालं कुमुदः स तु गीयते ॥

१- श्वे०उ० १।८

२- श्वे०उ० १।६

:सः ईश्वरं वि - तज्ज

विज्ञानिकं सत्यं विज्ञानं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

। तज्ज विज्ञानं सत्यं सत्यं सत्यं

। तज्ज "विज्ञानं सत्यं सत्यं सत्यं"

-सती सती

। :स विज्ञानं सत्यं तज्ज विज्ञानं सत्यं सत्यं

:स सत्यं सत्यं वि - :सत्यं

विज्ञानं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

। :स सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

विज्ञानं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

-सती सती

। सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

॥ सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं सत्यं

३१३ ०००० - ३

३१३ ०००० - ३

कुवलेशयः - ओं कुवलेशाय नमः

कुवलेशयः - तत्र कौ कुत्सितं वा वलन्ते वासंसारं प्राप्नुयन्ति
इति कुवलाः, जीवाः ते स्वदेहेन्द्रियादौ आपेदिता मिमानिकाद्देशाश्चेति
कुवलेशाः तांस्तथा नियच्छन्त्यातीति कुवलेशयः, 'वातो नुपसो कः'

निरुक्ति-

कुत्सितं वलमेणां ते कुवला जीवसंज्ञिताः ।
देहेन्द्रियादेरीशास्तै कुवलेशा इति स्मृताः ।
यस्तान्नियच्छन्त्यातीति कुवलेशय उच्यते ॥

गौहितो - ओं गौहिताय नमः

गौपतिर् - ओं गौपत्ये नमः

गोः प्रकृतेः संसारबीजावापे दोत्रीभूतायाः हितः - व्यवस्थापकः

गौहितः ।

यो योनिं योनिमधितिष्ठत्येको यस्मिन्निदं सन् विवेति
सर्वम् । तमीशानम् ।

गौरनाथन्तवती सा जनित्री मृतमाविनी^२
सूयते पुरुषार्थेन तेनैवाधिष्ठिता जातु^३

१- श्वे०उ० ४।११

२- मन्त्रोप० ३३०।१८

३- मन्त्रोप० ३३०।१७

PF 113079 TB - : 1985

निम्नलिखित तालिका में दिए गए विवरणों के अनुसार -

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ किमु विदुः ॥ किमु विदुः ॥ किमु विदुः ॥

— ७५ —

1. नमो भगवते वासुदेवाय

1 : नमः श्री गुरुभ्यो नमः

॥ विष्णु मूर्तिपु विष्णुमूर्तिपु ॥

ਭਾਗ ੧ - ਪੰਨਾ ੧

1. निम्नलिखित में से एक विषय चुनिए और एक निबंध लिखिए।

[illegible]

: ५७५५

॥ अथर्ववेद ॥ १०

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

2216 0807 -

1965 001000 - 2

tion. Digitized by eGangotri

मोगभूमेः स्वर्गस्यापि पतिः गौपतिः ।

निरुक्ति-

संसारबीजदौत्रस्य प्रकृतेः स्थापकश्च यः ।

स गौहितः स्वर्गभूमेः पतित्वात् गौपतिः स्मृतः ।

गौप्ता - ओं गौत्रे नमः

अस्य कर्मफलवक्ररदिता गौप्ता ।

निरुक्ति-

यः कर्मफलवक्रस्य गौप्ता हि परिपालनात् ।

१ : शिर्षा : शिर्षा शिर्षा : शिर्षा

- शिर्षा

१ : शिर्षा : शिर्षा शिर्षा : शिर्षा
१ : शिर्षा : शिर्षा शिर्षा : शिर्षा

१ : शिर्षा : शिर्षा - शिर्षा

१ : शिर्षा : शिर्षा शिर्षा : शिर्षा

- शिर्षा

१ : शिर्षा : शिर्षा शिर्षा : शिर्षा

सप्तम

शतक

वृणमासा - को वृणमासाय नमः

वृणप्रिया - को वृणप्रियाय नमः

वृणं कर्मादीनां वृणमासाः,
 कर्माणां वृणमाः कर्माः, कर्माः कर्माणां वृणमाः ।
 एवं प्रत्येकानां प्रियाय नमः वृणप्रियाः ।
 अतिप्रियाय दि वृणमासा कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां
 वृणमासा, कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां

सप्तमोऽध्यायः

वृणमासावृणमासा को वृणमासाय नमः ।
 को प्रियाय नमः कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां
 वृणप्रियाय नमः कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां

वृणप्रिया - को वृणप्रियाय नमः

वृणं कर्मादीनां वृणमासाः कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां
 वृणमासा, कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां

वृणमासा, कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां

वृणमासा -

वृणमासा, कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां

वृणमासा, कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां कर्माणां

१- वृणमासा

२- वृणमासा

CCO. Vasishtha Tripathi Collection. Digitized by eGangotri

वृणभादा - ओं वृणभादाय नमः

वृणप्रियः - ओं वृणप्रियाय नमः

तच्च धर्मद्वारेणोति वृणभादाः,

फलवर्णी वृणभो धर्मः, सौदाः संसारचक्राधारो यस्मात् ।

एवं प्रवर्तकधर्मो प्रियावस्येति वृणप्रियः ।

तत्प्रियत्वेन हि द्वैधानां कर्मणां धर्मत्वम् तत्प्रियत्वस्थापनमेव
च विध्यर्थः, इदञ्च फलमत उपपत्तेः^१ इत्यत्र न्यरु नि०

निरुक्ति-

अस्यादावृणभो धर्मो वृणभादास्स उच्यते ।

धर्मो प्रियो तावस्येति प्रवर्तकनिवर्तको ।

वृणप्रियस्स विज्ञेयो ह्यष्टाणां^२ फलदो मनुः ॥

अनिवर्ती - ओं अनिवर्तिने नमः

तत्र प्रवृत्तिकर्मरतानां धूमादिपितृयाणपुनरावृत्त्या संसारान्न
निवर्तयतीति अनिवर्ती ।

गृहादित्वाणिनिः, एवं कामीत्यादयः, अतो हि संसारा-

नुच्छेदः यथा-

धूमो रात्रिस्तथा कृष्णाब्जज्वाला दक्षिणानयम् ।

तत्र चान्द्रमसं ज्योतिर्योगी प्राप्य निवर्तते^३ ॥

१- ब्र०सू० ३।२।३७

२- गी० ८।२५

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

॥ अथ आचार्यविरचितं - विद्याव्यास

कृतात्ययेनुशयवान्^१
इत्यादौ चैतद्व्याचारि ।

निरुक्ति-

पितृयाणाप्रवृत्तानां संसारान्न निवर्तनात् ।
अनिवर्ती समास्थातो ह्यष्टाणो भयदो मनुः ॥

निवृत्तात्मा - ओं निवृत्तात्मने नमः.

ततो निवृत्तनिवृत्तधर्माणो प्यात्मानो स्येति निवृत्तात्मा

निरुक्ति:-

निवृत्तिधर्माणो यस्य ह्यात्मानस्सन्ति स स्मृतः
निवृत्तात्मा इत्यष्टवणो दुष्कर्मफलमोचकः ।

संदोप्ता - ओं संदोप्ते नमः

तत्र प्रवृत्तान् संकुचितस्वाभाविकज्ञानप्रमावान् कर्तुं शीलमस्येति
संदोप्ता यथा- 'यया दानत्रयशक्तिस्सा वैष्टिता नृप सर्वा ॥

निरुक्ति-

स्वाभाविकासंकुचितमेवायाश्च प्रकाशनम् ।
निवृत्तिधर्माणं कर्तुं शीलं यस्यास्ति सर्वदा ।
स संदोप्तेति कथितः षडणो धीविकासदः ॥

१-बृ०सू० ३।१।८

२- वि०पु० ६।७।२

१. प्राज्ञाश्रमिकाश्रमः
 ॥ शीतलान्तर्गते शीतलः

- श्री गुरुः

१. प्राज्ञाश्रमः शीतलान्तर्गते शीतलः
 ॥ : १५ : शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः

: १५ : शीतलान्तर्गते शीतलः - शीतलः

शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलान्तर्गते शीतलः

- श्री गुरुः

: १५ : शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः
 ॥ : १५ : शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः

: १५ : शीतलान्तर्गते शीतलः - शीतलः

शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलान्तर्गते शीतलः
 ॥ शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः - शीतलः

- श्री गुरुः

१. शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः
 ॥ शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः
 ॥ : १५ : शीतलान्तर्गते शीतलः शीतलः

१५ : १५ : १५

१५ : १५ : १५

दोमकृत् - ओं दोमकृते नमः

शिवः - ओं शिवाय नमः

निवृत्तानां तत्संकोचनविमोचनं दोमं करोतीति दोमकृत्
स्वं सर्वबुधुमुमुक्षुशिवंकरत्वात् शिवः ।

यथा - "संसारमोक्षास्थितिर्न्यहेतुः"

"पितृलोके राज्यमनुशास्ति देवः"

"शिवश्शिवानामशिवो शिवानाम्" ^१ इति

निरुक्ति -

वसंकोचज्ञानरूपदोमस्य कारणात्सताम् ।

दोमकृत् चापि सर्वेषां -

शिवस्य कारणाच्च शिवः ।

श्रीवत्सवदाः - ओं श्रीवत्सवदासे नमः

अथ शिवत्वोपपादकानि, हीनितव्या जिभाज्जल लक्ष्मीवांल्लभ्य-
सौभाग्यचिह्नं श्रीवत्सो स्य वदासीति श्रीवत्सवदाः ।

श्रीवत्सवदाः ^२ इति

निरुक्ति -

लक्ष्मीवांल्लभ्यसौभाग्यचिह्नं श्रीवत्सनामकम् ।

श्रीवत्सवदा यस्यास्ति वदासीति स तु स्मृतः ॥

१- मा०उ० ४१। ६

२- रा०यु० ११४-१५

:क विमर्श वि - लुपति

:क लक्ष्मी वि - लक्ष्मी

लुपति विमर्श वि - लक्ष्मी

। :क विमर्श वि - लक्ष्मी

:क विमर्श वि - लक्ष्मी

:क विमर्श वि - लक्ष्मी

विमर्श विमर्श विमर्श विमर्श

- लक्ष्मी

। लक्ष्मी विमर्श विमर्श

- लक्ष्मी विमर्श

। :क विमर्श वि - लक्ष्मी

:क विमर्श वि - लक्ष्मी

लक्ष्मी विमर्श विमर्श विमर्श

। :क विमर्श वि - लक्ष्मी

विमर्श विमर्श विमर्श

- लक्ष्मी

। लक्ष्मी विमर्श विमर्श

। :क विमर्श वि - लक्ष्मी

विमर्श विमर्श विमर्श

श्रीवासः - ओं श्रीवासाय नमः

श्रीपतिः - श्रीपतये नमः

नित्यश्रीः^१ इति

तेन यत्सूच्यते तदुच्यते श्रीवासः ।

श्रियो नित्यस्वरविहारकल्पद्रुमोद्यानम्^२

तुल्यशील्ययोवृ ताम्^३ इतिवत्

तस्याः समुचितो नित्यस्वयंरूपतिः श्रीपतिः

यथा- श्रीश्च तै लक्ष्मीश्च पत्न्या^४

अस्येशाना जातो विष्णुपत्नी^५

निरुक्ति-

श्रियो विहारस्थानत्वात् श्रीवास इति चोच्यते ।

स्वयं श्रियः पतित्वेन वृत्तत्वात् श्रीपतिः स्मृतः ॥

१- रा०यु० ११४-१५

२- रा०सु० ६६।५

३- पु०सू०

४- श्रीसू०

: १५ : १६ :

मि० : मि० मि०

१ : तत्पत्तिः विष्णुः विष्णुः तत्
 विष्णुः विष्णुः विष्णुः विष्णुः विष्णुः
 विष्णुः विष्णुः विष्णुः विष्णुः विष्णुः

: विषय : विषयसंबंधी विचार : आप
 : विचार : विचार ही शक्ति : आप

8. *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.

• नदी नदी •

[illegible]

87-872 05075-2

833 0807T - 5

OFF - 1

0011-1

श्रीमतां वरः - ओं श्रीमतांवराय नमः

तस्याः सादरपूर्णा निर्वर्णनित्यपात्रं भगवान्, ब्रह्मादयस्तु
तन्नान्तरीयककटाक्षशीकरदाणलक्ष्यम् यथा -

शुक्लमात्याम्बरधरा स्नाता मूषणमूषिता ।

पश्यतां सर्वदेवानां ययौ वक्षस्त्रं हरेः ॥

तयावलोकिता देवा हरिवक्षस्त्रस्थिता ।

लक्ष्म्या मैत्रेय सहसा परां निवृत्तिमागताः ॥

तस्मात् श्रीमतांवरः ।

निरुक्ति-

देवानां श्रीमतां श्रेष्ठः श्रीमतांवर उच्यते ।

श्रीदः - ओं श्रीदाय नमः

श्रीशः - ओं श्रीशाय नमः

नित्यनूतननिव्याजिप्रणयनरसश्रियं तस्यै ददातीति श्रीदः ।

तस्या जीवातुरिव्यर्थः तच्छ्रयणेन हि सा श्रीनिरुच्यते ,

१- वि०पु० १६।१०६

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

समस्तः, सप्तमः सामान्यीकरणेन प्रयुक्तः : १९७८

— १११ —

1. THE FIRST TWO PARTS OF THE FIRST PART

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[Faint mirrored bleed-through from the reverse side]

॥ : तत्त्वज्ञानम् : ॥

SECRET

— १११ —

1. विषय : विज्ञान : भूगोल : भूगोल

:- १० :-

1975-1976

1. यदि हीनमूलक किं प्रतीतमानमस्तीति तदा तदा

[illegible]

३०११३३ ०३०११३ -३

न च सीता त्वया हीना न चाहमपि राघव ।
मुहूर्तमपि जीवावो जलान्मत्स्याविवोद्धृतो^१ ॥

इति हि तस्याः प्रकृतिः

विष्णोरेणानपायिनी^२

अनन्या हि मया सीता भास्करेणप्रभा यथा^३

अनन्या राघवेणाहम्^४ इति च ।

ॐ
श्रियश्श्रीश्च मवेदम्या^५ इति

तस्या अपि तथा स्वनिदानत्वात् शीशः, यद्वा श्रीरेवास्यापि
इति सवविस्थाव्यवस्थापिकेति - श्रीशः ।

निरुक्ति-

यो सौ श्रिये स्वपूण्यरसदः श्रीद ईरितः ।

श्रीशः स्याच्छ्रिय इति त्वादीशा श्रीरस्य वा मतः ॥

१- रा०अयो० ५३।३१

२- वि०पु० १६।१४४

३-रा०यु० ३२१।१६

४- रा०सु० २१।१५

I. मन्त्रः श्रीगणेशाय नमः तस्मै नमः तस्मै नमः

II. "विष्णुसहस्रनामस्तोत्रं विनामः श्रीगणेशाय"

: श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः

"विष्णुसहस्रनामस्तोत्रं विनामः श्रीगणेशाय"

"मन्त्रः श्रीगणेशाय नमः तस्मै नमः तस्मै नमः"

I. श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः, : श्रीगणेशाय नमः तस्मै नमः तस्मै नमः

I. : श्रीगणेशाय नमः तस्मै नमः तस्मै नमः

- श्रीगणेशाय नमः

I. : श्रीगणेशाय नमः तस्मै नमः तस्मै नमः

II. : श्रीगणेशाय नमः तस्मै नमः तस्मै नमः

88183 श्रीगणेशाय - 3

88183 श्रीगणेशाय - 4

88183 श्रीगणेशाय - 5

88183 श्रीगणेशाय - 6

श्रीनिवासः - ओं श्रीनिवासाय नमः

श्रीनिधिः - ओं श्रीनिधये नमः

दिव्यवत्स्या हव कल्पद्रुमः तस्या नित्योपपन्नः श्रीनिवासः
वसतिनिर्धूः पूर्वदधिकरणो कन् वृद्धिः ।

रत्नमन्जरीव मन्जूषायां श्रीनिधीयते स्मिन्निति श्रीनिधिः ।

निरुक्तिः -

नित्योपघ्ननिवासत्वात् श्रीनिवासः श्रीयः स्मृतः ।
श्रीरस्मिन्निहिता नित्यं श्रीनिधिः परिकीर्तितः ॥

श्रीविभावनः - श्री विभावनाय नमः

श्रीधरः - ओं श्रीधराय नमः

सैवास्य विभावनी प्रस्थोपस्थार्द्धेति श्रीविभावनः ।
"अप्रमेयं हि तत्तैजो यस्य सा जनकात्मजा" इतिवत् ।

१- रा० अ० ३७।१८

:सः पाञ्चालीति हि - :सालीति

:सः शिपीति हि - :शिलीति

:सालीति:सालीति तदा :सुसुत तदा तदुसुतली
। :शुसुत तदा तदुसुतली :सुसुतली
। :शिलीति शिलीति तदुसुतली तदुसुतली

-:सालीति

। :सुसुत :सालीति तदुसुतली
। :शिलीति :शिलीति तदुसुतली

:सः पाञ्चालीति हि - :सालीति

:सः शिपीति हि - :शिलीति

। :सालीति शिलीति तदुसुतली तदुसुतली
। :सुसुत तदुसुतली तदुसुतली

५१०५ ०१००५ -१

तां रत्नमिवाविष्णं पुष्पमिव सुरमिम् इन्दुरिव चन्द्रिकाम्
अमृतमिव स्वादुताम् औत्पत्तिकेन संबन्धेन धरतीति श्रीधरः ।

‘नहि हातुमियं शक्या कीर्तिरात्मवतो तथा’ इति

निरुक्ति-

यस्य प्रस्थोपास्थहेतुः श्रीः स्यात्स श्रीविभावनः ।

रुच्यर्थिः कौमुदीगन्धान् सुधारत्नेन्दुपुष्पवत् ।

श्रियं धरति नित्यं यः श्रीधरः स तु कीर्तिः ॥

श्रीकरः - ओं श्रीकराय नमः

श्रेयश्श्रीमान् - ओं श्रेयश्श्रीमते नमः

तां परत्वं ह्यव्यूहावतारादिष्वपि स्वानुरूपं करोतीति

श्रीकरः ।

‘कृत्वा हेतुताच्छील्यानुलोम्येणु’ इति वानुलोम्ये टः,

यथा- देवत्वे देवदेह्यम्^१ इत्यादि श्रेयसे सर्वपुरुषार्थाय अयणीया

श्रीः श्रेयः श्रीः सा अस्य नित्ययोगिनोति श्रेयश्श्रीमान् ।

१- वि०पु० १।६।१४२

[illegible][illegible]

संज्ञा "सर्व विश्वव्यापक सत्य" प्रमाणित की

— १११ —

[illegible]

पुस्तकालय, पुस्तकालय, पुस्तकालय

11 : 111111 111111 111111 111111 111111

RECEIVED

At present to - [illegible]

निर्दिष्ट कार्यवाही के लिए निर्दिष्ट अधिकारी को सूचित किया जा रहा है।

[illegible]

1. प्रारम्भिक शिक्षा - 1985

। प्रामाणिक निष्पक्षता के साथ : वि : प्र : वि :

98:131) 05017 - 3

यथा-

पृणिपातप्रसन्ना हि मैथिली जनकात्मजा ।

अलम्बेणा परित्रातुं राज्ञास्या महतो भयात्^१

शरीरारोग्यमैश्वर्यमरिपदादायस्सुखम्^२

विमुक्तिफलदायिनी^३ ।

यस्यां हिरण्यं विन्देयंगामश्वं पुरुषानहम्^४ ।

अयं लोकै देवजुष्टामुदाराम्^५ इति हि श्रियो निर्देशाः ।

निरुक्तिः

परव्यूहावतारैणु स्वानुरुपां करोति माम् ।

श्रियं यो सौ श्रीकरः स्यात् मुन्यर्णः श्रीकरोमनुः ॥

श्रेयसै अयणीया श्रीः श्रेयश्श्रीनित्ययोगिनो ।

श्रेयः श्रीमान् सावस्य वस्वर्णः पुरुषार्थः ॥

१- रा०यु० ५८।६२

२- वि०पु० १।१।१२४

३- वि०पु० १।१।१२०

४- श्री०सू०

५- श्री०सू०

--१७३

१. तत्प्राप्तक विधीं श्री तत्प्राप्तकानीष्ट
२. प्राप्त तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

३. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

४. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

५. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

६. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

तत्प्राप्तकानीष्ट

१. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

२. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

३. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

४. तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट तत्प्राप्तकानीष्ट

५३१-२ ०७०७३ -१

४९११३१३ ०७०७३ -२

०५३१३१३ ०७०७३ -३

०७०७३ -४

०७०७३ -५

लोकत्रयाश्रयः - ओं लोकत्रयाश्रयाय नमः

सह तया जगन्मात्रा पितृवत् सर्वाश्रयः, लोकत्रयाश्रयः ।

यथा-

‘त्वम्माता सर्वलोकानां देवदेवो हरिः पिता’ इति

निरुक्ति-

श्रिया सह जगन्मात्रा पितृवत् सकलाश्रयः ।

लोकत्रयाश्रयः स स्यात् दशाणां रक्षाकत्वदः ॥

स्वदासु - ओं स्वदाय नमः

स्वङ्गश - ओं स्वङ्गाय नमः

तत्सौन्दर्यसुषोदधिपारोणदिव्यकरणः स्वदाः ।

वस्या अपि स्पृहणीयदिव्यदेहः स्वङ्गः ।

निरुक्ति-

श्रीसौन्दर्य सुधासिन्धु पारोण करणौ हि यः स्वदाः ।

श्रियः स्पृहणीयदिव्याङ्गः स्वङ्ग उच्यते ।

१- वि०पु० १।६।१२५

:सः प्रत्यक्षः किं - :प्रत्यक्षः

I : प्रत्यक्षः, : प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः

-प्रत्यक्षः

द्वितीयः प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः

-प्रतीतिः

- I : प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः प्रत्यक्षः प्रतीतिः
- II : प्रत्यक्षः प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः

:सः प्रतीतिः किं - प्रतीतिः

:सः प्रतीतिः किं - प्रतीतिः

- I : प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः
- I : प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः

-प्रतीतिः

- प्रतीतिः : प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः
- I : प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः प्रतीतिः

प्रतीतिः प्रतीतिः -

शतानन्दः - ओं शतानन्दाय नमः

नन्दिर - ओं नन्दये नमः

परस्परपुण्यप्रवहदपरिमितानन्दः शतानन्दः ।

एवम् - सर्वदा सर्वत्र सर्वथा च अनया स्मृष्यति इति नन्दिः, इन्
‘सर्वधातुम्यः’ इति सूत्रेण ।

निरुक्ति-

अन्योन्यपुण्यानन्दसिन्धोस्समुदिता हि यः ।

शतानन्दः स विज्ञेयो दम्पत्यानन्ददो मनुः ॥

नन्दिस्सर्वत्र नित्यं स श्रिया कथ्यति सर्वदा ॥

ज्योतिर्गणेश्वरः - ओं ज्योतिर्गणेश्वराय नमः

विजितात्मा - ओं विजितात्मने नमः

उभयानुकूलोज्ज्वलशैशोणासनादिनित्यपरिचारकाणा-
परिवरणीयत्वात् ज्योतिर्गणेश्वरः ।

ज्योतिश्शब्दो हि,

‘मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेषसः’^१

‘साध्यास्सन्ति देवाः’ इति

१- पु०सू०

२- पु०सू०

:सः आश्विनः १० - :सः आश्विनः

:सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

१ :सः आश्विनः :सः आश्विनः १० - :सः आश्विनः

२ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

३ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

-सः विष्णुः

१ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

२ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

३ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

:सः आश्विनः १० - :सः आश्विनः १० - :सः आश्विनः

:सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

-सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

१ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

२ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

३ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

४ :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः १० - :सः विष्णुः

०००० - १

०००० - २

सदा धौतमानसूरिपरिकरवाचकः, एवं परत्वं च काष्ठा ।
 अथ सांशीत्यपरमावधिः गुह्यतमः लक्ष्मीकमनीयत्वसम्प-
 दुच्छूढ०खलमपि मनो स्य प्रणामैः प्रणवीकृतमिति विजितात्मा ।

निरुक्ति-

नित्यसूरिणानां य इशो ज्योतिर्गणेश्वरः ।
 सांशीत्यस्य गुणस्याथः परमावधि वर्णनम् ।
 मानसं प्रणतैर्यस्य विजितात्मा जितं च सः ।

विधेयात्मा - ओं विधेयात्मने नमः

तेषां विधेयं हि ब्रह्मणश्च ब्रह्म तिष्ठ ब्रह्मस्व इदं
 मुहु०ञ्च इति विधातुं च योग्यं स्वरूपमस्येति विधेयात्मा ।

निरुक्ति-

ब्रह्मणश्चैह तिष्ठेदं मुहु०ञ्चेति प्रणतैस्सदा ।
 योग्यं विधातुं यद्वृषं विधेयात्मा स कीर्तिः ॥

सत्कीर्तिः - ओं सत्कीर्तये नमः

इदृशसांशीत्यसत्त्वेनास्य अतिमहती कीर्तिरिति सत्कीर्तिः ।
 एतावद्धि सुवचनम्,
 'यदस्य कीर्त्यति तदस्ति तावदिति । न तु भावदस्ति तावदिति
 तदधिकं वा' इति ।

। तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र
 -महाकलाहकमिदं : कलाहकः : श्रीमहाकलाहकमिदं तत्र
 । तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

-कलाहकमिदं

। तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र
 । तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र
 । तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

: तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

। तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र
 । तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

-कलाहकमिदं

। तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र
 । तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

: तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

। तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

-कलाहकमिदं

। तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

: तत्राहं च मेवमं भूः कलाहकमिदं विदुषामकामि तत्र

यथा सर्वेश्वरः कृष्णः प्रोच्यते सर्वपण्डितैः ।

तथापि स्वल्पमेवोक्तं मूतार्थे कतमा स्तुतिः ॥

स्थाने हृष्णिकेशः तव प्रकीर्त्या^१ इत्यादि च ।

निरुक्ति-

ईदृक्सौशीत्यसत्त्वाद्धि सत्कीर्तिरिति कथ्यते ।

ह्रिन्नसंशयः - ओं ह्रिन्नसंशयाय नमः

स्वं सौशीत्यप्रथमा स्वविषयया सुज्ञानदुज्ञानसुसाधदुस्साधसुलभ
दुर्लभत्वादिसंशयश्चिह्नो नैनेति ह्रिन्नसंशयः ।

यथा - तं हि देवमात्मबुद्धिप्रसादम्^२

त्वदन्यस्संशयस्यास्य ह्येता न ह्युपपद्यते^३ इत्यादि ।

निरुक्ति-

सौशीत्यप्रथमा चैवं दुष्कारत्वादिसंशयः ।

ह्रिन्नो येन विशेषेण स प्रोक्तश्चिह्नसंशयः ॥

उदीणसि - ओं उदीणाय नमः

कथं कर्मचिह्णानामपि प्रत्यक्षायोग्यत्वेन उदीणिः । उल्लसितः ।

१- गीता ११।१६

२- श्वे० उ० ५।१८

३- गीता ६।३६

। : विष्णुपति विष्णु : अणु : अणु : अणु

॥ : विष्णु तन्म विष्णु तन्म विष्णु तन्म ॥

१. प्रमाण : प्रमाणिकता : प्रमाणिकता

— नमो भगवते

1. How did the author feel about the situation?

1. संस्कृत 2. संस्कृत 3. संस्कृत

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

... ..
... ..

1. STANDARDIZATION OF THE TEST

一、耐 市 向

1. : प्रारम्भिक चरण : 1. प्रारम्भिक चरण

[illegible]

THE ATTORNEY GENERAL - STURGEON

निर्देश : निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दीजिए।

1997

2. 1. 1950

Digitized by Google

निरुक्ति-

प्रत्यक्षाविणयत्वेन ह्यत्पन्नश्चर्मचक्षुषाम् ।

उदीर्ण इति स प्रोक्तस्सप्ताणो नयनप्रदः ॥

सर्वतश्चक्षुः - ओं सर्वतश्चक्षुषे नमः

अतो स्मदादि चक्षुष्यपि तत्साक्षात्कारकर्माणिनि
सर्वतश्चक्षुः । अतश्चिह्नसंशयत्वं सिद्धम्, सहि स्पष्टप्रत्यक्षो संशयः ।

चक्षिहो व्यक्तायां वाचि अयं दर्शने पि इति इहायं दर्शनकर्मा,
इदितो यस्य न नुम् अन्ते इदित इति व्याख्यानात् । उसि प्रकरणे
'चक्षोः' शिच्च् इति उसिः प्रत्ययः ।

'चक्षिहो' स्यान् इत्यर्थधातुकविणयः स्यान्नादेशो
न, निरुचे हि स्वशिब्दः ततस्तसि प्रकरणे आद्यदिभ्यः उपसंख्यानम्
इति तस्याकृतिगणत्वात् सर्वविभक्तिकस्तसिः, श्चुत्वम् ।

निरुक्ति-

तत्साक्षात्कारकर्माणि सर्व चक्षुष्यपि स्वतः ।

अतस्स्यात् सर्वतश्चक्षुः नवाणो नेत्रशक्तिदः ॥

अनीशः - ओं अनीशाय नमः

शाश्वतस्थिरः - ओं शाश्वतस्थिराय नमः

तथा तत्पराधीनस्नानपरिकर्मणां श्रुत्यादिसर्वाविस्थिता
तेष्वीशानेति अनीशः । तत्परेणु अनीशः ।

तदधीनस्नानपरिक्रमणीष्ट्यादिसर्वविस्थत्वात् ।

तथा असकृत् प्रत्यङ्गीकृतसदातननानाविम्बैत्यव्यवहितश्च
तिष्ठति चेति शाश्वतस्थिरः । तथा च त्रीशाश्वते,
“विम्बाकृत्यात्मना विम्बे समागम्यावतिष्ठते” इति

निरुक्ति-

प्रोक्तो ह्यनीशो यश्चासौ तदायताखिलक्रियः ।

विम्बाकृत्यात्मना विम्बे स्थितः स्यात् शाश्वतस्थिरः ॥

मूशयो - ओं मूशयाय नमः

मूणणाय - ओं मूणणाय नमः

सन्निध्याञ्जया, तदसितायतनादिमूभिर्णु स्वयं व्यक्तसिद्ध-
मानुषादिलक्षाणां तदनुग्रहसुखेन शेत इति मूशयः ।

एवं विश्वजनीनेन शीलेन श्रियः पतिमात्मानं मूणयतीति
मूणणः ।

“कृष्णमुण्ठाथेभ्यश्च” इति युक् ।

निरुक्ति-

स्वयं व्यक्तादिरूपेण कौ शेत मूशयश्च सः ।

एवं विश्वजनीनेन शीलेन च श्रियः पतिः ।

य आत्मानं मूणयति मूणणः परिकीर्तितः ॥

I. तुलसीदासजी तख्तुर्द्वैतकी सिफा लखिअत
 लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत
 , लखीअत ५ तख्तु : लखीअत लखीअत लखीअत
 लखीअत "लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत"

- लखीअत

I. : लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत
 II. : लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत

: लखीअत लखीअत - लखीअत

: लखीअत लखीअत - लखीअत

- लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत
 I. : लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत
 लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत

I. : लखीअत

I. लखीअत "लखीअत लखीअत लखीअत"

- लखीअत

I. : लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत
 I. : लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत
 II. : लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत लखीअत

मूतिरु - ओं मूत्ये नमः

अशोकः - ओं अशोकाय नमः

नहि श्रीमतां अनाथगृहातिथित्वत्संविमज्यमोज्यत्वसमानयोग-
दोमत्वादिदूषणं किन्तु भूषणमेव,
सर्वबाह्यान्तरोपाय रिक्तानां तेषामेव सर्वसमृद्धा विमूतिरिति
मूतिः ।

तेषां सुतसुरमिसुहृद इव तद्विमूतिभूत इत्यर्थः ।

एवं कस्य चिदप्यनाथ स्यादनाथविषये अशोकः, विशोकः
वा ।

निरुक्ति-

यो सौ समृद्धिमैश्वर्य भक्तानां मूतिरोरितः ।
नाथत्वाच्चापि सर्वेणा मशोकस्तेन ईरितः ।

शोकनाशनः - ओं शोकनाशनाय नमः

तेषां स्वसम्बन्धव्यतिरेकलोकं नाशयतीति शोकनाशनः
यथा - श्रुतं ह्येवमेव भगवदृशेभ्यः तरति शोकमात्मवित् इति सौ हं
भगवश्शोचापि तस्मा भगवान् शोकस्य पारन्तारयतु इति

१- क्ता०३० ७।१।३

शौचन्ति हि स्वपरबन्धुभूतभगवदर्शनकलेशविदः ।

निरुक्ति-

भवतानां स्वेन संबन्धव्यतिरेकस्वरूपकम् ।

यत्तच्छोकं नाशयति शोकनाशन इरितः ॥

अर्चिष्मान् - ओं अर्चिष्मते नमः

अर्चितः - ओं अर्चिताय नमः

तत्र गूढ प्रभावो हि तद्वाह्यान्तरवद्गुणनयनदामदिव्यतेजोतिशयः
अर्चिष्मान्, अर्च-पूजायाम् इति घातोः ,

‘अर्चिश्चिहुसृपिच्छादिच्छदिम्य इतिः’ इत्युणादि प्रत्ययः ।
ततो मत्वम् । ‘तस्मात् मत्वर्थे’ इति मत्वात् पदान्तस्य सौरुत्वन्म,
‘आदेशप्रत्यययोः’ इति णत्वम्, अत्वन्तदीर्घः नुमित्यादिः ।

सर्वमतत् संभावयन् उदाहरति- अर्चितः ।

अर्चा अर्चवितारः सास्य सन्जातेति सह्यवतारो न परत्वव-
द्विप्रकृष्टः सुरनराध्वताखत् क्वचित् कदाचिद्वा, सदा सर्वेषु, दोत्रायतनेषु
गृहेषु च प्रत्यक्षात्वात्, अस्य च तत्त्वगुह्यं भगवच्छास्त्रे बोधायनवेष्णाव-
स्मृतिपुराणादिषु निषेव्यम्, वेष्णावाक्येषु,

‘सुरुपां प्रतिमां विष्णोः प्रसन्नवदनेकाणाम्’

‘कृत्वात्मनः प्रीतिकरीं सुवर्णरजतादिभिः’

१- वि०४० १०३-१६

। : लघुलिखित प्रश्नोत्तरात्मक परीक्षा की प्रतिकृति

— १४१ —

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

11 : 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258 1259 1260 1261 1262 1263 1264 1265 1266 1267 1268 1269 1270 1271 1272 1273 1274 1275 1276 1277 1278 1279 1280 1281 1282 1283 1284 1285 1286 1287 1288 1289 1290 1291 1292 1293 1294 1295 1296 1297 1298 1299 1300 1301 1302 1303 1304 1305 1306 1307 1308 1309 1310 1311 1312 1313 1314 1315 1316 1317 1318 1319 1320 1321 1322 1323 1324 1325 1326 1327 1328 1329 1330 1331 1332 1333 1334 1335 1336 1337 1338 1339 1340 1341 1342 1343 1344 1345 1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353 1354 1355 1356 1357 1358 1359 1360 1361 1362 1363 1364 1365 1366 1367 1368 1369 1370 1371 1372 1373 1374 1375 1376 1377 1378 1379 1380 1381 1382 1383 1384 1385 1386 1387 1388 1389 1390 1391 1392 1393 1394 1395 1396 1397 1398 1399 1400 1401 1402 1403 1404 1405 1406 1407 1408 1409 1410 1411 1412 1413 1414 1415 1416 1417 1418 1419 1420 1421 1422 1423 1424 1425 1426 1427 1428 1429 1430 1431 1432 1433 1434 1435 1436 1437 1438 1439 1440 1441 1442 1443 1444 1445 1446 1447 1448 1449 1450 1451 1452 1453 1454 1455 1456 1457 1458 1459 1460 1461 1462 1463 1464 1465 1466 1467 1468 1469 1470 1471 1472 1473 1474 1475 1476 1477 1478 1479 1480 1481 1482 1483 1484 1485 1486 1487 1488 1489 1490 1491 1492 1493 1494 1495 1496 1497 1498 1499 1500 1501 1502 1503 1504 1505 1506 1507 1508 1509 1510 1511 1512 1513 1514 1515 1516 1517 1518 1519 1520 1521 1522 1523 1524 1525 1526 1527 1528 1529 1530 1531 1532 1533 1534 1535 1536 1537 1538 1539 1540 1541 1542 1543 1544 1545 1546 1547 1548 1549 1550 1551 1552 1553 1554 1555 1556 1557 1558 1559 1560 1561 1562 1563 1564 1565 1566 1567 1568 1569 1570 1571 1572 1573 1574 1575 1576 1577 1578 1579 1580 1581 1582 1583 1584 1585 1586 1587 1588 1589 1590 1591 1592 1593 1594 1595 1596 1597 1598 1599 1600 1601 1602 1603 1604 1605 1606 1607 1608 1609 1610 1611 1612 1613 1614 1615 1616 1617 1618 1619 1620 1621 1622 1623 1624 1625 1626 1627 1628 1629 1630 1631 1632 1633 1634 1635 1636 1637 1638 1639 1640 1641 1642 1643 1644 1645 1646 1647 1648 1649 1650 1651 1652 1653 1654 1655 1656 1657 1658 1659 1660 1661 1662 1663 1664 1665 1666 1667 1668 1669 1670 1671 1672 1673 1674 1675 1676 1677 1678 1679 1680 1681 1682 1683 1684 1685 1686 1687 1688 1689 1690 1691 1692 1693 1694 1695 1696 1697 1698 1699 1700 1701 1702 1703 1704 1705 1706 1707 1708 1709 1710 1711 1712 1713 1714 1715 1716 1717 1718 1719 1720 1721 1722 1723 1724 1725 1726 1727 1728 1729 1730 1731 1732 1733 1734 1735 1736 1737 1738 1739 1740 1741 1742 1743 1744 1745 1746 1747 1748 1749 1750 1751 1752 1753 1754 1755 1756 1757 1758 1759 1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766 1767 1768 1769 1770 1771 1772 1773 1774 1775 1776 1777 1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784 1785 1786 1787 1788 1789 1790 1791 1792 1793 1794 1795 1796 1797 1798 1799 1800 1801 1802 1803 1804 1805 1806 1807 1808 1809 1810 1811 1812 1813 1814 1815 1816 1817 1818 1819 1820 1821 1822 1823 1824 1825 1826 1827 1828 1829 1830 1831 1832 1833 1834 1835 1836 1837 1838 1839 1840 1841 1842 1843 1844 1845 1846 1847 1848 1849 1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

श्री विष्णुजी महाराज महाराज महाराज श्री विष्णुजी महाराज

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

१. जगत् जीता युद्धः । अहिंसा हीतव्यम् ।

1. विद्यया ऽमृतमश्नुते । विद्यया ऽमृतमश्नुते । विद्यया ऽमृतमश्नुते ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

1 : 1011 - 1012 1013 1014

... ..
... ..
... ..

[illegible]

...
 ...
 ...
 ...
 ...

महाराष्ट्र राज्य सरकार : विधान सभा : अर्थ विभाग

महाराष्ट्र शासन, विधानमंडल, मुंबई

1940

तामर्चयन्तां प्रणमन्तां यजेतां विचिन्तयेत्।

विशत्यपास्तदोषस्तु तामैव ब्रह्मरूपिणीम्^१ इत्यादि

निरुक्ति

भक्ताभ्यन्तरबाहीकचक्षुरुन्नयनदामम्।

दिव्यं तेजःसदा यस्य सौचिष्यान्निति कथ्यते ॥

अर्चा ह्यर्चावितारो स्य दौत्रायतनसद्मसु ।

संजाते त्यर्जितः प्रोक्तः सप्ताणो वांस्तिष्ठतः ॥

कुम्भा - ओं कुम्भाय नमः

तत्र तैः परिचित सजातीय सौन्दर्यादिता काम्यते इति
कुम्भः । 'कमे कुम् च' इत्यादिनादिक म प्रत्यय कुमादेशन्व । अथवा-
का - भूमौ उक्त दौत्रायतनादिलक्षाणां ध्यानाराधनादीनां सीम्नि
जन्ममरणमात्रेण वा स्वल्पसंबन्धवत्यां यममयदिमयापह महाप्रभावत्वेन
भातीति कुम्भः । पृष्ठादरादित्वात् साधुत्वम्, श्रीपांश्वरमाणे,

आभासयतिभूभागं परिस्तद्धदेव हि । स्वदेवः^२ इत्यादि ।

निरुक्ति-

काम्यते यस्सजातीयैः गुणैः कुम्भः प्रकीर्तितः ।

भातीति कुम्भो नित्यं हि गण्डणो मयनाशकः । ।

१- वि० य० १०३।३८

पुनर्विनीतः तस्यैव तस्मिन् तस्मिन्
विद्यते पुनर्विनीतः तस्यैव तस्मिन् तस्मिन्

करीकरी

पुनर्विनीतः तस्यैव तस्मिन् तस्मिन्
॥ तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
॥ पुनर्विनीतः तस्यैव तस्मिन् तस्मिन्
॥ तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् - तस्मिन्

तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

करीकरी

॥ तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्
॥ तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

विशुद्धात्मा - ओं विशुद्धात्मने नमः

स्वमशेषाश्रितेषु खिरवशेषित सर्वस्वतया विशुद्धश्चासौ
आत्मा चेति वा, विशुद्धः आत्मा अस्य इति वा विशुद्धात्मा ।

निरुक्ति-

स्वाश्रितेष्वशेषेण सर्वस्वत्यागतस्सदा ।
विशुद्धात्मा ।

विशोधनः - ओं विशोधनाय नमः

तत्र दोषेषु न्यस्तदेहान् स्वप्नाप्त्यहान् विशोध्यतीति
विशोधनः । शुष-शौचे, इतिघातुः, विपूर्वः, णिच् गुणः, ततोऽल्युः
त्युद्ध्वा इत्यादि । अनः णिलोपः ।

निरुक्ति-

च पूर्वोक्त विभवः स्यात् विशोधनः ।

अनिरुद्धो - ओं अनिरुद्धाय नमः

अप्रतिरक्षः - ओं अप्रतिरक्षाय नमः

अथ दोषविशेषेषु पूर्वोक्तव्यूहविभवानां स्थितिविशेषः ,

:सः निराह्वयः वि - तन्नाह्वयः

निराह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

। तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

-तन्नाह्वयः

। तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

। तन्नाह्वयः

:सः तन्नाह्वयः वि - तन्नाह्वयः

निराह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

:तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

। तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

-तन्नाह्वयः

। तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

:सः तन्नाह्वयः वि - तन्नाह्वयः

:सः तन्नाह्वयः वि - तन्नाह्वयः

:तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः तन्नाह्वयः

‘जनार्दनारव्यया देवस्त्वनिरुद्धो जगत्प्रभुः।

भूभागे वासुभाण्डाख्ये नित्यसन्निहितस्थितः’

इति अनिरुद्धः । स एव जनार्दनस्थत्वादिनिष्ठ जनार्दने
अप्रतिपक्षात्वात् अप्रतिरथः ।

रमु क्रीडायाम् इति घातोः ‘हनि कुणि नीरमिकाशिम्यः
स्थम्’ इति स्थम् अनिट् ।

निरुक्ति

वासुभाण्डाख्यभूभागे नित्यसन्निहितस्थितः ।

अनिरुद्धः इति स्थातो वस्वर्णो मयुरुत्तमः ॥

प्रतिपक्षास्य राहित्यात्, बह्वानिष्ठजनार्दनः ।

विस्थातो ह्यप्रतिरथः नवार्णः शत्रुनाशकः ॥

प्रद्युम्नो, - ओं प्रद्युम्नाय नमः

मितविक्रमः - ओं अमितविक्रमाय नमः

आत्मप्रद्योतनात् प्रद्युम्नः, ‘प्रद्योतयिता’ इति मीमांसा, पान्वरात्रे
मूल० सं० प्रद्युम्नः - पुरुषोत्तमः ।

‘अधिष्ठाय स्थितस्साक्षात् मक्तानां सुगतिप्रदः’ ।

त्रैलोक्येऽप्यपर्यवसितविक्रमत्वात् त्रिविक्रमः, अमितविक्रमः,

‘यामुनं जलमाश्रित्य देवदेवस्त्रिविक्रमः ।

स्थितः कमलसम्भूतनृणां च सुगतिप्रदः ॥

॥ सुखाय विनम्रं नमः ॥ तस्मात्तस्मात्
॥ तस्मात्तस्मात्तस्मात् तस्मात्तस्मात् तस्मात्

तस्मात् तस्मात्तस्मात्तस्मात् ॥ ॥ तस्मात्तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात्तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात् तस्मात् तस्मात्

तस्मात्

- ॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्
- ॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्
- ॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्
- ॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

॥ तस्मात्तस्मात् तस्मात् तस्मात्

निरुक्ति-

आत्मप्रद्योतनत्वाच्च प्रथुम्न इति कथ्यते ।
अधिष्ठाय स्थितस्साक्षात् भक्तानां सुगतिप्रदः ।
लोकत्रयेऽप्यपयाप्तविक्रमो मितविक्रमः ॥

कालनेमिनिहा - ओं कालनेमिनिहने नमः

स्तेषु द्रोत्रेषु स्थित्वा कलिकल्पणापहः, कालनेमिनिहा ।

अविधास्या च या नेमिः, कालचक्रस्य दुर्धरा ।

सा मयीयं समाश्रित्य विग्रहं विधुनोति च ॥

ध्यायेत्तत्प्रसरणं च देवम्^{*} इति हि कालनेमिघ्नध्यानम् ।

निरुक्ति-

कालचक्रस्य या नेमिरविधास्या च दुर्धरा ।

तां नाशयति यश्चासौ कालनेमिनिहा स्मृतः ॥

शौरिः - ओं शौरये नमः

^{*}उत्पलावतके देशे शौरिसंज्ञो च्युतः स्थितः^{*} इति शौरिः ।

शूरस्य वसुदेवस्य अपत्यम् इति शौरिः ।

-तली तली

- I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि
- I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि
- II तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि - तल्लि तल्लि

I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

II तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

-तली तली

I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

II तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

तल्लि तल्लि तल्लि - तल्लि तल्लि

I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

I तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि तल्लि

निरुक्ति-

नवाक्षरौ मनुष्यमविद्यामूलमौचकः ।

शौरिनाम्ना स्थितश्शौरिः उत्पलावर्तकं शुभे ॥

शूरः - ओं शूराय नमः

‘धराधरै चित्रकूटे रक्षाः दायकरो महान् ।

संस्थितश्च परौ रामः पद्मपत्त्रायतेदाणः’

इति शूरः, रामः । ‘शु-गतौ’ इति घातोः ‘शु सिचिभिना दीर्घश्च’

इति रक् प्रत्ययः ।

निरुक्ति-

सर्वरक्षाः दायकरः शूर इत्यभिधीयते ।

शूरजेश्वरः - ओं शूरजेश्वराय नमः

त्रिलोकात्मा - ओं त्रिलोकात्मने नमः

स एव विशेष्यते शूरजेश्वरः ।

‘भगधामण्डले विपु महाबाहौ धराश्रितः ।

संस्थितो लोकनाथात्मा देवदेवो जनार्दनः ॥

इति त्रिलोकात्मा , भक्तानुग्रहाय त्रीन् लोकान् सातत्येन गच्छतीति

अतः सातत्यगमने ‘सातिम्याम्मनिन्मनिणा’ इति मनिन् प्रत्ययः ।

-कनी कनी

I : कनी कनी कनी कनी कनी
II : कनी कनी कनी कनी कनी

: कनी कनी कनी - : कनी

I : कनी कनी कनी कनी कनी
II : कनी कनी कनी कनी कनी
III : कनी कनी कनी कनी कनी
IV : कनी कनी कनी कनी कनी
V : कनी कनी कनी कनी कनी

-कनी कनी

I : कनी कनी कनी कनी कनी

: कनी कनी कनी कनी - : कनी

: कनी कनी कनी कनी - : कनी

I : कनी कनी कनी कनी कनी

I : कनी कनी कनी कनी कनी

II : कनी कनी कनी कनी कनी

III : कनी कनी कनी कनी कनी
IV : कनी कनी कनी कनी कनी
V : कनी कनी कनी कनी कनी

निरुक्ति-

पराक्रमजे शश्वत् स्मृतशशुरजनेश्वरः^१
 यस्मात्तत्त्वेन लोकांस्त्रीन् भक्तानुग्रहकाम्यया ।
 गच्छतीति त्रिलोकात्मा वस्वणो मूतिदायकः ॥

त्रिलोकेशः - ओं त्रिलोकेशाय नमः

शुभ मासाथ मूमागं प्राग्ज्योतिषपुरे तथा ।
 देवं विश्वेस्वराख्यं तु स्थितमेत्य स्वर्गाचरात्^२ इति । त्रिलोकेशः ।

केशवः क्लेशहा लोके द्रैह्येण दाता स्थितः ।
 मथुराख्ये महाक्षेत्रे वाराणस्यामपि द्विज^३ इति ।
 त्रिलोकानामीशः, त्रिलोकेशः ।

निरुक्ति-

त्रिलोकानामीशतया त्रिलोकेशः प्रकीर्तितः ।

केशवः - ओं केशवाय नमः

क इति कृष्णो नाम दृशो हं सर्वदेहिनाम् ।
 बावां तवाङ्गौ समूतां तस्मात् केशवनामवान्^४ ॥

१- हरिः २७६-४७ ।

—कर्म उनी

१. उक्तकर्मकामसु सुखद निमग्नता
 २. तामाकर्मकामसु सुखद निमग्नता
 ३. उक्तकर्मकामसु सुखद निमग्नता

:सु सुखद निमग्नता - :कर्म उनी

१. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता
 २. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता

१. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता
 २. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता
 ३. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता

—कर्म उनी

१. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता

:सु सुखद निमग्नता - :कर्म उनी

१. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता
 २. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता

१. सु सुखद निमग्नता सु सुखद निमग्नता

इति निरुक्तिः ।

केशिनमवति हिनस्ति इति वा केशवः ।

कं शब्दे इति घातोः, अन्येष्वपि ० इति डः । टिलोपः,
गुणः । ततो स्यापि केशरुपत्वात् ।

निरुक्ति-

ब्रह्मेशयोः स्वाहगजत्वात् केशवः परिकीर्तितः ।

केशिहा - ओं केशिघ्ने नमः

केशवकेशिहन्तारम् इतिवत् स्वयमेव निर्वचनान्तरमाह केशिहा
इति, केशिनं के नरवन्तं तुरगदानवं हन्तीति केशिहा ।

निरुक्तिः-

असुरं केशिनामानं हतवान् केशिहा स्मृतः ।

हरिः - ओं हरये नमः

गिरौ गोवर्धनाख्ये तु देवः सर्वेश्वरो हरिः ।

संस्थितः पूजितः स्थाने इति हरिः । हृन् हरणे इति
घातोः सर्वधातुम्यः, हन् इति वर्तमाने हृपिणि रु ह्वृतिविदि-
ह्विदिक्तीतिम्यश्च इति प्रकृते हन् प्रत्ययः ।

निरुक्ति-

भक्तानां दुःखहरणाद्वर्णश्रेष्ठ्याद्हरिः स्मृतः ।

कामदेवः - ओं कामदेवाय नमः

कामपालः - ओं कामपालाय नमः

“कामदेवस्तु भगवान् सर्वेषां सर्वकामदः ।

शंकरालयमासाद्य संस्थितो पसरसार्चितः” इति कामदेवः ।

दीव्यतिर्दानकर्मा”

स ख दत्तानुपालनात् कामपालः । स ख दत्तं कामं पालयतीति
रक्षातीति कामपालः इति वा ।

“पाल-रक्षाणे” चुरादिः । ततः पचाय्, णिलौपः, कामः कर्मणि
घञि व्युत्पादितः ।

निरुक्ति-

सर्वेषां कामदत्त्वाच्च कामदेव इतीरितः ।

दत्त्वा तु पालनकरः कामपालः प्रकीर्तितः ॥

कामी - ओं कामिने नमः

कान्तः - ओं कान्ताय नमः

प्रदेयतिशयात् कामी । सच कामाः प्रदेयार्थाः अतिशयिताः,
अस्य सन्तीति कामो, काम उक्तः, ततो तिशायनै मत्वर्थीय इति ।
स ख स्वयमेव कर्मनीयः कान्तः ।

:सः साधनाय वि - :सः

:सः साधनाय वि - :सः

। :सः साधनाय वि - :सः

। :सः साधनाय वि - :सः

। :सः साधनाय वि - :सः

। :सः साधनाय वि - :सः

-सः

। :सः साधनाय वि - :सः

:सः साधनाय वि - :सः

:सः साधनाय वि - :सः

। :सः साधनाय वि - :सः

अतो ह्यप्सरसार्चितः स्वमुत्तरत्रापि संज्ञासामर्थ्यादिना तत्तत्कोत्र
संबन्ध अहनीयः ।

निरुक्ति-

प्रदेयातिशयात् कामो ।

कान्तः स्यात् कम्पनीयकः ।

कृतागमः - ओं कृतागमाय नमः

अनिर्देश्यवपुः - ओं अनिर्देश्यवपुः नमः

अथ शक्तोशावतारः ,

नानामन्त्रमयीं दिव्यां व्यन्मयत्यमलात्मनाम् इति कृतागमः ।

तत्तद्गुणानुग्राहकरूपवैचित्र्यात् अनिर्देश्यवपुः, अनिर्देश्यम् इदम्
इदृशमिति निर्देष्टुम् अक्षयं वपुः शरीरमस्येति विग्रहः । युगानुसारिकान्तिश्च
इति ।

निरुक्ति-

मन्त्रविद्याव्यन्मकत्वात् कृतागम इतीरितः ।

युगानुसारिरूपत्वात् अनिर्देश्यवपुः स्मृतः ॥

विष्णुर् - ओं विष्णवे नमः

एवं व्याप्तनियमनादिशक्तिद्वारा विश्वव्याप्तेः विष्णुः ।

‘सर्वशक्त्यात्मने’ इति तन्मन्त्रवर्णो वादित्यपुराणे-

मन्त्र तन्त्रीयप्रमाणं श्रीमद्भक्तः श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः
। श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः - श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः - श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः "श्रीगणेशाय नमः" श्रीगणेशाय नमः
श्रीगणेशाय नमः । श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः
श्रीगणेशाय नमः । श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः
। श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः - श्रीगणेशाय नमः

। श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः "श्रीगणेशाय नमः"

‘रास्मादिष्टमिदं सर्वं तस्य शक्त्या महात्मनः ।’

उद्योगं ‘विष्णुर्विक्रमणादेवः’ इति वा

निरुक्ति-

स्वशक्त्या ज्ञातो व्याप्तेर्यद्वा विक्रमणात् स्वतः ।

विष्णुः स्मृतो विशेषेण ।

वीरों - ओं वीराय नमः

आज्ञाप्रतीक्षाकैणैव गदाचक्रद्वयेन तु ।

प्रेरितेन हिनस्त्याशु साधुसन्तापकारिणः’ इति वीरः ।

निरुक्ति-

वीरः स्यात्साधुदुःखहा’ ।

नन्तो, - ओं अनन्ताय नमः

धनन्जय - ओं धनन्जयाय नमः

नास्य देशकालवस्तुतो वधयस्सन्तोति अनन्तः ।

‘अनन्तमूर्तये’ इतितन्मन्त्रवर्णात् ।

‘नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे’^१

‘अथैतस्यैवान्तो नास्ति यद्वृत्त’^२ इति

१- गीता १०-१६

२-तौ उ० वा० १ ।

सदा सर्वत्र सर्वथा च प्रवृत्तस्वभाव इत्यर्थः, न च वस्तुपरिच्छेदा-
भावो वस्त्वभेदः देशकालयोस्तथात्वप्रसङ्गात् न चैतदिष्टमानन्त्यं
गुणविभूतिभ्यामप्युपमायते - धनन्त्यः ।

प्रेप्सोपार्जनलोभगृहनापजीवनादियोग्यत्वाधिक्येन हेमरत्नादिकं
धनमधः करोतीति ।

‘संज्ञायां भृतृवृजिघारिसहितपिदमः’ इति ख च ।

ब्रह्मण्यो - ओं ब्रह्मण्याय नमः

इह हि बृहत्सु ब्रह्म शब्दं प्रयुज्यते तत्र तत्र तत्तत्कर्मज्ञानाभ्यामशेष-
मोगमोदाभोक्तृत्वबृहत्त्वात् जीवात्मापि ब्रह्मोच्यते, ‘तज्ज्ञानं ब्रह्मसंज्ञितम्’
निदोषं हि समं ब्रह्म’ इत्यादिषु । ताभ्यां स्थितिमोगादिसर्वावस्था-
हेतुत्वेन हितः ब्रह्मण्यः । तत्कार्यं महदहंकारादिप्रभृति च ब्रह्म, ब्रह्मस्तोकविस्तर-
त्वात् तस्मादेतत् ब्रह्म नाम रूपमन्नं च जायते’ इत्यादौ ।

निरुक्ति-

देशतः कालतो वापि गुणतो वस्तुतो पि वा ।

अवधिर्नस्य नास्तीति सो नन्तः समुदाहृतः ॥

प्रेप्सोपार्जनलोभादियोग्यत्वाधिक्यतस्ततः ।

मणिमोक्तिकरत्नानि हेमरूप्यादिकं धनम् ॥

यो यः करोति सततं धनन्त्य इतीरितः ।

जीवात्मा प्रवृत्तिश्चापि ब्रह्मेति व्यपदिश्यते ।

१- गी० ५।१६

२- मु० ३० १।१।५

विष्णुः ५ ५, विष्णुः साधकः ५ ५ तस्मात् तस्मात्
 कल्पसप्तमीर्त्त ५ साधकः साधकः साधकः : तस्मात् साधकः
 । : साधकः - साधकः साधकः साधकः साधकः

साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः
 । विष्णुः साधकः

। ५ ५ ५ ५ : साधकः साधकः साधकः साधकः

साधकः साधकः विष्णुः - विष्णुः

साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः
 साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः
 साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः
 साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः
 साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः
 साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

- साधकः

। साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

॥ साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

। साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

॥ साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

। साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

। साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः साधकः

साधकः साधकः - ५

तन्म्यां यः स्थितिमांगादैस्सर्वविस्थासु कारणम् ।

ब्रह्मण्यः स च विज्ञेयस्सप्ताणाम् मांगदायकः ॥

ब्रह्मकृद्ब्रह्मा - ओं ब्रह्मकृद्ब्रह्मणे नमः

तस्य कर्ता ब्रह्मा यस्य सर्वथा नियाम्यः, सः ब्रह्मकृद्ब्रह्मा ।

महदादितमः कार्यं ब्रह्मेति ह्यभिधीयते ।

तस्य कर्ता स्वयं ब्रह्मा नियाम्यो यस्य सर्वदा ।

स तु स्यात् ब्रह्मकृद्ब्रह्मा नवाणस्सर्वशक्तिदः ॥

ब्रह्म - ओं ब्रह्मणे नमः

एवं व्यक्ताव्यक्तसमष्टिव्यष्टिपुरुषान् बृंहयति निरतिशय-
कल्याणगुणगणैः स्वरूपगुणविभवं स्वयं च बृंहतीति अनापेक्षिकं
वेदान्तवेद्यं परं ब्रह्म, ब्रह्म ।

‘बृहन्नेच्च’ इति मनिन्प्रत्ययः, नलोपश्च । ‘बृहत्वाट्टहणात्वाच्च
ब्रह्मेति परिकीर्त्यते’ इति ।

निरुक्ति-

व्यक्ताव्यक्त समष्ट्यादिपुरुषाश्चैव नित्यशः ।

गुणैश्च कल्याणतमैर्ब्रह्म बृंहयतीति च ।

रूपैः स्वरूपेण गुणैर्विभवं स्वयं मुहुः ।

ब्रह्मेति स तु वा ब्रह्म षडणस्सन्ततिप्रदः ॥

I. प्रमाणक प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिक

II. : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

: प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति - प्रमाणिक

I. प्रमाणिक : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

I. प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिक

I. प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

II. : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

: प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति - प्रमाणिक

प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

I. प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिक

प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

I. प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति : प्रमाणिक

- प्रमाणिकीति

I. : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

I. : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

I. : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

II. : प्रमाणिकीतिप्रमाणिकीति ३ ४ : प्रमाणिक

ब्रह्मविवर्धनः - ओं ब्रह्मविवर्धनाय नमः

ब्रह्मवित् - ओं ब्रह्मविदे नमः

सर्वस्यास्य निमित्तं तप उपलब्धितो धर्मोऽपि ब्रह्म,
‘तपो ब्रह्म’ इति श्रुतेः तै०उपनिषदे । तं विवर्धयतीति ब्रह्मविवर्धनः ।

तत्प्रतिपादको वेदोऽपि ब्रह्म, ‘ब्रह्माध्योष्यमाणः’, इत्यादेः

‘अनन्ता वै वेदाः’ काठकम् ।

तानप्यवधिना वेत्तीति ‘ब्रह्मवित्’ ।

अनादिनिघनं ब्रह्म न देवा न णर्थो विदुः ।

एकस्तद्वेदमगवान् धाता नारायण स्वयम् ॥

निरुक्ति-

तपो विवर्धनान्नित्यं स्मृतो ब्रह्मविवर्धनः ।

यो वेदानन्ततो वेत्ति स ब्रह्मविद् उदीरितः ॥

ब्राह्मणां - ओं ब्राह्मणाय नमः

ब्रह्मी - ओं ब्रह्मिणे नमः

वैद्यव्यवस्थापनार्थं स्वयमग्निगोत्रादौ दत्तात्रेयादिरुपेण

ब्राह्मणां भवति, इति ब्राह्मणः । ‘ब्रह्म नयत्यणाति’ इति वानेरुक्ताः ॥

सर्वमितत्प्रमाणप्रमेयरूपं ब्रह्म स्वमिति ब्रह्मी ।

‘सर्वब्रह्मेयो हरिः’ इति ।

:सः आनीकनीकः तः - नीकनीकः

:सः नीकः तः - नीकः

सः नीकः नीकनीकः सः नीकनीकः

1 : नीकनीकः नीकनीकः तः । नीकनीकः : नीक नीकः नीकः

नीकः : नीकनीकः नीकः नीक नीकः नीकनीकः

1 नीकः नीकः नीकः

1 नीकः नीकः नीकनीकः

1 नीकः नीकः नीकः नीकनीकः

1 नीकः नीकनीकः नीकः नीकनीकः

- नीकनीकः

1 : नीकनीकः नीकः नीकनीकः नीकः

1 : नीकनीकः नीकः नीकः नीकनीकः

:सः नीकनीकः तः - नीकनीकः

:सः नीकनीकः तः - नीक

नीकनीकः नीकनीकः नीकनीकः नीकनीकः

नीकनीकः नीकः नीकनीकः नीकः नीकनीकः

1 नीक नीकः नीक नीकनीकः

1 नीक नीकः नीकनीकः

निरुक्ति-

दत्तात्रेयादि रूपेण ह्युदीर्णो ब्रह्मणः स्मृतः ।

पठताञ्जाथ वेदस्य ब्राह्मणः परिकीर्तितः ॥

मानमेयस्वरूपत्वात् स्वयं ब्रह्मीति शब्दोक्ते ॥

ब्रह्मज्ञो - ओं ब्रह्मज्ञाय नमः

ब्राह्मणप्रियः - ओं ब्राह्मणप्रियाय नमः

वेदान्तपर्यन्तं साक्षात्करोतीति ब्रह्मज्ञः, 'वेदविदेव चाहम्' इति ।
तदधिकारिणो ब्राह्मणाः प्रिया वस्येति ब्राह्मणप्रियः, यथा-
घ्नन्तं शपन्तं परुषं वदन्तं यो ब्राह्मण न प्रणमेश्याहम् इत्यादि

ये तु घम्यामृतमिदं यथोक्तं पशुपास्ते ।

सदधानामत्परमा भक्तास्ते तीव मे प्रियाः^१

यद्ब्राह्मणस्य मुक्तः^२

विप्रप्रसादादसुरान्ज्यामि^३

किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्याः^४

महतो महीयान्^५,

परात्परं यन्महतो महान्तम्^६

महान्तं विमुमात्मानम्

१- गीता १३।२०

३- गीता ६।३३

५- तै०उ० १।५

२- वि०ष० ५२।५२३

४- तै०उ० १

६- कठ०उ० २-४

‘महतः परमो महान्’ इत्यादि ।

निरुक्ति-

यो वेदानर्था वेत्ति सोऽपि ब्रह्मज्ञ विश्रुतः ।

वेदाधिकारिणां विप्राः प्रिया यस्येति वै सदा ।

ब्राह्मणप्रिय इत्युक्तो नवाणो धर्मदो मनुः ॥

महाकृमो - ओं महाकृमाय नमः

अथैवमुत्सुक्रीकृतेषु वात्सल्यनोपानन्त्यं परमतुङ्गमात्मानं
परमनिम्नमवपातालाज्जीवानां रोह्यतो महत्यारोहणसोपानपदानु-
पूर्वस्येति महाकृमः ।

यथा जननी, स्तनन्धयमादौ रुद्धं स्तन्यन्वाप्यति, अथ दुग्धम्
अथाहारम्, अक्षं भोगात् गमयति- स्वमयं सुकृतिनम् अहेष्यास्तिक्या मि-
मुस्थानुवर्तनज्ञानभक्तिविसृम्भक्रमेणैव प्रापयति, अभ्युत्थानार्थं हृन्दानु-
वर्तनार्थञ्च, अन्यथा, ‘बन्धायैव भवत्येणा अविद्या ह्यकृमोज्जिता’
अतः सत्त्वाहुः -

‘जन्मान्तरसहस्रेषु तपोध्यानसमाधिभिः ।

नराणां क्षीणापापानां कृष्णैः भक्तिः प्रजायते’ इति

‘बहूनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान् मां प्रपद्ये’

१- गीता ७।३६

। गीतापत्र 'हृत्तम' तिरु : कथा

- श्री कृष्ण

। : कृष्ण कथं मी त्रि जीव गीतापत्र त्रि
। तत्र त्रि त्रि त्रि त्रि : त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
। : त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि

: त्रि त्रि त्रि त्रि - त्रि त्रि त्रि

गीतापत्र त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
- त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
। : त्रि त्रि त्रि त्रि

गीतापत्र त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
। त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
- त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
' त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
- : त्रि त्रि त्रि त्रि

। : त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि
' त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि त्रि

२३१० त्रि त्रि - १

अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनंजय^१

निरुक्ति-

परमोन्नतिमात्मानं सन्निधात् भवपातकात् ।
जीवान् समारोह्यतो ज्ञानमवत्यादिरूपिणी ॥
पवानुपूर्वीं यस्यास्ति महाकृम इतीरितः ॥

महाकर्मा - ओं महाकर्मणे नमः

कृमिकीटादिभावे दुर्जरपरोच्छिष्टसिक्थं प्रसमात्रं जन्तुं स्वमहा-
विमवानुभवाभियुक्तं करोतीत्यतिविस्मयनीयमहृदस्थ कमीति महाकर्मा ।

निरुक्ति-

अत्यन्तहीनान् जन्तूँश्च योय्यान् स्वानुभवस्य च ।
करोति महदाश्चर्यं कर्म यस्यास्ति सर्वदा ।
महाकर्मा स विज्ञेयो ह्यष्टाणाम् मनुजैः ॥

महातेजा - ओं महातेजसे नमः

एवं तामसानामप्यनाथविधातमस्तस्करतेजस्त्वात् महातेजा ।

निरुक्ति-

अनाथविधास्यतमोहारि तेजो महत्तः ।
महातेजा ह्यतः स्यात्तेजोदो वसुवर्णकः ॥

१- गीता ८।८

महोरगः - ओं महोरगाय नमः

कथमयमतिमहान् द्वादीयसां नैदीयान् विषयान्तरवत्
तत्करणान्यनुप्रविश्य तत्रान्तः करणानुपवेशात् - महोरगः । उरः
प्रदर्शितं हृदयमुरः यद्द्वारा तान् गच्छतीति -

‘उरसो लोपश्च’ इति उपत्ययः ।

‘यौ न वित्तैर्न विभर्तुः न वासोपि न मूषणौः ।

त्प्रेष्यते हृदयेनैव कस्तमोशन्न पूज्येत् ॥ इति ।

निरुक्ति-

महोरग इति स्यात्तश्चित्तद्वारा प्रवेशनात् ॥

महाकृत् - ओं महाकृत्वे नमः

महायज्वा - ओं महायज्वने नमः

महत्सर्वशुक्रमाराधनमस्येति महाकृत् ।

समर्पणसंस्कारस्वादुक्तैः, आगमशास्त्रकारितसर्वव्यापारैराराध्य-

त्वात् । यथा-

‘यत्करोणि’ इत्यादि

१- गीता ६।२७

:सः सावर्गिकः किं - :सर्गः

पुनरावृत्तौ पुनरपि तद्वर्णितं पुनरपि प्रसक्तं
३३१ :सर्गः - पुनरपि पुनरपि : सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
- पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। सः ॥ पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि

-सः सः

॥ पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि

:सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

। :सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि पुनरपि

-सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः

स्वायाजिनामन्ययाजिम्योप्यत्युत्कर्णात् महायज्वा
 'सुयजोऽवनिप्' यथा -

'तेषामेकान्तिनश्चेष्टास्तै चैवानन्यदेवताः' इति ।

निरुक्ति -

सर्वैश्च सुकरा पूजा यस्य स्यात्स महाकृतुः ।
 देवतान्तरयाजिम्यः स्वायज्युत्कृष्टकारकः ।
 महायज्वा समुद्दिष्टः सत्कर्मफलदो मनुः ॥

महायज्ञो - ओं महायज्ञाय नमः

अभिगमनमौगमधुपर्कादिसाष्टाङ्गयागोप्यन्येभ्यस्तथेति महायज्ञः
 यथा - 'स्वेष्टा' किल घमाणिामुज्जो वैष्णवो विधिः ।
 रघाते भगवान् विष्णुर्मक्तानात्मशरीरवत्
 याः क्रियास्संप्रयुक्तास्स्युरेकान्तगतबुद्धिभिः ।
 तास्सर्वाः शिरसा देवः प्रतिगृह्णाति वै स्वयम् । इति
 'अहो ह्येकान्तिनस्सर्वान् प्रीणाति भगवान् हरिः ।
 विधिप्रयुक्तां पूजां च गृह्णाति शिरसा स्वयम् ।
 'न तत्र पशुघातो मूत्

१- भा०शा० ३३७-६

तत्त्वज्ञानं धीमान्कुरुते ज्ञानी तत्त्वज्ञानात्तत्त्वज्ञानं

-तत्त्व 'धुनी' कुरुते

। तत्त्व 'तत्त्वज्ञानात्तत्त्वज्ञानं' तत्त्वज्ञानात्तत्त्वज्ञानं

-तत्त्व 'तत्त्व'

। :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

। :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

। :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

:तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं - तत्त्वज्ञानं

तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

। :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं -तत्त्वज्ञानं

तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

। :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं :तत्त्वज्ञानं

तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

। :तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

। तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

3-3-33 3-3-33 -3

निरुक्ति-

अन्येभ्यो देवयाम्यः स्वयागोत्कृष्टकारकः ।
महायज्ञः समाख्यातो ह्यष्टाणो हरियागदः ॥

महाहविः - ओं महाहविणे नमः

अहिंसृष्टात्त्विकोपनिषदानि हवींस्यस्येतिमहाहविः ।
यथा- 'ब्रह्मार्पणं ब्रह्महविः' ^१ इत्यादि,
'ज्ञानयज्ञेन' ^२
'यो हमस्मि स सन्यजे यस्यास्मि नतमन्तरेमि' ^३
'इदमहम्भाममृत योनौ सूर्ये ज्योतिषि जुहोमि' ^४
'श्रेयान् द्रव्यमयाद्यज्ञात् ज्ञानयज्ञ' ^५
इति च खं मनः शरीरयोः व्यापारसमाराध्यत्वम् ।

निरुक्ति-

'वात्मरूपं हविर्यस्य स महाहविरुच्यते ।

१- गीता ४।२४

२- गीता ६।१५

३- ३ अ० ७।४७

४- तै०उ० २।२५

५- गीता ४।३३

- तृतीयांशः

- I : अथानुक्तं तद्वत्तु : अथानुक्तं तद्वत्तु
II : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु : अथानुक्तं

: अथ तद्वत्तु तद्वत्तु - : अथानुक्तं

- I : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
II : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
III : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
IV : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
V : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
VI : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
VII : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
VIII : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
IX : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु
X : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु

- तृतीयांशः

- I : अथानुक्तं तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु

४५१३ तद्वत्तु - १

४५१३ तद्वत्तु - २

४५१३ तद्वत्तु - ३

४५१३ तद्वत्तु - ४

४५१३ तद्वत्तु - ५

स्तव्यः - ओं स्तव्याय नमः

स्तवमर्हतीति, यत् अनघ्यारोप्यमहामङ्गलनित्यनिस्वधिक-
निरवधगुणानां नाम सहस्रव्यपदेश्यः, पतिरेव स्तुतिमर्हति, इति न तु
विपरीतगुणानां देवतान्तरादिः, बार्हस्पत्यस्मृतौ,

“आदरेण यथा स्तौति धनवन्तं धनेच्छया ।
तथा चेद्भिश्चकत्तारं कौ न मुच्यते बन्धनात्” १॥

“इतीदं कीर्तनीयस्य” इत्यादि ।

निरुक्ति-

चेतश्शरीरयोर्जन्तोर्व्यापाराराध्यता हरैः ।
उक्ता नारायणस्याथ वागाराध्यत्वमुच्यते ।
स्मृतः स्तुत्यर्हणात् स्तव्यः षडङ्गानां बन्धमोचकः ॥

स्तवप्रियः - ओं स्तवप्रियाय नमः

यथाकथञ्चित्, यथा कथाचिद्भाषया, येन केनापि, तेजस्करः
तिरस्कारो वा, गुणसंकीर्तनाभिमानेन क्रियमाणस्तवः स्वविषयः
प्रियतमो स्येति स्तवप्रियः, अकण्ठकमेतत् घण्टाकणादिवृत्ते-

निरुक्ति-

यथा कथाचिद्भाषया येन केनापि जन्तुना ।
यथाकथञ्चित् कथितो यस्य प्रियतमस्तवः ॥
स्तवप्रियः स कथितो वस्वर्णः प्रीतिवर्कः ॥

स्तोत्रम् - ओं स्तोत्राय नमः

स्तुतः - ओं स्तुताय नमः

स्वस्तोत्रमपि प्रसन्नैरननेन करणभूतेन निष्पाक्ये इति स्तोत्रम्
 'दाम्भोशसयुजस्तुतुदसि सिचमिहपतदशनहः करणे' इति षट् ।
 इदन्तु ध्रुवस्तवे द्रष्टव्यम् । सहस्रफणत्रयीमयादिभिस्सूरिभिः,

निरुक्ति -

अनन्तैः, कृष्णादिभिरस्मदादिभिश्चाविशेषणानवधौ काले स्तुत इति
 स्तुतः । स्वेनैव निष्पाक्यया स्वस्तुतेः स्तोत्रमुच्यते ।
 शेषशेषासनाथैर्यः सूरिभिश्चास्मदादिभिः ।
 स्तुतत्वादविशेषेण स्तुत इत्यभिधीयते ॥

स्तोता - ओं स्तोत्रे नमः

रणप्रियः - ओं रणप्रियाय नमः

स्वस्तोतारं स्तोतुं शीलमप्येति स्तोता ।
 'यं स्तुवन् स्तव्यतामेति वन्दमानश्च वन्द्यताम्'^१
 इति स्तत् कलास्मात्रायाम् ।

श्रीमद्रामायणमहामास्तप्रभृत्यभिष्टुताभीष्टदिव्यवेष्टितः रणप्रियः ।

१- वि०घ० ७५-५५

सुहृत्प्रीणनरणादिवैष्टितो हि सः , यथा-

ततस्सकामं सुग्रीवमङ्गदं च महाबलम् ।

चकार राघवःप्रीतो हत्वा रावणमाहवे ॥

निरुक्ति-

स्तस्तोतारं परं स्तोतुं शीलं यस्यास्ति सर्वदा ।

स्तोता स स्यात् पञ्चवर्णः सर्वस्तुत्यत्वदा मनुः ।

सुहृत्प्रियं युद्धकर्म यस्यास्ति स रणप्रियः ।

पूर्णः - ओं पूर्णाय नमः

बहुव्यया यासप्तत्कारविहे पि स्तोत्रादिमात्रसाध्योयम् , कुतः यत्

पूर्णः । स्वत स्वा वाप्तसप्तकामः ।

निरुक्ति-

अवाप्तसप्तकामत्वं यस्यासौ पूर्ण उच्यते ।

पूरयिता - ओं पूरयित्रे नमः

पुण्यः - ओं पुण्याय नमः

किन्तहि पूरणीयवत् स्तोत्रादिकमपेक्षते, तन्मनोरथमूणा-
शीलत्वात् तदाह-पूरयिता ।

पातकिनो पि स्वस्तुत्यह्यन् पुनातीति पुण्यः ।

पुनाते मण्णुस्वश्च

-तपः ॥ ७ श्री विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ सुताय ॥ १ ॥

॥ विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

-कृष्ण

॥ तपः ॥ ७ श्री विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ सुताय ॥ १ ॥

॥ विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ तपः ॥ ७ श्री विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ सुताय ॥ १ ॥

॥ विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

-कृष्ण

॥ तपः ॥ ७ श्री विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ सुताय ॥ १ ॥

॥ विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ तपः ॥ ७ श्री विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

॥ सुताय ॥ १ ॥

॥ विष्णुसहस्रनामस्तोत्रम्

-कृष्ण

निरुक्ति-

सदा पूरयितुं शीलं यस्य स्तोतृमनोरथान्
स स्यात्पूरयिता ।
पुण्यः यो सौ पातकिपावनः ।

पुण्यकीर्तिर् - जौ पुण्यकीर्तयै नमः

संकीर्तनमपि तथेति पुण्यकीर्तिः ।
नामसंकीर्तनं भक्त्या विलायनमनुष्मम् ।
मैत्रेयाशेषपापानां धातूनामिव पावकः ।
अवशेनापि यन्नास्मि कीर्तिं सर्वापातकैः ।
पुमान् विमुच्यते सद्यः सिंहत्रस्तेर्मूर्ध्निख ॥

कलौ संकीर्त्य कैशवम्^२

अत एव हि तत्परसूक्तादीनां पङ्क्तिपावनत्व श्रुतिः ।

निरुक्ति-

पुण्यः श्लोको स्ति यस्येति पुण्यकीर्तिः स तु स्मृतः ।

१- वि०पु० ८-६१

२- वि०पु० ६।२।१७

-तनी उनी

पुनः प्रसक्तं तत्र तत्र प्रसक्तं तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

तत्र प्रसक्तं तत्र - तत्र प्रसक्तं

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

-तनी उनी

। तत्र प्रसक्तं तत्र तत्र तत्र

१३-२ ०००० -१

०१११३ ०००० -२

अनामयः - ओं अनामयाय नमः

एवं स्वसंस्पर्शदिव्यौषधेन अनामयः ।

संसारमहाव्याधिविरोधी भवो हि व्याधिः, मगदनुभवशक्ति-
प्रतिबन्धकत्वात्,

‘व्याधिभिः परिपूर्णा’ स्मि^१ इति तज्जवचनात् ॥

निरुक्तिः -

‘संसारस्थमहाव्याधेः विरोधित्वात् अनामयः ।

मनोजवसु - ओं मनोज्ञाय नमः

तीर्थंकरौ - ओं तीर्थंकराय नमः

उक्तेषु शीघ्रकारित्वात् मनोजवः, जगौ हि

‘दिपुं भवति धर्मात्मा’^२

सप्तजन्मकृत् पापं स्वर्णं वा यदि वा बहु ।

विष्णोराल्यविन्यासप्रारम्भादेव नश्यति^३ ॥ इति च

आत्मवत् स्मरणकीर्तनादिमात्रेण सर्वपावनानां गङ्गापुष्करादि-

तीर्थानां हेतुत्वात् तीर्थंकरः ।

श्रुतिस्मृत्यादिसत्समयप्रवर्तनाद्वा, यथा-

‘योगो ज्ञानं तथा सांख्यम्’^४

१- गीता ६।३१

२- भा० आनु० १५०-१४१

इत्यादि अणाद्यदुष्प्रवेशसिन्धो र्निवात्मनः । प्रवेशावतार सोपान-
करणाद्वा ।

निरुक्ति-

भक्तानां सम्पदः शीघ्रं करोतीति मनोज्ञः ।
गङ्गादितीर्थहेतुत्वात् श्रुतिस्मृत्योः प्रवर्तनात् ।
आत्मप्रवेशसोपानं कृत्वा तीर्थकरः स्मृतः ॥

वसुरेताः - वीं वसुरेतसे नमः

तत्र कृष्णावतारः दिव्यज्योतिरुपादानहेतुत्वात् वसुरेताः ।
वस्विति हि ज्योतिः पययिः ।

‘उज्ज्वलारात्मनः केशोऽस्ति कृष्णो महामुने’^१
‘मम ते केशसंज्ञिताः’^२

इति केशशब्दश्च व्याख्यातः ।

निरुक्ति-

वसुशब्दो ज्योतिरर्थः रेतस्तत्करणं मतम् ।
दिव्यज्योतिः कारणात्वात् वसुरेताः प्रकीर्तितः ॥

१-वि०पु० ५।१।६०

२- मा०शा० ३४२।४८

मार्गः मार्गः । : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः

। मार्गः

- मार्गः

- I : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः
- II : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः

मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः

- I : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः
- II : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः

- मार्गः

- I : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः
- II : मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः

मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः-मार्गः

वसुप्रदः - ओं वसुप्रदायः

वसुप्रदो - ओं वसुप्रदाय नमः

परमनिधिमात्मानं देवकीवसुदेवाम्यां पुत्रत्वेन प्रददातीति
वसुप्रदः । ताम्यां जात्पितुः स्वस्य पितृत्वरूपं महत्तेजः प्रददातीति
पुनश्च वसुप्रदः ।

निरुक्ति-

देवकीवसुदेवाम्यामात्मरूपं महद्गुणम् ।
पुत्रत्वेन प्रकृष्येण ददातीति वसुप्रदः ॥
देवकीवसुदेवाम्यां स्वपितृत्वं महद्गुणम् ।
तेजो यः प्रददातीति वसुप्रद इतीरितः ॥

वासुदेवो, ओं वासुदेवाय नमः

वासुदेवापत्यत्वाच्च वासुदेवः ।

निरुक्ति-

वासुदेवापत्यतश्च वासुदेवः प्रकीर्तितः ॥

: सायम्पुत्र वि - : सायम्पुत्र

: स सायम्पुत्र वि - : सायम्पुत्र

सिद्धिपुत्र सवित्रु देवतासंभुतसिद्धि देवतासंभुतसिद्धि
सिद्धिपुत्र : सवित्रु देवतासंभुतसिद्धि देवतासंभुतसिद्धि : सायम्पुत्र
। : सायम्पुत्र सवित्रु

- श्री कृष्ण

- । सायम्पुत्र देवतासंभुतसिद्धि देवतासंभुतसिद्धि
- । : सायम्पुत्र सिद्धिपुत्र सवित्रु सवित्रु
- । सायम्पुत्र देवतासंभुतसिद्धि देवतासंभुतसिद्धि
- । : सायम्पुत्र सिद्धिपुत्र सवित्रु : स वि

: स सायम्पुत्र वि - : सायम्पुत्र

। : सायम्पुत्र देवतासंभुतसिद्धि

- श्री कृष्ण

- । : सायम्पुत्र : सायम्पुत्र देवतासंभुतसिद्धि

आष्टम्

शतकम्

पद्य - जो वज्र नमः

वज्रनामः - जो वज्रनाम नमः

प्रथमस्तोत्रं श्रीगणेशपूजनस्तोत्रम् - वज्रः ।

जगत्पति नमः

ॐ श्रीगणेशाय नमः श्रीगणेशाय नमः ॥

जष्टमो व्यासः श्रीगणेशपूजनस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशपूजनस्तोत्रम् श्रीगणेशपूजनस्तोत्रम् ।

जगत्पति नमः श्रीगणेशपूजनस्तोत्रम् श्रीगणेशपूजनस्तोत्रम् ।

निरुक्तिः

वज्रनामं वज्रनामं वज्रनामं ।

वज्रनामं वज्रनामं वज्रनामं ।

वज्रनामं वज्रनामं वज्रनामं ॥

१-वा००००००००

२-वा००००००००

पुस्तक संख्या

वसु -ओं वसवे नमः

वसुमनाः - ओं वसुमनसे नमः

स्तवतारागमं क्षीराणविनिकेतनत्वमाह - वसुः ।

तत्र वसतीति यथा

स लोकानां हितायै क्षीरोदं वसति प्रमुः^१

एषः नारायणाश्रीमान् क्षीराणविनिकेतनः^२ ।

नागपर्यङ्कमुत्सृज्य ह्यागतो मथुरां पुरीम्^३ । इत्यादि ।

तत्र लक्ष्मीजन्मभूमौ वसती पि वसौ वसुदेवे मनो स्येति वसुमनाः ।
देवदत्तो दत्तः, सत्यभामा मामेतिवत् वसुः, वसुदेवः इति भाष्यादि ।

निरुक्ति-

वसतीति वसुलोकहितेच्छुः क्षीरसागरे ।

जन्मभूम्यण्वि लक्ष्म्याः वसतां यस्य वै मनः ।

वसतीति वसुदेवे हि स स्यात् वसुमनाः परम् ॥

१-मा०सं०४७।२६

२- हरि० ११३।६२

हविः - ओं हविषो नमः

देव क्विसुदेवसमीपवासरु चिरपि अविदप्रेमाकुलाम्यां ताम्यां
कंसात् गुप्तये नन्दयशोदाम्यामादीयतेति हविः ।

निरुक्ति-

नन्दगोपयशोदाम्यां कंसोपद्रवशान्तये ।
आदीयते स्वीक्रियते स हविः परिकीर्तितः ॥

सद्गतिः - ओं सद्गतये नमः

सत्कृतिः - ओं सत्कृतये नमः

जायमान एव असुरकृतापदपनोदनः सतां गतिः सद्गतिः,
यथा- सन्तसन्तोषमधिकं प्रथमं चण्डमारुतः^१ इति

सत्यः सकलसंसारनिगलच्छेदिभ्यः दधिनवनोतचोरणोलूखलबन्धरिद्धोखण
रासक्रीडादिका मुग्धकृतयो स्येति सत्कृति- यथा-
जन्य कर्म च मे दिव्यम्^२ इत्यादि ।

निरुक्ति-

उत्पन्न एवकंसादिकृतवाधापनोदनात् ।
सतां प्राप्यतया चैव सद्गतिः समुदाहृतः ॥
रासक्रीडादिकृतयः सत्यो यस्य च सत्कृतिः ॥

१- वि०पु० ५।३।४

२-गीता १०।३६

सत्ता - ओं सत्तायै नमः

सद्मतिः - ओं सद्मूतये नमः

सत्तापि सतां स्वयमेवेति सत्ता ।

न हि तदव्यतिरेकेण किञ्चित् स्यात् ।

नतदस्ति विना यत् स्यात् मया^१ इति

सतां पुत्रो मित्रबन्धुः दूतः सारथिः अन्यच्च तद्भवन् सद्मतिः ।

कृष्णाश्रयाः कृष्णबलाः कृष्णनाथाश्च पाण्डवाः । कृष्णः
परायणं तेषां^२ इति

निरुक्ति-

स्वयमेव सतांसता यस्मात् सतेति कीर्त्यते ।

सतां पुत्रकलत्रादिमूल्यासद्मूति रुच्यते ॥

सत्परायणाः - ओं सत्परायणाय नमः

सत्परायणम् आह च - -

मामेवेत्यसि^३ इति

पुलिङ्गत्वे सन्तो स्य परायणमिति सत्परायणाः यथा-

मम प्राणा हि पाण्डवाः^४

पाण्डवानां भवान्नाथः, भवन्तं च श्रितावयम् ।

ज्ञानी त्वात्मेव मे मतम्^५

१- गीता ४।६

२- गीता १८।६५

३- मा०उ० ६०।३३

४- गीता ७।१८

: एक विषय वि - १००

: एक विषय वि - १०१

। एक विषय वि - १०२

। एक विषय वि - १०३

वि - १०४

वि - १०५

वि - १०६

वि - १०७

- एक विषय

। एक विषय वि - १०८

। एक विषय वि - १०९

: एक विषय वि - ११०

- - - एक विषय

वि - १११

वि - ११२

वि - ११३

वि - ११४

वि - ११५

वि - ११६

वि - ११७

वि - ११८

निरुक्ति-

स्तां परं स्यादयनं सन्तो यस्यांज्मायनम् ।

स सत्परायणं स्यातो यद्वा स्यात् सत्परायणः ॥

शूरसेनो - ओं शूरसेनाय नमः

यदुश्रेष्ठः - ओं यदुश्रेष्ठायः

यादव पाण्डवादयो भूमावतरणौ च शूराः विक्रान्ताः सेनाः
तदनुगृहात्साहायकपरिवारसहिताः, यादवपाण्डवादिपूतना यस्येति
शूरसेनः,

अयं स कथ्यते प्राज्ञैः पुराणार्थविशारदः
गोपालो यादवं वंशं मग्नमभ्युद्धरिष्यति^१

निरुक्ति-

भूमारहरणाथार्थं यादवाः पाण्डवाश्च वै ।
शूरास्सहाया यस्येति शूरसेनः स कथ्यते ॥
मग्नं तु यादवं वंशमुद्धरिष्यति यश्च सः ।
यदुश्रेष्ठ इति स्यातः, वस्वणो वंशवर्धनः ॥

सन्निवासः - ओं सन्निवासाय नमः

मनुयधमशीलत्वे पि स्तां सनकादीनां विश्रान्तिमूमिः

सन्निवासः, यथा-

सन्न्दनाभेमुनिभिः सिद्धयोगैरुत्तमैः ।

संचिन्त्यमानं तत्रस्थं नासागुन्यस्तलोचनैः^२ ॥

१- वि०पु०

२- वि०पु० ५।८४२

-क्रीडा-

- I. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्
- II. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्

क्रीडाकाले चित्तं - क्रीडा

क्रीडाकाले चित्तं - क्रीडा

क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्
क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्
क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्

क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्
क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्

-क्रीडा-

- I. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्
- II. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्
- III. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्
- IV. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्

क्रीडाकाले चित्तं - क्रीडा

क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्
क्रीडाकाले चित्तं चित्तं सम्यक् भवेत्

-क्रीडा-

- I. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्
- II. क्रीडाकाले चित्तं सम्यक् भवेत्

निरुक्ति-

सनकादिनिवासो हि मनुष्यत्वेऽपि यत्सदा ।
सन्निवासः स विज्ञेयो ह्यष्टाङ्गः स्थानदायकः ॥

सुयामुनः - ओं सुयामुनाय नमः

शौभनं पावनं मनोहरं यमुनासंन्यज्जलक्रीडापुष्पापक्यरास-
क्रीडादि यस्येति सुयामुनः ।

निरुक्ति-

गोपोभिर्यमुनायां तुशौभनं पावनं महत् ।
जलक्रीडादि यस्येति सुयामुन इतीरितः ॥

मूतावासो - ओं मूतावासाय नमः

वासुदेवः - ओं वासुदेवाय नमः

कृष्णत्वे निह्नुतपरभावत्वात् -
‘वसन्ति त्वयि मूतानि मूतावासस्ततो हरेः’ इति
मूतावासः । वसतिः, बाह्०पूर्वः, ‘हलश्च’ इति अधिकरणे घञ् ।
भवतेः कर्त्तरि क्तः । दीर्घस्साहितः ।
वासुदेवापत्यत्वे द्विषट्काध्यात्मं नियच्छतीति वासुदेवः ।
अथवा वासुश्चासौ देवश्च इति वासुदेवः । क्त एव हि च-
‘जाग्रद्व्यूहवासुदेवो माथुरायाद्भुतमायाय’ इति मथुरावतारेण
विशेष्यता ।

-कनी कनी

- I तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं
- II : तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

: तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

I : तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

-कनी कनी

- I तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं
- II : तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

: तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

: तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

- तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

I तत्त्वस्य सीमास्युक्तं नो विद्यते सीमास्युक्तं

निरुक्ति-

यस्मिन् वसन्ति भूतानि भूतावासः स कथ्यते ।
 वसुदेवापत्यतया द्वादशाध्यात्ममन्त्रसा ।
 नियच्छति सदा यस्तु वासुदेवः स ईरितः ॥

स्वाधुनिलयाः - ओं स्वाधुनिलयाय नमः

नलः - ओं अनलाय नमः

एवं स्वप्राणालम्बनम् 'स्वाधुनिलयः' यथा -
 'विना कृष्णो न गोवृजाः'
 'असूर्यमिव सूर्येण निवातमिव वायुना ।
 कृष्णो न समुपैवेन जहृणो भारतं पुरम्' इत्यादि ।
 तेणामेव स्वकर्मकरत्वे पि अनलः
 न किञ्चित् कृतमेषां मयेत्यवितृप्तः,
 'ऋणं प्रवृद्धमिव मे हृदयान्नापसर्पति' इति ।

१- मो० सं० ३३।१५

२- भा० ३० २८।२२

-करी कही

I. विष्णुः ३ : अनादि नितादि अतीत इति

I. अनादितादि अतीत इति

II. अतीतः ३ : अतीत इति

: अतीत इति - अतीत

: अतीत इति - अतीत

- अतीत : अतीत इति

: अतीत इति

I. अतीत इति

I. अतीत इति

: अतीत इति

I. अतीत इति

I. अतीत इति

अतीत इति - ३

अतीत इति - ३

निरुक्ति-

सर्वाङ्गनिलयः स्यात् सर्वप्रणावलम्बनम् ।
 सर्वं कृत्वापि गोपानां किञ्चिन्मया कृतम् ।
 इत्येवमवितृप्तो यो नलः परिकीर्तितः ।
 स्वमक्तेभ्यः कृतं मत्तुं नालं सोढुं स वा नलः ॥

दर्पहा - ओं दर्पहने नमः

दर्पदो - ओं दर्पदाय नमः

गोवर्धनोद्धरणपारिजातापहरणबालदोषणण्डखण्डनादौ
 देवानां दर्पमात्रं हतवान् इति दर्पहा ।

शत्रुशमनदुर्जयकाखतीकरणशङ्खसपथनिधिपुरतः रुधुमाहिरणादिना
 निर्भरी कृतेभ्यो यादवेभ्यो मधुपानादि दर्पं दत्तवान् इति दर्पदः ॥

निरुक्ति-

गोवर्धनस्योद्धरणे पारिजातपरिग्रहे ।

बालदोषणण्डखण्डनादौ तदा तदा ।

देवानां वै दर्पमात्रं हतवान् यस्स दर्पहा ॥

मधुरायां यादवेभ्यो मधुपानादिना ततः ।

दर्पञ्च दत्तवान् यो सौ दर्पदः परिकीर्तितः ॥

-तरी कही

- I सुनिजागरीक प्रसन्न भव सुनिभूति
- I सुनु तामनीकी तामनी तामनी तामनी
- I : तामनी : तामनी तामनी तामनी
- II : तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी

: तामनी तामनी - तामनी

: तामनी तामनी - तामनी

तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी

I तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी

तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी

तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी

-तरी कही

- I सुनिजागरीक प्रसन्न भव सुनिभूति
- I तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी
- II तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी
- I : तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी
- II : तामनी तामनी तामनी तामनी तामनी

दृप्तो - ओं अदृप्ताय नमः

दुर्धरो - ओं दुर्धराय नमः

अथापि स्वयम् अदृप्तः, समापवीणि,

स्वविधानि कर्माणि कृत्वा गरुड्वाहनः ।

न विस्मयमुपागच्छन् पारमेष्ठ्येन तेजसा^१ इति

यशोदानन्दलालन दृप्तः, वा ।

बाललीलादिप्रसङ्गेणु मत्माच्छब्दत् ताम्यां दुर्धरः, दुर्धरि-
चन्चलवेष्टितः इति यथा साह-

यदि शक्नोति गच्छ त्वमतिचन्चलवेष्टितः^२ इति ।

दुरात्मनां वा दुर्धरः, यथा-

दुर्गहः पाणिना वायुः दुस्पर्शः पाणिना^३ शशी ।

दुर्धरा पृथिवी मूर्ध्ना दुर्गहः केशवो बलात्

निरुक्ति-

अथाप्यगर्वितो यो सौ अदृप्तः स उदाहृतः ।

बाललीलाप्रसङ्गेणु यशोदानन्दलालनात् ।

दृप्तो मर्तो भवेताम्यां दुर्गहो दुर्धरो मतः ॥

१- मा० सं० ५१।२६

२- वि० पु० ५।६।१५

३- मा० उ० १२६-४०

निम्नलिखित तालिका में दिए गए विवरणों के अनुसार प्रमाणित किया जाता है कि

1. 19. 1973

— ७७७ —

— 100 —

१. विद्यार्थी : प्रश्न : क्या विद्यार्थी : प्रश्न :

1947

11

I : 08769 & 08770 to file first two maps.

1. प्रस्तावना - प्रस्तावना में प्रस्तावित कार्य का उद्देश्य और महत्व बताया जाता है।

11. The first thing I noticed when I stepped out of the plane was the fresh air. It felt like a breath of new life.

35/1720077 ..

WILLIAMS - 9

08-157 0307P -2

था पराजितः - ओं अपराजिताय नमः

अथ भारतसंग्रामे, निष्परिग्रहा अपि तत्परिग्रहात् पन्चापि पाण्डवाः, शतेनापि बहुपकरणरुढमूर्खा धार्तराष्ट्रैर्न पराजिता इति, अपराजितः,

अजयः शाश्वतो युक्तः^१

अजितः सङ्गघृक्^२

यतः कृष्णास्ततो जयः^३

यत्र योगीश्वरः कृष्णः^४ इत्यादि

आयुर्वेदे चरके आणघषेणामन्त्रे -

यथाहं नाभिजानामि वासुदेवे पराजयम् ।

मातुश्च पाणिग्रहणं समुद्रस्य च शोणणम् ॥

एतेन सत्यवाक्येन सिध्यतामगदो ह्यम् आयुर्वेदे । वैतरणे च विणहरणामन्त्रं वदन् -

रत्नाकर इवाक्षोभ्यो हिमवानिव चाचलः ।

जातवेदा इवाधृष्यो नारायण इवाजयः^५ इति वैतरणो ।

निरुक्ति

दुर्योधनादिमिर्नित्यं रुढमूलः पराजयः ।

न यस्यकुत्रचिदपि सो पराजित इति ॥

१-रा०यु० ११४-१५

२- रा०यु० १२०-१४

३-मा०उ० ६।७६

४-गीता १८।७८

: १० :
 : ११ :
 : १२ :
 : १३ :
 : १४ :
 : १५ :
 : १६ :
 : १७ :
 : १८ :
 : १९ :
 : २० :
 : २१ :
 : २२ :
 : २३ :
 : २४ :
 : २५ :
 : २६ :
 : २७ :
 : २८ :
 : २९ :
 : ३० :
 : ३१ :
 : ३२ :
 : ३३ :
 : ३४ :
 : ३५ :
 : ३६ :
 : ३७ :
 : ३८ :
 : ३९ :
 : ४० :
 : ४१ :
 : ४२ :
 : ४३ :
 : ४४ :
 : ४५ :
 : ४६ :
 : ४७ :
 : ४८ :
 : ४९ :
 : ५० :
 : ५१ :
 : ५२ :
 : ५३ :
 : ५४ :
 : ५५ :
 : ५६ :
 : ५७ :
 : ५८ :
 : ५९ :
 : ६० :
 : ६१ :
 : ६२ :
 : ६३ :
 : ६४ :
 : ६५ :
 : ६६ :
 : ६७ :
 : ६८ :
 : ६९ :
 : ७० :
 : ७१ :
 : ७२ :
 : ७३ :
 : ७४ :
 : ७५ :
 : ७६ :
 : ७७ :
 : ७८ :
 : ७९ :
 : ८० :
 : ८१ :
 : ८२ :
 : ८३ :
 : ८४ :
 : ८५ :
 : ८६ :
 : ८७ :
 : ८८ :
 : ८९ :
 : ९० :
 : ९१ :
 : ९२ :
 : ९३ :
 : ९४ :
 : ९५ :
 : ९६ :
 : ९७ :
 : ९८ :
 : ९९ :
 : १०० :

- विभागाध्यक्षजीकें ईश्वर ईश्वर

। सुसन्तान विद्वत्पुत्राणां तेषां 'प्राण'।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

विषय: १. विष्णु 'सुख' विष्णुसहस्रनाम स्तोत्रम्

— १०० —

1. सर्वोच्च न्यायालय के अध्यक्ष को मुख्य न्यायाधीश कहते हैं।

। निम्नलिखित शब्दों का अर्थ समझाओ : निम्नलिखित शब्दों का अर्थ समझाओ :

ਮੀਰੀ ਭੀ

1. संस्कृत भाषा

11:15:15 AM - 11:15:15 AM

22-893 05073-3

44-38861-9

301A 030TF-5

विश्वमूर्तिर् - ओं विश्वमूर्तये नमः

कथं दुर्बलान् बलवन्तो न जयन्ति, सर्वस्य तच्छरीरत्वात् नहि
स्वशरीरम् स्वानिष्टे चेष्टते इदमभिप्रेत्याह-

विश्वमूर्तिः, यथा-

‘महमात्मा गुहाकेश सर्वमूलाशयस्थितः’ इति

निरुक्ति-

विश्वं मूर्तिस्तनुर्यस्य विश्वमूर्तिस्तु स स्मृतः ।

महामूर्तिर् - ओं महामूर्तये नमः

दीप्तमूर्तिर् - ओं दीप्तमूर्तये नमः

विश्वाश्रयमूर्तिः, महामूर्तिः यथा- इहैकार्थं जात् कृत्स्नं पश्याथ
सचराचरम् । मम देहे गुहाकेश यच्चान्यद्दृष्टुमर्हसि । इति
यत् किञ्चित् मूर्तिर्किञ्चित् गुणेन दीपं तदस्य विशेषेण
मूर्तिरिति दीप्तमूर्तिः, यथा-

‘यद्यद्विमूर्तिमत्सत्त्वं श्रीमद्वर्जितमेव वा’^३

१-गीता १०।१६

२-गीता ११।७

३-गीता ११।४१

:सः सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः
-सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

-सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

-सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

:सः सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

:सः सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

-सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

सिद्धांशः १० - पुत्रीपुत्रांशः

37102 १० - १

37102 १० - २

37102 १० - ३

निरुक्ति-

विश्वैकाग्रमूर्तित्वान्महामूर्तिरिति स्मृतः ।
यत्किञ्चित्त्वेनचिदोप्तं गुणेनात्र विशेषतः ॥
तत्सर्वं मूर्तिरस्येति द्रोप्तमूर्ति रसा स्मृतः ॥

अमूर्तिमान् - सां अमूर्तिमते नमः

अमूर्तयः, अव्यक्तपुरुषादयोऽप्येवमस्य स्वमिति अमूर्तिमान्,
यथा - 'मूमिरापोनलो वायुः'^१
'अपरेयमितस्त्वन्यां प्रकृतिम्'^२ इति
'यस्याव्यक्तं शरीरम्'^३
'यस्यात्मा शरीरम्' इति च शतपथब्राह्मणे
पूर्वोक्तमूर्तिमत्त्वोक्तिविरोधात् अमूर्तिरित्येतावता
निषेधसिद्धौ मतुर्वैयर्थ्याच्चनेन मूर्तिनिषेधः ।

निरुक्ति-

अमूर्तिशब्देनान्व्यन्ते ह्यव्यक्तपुरुषादयः ।
तस्वयस्य स्वमिति स स्मृतः स्यादमूर्तिमान् ॥

१- गीता ७।४

२- गीता ७।५

३- सु०३० ७

अनेकमूर्तिर् - ओं अनेकमूर्तये नमः

अव्यक्तः - ओं अव्यक्ताय नमः

कृष्णात्वेऽप्यजहद्वासुदेवादिचतुर्मूर्तित्वात् -

‘षाडश स्त्रीसहस्राणि शतमेकं ततो धिक्म् ।
तावन्ति चक्रे रूपाणि भावान् देवकीसुतः, इति

असाधारणानेकमूर्तित्वात् अनेकमूर्तिः ।
इदं मनुष्यत्वेन गूढत इति अव्यक्तः, यथा-

‘नाहं प्रकाशस्सर्वस्य’^२

‘नाहं वेदेन तपसा’^३ इत्यादि

षाडश स्त्री सहस्राणि शतमेकं ततो धिक्म् ।
अनेकमूर्तिरित्युक्तः तत्सहस्रस्यादेहधारणात् ॥

मनुष्यत्वेन सर्वत्र परमावाप्रकाशनात् ।
बुधैरव्यक्त इति च कथितस्तत्त्वपारीः ॥

शतमूर्तिश्च - ओं शतमूर्तये नमः

शताननः - ओं शताननाय नमः

अथ दिवृद्धावे वर्जुनाय व्यक्तवैश्वरूप्यः, शतमूर्तिः,
पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशो य सहस्रशः इति ।

१- वि०पु० ५। ३२-३८

२- गीता ७। २५

३- गीता ११। ५३

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

शतानन, तत्रैव अर्जुनः।

‘अनेकवक्त्रनयनम्’^१ इति

निरुक्ति-

अर्जुनाय व्यक्ततया विश्वरूपप्रदर्शनात् ।

शतमूर्तिरिति ल्यातः शतशो थ सहस्रशः ।

अनेकाननसंपत्त्या शतानन इतीरितः ।

एको - जों स्वाय नमः

उक्ते महिम्निं सजातीयसंस्थेयीसंवात् अवैतं गच्छतीति एकः ।

‘इण् गता’ इत्यस्मात् ‘इण्भोका०’ इत्यादिना कन्युत्ययः ।

एकोपाधिपतितान् हि सन्वदाते, यथा द्वौ ब्राह्मणौ त्रयः दात्रियाः, इति ।

नहि भगवतः कश्चित् केनचिदुपाधिना तुल्यकक्ष्यः, यथा-

एकः दृष्टाजा जातो बभूव^२

‘न तस्य प्रतिमास्ति’ इति च

निरुक्ति-

द्वितीयस्वसजीयराहित्यादेक उच्यते ।

१- गीता ११।१०

२- का० १-३२

1:15 PM, AFTER

- ਸਾਥੀ ਰਹੀ

1. प्राचीन काल में राजा राजा राजा

1. संस्कृत 2. हिन्दी 3. अंग्रेजी 4. उर्दू 5. बंगाली

1. DURING THE TEST PERIOD

1997-1998

[illegible]

1. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 2. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 3. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 4. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 5. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 6. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 7. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 8. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 9. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए
 10. संस्कृत : 100 अक्षरों में लिखिए

— ३३ —

विद्यया ऽमृतमश्नुते

97-100 7417-3

1954

नैऋतः - ओं नैकाय नमः

सः - ओं साय नमः

अत इदमेक्यं न सर्वनिहन्वनिवर्तसंस्कारणापरिणामादिनिमित्तम्,
किन्तु विमूर्तितया विजातीयेन सर्वेण द्वितीयवानेव इति -

नैऋतः, यथा -

‘नान्तो स्मि मम दिव्यानां विमूर्तीनां परतमः’, इति
हृष्याकुमारम् असिप्रसिद्ध्या स्वविषयं ज्ञानं स्यतीति सः, स्यतेः,

‘शमिमुणित्यति०’ इत्यादिना प्रत्ययः, यथा -

निरुक्ति-

नैऋतः स्वव्यापारतया विमूर्तीनामितीरितः ।
सर्वेषु कृष्णारूपेषु आकुमारप्रसिद्धितः ।
ज्ञानं हि यस्य विषयं स्वत्यसौ स इतीरितः ॥

वः - ओं वाय नमः

निरुक्तात् स्वाविसस्त्वयम् यथाप्रसिद्धिसर्वत्र वसतीति वः

वसतेः डः ।

‘वसन्ति तत्रभूतानिभूतात्मन्यल्लिप्तात्मनि ।
स च भूतेष्वशेषेषु वकारार्थस्ततो मुने इति ।

१- गीता ११।३६

निरुक्ति-

यथाप्रसिद्धिवा सित्वात् तस्यापि वसतेरन्न सः ।

भूतावासतया वः स्यात्

कः - काय नमः

किम् - कौं किम् नमः

मलोमसेष्वेणु वसन्नपि कनति दीव्यत् इति कः ।

कनतैर्दः

‘कनौ, दीप्तिक्कान्तिगतिणु’ वातु प्राग्वदेव डः टिलोपश्च

निरुक्ति-

सर्वेषु कनतीति कः ।

तज्ज् सर्वेप्सितबुभुत्सूनां निस्माधिप्रष्टव्यत्वात् किम् ।

‘प्रवृक्षीप्सायाम्’ इत्यस्मात् वातुः

‘प्रच्छिदंसि’ इत्यादिना

इम् प्रत्ययः कादेशश्च

‘सोन्वेष्टव्यः स विजिज्ञासितव्यः’

निरुक्ति-

य इप्सिताधीप्स्यथं प्रष्टव्यः किं इति स्मृतः

१- ब्रा०३०. ८।७।१

- श्री ठाणी

१ : ३ हस्तिक गीतक ३ भागकी ३ भागकी ३ भागकी

भाग : ३ भागकी ३ भागकी

भाग भाग - ३

भाग भाग भाग - भाग

१ : ३ भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

भाग

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

- श्री ठाणी

१ : ३ भाग भाग भाग

१ : भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

- श्री ठाणी

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग भाग

यत् - ओं यते नमः

रक्षायै यतते इति यत्

‘यति प्रयत्ने’ क्विप् यथा,

‘कृष्ण कृष्णीति कृष्णीति यो मां स्मरति नित्यशः’
जलं मित्वा यथा पद्मं नरकाद्बुद्धराम्यहम्’ इति ।

निरुक्ति-

‘रक्षायै प्रच्छकानां स यतते (यद्) इति स्मृतः’

तत् - ओं तते नमः

स्वज्ञानभक्तिं तनोतीति तत्

‘गमादीनाम्’ इति क्विप् नकारलोपः तुगागसश्च अतो हि
‘ओम तत् सत्’ इति निर्देशः

पदमनुत्पम् - ओं पदायानुत्पायतमः

तेषां परमप्राप्यत्वात् पदमनुत्पम् ।

पद्यते प्राप्यते इति पदम्

निरुक्ति-

परमं यत्प्रपन्नानां प्राप्यं पदमनुत्पम् ।

१- पा०ज० ६।४।४०

२- गीता १७।२३

:सः सः सः - सः

सः सः सः सः

सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः
। सः सः सः सः सः सः सः सः

-सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

:सः सः सः - सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः
सः सः सः सः सः सः सः सः
सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः
सः सः सः सः सः सः सः सः

-सः सः

। सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

सः सः सः सः सः सः सः सः

ओं लोकबन्धवे नमः

एवमविशेषणशेषणानुगृहे अवर्जनीयं बान्धवं निबन्धनमाह-

लोकबन्धुः

लोकानां स्वजनः

‘बन्ध, बन्धने’ वातु कृयादिः

‘शृस्वृस्निहि’ इत्यादिना ङ प्रत्ययः यथा
माता पिता भ्राता निवासशरणं^१ गतिनारिणः

‘पिता महस्य जगतः’ इत्यादि

निरुक्ति-

लोकानां स्वजनत्वादि लोकबन्धु रिति स्मृतः ।

लोकनाथो - ओं लोकनाथाय नमः

माधवो - ओं माधवाय नमः

तन्मूलमसाधारणं स्वाभाविकं च बन्धमाह लोकनाथः इति
स्वामी ।

बान्धवविशेषणमाह मातापितृत्वम् श्रिया सहास्य सूचयति
माधवः मधुकुलोद्भवत्वाद्वा- माधवः ।

‘मौनादयानाञ्च योगाच्चविद्धि भारतमाधवम्’^३

निरुक्ति-

लोकनाथत्वसंबन्धः श्रीमतेऽप्येति माधवः ।

माधवोऽप्येति माधवः परिकीर्तितः ॥

१- सु०स०६

२- मन्त्रा ६।१७

सुवर्णविणो - ओं सुवर्णविणाय नमः

उक्तगुणवत् कनकनिकणनिर्दोषोज्ज्वलदिव्यवर्णतया सुवर्णस्य
हिरण्यस्यैव वर्णो रूपगुणो स्येति सुवर्णविणोः ।

यदा पश्यः पश्यते रुक्मवर्णम्^१

आदित्यवर्णम्

हिरण्यमयः पुरुषः सर्वस्व सुवर्णोः^३

इत्यादि वर्णाधिष्ठानं च

हेमाङ्गो - ओं हेमाङ्गाय नमः

वराङ्गश्च - ओं वराङ्गाय नमः

चन्दनाङ्गदो

नित्यं दिव्यं सत्त्वमयमङ्गमस्येति हेमाङ्गः ।

वाम् देवक्या क्रियमाणम् अङ्गमूर्त्तौपनिषदम् अनिद्भुतदिव्य

चिह्नमाविष्कृतम् रूपमस्येति वराङ्गः यथा -

कुलैन्द्रीवरपत्राय चतुर्बाहुं निरोक्ष्य तम्^४

श्रोवत्स्वदासं जातं तुष्टावानकुन्दुभिः^५ इति

१- सु०उ० ३-३

२- पु०सू० २०

३- ला०उ० १।६।६

४- वि०पु० ५।३।८

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ - श्रीगणेशाय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ - श्रीगणेशाय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ - श्रीगणेशाय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ - श्रीगणेशाय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

- १- श्रीगणेशाय नमः ॥
- २- श्रीगणेशाय नमः ॥
- ३- श्रीगणेशाय नमः ॥
- ४- श्रीगणेशाय नमः ॥
- ५- श्रीगणेशाय नमः ॥

निरुक्ति-

वणाश्रयं तु यस्याङ्गं दिव्यसत्त्वमयं यतः
जतो हेमाङ्ग इत्युक्तः सप्ताणो हेमवर्णदिः ॥
देवकीप्रीतये गुप्तदिव्यलान्छनमङ्गलम् ।
आविष्कृतं स्वतो येन वराङ्ग स तु कथ्यते ॥

वीरहा - ओं वीरघ्ने नमः

विणमः - ओं विणमाय नमः

शून्यो - ओं शून्याय नमः

अतिमुग्धस्तनन्वयापि वीरान् वन्धकान् पूतनाशकटार्जुनादीन्
सुरादीन् स्मूलघातं हन्तीति वीरहा ।

कजुकुटिलाशयेषु क्षौमकरमयंकरवृक्षतया विणमः समो नेति -

विणमः ।

मनुष्यत्वेपि अशेषादोषैर्विवर्जितः शून्यः ।

शूनं गतौ व्यत् धातुः

निरुक्ति-

समूलं पूतनादीन् यो जघान स वीरहा ।

शून्यः स्यात् क्षौमवर्जितः ।

घृताशीर - ओं घृताशये नमः

अचलः - ओं अचलाय नमः

चलः - ओं चलाय नमः

घृ सेचने

- ੮੫ -

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

11 : श्रीमन्महाभारत : अष्टमोऽध्यायः

। आचार्यस्य आचार्यस्य विद्वत्पुत्रः

11 5000 0 00 10000 00 1000 00 00 00

ਮਾਧਿਅਮਿਕ ਵਿਗਿਆਨ - ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ

नमः शिवाय वि - शिवाय

1. प्रमाण - प्रमाण

1. तत्पि विविध भाषासु प्रचलति

1. विद्यार्थी विभिन्न विषयों में
2. विद्यार्थी विभिन्न विषयों में

: : मावणी

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

1910

— ३३ —

1. THESE ARE THE RESULTS OF THE INVESTIGATION

[illegible]

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

1000

Feb 19

घृतं सेवनं स्वगुणैः जगदाप्यायनम् तत्र वा गोपगृह्णव्ये वा
आशास्तिरस्येति घृताशोः ।

दुर्योधनादिभिः दुरात्मभिरप्येवः अवलः ।

निरुक्ति-

गोपानां सदनगण्ये वा जगदाप्यायनेन वा
घृतेत्वाशा हि यस्यास्ति घृताशोः परिकीर्तितः
दुर्योधनादियेवत्वात् अवलः परिकीर्तितः ॥

अमानी - ओं अमानिने नमः

दूत्याधिकारादौ अनपन्नपिष्टुत्वप्रयोजिकाया मन्तेष्वनहं युतया
मानः चित्तमुन्नतिः अस्यास्तोति सः अस्य नास्तोति अमानी)

मान पूजायाम् घातु चुरादि भावे घन् ततः
मत्वर्थेयिते हनिः (यस्य०) इति लोपः
नन्तो नस्य लोपः इन्नन्तदीर्घः इत्यादि ।

निरुक्ति-

यो नहंकारो मन्तेष्वेव स ईरितः अमानी

१- पा० ७७० ६।४।१४

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

संज्ञा संकेत - १०

(निम्नलिखित नाम : ३ निम्नलिखित : जीव-पुष्पकी : नाम)

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

— १११ —

DATE : 1978

1978.10.10

मानदो - ओं मानदाय नमः

मान्यो - ओं मान्याय नमः

अर्जुनांगसेनयुधिष्ठिरादिभ्यः रथित्वाधिराज्यबहुमानं दत्त्वा न
मानदः ।

तदीयत्वेन सम्मन्तव्यः मान्यः ।

निरुक्ति-

मानदो जुनादिभ्यो मानं राज्यं च दत्त्वा न ।

मान्यस्तदीयत्वेन स्यात् सम्मन्तव्यस्सर्वे सः ॥

लोकस्वामी - ओं लोकस्वामिने नमः

त्रिलोकधृत् - ओं त्रिलोकधृते नमः

लोकानामशेषाणाम् स्वशेषाणाम्भुवनानाम् स्वामी
निरुपाधिकशेषेणीति लोकस्वामो ।

एवमित्युक्तं कथं नोच्यते इति यतः त्रिलोकधृत् ।

निरुक्ति-

लोकभृत्या चैव लोकस्वामी ति शब्दो ।

लोकत्रयस्य धरणात् स त्रिलोकधृत् इति ।

मेघवो - ओं मेघजाय नमः

धन्यः - ओं धन्याय नमः

अतो संवे देवकिपुत्रोयद्वतरुवे यज्ञे जात इति मेघजः सहि तामाह-

:सः ज्ञानार्थं वि - विज्ञान

:सः ज्ञानार्थं वि - विज्ञान

तत्त्वज्ञानार्थं विज्ञानः ज्ञानार्थं विज्ञानः

। :ज्ञान

। :ज्ञानः ज्ञानार्थं विज्ञानः

-ज्ञानं ज्ञानं

। ज्ञानार्थं विज्ञानं विज्ञानार्थं विज्ञानं

। :ज्ञानार्थं विज्ञानं विज्ञानार्थं विज्ञानं

:सः विज्ञानार्थं वि - विज्ञानार्थं

:सः विज्ञानार्थं वि - विज्ञानार्थं

विज्ञानं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं

। विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं

। विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं

-ज्ञानं ज्ञानं

। विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं

। :ज्ञानार्थं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं

:सः ज्ञानार्थं वि - विज्ञान

:सः ज्ञानार्थं वि - विज्ञान

विज्ञानः ज्ञानार्थं विज्ञानार्थं विज्ञानार्थं

स्तुतोहं यत्त्वया पूर्व पूत्रार्थिन्या तदन्न ते ।

सफलं देवि जातोहं यत्त्वोदरात् ॥

तज्जन्मघनलाभात् धान्यः

घनगणं लब्धा इति यत्

अहं वो बान्धवो जातः इति

सत्यमेधा - ओं सत्यमेधसे नमः

घराघरः - ओं घराघराय नमः

तेजोवृणो - ओं तेजोवृणाय नमः

तथा सत्या नटनमात्रत्वभावाद वितथा मेधा बल्लवसुदेवादि
साजात्या भिमानीनी बुद्धिः वस्यंति सत्यमेधाः ।

गावर्धनं घरमादधात् - घराघरः ।

स्वं सुहृत्पालनलक्षणं तेजो वणतितीति तेजोवृणः ।

निरुक्ति-

घरं गावर्धनं शीघ्रं कृतवान् स घराघरः ।

तेजोभिवर्णति यतः सुहृत्पालनलक्षणम् ।

तेजोवृणः स्मास्थातो वस्वर्णो मित्रबुद्धिः ॥

१-वि०पु० ५।३।१४

२- पा०अ० ४।४।८४

३- वि०पु० ५।१३।११

I. ६ लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
II. प्रार्थनाः शैल्यु शैल्यु शैल्यु

ः लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
शैल्यु शैल्यु शैल्यु शैल्यु
शैल्यु शैल्यु शैल्यु शैल्यु

ः लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु

ः लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु

ः लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु

ः लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
I. : लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
II. : लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
III. : लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु

— लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु

I. : लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
II. : लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु
III. : लक्ष गन्धीयानु भु तन्त्रकः शैल्यु

821819 शैल्यु-3
821819 शैल्यु-4
821819 शैल्यु-5

धुतिघरः - ओं धुतिघराय नमः

सर्वशस्त्रमृतां वरः - ओं सर्वशस्त्रमृतां वराय नमः

एतेन तारुण्येपि इन्द्राभिभावुकामतिमानुषां धुतिं धृतवान्
धुतिघरः ।

नरकजगसन्धा दिसमरेणु दिाप्रमनेकास्वमोचनात् सर्वशस्त्रमृतां
सर्वोस्त्रिणां वरः श्रेष्ठ इति - सर्वशस्त्रमृतावरः ।

प्रग्रहो - ओं प्रग्रहाय नमः

निग्रहो - ओं निग्रहाय नमः

ग्यघ्रो - ओं ग्यघ्राय नमः

जर्जुनः रश्मिनिरिव प्रगृह्यते प्रकर्षेण गृह्यते सारथिनानेनेति
प्रग्रहः ।

‘ग्रह उपादाने’ कथादिः प्रपूर्वः ।

‘अकर्त्तरि च कारको’ इत्यनुपूर्वा ।

‘ग्रहवृहनिश्चिगमश्च’ इति करणाथे अप् प्रपूर्वो बहुव्रीहिः

जर्जुनपौरुष निरपेक्षेण सारथ्यवैचित्र्येण निगृह्यन्ते शत्रव

इति - निग्रहः ।

जर्जुणवैरिनिग्रहे जर्जुनयुद्धकामसिद्धिमानः तत्र व्यघ्रः ।

‘युद्धकामसहिष्णुत्वात् पार्थिविद्विदिनिग्रहे ।

योसो व्यघ्रः समास्थातः षड्गणो वैरिनाशकः ॥

१- पा०अ० ३।३।२६

२- पा०अ० ३।३।५८

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं - वि० अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं - वि०

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं वि० - ॥ अथ साधनायुक्तं

॥ अथ साधनायुक्तं - ॥

॥ अथ साधनायुक्तं - ॥

नैकशृङ्गो - ओं नैकशृङ्गाय नमः

बुद्धियोग्यसारथ्यनामायुधग्रहण व्याजः प्राप्तकालः
तद्ग्रहणमिति बहुवैरिबाधकमस्येति नैकशृङ्गः ।

“शृ, हिंसायाम्” घातुः क्यादिः

“शृणातिर्द्विस्वश्च” उणादि इति गन् प्रत्ययः किन्तुङागमश्च

निरुक्ति-

यस्यस्यान्नैकशृङ्गः सः बहुशोवैरिबाधकम्

गदागृजः - ओं गदागृजाय नमः

गदनाम्नो गृजः - गदागृजः ।

चतुर्मूर्तिः - ओं चतुर्मूर्तये नमः

चतुर्बाहुः - ओं चतुर्बाह्वे नमः

चतुर्व्यूहः - ओं चतुर्व्यूहाय नमः

अथ विभवेऽपि तन्मूलभूतो व्यूहः प्रत्यभिज्ञाप्यते यदुक्तं
वल्लभद्रवायुदेव प्रथुम्नानिरुद्धास्याश्चतस्रो मूर्तयो अस्येति - चतुर्मूर्तिः
व्यूहमूलेन निरुपाधिकपररूपेण देवक्यामवततारैति चतुर्बाहुः
सा ह्येनमाह ।

उपसंहर स्वात्मिन् रूपमेतच्चतुर्भुजम् ।

जानातु भावातारन्तै कंशोर्दितिजन्मजः ।

१- वि० पु० ५।३।१३

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

10. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

[illegible]

1. निम्नलिखित में से एक प्रश्न चुनिए

REF ID: A66780

आर्य समाज के प्रचार

1944

1974 - 1975

... ..
... ..
... ..

1. UNITED STATES

1. 1940-41 2. 1941-42 3. 1942-43 4. 1943-44 5. 1944-45 6. 1945-46 7. 1946-47 8. 1947-48 9. 1948-49 10. 1949-50 11. 1950-51 12. 1951-52 13. 1952-53 14. 1953-54 15. 1954-55 16. 1955-56 17. 1956-57 18. 1957-58 19. 1958-59 20. 1959-60 21. 1960-61 22. 1961-62 23. 1962-63 24. 1963-64 25. 1964-65 26. 1965-66 27. 1966-67 28. 1967-68 29. 1968-69 30. 1969-70 31. 1970-71 32. 1971-72 33. 1972-73 34. 1973-74 35. 1974-75 36. 1975-76 37. 1976-77 38. 1977-78 39. 1978-79 40. 1979-80 41. 1980-81 42. 1981-82 43. 1982-83 44. 1983-84 45. 1984-85 46. 1985-86 47. 1986-87 48. 1987-88 49. 1988-89 50. 1989-90 51. 1990-91 52. 1991-92 53. 1992-93 54. 1993-94 55. 1994-95 56. 1995-96 57. 1996-97 58. 1997-98 59. 1998-99 60. 1999-00 61. 2000-01 62. 2001-02 63. 2002-03 64. 2003-04 65. 2004-05 66. 2005-06 67. 2006-07 68. 2007-08 69. 2008-09 70. 2009-10 71. 2010-11 72. 2011-12 73. 2012-13 74. 2013-14 75. 2014-15 76. 2015-16 77. 2016-17 78. 2017-18 79. 2018-19 80. 2019-20 81. 2020-21 82. 2021-22 83. 2022-23 84. 2023-24 85. 2024-25 86. 2025-26 87. 2026-27 88. 2027-28 89. 2028-29 90. 2029-30 91. 2030-31 92. 2031-32 93. 2032-33 94. 2033-34 95. 2034-35 96. 2035-36 97. 2036-37 98. 2037-38 99. 2038-39 100. 2039-40

अत्रापि तत्रैव समस्तव्यस्तगाह्णगुण्यवस्थत्वात्-चतुर्व्यूहः ।
उपासकाभियोगतारतम्यकृतमाचक्षतस्त्रः प्राप्त-योस्मिन् इति

चतुरगति ।

निरुक्ति-

चतस्रः प्राप्तयो यस्मिन् भवतानां स चतुगतिः ।

चतुरात्मा -

पूर्ववत् ।

चतुर्माविश - ओं चतुर्मावाय नमः

चतुर्वेदवित् - ओं चतुर्वेदविदे नमः

एवं षोडशात्मकचतुर्व्यूहाधिकृतजात्रयापारशास्त्रप्रदानादि
स्वरूपसूक्ष्मप्रयोजनपुञ्जाभिव्यञ्जनात्, चत्वारः उक्त चतुर्व्यूहप्रभावाः
भावाः भवनाः प्रयोजनाभिव्यञ्जनानि अस्येति - चतुर्माविः ।
व्यूहविभवयोर्विभावितमिदं महाविभवम् महाविमूतिमहावर्ण-
वल्लवमात्रम् परापरविभवकोविदानां चतुर्वेदविदां प्रतिपादयतीति चतुर्वेद-
वित् ।

समावर्तो - ओं समावर्तीय नमः

निवृत्तात्मा - ओं निवृत्तात्मने नमः

दुर्जयो - ओं दुर्जयाय नमः

एतावृशं सदा सर्वत्रसर्वदा समन्ताद्व्यूहवैभवावर्तनावस्येति

समावर्तः ।

कृपालुतया एष जातुं स्त्रिंशदधिकारः स्वस्तुतदसम्पत्तमानाः
निवृत्तात्मा यथा-

अवाक्यनादरः^१

सुरनरादिशक्त्या दुःशक्त्वशीकरणातया जेतुमशक्य इति-बुज्यैः

निरुक्ति-

निवृत्तात्मा मनो यस्य सदा जादमिश्रितम् ।
शक्त्या देवमनुष्याद्यैर्वशीकर्तुं न शक्यते ।
अन्वेष्यं वापि यः सस्यात् दुज्यैः सप्तवर्णैः ॥

दुरतिक्रमः - ओं दुरतिक्रमाय नमः

दुर्लभो - ओं दुर्लभाय नमः

दुर्गमो - ओं दुर्गमाय नमः

सर्वेणामपि स्वपादमूलमतिक्रम्य गत्यन्तरविरहात् तैः
अतिक्रमितुं मशक्य इति - दुरतिक्रमः ।

‘क्रेमु , पादविद्योपे’

अतिपूर्वः दुस्त्युपपदे पूर्ववत् हर् सांरुत्त्वम् स्वमुत्तराप्युभयत्र ।
तथान्यमनस्कः अजितेन्द्रियैः लब्धुं प्राप्तुमशक्य इति दुर्लभः ।

‘दुर्लभं प्राप्तौ’

दुःसि पूर्ववत् हर् अन्यज्वेत्युच्यते

नेत्रदुर्बलानामिव मथ्याह्नमास्करः वप्रधृष्यतेजाः दण्डापूपिकया

दुर्गमः ।

5415

निरुक्ति-

वज्रितेन्द्रियदुष्प्राप्तौ दुर्लभः स च कथ्यते ।

नेत्रदुर्बलवृत्तीनां मध्याह्नभुक्षणार्थथा ।

प्राप्तिदुष्कारस्तजस्त्वात् दुर्गमः परिकीर्तितः ॥

दुर्गो - ओं दुर्गाय नमः

दुरावासो - ओं दुरावासाय नमः

दुरारिहा - ओं दुरारिह्यै नमः

अविद्यायावरणैर्दुष्प्रवेशश्च दुर्गः

‘सुदुरारधिकरणे’ इति ह । एवं च दूरे दुष्कारः तत्पदावासः इति

दुरावासः ।

इदं दौर्लभ्यम् अप्रपित्सुपापविषये प्रपच्छन् बुद्धावतारं नियच्छति-

दुरारिहा ।

दुर्मार्गीनामिनो दुरारिणः तान् त्रयीमार्गत्याजनादिभिस्ते-
स्पायैर्हतिवान् इति यथा वैष्णवे ।

‘हताश्च ते दुरा देवैस्सन्मार्गपरिपन्थिनः’ ।

२

निरुक्ति-

कुप्रवेशतयादुर्गः पापिमिस्तु कदाचन

दुरारिणस्तु दुर्मार्गीनामिनस्तान्निहन्ति यः ।

त्रयीमार्गत्याजनाद्यैस्स स्यान्मित्यं दुरारिहा ।

१- पा० अ० ३।२।४८

२- वि० पु० ३।१८।३४

— ११ —

। विष्णु न कर्तुं शक्नुते ।

। तस्यैव पुनरुक्तं तस्यैव पुनरुक्तं

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

1950

1. प्रमाण :- प्रमाण

: १५५५५५ ५५ - ५५५५५५

श्री गुरुदेवार्पणम्

संख्या: १०००/१९८०

2700 : 87433

पुणे जिल्हा शासनाच्या माध्यमातून पुणे शहरातील विविध भागांमध्ये

1. 1971

[illegible]

1. What was the first thing you did when you got to the office?

1. निम्नलिखित में से एक विषय चुनिए और एक निबंध लिखिए।

॥ श्री गुरु ॥

महाराष्ट्र शासन : अर्थ विभाग

1. 23. 11. 1954

1. तभी ठीक जगह पर खड़े होकर

1948 6:37

05 12 15 02012 -3

शुभाङ्गा - ओं शुभाङ्गाय नमः

लोकसारङ्गः - ओं लोकसारङ्गाय नमः

सुतन्तुः - ओं सुतन्तवे नमः

कथं ताननुप्रविष्टः तत्रोच्यते असुरविप्रलम्भनमायामोहनविग्रहतया
शुभमङ्गमस्येतिशुभाङ्गः ।

कीदृक् विप्रलम्भः लोकसारङ्गः ।

लोकं यत् सारं न्यायादनपेतं भोगमोहावर्त्त

तद्गच्छति^१

गमेत्सुषुप्संत्यानम्^२

तच्च वा^३ इति खत्वाह

कुरुष्व मम् वाक्यानि यदि मुक्तिमपीप्स्यथ^२

शौभनो न प्रतिलब्ध्यस्तद्गृह्णवागुरातन्तुः कृत्रिमशान्तिभावनादि-
रूपो स्येति सुतन्तुः ।

निरुक्ति-

न्यायानपेतं यत्सारं भोगनिवाणवर्त्मव ।

लोके तद्गच्छति सदा लोकसारङ्गः इतिः ॥

तन्तुः कृत्रिमशान्त्यादिरुपस्तद्गृह्णाय वै ।

सन्तु शौभनोस्येति सप्ताणोदोषनाशकः ॥

१- पा०ब० ३।२।३८

२- वि०मु० ३।१८।५

इन्द्रकर्मा - ओं इन्द्रकर्मणे नमः

महाकर्मा - ओं महाकर्मणे नमः

कृतकर्मा - ओं कृतकर्मणे नमः

कृतागमः - ओं कृतागमाय नमः

एवम् शशाङ्गतेन्द्रायै एव विधव्यापास्तया इन्द्राय तत्प्राधान्येन
तद्यपदेशात् तत्प्रभृतिभ्यो देवेभ्यः कर्म स्तादृशव्यापारोऽस्येति इन्द्रकर्मा ।

एवंप्रपन्नपरिपालनार्थत्वाद्दुराचारदण्डनार्थत्वाच्च खलु परमकार-
णिकस्यैव विप्रलम्भसंभवः एव न्यायवृत्तत्वात् महाकर्माः ।

तद्विप्रलिप्स्या स्वयमप्यनुष्ठिततदाचारः कृतकर्मा

तत्स्थेष्मे प्रणीतबुद्धार्हतादिसामयिकागमः कृतागमः ।

निरुक्ति-

प्रपन्नेन्द्रायैतया दैत्यसंहाररूपकम् ।

कर्म यस्यास्तो(न्द्रकर्मा)ह्यष्टाणाम् मनुष्यैः ॥

स्वानुष्ठिततदाचारः कृतकर्मा इति कथ्यते ।

कृतबुद्धायागमत्वात् कृतागम उदाहृतः ॥

उद्भवस् - ओं उद्भवाय नमः

सुन्दरम् - ओं सुन्दराय नमः

सुन्दो - ओं सुन्दाय नमः

रत्ननामः - ओं रत्ननामाय नमः

१ : अमुक तः विदितम् ॥ अमुक स्त्रीडीतस्त्रिपुत्रम्

१ : अमुक त्रिषु स्त्रीषु अमुक तः तस्मिन्स्त्रीषु

विदितम् तस्मिन् अमुक तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

१ : अमुक विदितम्

अमुक तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

१ : अमुक विदितम् तस्मिन्

अमुक तस्मिन् तस्मिन् - अमुक

अमुक विदितम् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

१ : अमुक तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

अमुक तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

- अमुक तस्मिन्

अमुक तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन् तस्मिन्

अमुक तस्मिन् तस्मिन् - १

मुक्त्तुपदेशनाटितकैः उद्गतः इव मवादिति वा उद्भवः ।
तदृष्टिमनोहरतया च सुन्दरः स्मणीय इति सुन्दरः ।

तेन च सौन्दर्येण अश्रुमनांसि सुष्ठु सुतराम् उनत्तिकलेदयति-
आद्रीयति सुन्दः ।

पाण्डित्यविहम्बनमृष्टौदरव्यक्तरम्यनामितया, रत्नम् तद्वत्
रम्या नाभिरस्येति रत्ननामः ।

सुलोचनः - ओं सुलोचनाय नमः

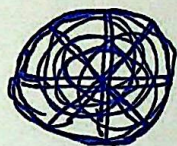
तथा हृदयालुचोरोलोचनतया सु-शोभने लोचने अस्येति सुलोचनः ।
'लोचं दर्शने' कारणं त्युट् अनः सुप्रवो बहुव्रीहिः ।

'ततो दिग्भारो मुण्डः'

निरुक्ति-

सुलोचन इति प्रोक्तो हृदमायामोहितेक्षणाः

१- वि०पु० ३।१८।२

नवम

शतकम्

कलौ - चौथ्याने नमः

कलौ भवतां वसिष्ठानि वसिष्ठोः सुतः (कलौ)

कलौ, सुतः

विह विह-

नवमो ध्यायः विह सुतः लं विहः

वाक्वसिष्ठ - चौ वाक्वसिष्ठो नमः

सुहृदो - चौ सुहृदो नमः

वाक्वसिष्ठवाक्वेन देहिमन्त्रादिभ्यो वसिष्ठोः वाक्वसिष्ठः

नमः - नमः वसिष्ठो नमः

“सुहृदोः” वसिष्ठो वाक्वसिष्ठो वसिष्ठोः सुतः

सुतः वसिष्ठो वसिष्ठो सुतः वसिष्ठो

सुहृदो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो

विह विह-

वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो

वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो

वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो

वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो वसिष्ठो

सत्यमेव जयते

अर्को - ओंअकार्य नमः

अहो महात्मा अतिधार्मिक इति तैः स्तुतः (अर्कोः)

‘अर्को, स्तुतो’

निरुक्ति-

अत्यन्तधार्मिक इति स्तुतस्तै र्को हरितः

वाजसनिश् - ओं वाजसनये नमः

शृङ्गी - ओं शृङ्गीणो नमः

नास्तिव्यवादेन ऐहिकमन्नादिकमेव संजतीति- वाजसनिः

वन- ण्ण संवर्तो हन्

‘सर्वधातुम्यः’ उणादि चापणाकृतं हीदम्, यत् प्रातः

प्रातः दध्योदनकवलान् गृह्णन् इति ।

शृङ्गमिव अहिंसाविहम्बनपिच्छिका अस्य करे वस्तीति शृङ्गी ।

निरुक्ति-

अन्नादीनैहिकानेव यस्मान्मह्यां भवन्ति हि ।

स वाजसनि रित्युक्तः वस्वणो न्नप्रदो मनुः ।

करेस्ति पिच्छिका यस्य शृङ्गाय हिंसाविहम्बनात् ।

स्वप्नमिध्यात्वसंविदात्मत्ववादनः ।

1. प्रश्न - 1

1100

SECRET - CONFIDENTIAL

: प्र निम्नीतु वि - निम्नीतु

१५ "विनाश टुट" - १५

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

[illegible]

1. सुप्रसिद्ध विद्वान् : संस्कृत विद्वान्

1. संविधानसभा

जयन्तम् - ओं जयन्ताय नमः

सर्वविज्जयी - ओं सर्वविज्जयिने नमः

सुवर्णविन्दुर् - ओं सुवर्णविन्दवे नमः

वास्तिक्यवादिनः संविदात्मत्वप्रपञ्चमिथ्यात्वमिथ्यावादेर्जित-
वान् - जयन्तः ।

‘जि जये’ घातुः

तृमूषहिवसिमासिसाधिगण्डिमण्डि उणादि इति फच् प्रत्ययः
कथं चैतान् प्रमाणविरुद्धं प्रत्याययति तत्रोच्यते यतस्सर्वज्ञानामप्येतज्जय-
तया जयम्, सर्वविदः सर्वज्ञानं तेषां जेतुं शीलमस्येति सर्वविज्जयी ।

निरुक्ति-

वास्तिक्यवादिनां जेता जयन्त इति कथ्यते ।

यस्य जय्याश्च सर्वज्ञाः स चोक्तः सर्वविज्जयी ।

सर्वशक्तित्वात् पटुतरपदक्वणोरास्तिक्यतापलापात् - सुवर्णविन्दुः

सर्ववागीश्वरेश्वरः

वादित्ववागग्मित्वपारीणतया सर्वेणाम् - वागीश्वराणाम्
वाचः वाण्याः ईश्वरः ब्रह्मा बहुवचनादायकत्वात् ब्रह्मादीनामपि
ईश्वरः स्वामीति - सर्ववागीश्वरेश्वरः ।

निरुक्ति-

वादित्वाग्मित्वयोः पारं यो गच्छति स विदुः ।

रव्यणो वाक्पद इति सर्ववागीश्वरेश्वरः । ।

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

संस्कृत - संस्कृत

महागर्तौ

महामूर्ता

महानिधि

एवम् बाह्यकुट्टिष्टविनिष्टतया नष्टात्मनाम महान्तः-गर्ताः
अवटाः तदुपलक्ष्याः रात्रिवादयो अस्मादिति महागर्तः ।

अश्रद्धानाः पुरुषाः घर्मस्यास्य परंतप !
अप्राप्य मां निवर्तन्ते मृत्युसंसारवर्त्मनि ॥

इत्थम् स्वशासनातिलहो धिनाम् असुराणाम् निग्राहकत्वमुक्तम्,
अथ दैवी संपदमभिजातानां स्वशास्त्रवश्यानाम् अनुग्राहकत्वमभिधीयते-
महान्तः महात्मानः मूर्ताः- स्वमूर्ता अस्येति - महामूर्तः ।
तथा ते महान्तो निधयः तद्भक्तिप्रिया अस्येति महानिधिः ।

कुमुदः - ओं कुमुदाय नमः

कुन्दुरः - ओं कुन्दराय नमः

कुन्दः - ओं कुन्दाय नमः

को प्रकृतिमण्डल एव तस्मिन् मोक्ष इति कुमुदः ।
कुं मुक्तिमुर्व ददातीति वा-

१-गीता ६।३

विनायक

विनायक

विनायक

विनायक विनायक विनायक विनायक विनायक
। विनायक विनायक विनायक विनायक विनायक

। विनायक विनायक विनायक विनायक
। विनायक विनायक विनायक विनायक

विनायक विनायक विनायक विनायक विनायक
विनायक विनायक विनायक विनायक विनायक
। विनायक - विनायक विनायक - विनायक : विनायक : विनायक
विनायक विनायक विनायक विनायक विनायक

विनायक विनायक विनायक - विनायक

विनायक विनायक विनायक - विनायक

विनायक विनायक विनायक - विनायक

। विनायक विनायक विनायक विनायक विनायक
- विनायक विनायक विनायक विनायक

विनायक विनायक

कुन्दकुसुमवज्रैर्मत्याज्जा कुन्दम् परत्त्वज्ञानम् पृणोदरादिः तदाति
ददातीति कुन्दरः ।

स्वयं कुन्वितपूर्वपूर्वज्ञानवैराग्यादिभूमिकेभ्यः उत्तरोत्तरां पापवृत्ति-
परज्ञानादिभुवम् ददातीति वा कुम् विदारितम् पापम् दायति शोधयतीति
वा- कुन्दः ।

पर्जन्यः

अर्ज अर्दने पर्जन्य इति अन्यप्रत्ययः पर्जादेशश्च निपात्यते
स्वतत्त्वज्ञापनेन त्रितापापहः - पर्जन्यः ।

पावनो - ओं पावनाय नमः

निलः - ओं अनिलाय नमः

अमृताशो - ओं अमृताशाय नमः

अमृतवपुः -

तथा च पवते गच्छतीति- पवनः ।

पति गत्यर्थः

तदनुग्रहे प्रेरक निरपेक्षात्वात् अनिलः ।

‘इल्’ प्रेरणो प्रेरयतीति इलः

‘इगुपधात् कः’

१- पा०ख० ३।१।३३५

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ
। ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍
। ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ - ୧୫

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍
। ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ - ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

। ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ - ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

। ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍

सोऽस्य नास्ति इति यथा

‘तदप्यप्रार्थितं घ्यातो ददाति मनुसूदनः’ इति
तानमृतं स्वगुणामृतम् आशयति भोजयतीति- अमृताशः ।

अमृतं तद्वैम्यः स्वदमानं वपुः रूपमस्येति -अमृतवपुः ।
तेषां शक्याशक्यसाध्यासाध्यादिकमनुसन्धयति इति सर्वज्ञः ।

निरुक्ति-

स्वस्य स्वस्मात् प्रेरकान्यः प्रपन्नानुगृहे सदा ।
नास्तीति सोऽनिलः प्रोक्तो मुन्यणामेनुरुक्ष्मः ।
यश्चाशयति भक्तान्वैस्वगुणामृतमादरात्
अमृताशः स इत्युक्तः शृतपीयूषदो मनुः ।
वपुर्गस्यामृतमिति स चा मृतवपुः स्मृतः ।

सुलभः - ओं सुलभाय नमः

सुव्रतः - ओं सुव्रताय नमः

सिद्धः - ओं सिद्धाय नमः

अतस्स्वयमनर्थोऽपि नैककृपादिना रागादिमूल्याभासेन स्वाधीनीकरणात्
लब्धुं शक्य इति सुलभः ।

लभेस्सावोणदित्यादिना खलु नुम प्रतिशेषश्च प्रागेवोक्तः यथा-
‘वस्त्रे प्रगृह्य गोविन्दं मम गेहं व्रजेति वै’ इति
यथा कथंकिं प्रविष्टानां सर्वाया परिपालनहठव्रतः - सुव्रतः यथा-

१. सुभाष- विमिश्रित : सुभाष- विमिश्रित : सुभाष- विमिश्रित

• १११३११

1955

: १११ : १११

100 - 100

। : ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

सकृदेवप्रपन्नाय तवास्मि च याचते
अमयं सर्वभूतैर्म्या ददामेतत् वृतं मम् ॥

सदा वृष एव सर्वगोप्तृत्वादिदमीयगोप्तृत्वस्या नौपाधिक्यया
स्वतत्त्वस्थितिविदाम् सिद्धौ न हि यत्नसाध्य इति - सिद्धः ।

शत्रुजिच्छ्रुतापनः

न्यग्रोषोदुम्बरो

तत्र शत्रुजिद्भिः ककुत्स्थपुरुकुत्सादिभिः स्वदिव्यतेजसाप्या-
यितैरर्थपरिपन्थिस्तप्यतीति-शत्रुजिच्छ्रुतापनः ।

निरुक्ति-

पुरुकुत्सककुत्स्थाभेदशत्रुजिद्भिः स्वतेजसा ।
वाप्यायितैरपि गणान्यस्ताप्यति नित्यशः ।
शत्रुजिच्छ्रुतापन इति विद्वद्गणोदितः ॥

न्यग्रोषश्चासां उदुम्बरश्चेति न्यग्रोषोदुम्बरः
न्यग्रमूर्तरघः कृतान्जलिभिरुच्यते स्वप्रसादान्मुख्येन
व्यवस्थाप्यत् इति - न्यग्रोषः यथा-
'बन्धलिः परमा मुद्रा क्षिप्रं देवप्रसादिनी' इति

१- रा०यु० १८।३३

विष्णुः स भवति सर्वभूतानां प्रभुः
॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

विष्णुः स भवति सर्वभूतानां प्रभुः

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

विष्णुः स भवति सर्वभूतानां प्रभुः

विष्णुः स भवति सर्वभूतानां प्रभुः

विष्णुः स भवति सर्वभूतानां प्रभुः

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

विष्णुः स भवति सर्वभूतानां प्रभुः

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥

निरुक्ति-

न्यग्रुतैः प्रणतैः स्वानुग्रहान्मुख्येन रुच्यते
 यो व्यवस्थाप्यते नित्यं न्यग्रोवस्स उदाहृत ॥
 गुणत्रयाद्भुतं यत् परमं धाम चाम्बरम् ।
 लक्ष्मीपरिजनादिश्च यस्यास्ति स उदुम्बरः ।
 ऊर्ग्वार उदुम्बर इति श्रुतेः -
 न्यग्रोघोदुम्बर इति ह्येकं नाम प्रकीर्तितम्
 अत्युच्छिन्नानां सेव्यो योऽप्यतिनीचानुवर्तनात् ।
 न्यग्रोघोदुम्बरः स स्यादशाणाः सर्वसिद्धिदः ।

चाणूरान्ध्रनिगूदनः - ओं चाणूरान्ध्रनिगूदनाय नमः

सहस्राचिंशो - ओं सहस्राचिंशे नमः

तद्विरौचिनं चाणूरानामानमसुरान्ध्रमलं निगूदितवान् इति-
 चाणूरान्ध्रनिगूदनः ।

सुणामादित्वात् णत्वम्
 पावनशोणणप्रतापनप्रकाशनवर्माण्यध्यक्षोणापकारीणि
 सहस्रमचीष्यनेन सूय निगिक्तानोति- सहस्राचिः ।

-काली काली

सिद्ध न लक्ष्मिर्निरुद्धात्तः शिवः शिवः
॥ तद्वत्तः अस्मिन् काली शिवः शिवः
। तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
- तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः - तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः - तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः
। तद्वत्तः शिवः शिवः शिवः शिवः शिवः

सप्तधाः - ओं सप्तधसे नमः

सप्तवाहनः - ओं सप्तवाहनाय नमः

अमूर्तिर् - ओं अमूर्तये नमः

रन्ध्रानि पाक्वविस्सोमसंस्थानि प्रत्येकं सप्त संख्यानि
इष्टापूर्वपाणि सप्त वानस्पत्यास्समिधोस्येति - सप्तधाः ।

तत्प्रकाशकायत्र्यादिच्छन्दवेदिकमन्त्राभिमानोनि सप्तवाहनानि
रविरक्षुयाण्यस्येति वा सप्त वायुरकन्धान् वहति वाह्यतीति वा सप्तवाहन-

वह प्रापणं घातुः म्वादि

स्वमधिष्ठेयम्यस्तैम्यः स्वभावविप्रकर्ण उच्यते स्थूलभौतिकमूर्ति
व्यावृत्तया नास्ति तादृशी मूर्तिरस्येति-अमूर्तिः ।

मूर्तिशब्दो हि निरुचे बहुव्रीहि कर्त्ता न लोपः ।

निरुक्ति-

यो वहत्यनिलस्कन्धान् सप्तासौ सप्तवाहनः ।

वाहनानि च सन्त्यस्य सप्त वा सप्तवाहनः ।

स्थूलभौतिकमूर्तिभ्यो व्यावृत्तो मूर्ति रुच्यते ।

अनघो -

चिन्त्यो-

अकर्मविश्वत्वेन तन्मग्नजीवविलक्षणः अनघः ।

मुक्तोपम्येनापि दुर्निरूप्यतया चिन्तयितुमर्हश्चक्रेवाचिन्त्यः

स नेति अचिन्त्यः ।

निरुक्ति-

जीवेभ्यः कर्मस्थेभ्यो व्यावृत्तश्च नवः स्मृतः ।

अचिन्त्या दुर्निरूपः स्यान्मुक्ताद्युपमयापि सः ॥

मयकृद् - ओं मयकृते नमः

मयनाशनः - ओं मयनाशनाय नमः

अणुर् - ओं अणवे नमः

स्वशासनातिवर्तिनां मयं करोतीति -मयकृद् ।

‘कृन्ः’ क्विपि तु गित्यादि

‘निमो, मये’

अज्जिघां भयादोनामुपसर्त्थानं नपुंसके क्तादिनिवृत्त्यर्थमिति

मावे अच् गुणः अच् -

तदनुवर्तिनां च मयं नाशयतीति -मयनाशनः

अतिप्रकृष्टमैश्वर्यमितिसूक्ष्मदहराकाशाव्यक्तजीवानुप्रवेशसामर्थ्यात्

अणुः ।

‘गत्यथादिणतेरणाश्च’ उणादि इत्युपत्ययः तदणिमाप्येतदणुः ।

‘अणोरणीयान्’

वृहत् - ओं वृहते नमः

विसोणार्थाव्याप्त्या विपुलपरमव्योमादि तुलकीकृत्य अतिमहता

महिम्ना वृहत् ।

पृणत् वृहत्, महत् उणादि इत्यादिना वृहे ।

- श्री ३३

- I. : कुरु : स गङ्गापुत्रः विजयः : अर्जुनः
- II. : स गङ्गापुत्रः विजयः : अर्जुनः

: स विजयः वि - अर्जुनः

: स गङ्गापुत्रः वि - अर्जुनः

: स विजयः वि - अर्जुनः

I. अर्जुनः - विजयः स गङ्गापुत्रः

"विजयः स गङ्गापुत्रः

वि, विजयः

गङ्गापुत्रः विजयः स गङ्गापुत्रः

- स : अर्जुनः विजयः

: अर्जुनः - विजयः स गङ्गापुत्रः

गङ्गापुत्रः विजयः स गङ्गापुत्रः

I. अर्जुनः

गङ्गापुत्रः विजयः स गङ्गापुत्रः

"विजयः स गङ्गापुत्रः

: स विजयः वि - अर्जुनः

गङ्गापुत्रः विजयः स गङ्गापुत्रः

I. अर्जुनः

गङ्गापुत्रः विजयः स गङ्गापुत्रः

कृशः - ओं कृशाय नमः

स्थूलः - ओं स्थूलाय नमः

तुलानि लायति शायिना लघिम्ना सर्वत्राव्याहतगत्वरः-कृशः

‘कृश तनूकरणो’ इगुपयत्वात् तुः कृशिमावायं लघिमा चेतिप्रकरणात्
गम्यते यथा -

‘अप्रमेयो नियोज्यश्च यत्र कामगमोवशो

सर्वमव्यवहितमेकत्र स्थित्वा स्पृष्टुम मूमिष्ठस्य च चन्द्रमसं
परिमाष्टुं शक्तिः तया तिप्रकृष्टया विशिष्टः - स्थूलः ।

निरुक्ति-

सर्वत्राव्याहतगतिर्लघिम्ना कृश ईरितः ।

स्थित्वैकत्राखिलं स्पृष्टुं शक्तिया महती सदा ।

तया प्रकृष्टा शक्त्या विशिष्टः स्थूलः उच्यते ॥

गुणामृन् - ओं गुणामृते नमः

निर्गुणो - ओं निर्गुणाय नमः

महान् - ओं महते नमः

स्वसंकल्पेन सर्वं स्वगुणामृतस्वावस्थं कुर्वन् विमतीति- गुणामृत् ।

इदमस्य प्रकृष्टमोक्षितृत्वात्-

‘सर्वस्य वशो सर्वस्येशानः’ इति

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

- ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

- ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

॥ अथ शान्तिः ॥ - ॥ अथ ॥

अतद्वश्यतया तत्संस्पर्शेऽपि अस्पृष्टतद्गुणाः - निर्गुणः ।

परमस्वतन्त्रः इदमस्य परमं वशित्वम्

“विश्वस्य भिण्णतौ वशी”^१

“सत्त्वादयो न सन्तीति यत्र च प्राकृता गुणाः”

इति च प्रत्काम्यभिगच्छानभिधातमूमा उन्मज्जति निमज्जति च
यथोदके,

अस्य परमप्रकर्णात् - महान्

“महतेः पृष्ठत् वृहत्” इत्यादिना पूर्वनिपातनम् -

अधृतः - ओं अधृताय नमः

स्वधृतः - ओं स्वधृताय नमः

तादृशैश्वर्यप्रकर्षेण क्वचिद्धृतः न नियमितः इति-अधृतः ।

निरुक्ति-

यश्चानियाम्यः केनापि ह्य(धृत) स तु कीर्तितः

अथ मन्त्राण्यधृतपक्षमाधिसिद्धात् भगवद्वैश्वर्यम् व्यावर्त्यते सोपाधितद्वैश्वर्यो-
क्तोपाधिवधृतात् स्वेन स्वाभाविकेनैश्वर्येण धृत इति वा उक्तहेतुना स्वेन
स्वभावेन धृतमैश्वर्यम् स्वधृतं तदस्यास्तीति वा- स्वधृतः ।

धृत उक्तः स्वतैर्देवैः स्वशब्दस्य अनुकल्पे

स्वधृत शब्दात् वशवाच्यं मत्वर्थीयः ।

१- तै०उ० ६ पु० १ अ०

- महाभारत की सीमा पर स्थित १००० गांव : १०००

FF 17000 75 - 100

100 - 100

संस्कृत-भाषायां च : संस्कृत-भाषायां च

: पत्रिका के पुस्तकालय में : प्रकाशित

1. कृष्ण - यह विचारणा के लिए प्रेरणादायक है।

विद्युत् चालकता

1. निम्नलिखित में से एक विषय चुनिए और एक निबंध लिखिए।

स्वास्यः - ओं स्वास्याय नमः

अथ मुक्तेश्वर्यात् स्वास्यः

आस्या आसनम्

“आतश्चोपसर्गो” इति अहं सा शोभना अस्येति हि अविमृति
स्वामा विकेश्वर्यरूपम् आसनं दुष्टम् पूर्वमविधातिराहितत्वात्

“नैवं भगवतस्सदा विभावात् इति

निरुक्ति-

आसनं शोभनं यस्य स स्वास्य इति बोध्यते ।

प्राग्वंशो - ओं प्राग्वंशाय नमः

वंशवर्धनः - ओं वंशवर्धनाय नमः

अथ नित्यानामेश्वर्यात् प्राग्वंशः ।

“यत्र पूर्वं” इति श्रुतिः अनादिमुक्ताः प्राग्वः तेषां वंशः
समुद्भवमूमिः नित्यस्वरूपादिमाविनिबन्धनमूतः इति सर्वं हि सर्वथा
तदिच्छोपाधिकमिति अविवादः स्वस्यास्य संग्रहो वैष्णवे ।

तदाष्टगुणमेश्वर्यं नाथ स्वामा विकं पम् ।

निरस्तातिशयं यस्य ततस्तोष्यामि किं त्वहम् इति

अथ तद्विलक्षाणस्य तत्तत्ताद्रूप्यहेतुत्वात् तत्र वंशवर्धनः ।

निरुक्ति-

नित्यसिद्धस्य वर्गो यो वंशं सन्तानलक्षाणाम् ।

तं वर्धयति यश्चासौ वंशवर्धन उच्यते ॥

१- पा० अ० ३।३।१०६

२- पु० सू० ४ अ०

भारमुते - ओं भारमुते नमः

कथितौ - ओं कथितायनमः

योगी - ओं योगिने नमः

मुक्तानां च बन्ध दुःखस्वरूपा विभक्तिप्रतिभारं विभर्तीति-
भारमुत् ।

तत्र प्रमाणायति कथितः

उक्तवध्यमाणगणवत्या कथितस्तेषु यथा-

‘वैदे’षु स पुराणेषु साङ्गोपाङ्गेषु गीयते

‘वचसां वाच्यम्’

सर्वम् इदं संभाव्यत् इति प्रदर्शयति,

युज्यतेनेन इति योगः अवष्टिताच्छेदनं

महाप्रभावः सौ तिलयितौ निश्चयुक्तश्च अस्यास्ति इति योगो ।

सर्वकामदः - ओं सर्वकामदाय नमः

वाञ्छनः - ओं वाञ्छमायनमः

योगस्तत्त्वित्म्यां च अणिमाधिकामान् अन्तरायतया-ददाति
इति सर्वकामदः । यथा-

‘प्राप्य पुण्यकृतां लोकानुगित्वासाध्वतोत्समाः ।’

१- गीता ६।४६

: एक विद्यापिठ - विद्यापिठ

: एकमासीक विद्यापिठ - विद्यापिठ

: एक मासिक विद्यापिठ - विद्यापिठ

विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

। विद्यापिठ

: एकमासीक विद्यापिठ विद्यापिठ

- एकमासीक विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

"विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ"

"विद्यापिठ विद्यापिठ"

विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

: एकमासीक विद्यापिठ - विद्यापिठ

: एकमासीक विद्यापिठ - विद्यापिठ

विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

- एकमासीक विद्यापिठ विद्यापिठ

। विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ विद्यापिठ

विद्यापिठ विद्यापिठ - १

ततः निवृत्त्य सुभिदापरविधेणु वेंणावगेहेणु तेषां
विश्रान्ति हेतुः आश्रमः ।

श्रमणाः - ओं श्रमणाय नमः

मौगजन्मभ्याम् अनुपदाणिणसर्वसंस्कारैः तत्र समाधिरेणा नायासेन
श्रम्यते अम्यस्यते इति श्रमणाः ।

^१
“युवोरनाको”

तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पविदोहकम् । २

यतते च ततो भूयः संसिद्धौ कुरु नन्दन ॥

दामसः - ओं दामाय नमः

एवं स्वयोगाभिमुख्यमात्रेण ते योगप्रुष्टा अपि
दुर्गं तरितुं दामन्ते स्मात् इति - दामः

धनं

“नहि कल्याणकृत् कश्चित् दुर्गतिं तात गच्छति” ३

सुपणार् - ओं सुपणाय नमः

एवं प्रत्यापन्नसमाधीन् साधिविपाकद्वारा
तमसः पारं नयति इति - सुपर्णः

“स्वपारं मगवान्नयति” इति मालाः

१-
पा० अ० ७।१।१

२- गीता ६।४३

३- गी० ६।४०

तस्यै पुनर्विवाहस्य पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

। : कुरुते : पुनर्विवाहस्यै

: कुरुते : पुनर्विवाहस्यै - : कुरुते

तस्यै पुनर्विवाहस्यै पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

। : कुरुते : पुनर्विवाहस्यै

पुनर्विवाहस्यै

। पुनर्विवाहस्यै पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

। पुनर्विवाहस्यै पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

: कुरुते : पुनर्विवाहस्यै - : कुरुते

तस्यै पुनर्विवाहस्यै पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

: कुरुते : पुनर्विवाहस्यै

पुनर्विवाहस्यै

। पुनर्विवाहस्यै पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

: कुरुते : पुनर्विवाहस्यै - : कुरुते

तस्यै पुनर्विवाहस्यै पुनर्विवाहस्यै कुरुते : क

: कुरुते : पुनर्विवाहस्यै

: कुरुते : पुनर्विवाहस्यै

प्रयत्नाकृतमानस्तु योगी संशुद्धकित्विणः ।

अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ।

धनुर्धरो - ओं धनुर्धराय नमः

हृदनुपासकानां कण्टकोद्धरणाय स्वयमेव-धनुर्धरः ।

‘स्तदर्थं हि लोकैस्मिन् दानत्रियैर्धार्यते धनुः’

‘धार्यते दानत्रियैश्चापां मा तैश्चक्रे भवेदिति’

निरुक्ति-

उपासकानां भक्तैर्यः प्रत्यहं विनिवृत्त्यै

धनुर्धरो धारको नित्यं स्वयं सस्या धनुर्धरः ।

धनुर्वेदो - ओं धनुर्वेदाय नमः

दण्डो - ओं दण्डाय नमः

अन्येपि सुरनरेन्द्रादयो धनुरादिकं तत्तच्छास्त्रप्रवर्तकं स्मिन्विन्दन्तीति

धनुर्वेदः ।

वेदधर्मादीर्मङ्गलरूपतिमुक्तेन दण्डनीत्या

दुष्टान् दाम्यति इति - दण्डः

निरुक्ति-

सुरेन्द्राद्याधनुश्शास्त्रं यस्माद् विन्दन्ति स श्रुतः ।

धनुर्वेदो ह्यष्टवर्णो धनुर्वेदप्रदायकः ।

वेदधर्मारिष्टतातिनृपादिमुक्तः खलान् ।

दण्डनीत्या दाम्यतीति दण्डः स्यादुत्तुवणिकः ॥

१-गीता ६।४५

। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं
। : पूषा विरि हीरा विरि मृगशिराकुं

: अश्विनीकुं विरि - विरि

। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं

: अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं
। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं

- अश्विनीकुं

विरि मृगशिराकुं : अश्विनीकुं
। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं

: अश्विनीकुं विरि - विरि

: अश्विनीकुं विरि - विरि

अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं

। : अश्विनीकुं

अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं
: अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं

- अश्विनीकुं

। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं
। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं
। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं
। : अश्विनीकुं विरि मृगशिराकुं

दमयिता- ओं दमयिते नमः

दमः - ओं अदमाय नमः

स्वयंच रावणादीन् ताच्छूल्येन - दमयिता ।

न चास्यान्यः कश्चिदेवमिति -अदमः यथा-

भस्मकृयाज्जगत्सर्वं मनसैव जनादने ।

न तु कृत्स्नं जगच्छ्वेत किञ्चित् कर्तुं जनादने १ ॥

अपराजितः - ओं अपराजिताय नमः

सर्वसिंहो - ओं सर्वसिंहाय नमः

एवं सर्वतोमुखे प्रशासनेन चित् कदाचित् कुतश्चिद् प्रतिहतः

अपराजितः - यथा-

‘दाशार्हमपराजितम्’

स्वशासनेन सर्वं देवतान्तरमपि मन्दाधिकारिणामाराध्यतया
सहते विमतीति - सर्वसिंहः ।

नियन्ता- ओं नियन्त्रे नमः

तत्र तत्पद्वचीन् प्ररोचयन् नियच्छतीति-नियन्ता ।

निरुक्ति-

देवतेषु च सर्वेषु तत्पदिच्छां प्ररोचयन् ।

मन्दाधिकारिणो यो सौ नियन्ता स्यान्नियच्छति ॥

१- मा०उ० ६७।८

:सः विनीतः वि - तः विनीतः

:सः विनीतः वि - तः

। तः विनीतः - तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः
-तः :तः- तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः

। :तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः
॥ तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः

:सः विनीतः वि - तः विनीतः

:सः विनीतः वि - तः विनीतः

:तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः
-तः - :तः विनीतः

तः विनीतः तः विनीतः

तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः

। :तः विनीतः - तः विनीतः

:सः विनीतः वि - तः विनीतः

। तः विनीतः-तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः

-तः विनीतः

। तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः

॥ तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः तः विनीतः

नियमो - ओं नियमाय नमः

यमः - ओं यमाय नमः

तत्फलं च जात्यायुर्माणादिकं नियम्यते स्मिन्निति-नियमः ।

यमस्समुपनिविष्टुं च^१ इत्यप् यथा-

लभते च ततः कामान् मयैव विहितान् हि तान्^२ ।

तत्तत्फलनियमाकान् यमादीनपि यच्छतीति- यमः

प्रभवति संयमने ममापि विष्णुः^३

सत्त्ववान् - ओं सत्त्वते नमः

परमप्रकाशलाघवसुखसंपदा मोक्षामूलं सत्त्वं

साक्षाच्चिष्टमस्येति- सत्त्ववान् यथा^४

महान् प्रभुर्वै पुरुषः सत्त्वस्येण प्रवर्तकः^५ इति

दूहिणादिमुखे हि रजस्तमसो श्रीमति वाराहे देवः

तच्च पैतामहं वृत्तं सर्वशास्त्रेषु पठ्यते^६ ।

यद्रजस्तमसो पैतं सोहं नास्त्यत्र संशयः ॥

१-मा०अ०३।३।६३

२- गीता ७।२२

३- वि०पु० ३।७।१३

४- श्वे०उ० ३।१२

५-च०पु०

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

: FF 0145 10 : FF

संस्कृत-विश्वकोष-विभाग, दिल्ली विश्वविद्यालय, दिल्ली-११०००७

संस्कृत-शब्दकोश-प्रकाशक-श्री-मन्मथ-प्रसाद-शर्मा

पुष्पाणि विनाशयन्ति विनाशयन्ति

सिद्ध भुवनेश्वर तन्त्रसूक्तसंग्रहः

TOP SECRET - INFORMATION

10. 11. 1950

... ..

1. विद्या ऽऽमितायाम् ॥ १ ॥

11. *विश्वविद्यालयी शिक्षण*

1940

9510 7517 -7

[illegible]

2014年12月

सात्त्विकः - ओं सात्त्विकाय नमः

सत्यः - ओं सत्याय नमः

धर्मज्ञानवैराग्यैश्वर्यरूपफलनियमनेन च सत्त्वमर्हतीति-
सात्त्विकः ।

“तदहंति” इति उक्त्वा

सात्त्विकशास्त्रप्रतिपाद्यतया यथार्थैव सत्यः ।

सत्यै प्रतिष्ठितः कृष्णसत्यमस्मिन् प्रतिष्ठितम् ।
सत्तासत्तै च गोविन्दस्तस्मात्सत्यस्सत्तामितः ॥

सत्यधर्मपरायणः - ओं सत्यधर्मपरायणाय नमः

अभिप्रायः - ओं अभिप्रायाय नमः

निरुपाधिस्सात्त्विकबोधनाधिकारिकलक्षणधर्मस्य
परायणं परमप्रोणनम् इति - सत्यधर्मपरायणः ।

सत्यधर्मनिष्ठेन निरुपाधिकोद्देश्यतया अभिप्रेतः इति-अभिप्रायः ।

प्रियाहो - ओं प्रियाहार्ये नमः

स्वमेवमर्थज्ञानिनं प्रियमेवाहंति इति- प्रियाहोः ।

एकमक्तिषु हि भगवतः स्वत एव प्रावण्यम् वातायार्थिजिज्ञासुषु

अौदार्यबलात्कारणेन ।

१- पा० अ० ५।१।६२

२- मा० उ० ६।१२।१३

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

• १५३

[illegible]

I : 7057TB

कृष्ण गीत - विद्वत्

। : १७४ : कर्मयोग तन्त्राचार्यसंस्कृतटीका

॥ महाभारत ॥ श्रीमद्भगवद्गीता ॥ अष्टाध्यायः ॥ अष्टाध्यायः ॥

11. निम्नलिखित में से एक विषय चुनिए

[illegible]

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

महीना भर का लो तब ही तब ही तब ही तब ही तब ही

1. संस्कृत भाषा - श्री गुरुदेव की आज्ञा पर

निर्देश : कक्षा के सामान्य विषयों पर प्रश्न होंगे।

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾਮਹੀ 'ਤੇ - ਪਿਤਾਮਹੀ

1. विद्यार्थी - विद्यार्थी विद्यालयी शिक्षण

[illegible]

! विद्युत्तान्त्रिकी

‘तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकभक्तिविशिष्यते’^१
 ‘उदारास्सर्व एवेते’^२ इति

ह्रीः - ओं जहायि नमः

प्रियकृत् - ओं प्रियकृते नमः

जनन्यस्पृहाणां तेषामप्ययमेव योग्य इति - अहं ।

‘आस्थितस्स हि युक्तात्मा मामेवानुत्तमां गतिम्’^३

जन्यपरानपि भजतः तच्छन्दानुवर्तनेन प्रियान् करोति इति ।

प्रियकृत् ।

‘निराशीः’ कर्मसंयुक्तान् सात्त्वतांश्चाप्यकल्पन् इति

निरुक्तिः -

जनन्येच्छावतां पुंसां योग्यस्सौ हं इति स्मृतः ।

भजतोप्यन्यभक्तान् यः स्वप्रियान् कुरुते सदा ।

छन्दानुवर्तनेति प्रियकृत् स च कथ्यते ।

प्रीतिवर्धनः - ओं प्रीतिवर्धनाय नमः

विहायसगतिर् - ओं विहायसगतये नमः

अथोचरोवरगुणा विष्कारेण तां प्रीतिं वर्धयति इति

प्रीतिवर्धनः ।

१- गीता ७।१७

२- गीता ७।१८

३- गीता ७।१८

१. विष्णुविष्णुविष्णु विष्णुविष्णु विष्णुविष्णु
विष्णु विष्णु विष्णुविष्णु

: विष्णु विष्णु विष्णु - विष्णु

: विष्णु विष्णु विष्णु - विष्णु

१. विष्णु - विष्णु विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

१. विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

१. विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

१. विष्णु

१. विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

- विष्णु विष्णु

१. विष्णु विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

१. विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

१. विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

: विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

: विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

विष्णु विष्णुविष्णुविष्णुविष्णुविष्णु

१. विष्णु

‘जगतां प्रीतिपूर्वकम् । ददामि बुद्धियोगं तम्’ इति

तथा निरुद्धमक्तिपरकोटिभिः विहायसं पदमेव गम्यते स्मात् इति
विहायसगतिः, स सत्त्वाह -

‘भुक्त्वा च भोगान् विपुलान् त्वमनौ मत्प्रसादतः ।
ममानुस्मरणं प्राप्य मम लोके न्वित्स्यसि’ ॥

इति सूत्रम् -

‘तदोक्तो गज्वलनं तत्प्रकाशितद्वारो विधासामर्थ्याच्छेदगत्यनु-
स्मृतियोगाच्च हादानीं गृहीतशताधिक्या’ इति ।

निरुक्ति-

गुणाविष्कारणान्नित्यमुत्तरोत्तरतो धिकम् ।
यस्तु प्रीतिं वर्धयति प्रीतिवर्धन इतिरितः ॥
निरुद्धमक्तियुक्तं हि नित्यं यस्मात्तु गम्यते ।
विहायसं परं व्योम विहायस गतिस्तु सः ॥

ज्योतिः- अर्धं ज्योतिर्धनं नमः

तदारोहणनिश्रेण्या अर्धिरादिगतेः प्रथमं पदमर्धिराह- ज्योतिः ।

निरुक्ति-

स्वप्राप्तेः साधनत्वायः स्वयं नित्यं विशेषतः ।
अर्धिरादिगते ज्योतिः प्रथमं पदं कथ्यते ॥

१- गी० १०।१

२- म० गी० १०।

शिव 'सि' त्रिभुजु मीतमः । त्रिभुजुमिह 'तमः'

शिव त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' । त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

- त्रुतः ४ : त्रिभुजुमिह

I : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

II : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

- त्रुतः शिव

त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

I : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

- त्रुतः त्रुतः

I : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

II : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

I : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

II : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

तमः त्रिभुजुमिह 'तमः' - त्रुतः

त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

- त्रुतः त्रुतः

I : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

II : त्रुतः त्रिभुजुमिह 'तमः' त्रुतः

105077 - 3

105077 - 3

सुरुचिः - ओं सुरुच्यै नमः

घोत्यते स्मादिति श्रुतेरिसन् जादेशश्च यथा-
तेर्विणममिसंभवन्ति

इति उपासनप्रसन्नेन भगवता उपासकातिवहने नियुक्तत्वेनाति-
वाहिका ह्यचिरादयः ।

अचिरादिना तत्प्रथितैः^३

वातिवाहिकास्ताल्लिङ्गात्^३

इत्यादौ चिन्तिताः ।

सूर्योदयादौचते इति रुचिरहः सा स्य शोभनेति सुरुचिः ।

हुगुपधात् कित् इति हन् कित्

अचिणो ह^४ इति

अहः शुभं यस्य स वै सुरुचिः परिकीर्तितः ।

हुतमुग्विमुः - ओं हुतमुग्विभवे नमः

अमृतपरिणामं हुतं मुञ्जानः सोमः यस्मिन् शुक्लपद्माद्वारा
विमुः पूर्णो भवति सः हुतमुग्विमुः ।

अह्नवापूर्यमाणः पक्षाः इति ।

निरुक्ति-

सुधापरीणामहुतं मुञ्जानश्चन्द्रमास्तथा ।

विमुः पूर्णो भवेद्यस्मिन् स वै स्यात् हुतमुग्विमुः ॥

१- क्रा० ५।१०।१

२- शा० ४।३।१

३- शा० ४।३।४

४- क्रा० ५।१०।१

:सः विरुद्धं वि० - :सि० उ०

-सः विरुद्धं वि० उ० वि० वि० वि०
"सि० वि० वि० वि०"

वि० वि० वि० वि० वि० वि० वि० वि०

। :सि० वि० वि० वि०

१ :सि० वि० वि० वि०

२ :सि० वि० वि० वि०

। :सि० वि० वि० वि०

वि० वि० वि० वि० वि० वि० वि० वि०

वि० वि० वि० वि० वि० वि०

वि० वि० वि० वि० वि०

। :सि० वि० वि० वि० वि०

:सः विरुद्धं वि० - :सि० उ०

वि० वि० वि० वि० वि० वि० वि० वि०

। :सि० वि० वि० वि० वि०

१ :सि० वि० वि० वि० वि०

-सि० उ०

। :सि० वि० वि० वि० वि०

॥ :सि० वि० वि० वि० वि०

वि० वि० वि० वि०

रविः - ओं रवे नमः

विरोचनः - ओं विरोचनाय नमः

उत्थानकालतया उदगयनद्वारा रुयते प्रशस्यते इति रविः ।

‘वापूयमाणपक्षात् यान् णहुदन्वेति मासान्’^१ इति ।

द्वाम्यामयनगतिम्यां संवत्सरः रथेनादित्यं विरोचयतीति

विरोचनः ।

‘मासेभ्यस्संवत्सरम्’^२

‘संवत्सरौ सा वादित्यः’^३

सविता - ओं सवित्रे नमः

सूर्यद्वारा वृष्टिसस्यादिकं सूते इति - सविता ।

‘संवत्सरादादित्यम्’^४

‘वायुमव्वाद विशेषेण विशेषेणाम्याम्’^५

न्याय्यं व्यवधानम्

निरुक्ति-

वृष्टिसस्यादिकं सूते सविते ति खेमुलात् ।

१- छा० ५।१०।१

२- छा० ५।१०।२

३- तै० ६ न्यासविधा

४- छा० ५।१०।२

५- छा० ५।३।२

रविलोचनः - ओं रविलोचनाय नमः

अथ चन्द्रमाः अमानवापरनामा विद्युद्वरुणाश्च रविणा
सूर्येण तदुपलक्ष्य तद्रश्मिसंक्रान्त्यादिमुखेन चन्द्रविद्युद्वरुणा-
न् लोचयति दर्शयतीति - रविलोचनः । यथा-
‘आदित्याच्चन्द्रमसंचन्द्रमसो क्विक्कुक् विद्युत्^१’

निरुक्ति-

सूर्यस्य रश्मिसंबन्धाद् विद्युतरुणाचन्द्रकान् ।
निरन्तरं लोचयति रविलोचन इति ॥

अनन्तहुतभुग्भोक्ता - ओं अनन्तहुतभुग्भोक्त्रे नमः

सप्ततन्तुषु हुतं भुक्त इति इन्द्रो हुतभुक् -
प्रजाः भुनक्ति पालयतीति प्रजापतिः भोक्ता तौ
महान्तावस्येति - अनन्तहुतभुग्भोक्ता ।
‘स इन्द्रलोकां स प्रजापतिलोकम्^२’

निरुक्ति-

मस्तृत्वान् हुतभुग्भोक्ता भुनक्तोति प्रजाविधिः ।
सौ नन्तहुतभुग्भोक्ता महान्तौ यस्य तौ सदा ॥

१- डा००० डा००१२

२- कौण्टी० १-३

ਸਭ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ - ਸਤਿਨਾਮੁ

[illegible]

1. *पुस्तकालय* पुस्तकालय

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

वि. तर्कवि. : लीप्यान्व. लीपिप्रमाण. लीपिप्रमाण. : तर्क

1. सर्वोत्तम - सर्वोत्तम

1950-1951

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

1. श्री श्री गुरु जी प्रसादु तपस्विन्युक्तुं नमः

11. तब कि जब विचार समीपस्थाना कि

FILED IN 6207

1000 1000 1000

नैकदा - ओं नैकदाय नमः

गृजः - ओं गृजाय नमः

एकं ददातीति एकदाः तद्विरुद्धा नैकदाः असंख्यमालान्वनवासः
प्रभृति ब्रह्मालंकारद्वयिन्योमुक्ताम्युत्थानविदो दिव्याप्सरसो स्येति -
नैकदः ।

तं पंचशतान्यप्सरस उपधावन्ति शतं -
मालाहस्ताश्शतमन्जनहस्ताः इत्यादि
तं ब्रह्मालंकारेणालङ्कुर्वन्ति

एवं प्राप्तावतां मुक्तानामग्रे सह सर्वैश्वर्याभिया यथाप्यङ्कविधं
परमभोग्या जायत इति गृजः ।

जनो प्रादुर्भावि

सप्तम्यङ्गं जनेर्दः इति डः टिलोपः अङ्गोर्गन्त्यर्थत् ।

नैट ३ कञ्जेन्द्रागु० इत्यादिना रकि इदित्त्वान्नुमो निपातनाल्लोपे
इतीट्प्रतिषेधे च अगुशब्द उक्तः ।

सदामणी - ओं सदामणिर्णे नमः

लौकाधिष्ठान - ओं लौकाधिष्ठानाय नमः

ततः प्रभृति सर्वकालं तेन कृत्प्रतिकृतमङ्गितुं निर्वोदं शीलमस्येति
सदामणी यथा-

१- कोणी० १।४

२- पा०ब० ३।२।६७

३- पा०ब० ७।३।८

:सप्त जलमयः विह - विह

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

[illegible]

१. १९५३-५४ का आर्थिक वर्ष के लिए १९५३-५४ का आर्थिक वर्ष के लिए
 २. १९५३-५४ का आर्थिक वर्ष के लिए १९५३-५४ का आर्थिक वर्ष के लिए

। प्रोफेसर : १०० : १०० : १००

पिकातवासी विमुक्तजीवित जीव तालीगल्ल 'मृदा' १
। तालुका तालुका = विमुक्तजीवित २

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

विश्वविद्यालय मुंबई मुंबई विश्वविद्यालय मुंबई

४१२ वा. वा. १

मृणालिच्छायाम्

अनुत्प्रेणूत्प्रेणू लोकेणू

इति श्रुतानां मुक्तमोग्यानां नित्याश्रयः - लोकाधिष्ठानम् ।

तत्र च अद्भुतः ।

निरुक्ति-

लोकानां मुक्तमोग्यानां लोकाधिष्ठानं माश्रयः ।

तत्सदा सर्वथा स्तम्भयमानोऽप्यपूर्ववत् ।

समयनीयो द्भुतः ।

सनात् - ओं सनाते नमः

प्रोक्तस्तेषां संभजनात् सनात् ।

सनातनतमः - ओं सनातनतमाय नमः

कपिलः - ओं कपिलाय नमः

सदा तमोऽपि तदा तनवन्नित्यमोग्यतया अतिशयितस्सनातनः

पुराणः इति सनातनतमः ।

नित्यनूतनमोग्यत्वात् सनातनतमः स्मृतः

स किरूपः तत्रोच्यते मध्यस्थनीलतोयदविधुल्लेखोज्ज्वलवर्णतया कपिलः

पिङ्गल इति-कपिलः ।

छा० १-२

संज्ञासूत्रम्
संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् - संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम्

- संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् - संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् - संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् - संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

। संज्ञासूत्रम् संज्ञासूत्रम्

- संज्ञासूत्रम्

‘किम् कान्ता’ फल, वर्ण, इल्व् प्रकरणं
 ‘कमेः पश्च’ ‘कवेः’ इति वा पाठः उणादि
 इति ल्व् मस्य पाठान्तरे बस्य च वा पकारः

कपिरव्ययः - ओं कपये अव्ययाय नमः

स्वयमप्यव्ययः अप्ययो वानुपदाणेः कम् इहायं सुखार्थः
 तदनुभवमुखनिर्वृतिं पिबति पाति रक्षातीति इति वा - कपिरव्ययः ।

‘पा, पाने’ ‘पा रक्षाणे’

‘इन् सर्वधातुम्यः’ इति इन्

‘अच् इः’ पूर्वत्र बाहुलकात् इगुपधात् कित् इति कित्त्वमन्यतोपि

भवति अपरत्र अकृतस्त्यमपि इ प्रत्ययस्य कित्त्वं बाहुलकात् लभ्यते तस्य हि मह

प्रभावः इयांस्तु विशेषः इनः कित्त्वं श्रुतं क्वचिदन्यतोपि एस्तु अकृतमेव

कुत्रचित् कल्प्यते इति ऐदमर्थेन हि अच् हरित्येव वक्तव्ये इनोपि गृहणम्

कित्त्वादातो लोपः

‘कै शब्दे’ ‘कृ० शब्दे’

‘कनी, दीप्ति कान्तिगतिष्णु’ कायतेरात्त्वम्, त्रिभ्योपि

‘अन्येष्वपि’ इति उः टिलोपः

‘इण् गतौ’ घातुः

‘एरच्’ इति भावे अच् गुणः अय् विपूर्वः पाठान्तरे तु

अयमेवापिपूर्वः तत्र

१- पा० अ० ३।३।१०१

२- पा० अ० ३।३।५६

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः
 विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

विष्णुः पुरुषः, विष्णुः पुरुषः

20/12/15 08:07 - 8

20/12/15 08:07 - 8

“वष्टिमागुरिरल्लौ०” इति भागुरीष्ट्या पर तलोपः श्रेणं
प्राप्त्यत् उभयत्रापि यण् यकारः ।

कन्पूर्वो बहुव्रीहिः कन्तो न लोपः संहितायां पूर्वस्य
रौरावसानिको विसर्गः ।

निरुक्ति-

अनश्वरसुखं पाति स उक्तः कपिरव्ययः ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

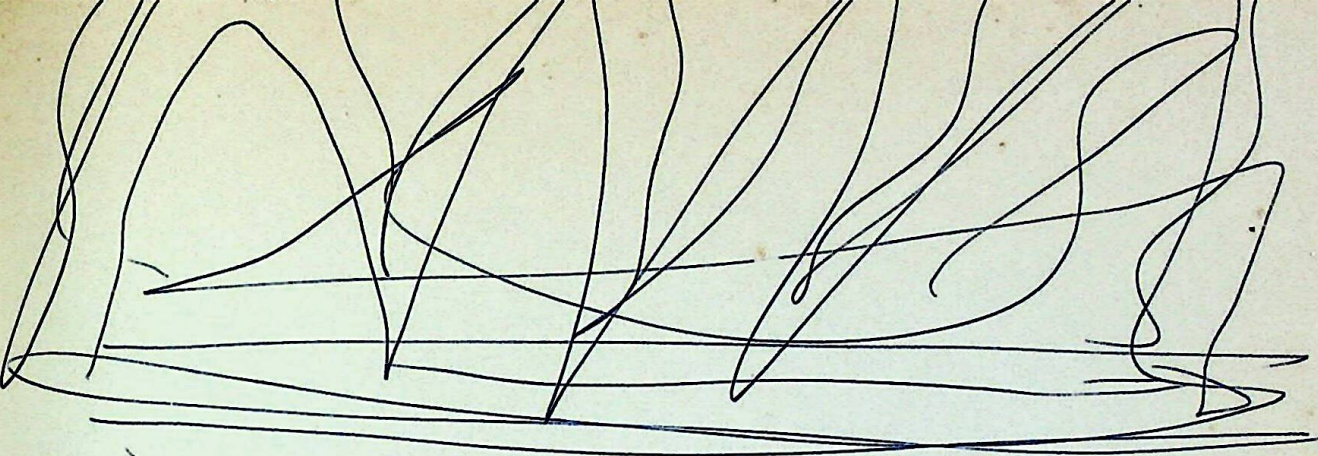
। तत्कालं पुनः प्रवक्ष्यामि

अथैवमुवाच भगवान्

। अथैवमुवाच भगवान्

-कृष्ण उवाच-

। अथैवमुवाच भगवान्

द वा म

वा

त

क

म

७५३ ७५३

स्वस्तिदः - ओं स्वस्तिदाय नमः

एवं महन् महङ्गलं ददातीति स्वस्तिदः ।

निरुक्ति-

भक्तैभ्यो महङ्गलं स्वस्ति तद्वानात् स्वस्तिदः स्मृतः ॥

स्वस्तिकृत् - ओं स्वस्तिकृते नमः

स्वस्तिः - ओं स्वस्तिने नमः

स्वस्तिमुक् - ओं स्वस्तिमुजे नमः

स्वगुणैः , स्वभोगाशिषं करोतीति स्वस्तिकृत् ।

स्वयमेव महन् महङ्गलं स्वस्ति ।

‘स्वस्ति शिवाशिषोः’ उदा० ।

‘सावसे शिशत्’

इति ति प्रत्ययः । शित्वात् भूमावामाव ।

सर्वमेतत् स्वस्ति मुनक्ति पालयतीति स्वस्तिमुक् ।

निरुक्ति-

स्वस्ति स्वभोगाशिषं यः करोति स्वस्तिकृत् च ।

महामहङ्गलरूपत्वात् स्वयं स्वस्तीति कथ्यते ।

पालनान्महङ्गलस्यैव स्वस्तिमुक् चेति गम्यते ।

१-उणा०पा० ४

ਸਭਾ ਸਦਨੀਯ ਨਿਯਮ - ਸਦਨੀਯ

। : इत्यस्य विचारः तादृश इति ।

-कड़ी बनी

॥ : तस्य : शरीरं चान्तरात्तु नृपि ज्ञेयम् ।

:मः किमुलीय - किमुलीय

:फ निजीप रि - :जीप

महाराष्ट्र - महाराष्ट्र

। प्रकृतिः निर्दिष्टा गच्छति, : प्रकृतिः

। तदीयं तादृशं हि तं पश्य

। गण्ड : विद्यापीठम् ।

ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ

। साक्षात्सु ज्ञानिनि । : अक्षरं चि चि ३

। सुसुखीय निजिज्ञाप तन्निनु तन्निनु तन्निनु

- प्रती रति

। ५ प्रकृति विज्ञान : ५ भागों में विभाजित

। निम्नलिखित प्रश्नों का उत्तर दीजिए।

। विष्णु विद्मः सुविद्मः ॥ १ ॥

स्वस्तिदक्षिणः - ओं स्वस्तिदक्षिणाय नमः

बराँदः - ओं बराँदाय नमः

अन्यदपि स्वपरिचरणानुगुणं दिव्यशरीरशक्त्यादि स्वस्ति
स्वात्मदानदीर्घसत्रे ऋत्विग्म्यो देया दक्षिणा स्येति स्वस्तिदक्षिणः ।
परमेश्वर्ये पि गुणशीतलिप्ता बराँदः ।

निरुक्ति-

शक्त्याधा प्रकृतिः स्वस्ति स्वात्मदानं च दक्षिणा ।
वात्मारपीणाख्ययागे तु यस्यास्ति स्वस्तिदक्षिणः ।
सर्वेश्वर्ये पि सुगुणः शीतलो रौद्र उच्यते ।

कुण्डली - ओं कुण्डलिने नमः

यथां चितनित्यदिव्यभूषणः कुण्डली ।

निरुक्ति-

दिव्यभूषणवान् यो सौ कुण्डलीति प्रकथ्यते ।

चक्री - ओं चक्रिणे नमः

तादृशदिव्यायुधः, चक्रं तदुपलक्ष्यं तादृशदिव्यायुधजातं नित्य-
मस्येति चक्री ।

‘चक्रं तृप्तौ प्रतिघाते च’ इति घातोः, रक्प्रकरणे-

‘चक्रिरम्योरुज्ज्वोपघायाः’ इति रक्प्रत्यये बाहुल्लादिहनोत्त्वम्

निरुक्ति-

‘नित्यदिव्यायुधश्चक्री’

:सः पाण्डुरीरुनीरु नि - :तण्णीरुनीरु

:सः पाण्णीरु नि - :ह्रीरु

नीरुनीरुनीरुनीरु नीरुनीरुनीरु नीरुनीरु
नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु
। :ह्रीरु नीरुनीरुनीरु नीरुनीरु

-नीरुनीरु

नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु :नीरुनीरुनीरु
:नीरुनीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरुनीरुनीरु
। नीरुनीरु नीरुनीरु :नीरुनीरु नीरुनीरु

:सः नीरुनीरु नि - :नीरुनीरु

। नीरुनीरु :नीरुनीरुनीरुनीरुनीरु

-नीरुनीरु

। नीरुनीरु नीरुनीरु नि नि नीरुनीरुनीरुनीरु

:सः नीरुनीरु नि - :नीरुनीरु

नीरुनीरुनीरुनीरु नीरुनीरुनीरु नीरुनीरुनीरुनीरु
। नीरुनीरु नीरुनीरु
-नीरुनीरु :नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु
नीरुनीरु नीरुनीरु नीरुनीरु :नीरुनीरुनीरुनीरुनीरु

-नीरुनीरु

विक्रमी - ओं विक्रमिणे नमः

अर्जितशासनः - ओं अर्जितशासनाय नमः

गाम्भीर्यानुकूलविलासः विक्रमी ।

विरिन्चिपुरन्दरायलङ्घयाज्ञः ऊर्जितशासनः

क्रमु-पादविद्योपे विपूर्वः, मावे धृन् नोदातः

इत्यादिना वृद्धिः ततः संज्ञायां मनमाम्याम् इति ठां बाधनार्थं नियमितो
मत्वर्थीयः उक्तार्थं इति । लोपदीर्घादि ।

निरुक्ति-

स्याद्विलासो तु विक्रमी ।

ब्रह्मायलङ्घयस्वाज्ञो यः स स्यादूर्जितशासनः ।

शब्दातिगः - ओं शब्दातिगाय नमः

अनन्तजिह्वेनानन्तेन अनन्तशास्त्रैराम्नायैस्साक्षात् सरस्वत्या
च दुरुदाहरमहिमा शब्दातिगः ।

निरुक्तिः-

अनन्तशास्त्रैराम्नायैर्वाग्देव्यानन्तमोगिना ।

वक्तुं ह्यशक्यमहिमा यस्य शब्दातिगो स्ति सः ।

१- पा०ख० ७।३।३४

२-पा०ख० ५।२।१३६

:सः पिपीहृती ि - सिक्की

:सः पातजाद्वीत ि - :सःपातजाद्वीत

। सिक्की :पातजाद्वीतः
:सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः
:सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः
। सिक्कीःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः

-सिक्की

। सिक्की तु पातजाद्वीतः
। :सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः

:सः पातजाद्वीतः ि - :सःपातजाद्वीतः

। :सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः
। :सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः

-सिक्की

। :सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः
। :सःपातजाद्वीतः :सःपातजाद्वीतः

४५१६१७ ०१०१५ -३

४५१६१७ ०१०१५ -३

शब्दसहः - ओं शब्दसहाय नमः

शिशिरः - ओं शिशिराय नमः

अथ गजेन्द्रमोक्षणम् अस्पष्टशब्दानां तिरश्चामपि वातशब्दम्
अतिभारमिव सहते इति शब्दसहः ।

‘मक्तिं तस्यानुचिन्त्येति

वातशब्दश्रवणानन्तरम् अतित्वरया गतः शिशिरः ।

शश् प्लुतगतौ इति घातोः -

‘अजिरशिशिरशिथिलस्थिरस्फिरस्थविरस्वदिराः’ इति

किरच् प्रत्ययः ।

निरुक्तिः -

अतिभारमिवास्पष्टं तिरश्चां शब्दमाजितम् ।

सहते यः शब्दसहो वस्वणो मनु रत्नमः ।

गजेन्द्र पालनार्थं यः शिशिरस्त्वरया गतः ।

शर्वरीकरः - ओं शर्वरीकराय नमः

तथा शर्वरी हिंसापरविदारिणी पन्वायुधी करे अस्येति

शर्वरीकरः । कृन् पवाधच् ।

‘शृणातेः कृशृवृन्चतिभ्यः ष्वरच्’ इत्याणादिक ष्वरच् प्रत्ययः ।

णित्वात् ङीष् ।

निरुक्तिः -

उच्यते शर्वरीशब्दा हिंसापरविदारिणी ।

पन्वायुधी करे चास्येत्युदितः शर्वरीकरः ॥

:सः साकल्यः त्रि - :सकलः

:सः साकल्यः त्रि - :सकलः

साकल्यः साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :सकलः त्रि त्रि साकल्यः

साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :सकलः :सः साकल्यः साकल्यः

- :साकल्यः त्रि त्रि साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः

- :साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

:सः साकल्यः त्रि - :सकलः

साकल्यः साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

साकल्यः साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

- :साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

। :साकल्यः साकल्यः साकल्यः

अकूरः - ओं अकूराय नमः

गजपरिजिहीर्षया करस्थैरप्यायुधैर्ग्राहिमपि फटित्यकृत्त्वान्
इति अकूरः ।

‘कृतैश्छः कू च’ उणादौ इति रक् प्रत्ययः कृ आदेशश्च - यथा -

ग्राह्यस्तं गजेन्द्रं च तं ग्राहं च जलाशयात् ।

उज्जहारार्पय्यात्मा तरसा मधुसूदनः इति ।

पेशलो - ओं पेशलाय नमः

संमदादययथातथसुग्मूणांभरस्मणीयः, पेशलः ।

‘पिश- अवयवे’ ‘वृणादिभ्याश्चित्’ इति कलः, चित् उणादौ

कित्त्वे पि बाहुल्काद् गुणः ।

निरुक्ति-

यो सौ घृतायुधैर्ग्राहिमकूरो महोच्च कृत्त्वान्

त्वरतिशयतः सुस्तस्वग्मूणांभर सुन्दरः ।

गजेन्द्ररक्षासमये यो सौ स्यात् पेशलः स्मृतः ॥

दक्षाः - ओं दक्षाय नमः

दक्षिणः - ओं दक्षिणाय नमः

दक्षिणमागन्ता (दक्षाः) दक्ष् वृद्धौ शीघ्रार्थे च इहायं शीघ्रार्थः ।
पचाय् । तथा गत्य धिह् मां दूरगतो हं त्वमिति सान्त्वनेनैजिन्द्रस्यानुकूल
दक्षिणः । दक्षा वृद्धौ ‘दुदक्षिभ्याम्’ ० उणादौ इतीनन् यथा -

प्रीतिमान् पुण्डरीकाक्षः शरणागतवत्सलः ।
मजन्तं गजराजानं मधुरं मधुसूदनः ॥ इत्यादि

निरुक्ति-

दक्षो यो द्रुतमागन्ता रक्षणाय स उच्यते ।
गजेन्द्रस्य प्रपन्नस्य यः प्रीतिं दक्षिणस्तु सः ॥

क्षामिणां वरः - ओं क्षामिणां वराय नमः

तद्दर्शनैर्न धृतात्मा क्षामिणां वरः ।
अमवत्त्र वै देशः । इति ।

निरुक्ति-

गजेन्द्रदर्शनासा धृतात्मा क्षामिणां वरः ।

विद्वत्पते - ओं विद्वत्पते नमः

तच्चिक्त्सायाम् विद्वत्पतेः अथवा स्वहस्तसंस्पर्शादिना तच्चिक्त्सा
अयमतिशयेन विद्वान् ज्ञाता इति विद्वत्पतेः ।

विद् ज्ञाने ततो वर्तमाने लट् लृट् शतृशानवावप्रथमासमानाधिकरणे
इति लट् शता शित्त्वात् सार्वधातुकत्वे कर्त्तरि शप् तस्य आदादिको लुक्
शनुश्च ।

१- पा० अ० ३।२।१२४

निरुक्तिः

गजेन्द्रातिविकित्सायां विद्वान् विद्वत्तस्तु सः ।

वीतभयः - ओं वीतभयाय नमः

तत्समागमतुमुलोपलम्भात् वीतं भयं गजेन्द्रस्य इति वीतभयः ।

निरुक्तिः

वीतं भयं गजेन्द्रस्य यस्माद् वीतभयश्च सः ।

पुण्यश्रवणकीर्तनः - ओं पुण्यश्रवणकीर्तनाय नमः

श्रुतेन हि कुरुश्रेष्ठ स्मृतेन कथितेन वा ।

गजेन्द्रमोक्षणेनैव सद्यः पापात् प्रमुच्यते इति ।

पुण्यश्रवणकीर्तनः कृतसंदर्शन इति घातोः सिद्ध्यति ।

निरुक्तिः

गजेन्द्रमोक्षणं श्रुत्वा सद्यः पापात् प्रमुच्यते ।

यस्मात् तत्कीर्तनं पुण्यं श्रवणं चेति स स्मृतः ॥

द्वादशाणामेकमनुश्रेष्ठः पुण्यश्रवणकीर्तनः ॥

उच्चारणो - ओं उच्चारणाय नमः

दुष्कृतिहा - ओं दुष्कृतिघ्ने नमः

तास्य उच्चारितवान् इति उच्चारणः ।

तु प्लववनतरणयोः इति घातोः व्युत् ।

: क्ली तनी

। : उ तुलसी नानी गंगा नदी नी निगुनि

: न गानकति नि - : गनकति

। : गनकति नि उ नानी नि नि तुलसी नानी निगुनि

- क्ली तनी

। : उ गानकति तुलसी नानी नि नि

: न गानकति तुलसी नानी नि नि - : गानकति तुलसी नानी नि नि

। न गानकति तुलसी नानी नि नि
। नि गानकति तुलसी नानी नि नि
। नि गानकति तुलसी नानी नि नि

- क्ली तनी

। नि गानकति तुलसी नानी नि नि
। नि गानकति तुलसी नानी नि नि
। नि गानकति तुलसी नानी नि नि

: न गानकति तुलसी नानी नि नि - : गानकति तुलसी नानी नि नि

: न गानकति तुलसी नानी नि नि - : गानकति तुलसी नानी नि नि

। : गानकति तुलसी नानी नि नि

स्थलस्थं दास्यामास ग्राहं चक्रेण माधवः^३ इति

दुष्कृतिनं ब्रह्मविदपचारात् अपुण्यकर्माणि ग्राहं हन्ति स्मेति
दुष्कृतिहा ।

निरुक्ति-

सरसस्तं तारितवानित्युत्तराण ईरितः ।

ग्राहं विदास्यामास यस्माद् दुष्कृतिहा च सः ॥

पुण्यो - ओं पुण्याय नमः

दुःस्वप्ननाशनः - ओं दुःस्वप्नाशनाय नमः

अनया कीर्त्या अस्मदादीनपि पुनाति स्वयमेतानेवं
कारयित्वा शुभकर्मा भवति तान् पुण्ययति स्वप्ना वितत्व-
लक्षणापुण्यवतः करोति इति वा पुण्यः ।

पूनाः पुनातेर्वा त्रैधैष्वपि हिकल्पेण न्यरूप्यतायं प्रागेव ।

क एवं वचनात् दुःस्वप्नोपशमनतया स्वात्मानं गजेन्द्रं तच्च

सरः स्मरतांभाव्यनिष्टसूचनं दुःस्वप्नं नाशयति अपनोदयतीति - दुःस्वप्नना-
शनः ।

निरुक्ति-

कीर्त्यास्मदादीनपि यो गजेन्द्राणरूपया ।

पुण्यः स स्यात् पुनातीति षडर्णाः पावनत्वतः ॥

गजेन्द्रमोक्षणाध्यायजपाद्दुःस्वप्नं फल्म् ।

नाशयत्यन्जसा सो साविति दुःस्वप्ननाशनः ॥

॥ १ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ २ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

। तत्रोक्तम्

-तत्रोक्तम्

। :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ३ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

:सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

:सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ४ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

-तत्रोक्तम् :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

। :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ५ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ६ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ७ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

। :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

-तत्रोक्तम्

। :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ८ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ ९ ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

॥ १० ॥ :सप्तमः पर्वः इति आरम्भः

वीरहा - ओं वीरघ्ने नमः

रक्षाणः - ओं रक्षाणाय नमः

वीरहा - पूर्ववत्

तं स्पर्शनपरिरम्भणसान्त्वनादिभिः रक्षितवान् रक्षाणः ।

रक्षा, पालने

*कृत्यल्युटः^१ इति बाहुलकात् कर्त्तरि ल्युट्

*बहुलमन्त्रापि^२ इति युज वा अनः

*अट्कुप्वाड्^३ इति णत्वम्

निरुक्ति-

स्पर्शसंश्लेषणार्थेस्तं रक्षातीति स रक्षाणः ।

जीवनः - ओं जीवनाय नमः

पर्यवस्थितः -

स्वहस्तेन हननात् ग्राहमपि गन्धर्वत्वेन जीवयम् - जीवनः ।

सहि देवलशापेन हूहूर्गन्धर्वसत्त्वः ।

ग्राहत्वमगमत् कृष्णात् वर्षं प्राप्य दिवं गतः^३ ॥

निरुक्ति-

स्वहस्तेन हतं ग्राहं गन्धर्वत्वेन जीवयन् ।

पूर्वशापं निरस्याथ यस्तिष्ठति स जीवनः ।

१- पा०ख० ३।३।११३

२- पा०ख० ८।४।२

:सः निरुक्तिः पद - तद्वति

:सः प्राणायामः पद - :तद्वति

तद्वति - तद्वति

। :तद्वति प्राणायामः :मिमीतमन्त्राणां प्राणायामः पद

‘निर्वाणः’
 तद्वति प्राणायामः पद
 :तद्वति प्राणायामः पद
 :तद्वति प्राणायामः पद
 :तद्वति प्राणायामः पद

-तद्वति

। :तद्वति प्राणायामः पद

:सः प्राणायामः पद - :तद्वति

- :तद्वति

। :तद्वति - तद्वति प्राणायामः पद

। :तद्वति प्राणायामः पद
 ॥ :तद्वति प्राणायामः पद

-तद्वति

। :तद्वति प्राणायामः पद
 । :तद्वति प्राणायामः पद

अनन्तरूपो - ओं अनन्तरूपाय नमः

अनन्तश्रीर् - ओं अनन्तश्रिये नमः

ईदृशि सद्यः संपाद्यानि रूपाण्यस्येति - अनन्तरूपायः ।
तेभ्यो देयाः स्वप्नाप्तिपर्यन्ताः अनन्ताः श्रियोऽप्यस्येति -
अनन्तश्रीः ।

ततो दिव्यवपुर्भूत्वा हस्तिराट् परमं पदम् । जगाम इति

जितमन्युः - ओं जितमन्यवे नमः

मयापहः - ओं मयापहाय नमः

यः शरणागतगजेन्द्रैर्घ्निणो जलक्लीटाय क्रोधः स हृदानीं
जितः इति जितमन्युः ।

अस्मदादीनामपि स्ववात्सल्येन तादृशानाथत्वमयं वध्यादित्या-
शंसनार्हः मयापहः ।

चतुरात्रो - ओं चतुरात्राय नमः

गभीरात्मा - ओं गभीरात्मने नमः

विदिशो - ओं विदिशाय नमः

यद्यपि स्वमहिमोचितं गर्जते गजाय श्लथाम्बरामरणमालं
जगाम यद्यपि दादुजलक्लीटाय चुक्रोध तथापि चतुरात्रः ।

:सः साधुतन्त्रं त्रि - त्रिपुत्रं

:सः त्रिपुत्रं त्रि - त्रिपुत्रं

। :साधुतन्त्रं - त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं :सः त्रिपुत्रं

- त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं :साधुतन्त्रं :साधुतन्त्रं त्रिपुत्रं

। :त्रिपुत्रं

त्रिपुत्रं साधुतन्त्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं

:सः त्रिपुत्रं त्रि - त्रिपुत्रं

:सः साधुतन्त्रं त्रि - त्रिपुत्रं

त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं साधुतन्त्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं

। :त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं :त्रिपुत्रं

त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं साधुतन्त्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं

। :त्रिपुत्रं :त्रिपुत्रं

:सः साधुतन्त्रं त्रि - त्रिपुत्रं

:सः त्रिपुत्रं त्रि - त्रिपुत्रं

:सः साधुतन्त्रं त्रि - त्रिपुत्रं

त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं साधुतन्त्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं

। :साधुतन्त्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं त्रिपुत्रं

संवैतकारी आश्रितार्थः संभ्रमो हि साम्प्रतम् इति -
 अन्येणां चतुर्मुखानाम् अप्रवृष्यगम्भीर्यः गम्भीरात्मा ।
 तेषां विनयगद्गदस्तुतिगिरामस्य दूरे विविधाः दिशा
 देशा इति - विदिशः ।

निरुक्ति-

समवैतकारी यः स्याद्वै चतुरश्रः स कोर्तिः ।
 विनयाद्गद्गदस्तात्रघात्रादीनां विशेषतः ।
 दूरेस्य विविधा देशा विदिशः स तु कोर्तिः ।

व्यादिशो - ओं व्यादिशाय नमः

दिशः - ओं दिशाय नमः

तेषाम् अभिमतं तत् पदम् अतिसृजतीति- व्यादिशः ।
 ह्युपघत्वात् कः
 न तान् गजेन्द्रवदन्तरङ्गीकरोति किं तु आज्ञाप्यतीति-दिशः
 पूर्ववत् कः ।

निरुक्ति-

ब्रह्मादीनां तत्तत्स्थानसर्जनाद् व्यादिश इव सः
 घात्रादीन्सर्वकृत्येषु ह्याज्ञाप्यति यस्सदा ।
 दिशः स तु समास्थातः ण्डणो मयुरुत्तमः ॥

- ती३ सुस्मात्तु ही तिरुं :प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु
 । तिरुत्तु तिरुत्तु :प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 तिरुत्तु :प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 । :ति३ तिरुत्तु - ती३ तिरुत्तु

-ति३ तिरुत्तु

। :ति३ तिरुत्तु :प्राज्ञीतात्तु :प्राज्ञीतात्तु
 । :प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 । :ति३ तिरुत्तु :ति३ तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु

:प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु - तिरुत्तु

:प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु - :ति३

। :ति३ तिरुत्तु - तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 :प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु
 :ति३ तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 । :ति३ तिरुत्तु

-ति३ तिरुत्तु

:प्राज्ञीतात्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 । तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु
 । :ति३ तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु तिरुत्तु

भूवि - इति पूर्ववत्

लक्ष्मीः - ओं लक्ष्म्यै नमः

सुवीरो - ओं सुवीराय नमः

इति तेषाम् लक्ष्मीः स्वाक्षिपञ्च

भवद्मतं मे राज्यं च जीवितं च सुखानि च^१ इति

कृष्णाश्रयाः कृष्णावलाः कृष्णानाथाश्च पाण्डवाः^२।

कृष्णाः परायणां तेषां ज्योतिषामिव चन्द्रमाः ॥

रुचिराङ्गदः - ओं रुचिराङ्गदाय नमः

जननो - ओं जननाय नमः

तेभ्यस्त्वं रुचिरम् अतिमनोहरमनुभवयोग्यं अङ्गददातीति

रुचिराङ्गदः यथा-

न ते रूपम् इति -

अथ सर्वभगवद्व्यापाराणां प्रयोजनमभिधीयते तदनु-

भवदामकरणायुक्तानुन्यानपि जनयतीति जननः

जनी प्रादुर्भावि^३ णिच्

जनिबध्योश्च^३ इति प्रतिषेधात् नोपधावृद्धिः ल्युटित्या दि

अनः णिलोपः ।

१- रा०यु० १६-६

२- भा०दु० १८३-२४

३- पा०अ० ७।३।३५

ਸ਼ਾਸਤਰੀ - ਨਿਰੰਜਨ

• निम्न लिखित विधि •

ਸਭ ਭਾਗਿਨੀ ਸਿੰ - ਹਿੰਦੂ

ਸਪੀਚ : ਸਿਰਫ਼ ਫੀਡ

ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹੀ ਚੋਣ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

[illegible]

11 : 10000 10000 10000 10000 10000 : 10000

संस्कृत-विश्वकोष - संस्कृत

REF ID: A66676

निर्वाहक निदेशावली

- १२५ : अष्टादश

— श्री: 'पुनः' ६५

[illegible]

1. संविधान का अर्थ है -

प्रा. वि. वि. वि.

प्राज्ञः विदुषा एव हि तन्मया भूयते ।
तस्मात् प्राज्ञो न संशयः स्यात् ।

1 : पितृ : प

APR 17 1968

80-829 of 20TH -9

जनजन्मादिर - ओं जनजन्मादये नमः

मीमां - ओं मीमाय नमः

तेषां जनानां जन्मनः आदि निर्मितप्रयोजनमिति- जनजन्मादिः

यथा -

अथ मे सफलं जन्म^१

जन्मन्यविफला सका या गोविन्दाश्रया क्रिया ।

सुजन्मदेहमत्यन्तं तदेवाशेषजन्तुषु

यदेव पुलकोद्भासि विष्णुनामनि कीर्तिर्ति ।

अथ जन्म यथार्थं मे

मीमां - इति पूर्ववत् ।

निरुक्ति - ओं प्रजागराय नमः

अथोच्यते त्र भगवद्भयापाराणां प्रयोजनम् ।

जननो जनजन्मादि नैवाणो जन्मनाशकः ॥

मीमपराक्रमः - ओं मीमपराक्रमाय नमः

आधारनिल्याय - ओं आधारनिल्याय नमः

अन्येष्वपि जगदहितनिरतेषु हिरण्यादिषु मीमपराक्रमः

मयमप्यनुग्रह एष यथोन्मादिनां निगलादिनिग्रहस्तस्य तद्वाच्यानां

चानुग्रहः इति -

१ वि०पु० ५।१।७३

:सः विद्याभ्यासः वि - उहीताभ्यासः

:सः ज्ञानविधि - विधि

:हीताभ्यास - हीताभ्यासः हीताभ्यासः :सः विद्याभ्यासः विधि

- विधि

विधि विधि विधि

। तस्मिन् विद्याभ्यासः विधि विधि विधि विधि

विधि विधि विधि विधि विधि विधि

। विधि विधि विधि विधि विधि विधि

विधि विधि विधि विधि

। विधि विधि विधि विधि

- विधि विधि

। विधि विधि विधि विधि विधि विधि

। विधि विधि विधि विधि विधि विधि

:सः विद्याभ्यासः विधि - विधि

:सः विद्याभ्यासः विधि - विधि

:सः विद्याभ्यासः विधि विधि विधि विधि विधि विधि

विधि विधि विधि विधि विधि विधि विधि विधि

- विधि :विधि

विधि विधि विधि विधि

घातिकाया जगदाधाराः प्रह्लादविमिषणपाण्डवादयः तेषाः
निलयः आधारनिलयः ।

ते ह्याधाराः यथा श्रीविष्णुस्मृतौ -

वणाश्चिमाचारपराः सन्तः शास्त्रैकतत्पराः ।

त्वां धरे धारयिष्यन्ति तेषु त्वद्भारमाहितम्^१ इति

धाता- ओं धात्रे नमः

पूर्ववत् सदृश्यः

पुष्पहासः - ओं पुष्पहासाय नमः

प्रजागरः - ओं प्रजागराय नमः

एवं निष्पादितस्वानुभवशक्तीनां सायंपुष्पस्येव हासः

मो ग्यतो ल्लासो स्येति - पुष्पहासः

‘हसे, हसने’ इति भावे घन् वृद्धिः

‘पुष्प, विकसने’ दिवादि पचाध्व बहुव्रीहि व्यधिकरणानामप्यस्ति

हि सः ।

‘सप्तमीविशेषणो बहुव्रीहौ’ इत्यत्र सप्तमीग्रहणात् ज्ञापकात्
इत्युक्तम् ।

सस्येष्विव कृष्णविलः तेषु रात्रिदिवं प्रजागतीति - प्रजागरः ।

य एषु सुप्तेषु जागर्ति कामं कामं पुरुषो निर्ममाणः^२

जागृ निद्रादाये प्रपूर्वः पचाध्व गुणो रपरः ।

१- वि०स्मृ०

२- पा०अ० २।२।३५

: ताम्रः : पञ्चमहाभूतानि विहाय त्रैलोक्यं : त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

। : त्रैलोक्यं : त्रैलोक्यं

- त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

। : त्रैलोक्यं : त्रैलोक्यं : त्रैलोक्यं
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं - त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं - : त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं - : त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं - त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

। : त्रैलोक्यं

त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

। त्रैलोक्यं

। : त्रैलोक्यं - त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

: त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

। : त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं

ऊर्ध्वगः - ओं ऊर्ध्वगाय नमः

सत्पथाचारः - ओं सत्पथाचाराय नमः

कृतस्तदर्थमनिद्रो यतः ऊर्ध्वगः

स्वभावतुङ्गः यथा -

‘महात्मनां संश्रयमभ्युपेतो नैवावसीदत्यतिदुर्गतिरपि’ इति
तन्महत्त्वफलम् सत्पथे स्वाभाविकदास्यमार्गे वाचरणं
तेषां प्रवर्तनमस्येति - सत्पथाचारः यथा -

‘अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम्’ इति ।

निरुक्ति-

यो सौ स्वभावतस्तुङ्ग ऊर्ध्वगः परिकीर्तितः ।

सत्पथाचार इत्युक्तः सन्मार्गे तत्प्रवर्तनात् ।

प्राणदः -

इति पूर्ववत् रूपम्

प्राणवः - ओं प्राणवाय नमः

पणः - ओं पणाय नमः

प्रमाणं - ओं प्रमाणाय नमः

स्वचरणारविन्दयोः तान् प्रणमयतीति प्राणवः ।

‘प्राणान् स्वान् परमात्मनि प्रणमयन्ति स्तस्मात् प्राणव इति’

अथ शिरसि ।

एवं तेषां स्वाम्यदास्यव्यतिहारेण व्यवहरति इति पणः ।

ਭਾਗ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਜ - ਭੇਜ ਨਾ

:FF BTY TPTPDB TB - :J TPTPDB

तपः श्रमः क्लेशः

REF ID: A65777

गीत 'सीसीसीसीसीसीसीसी' 'सीसीसीसीसी' 'सीसीसीसीसी'

विश्वविद्यालयी शिक्षण संस्था, मुंबई, इ.स. १९५८

- 100 : 1000000 - 1000000 : 1000000

1. ਜੀਤ ਸੁਖ ਸਾਧਨ ਹੋਵੇ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸੁਖਦਾਇਕ

-ਜੀ ਰਾਜ

1. निम्नलिखित : प्रश्न 12 प्रश्न 13 प्रश्न 14 प्रश्न 15

१. प्रतिक्रिया विचार : प्रत्येक विचार

महाराष्ट्र

५५३ ॥ ५५३ ॥

प्राप्तः १० - १०००

:PF 51100 TB - :TOP

॥ गणेशाय नमः ॥

1. जण्डर विभागपर हतः विनयितव्यम्

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

। श्रीगुरुदेव

1. जय श्री गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव गुरुदेव

प्राणः व्यवहारे धातुः

प्राणमिति - पूर्ववत्

प्राणनिलयः - ओं प्राणनिलयाय नमः

प्राणधृतं - ओं प्राणधृते नमः

प्राणन्तीति प्राणाः अन्ये हि जीवाः ते स्वनीड इव शकुन्ताः
तस्मिन् लीयन्ते इति - प्राणनिलयः ।

पुंसि संज्ञायाम् इत्यादिना घः

तान् मातृवद्धारयति चेति - प्राणधृत् । धृन्नाः क्वपि तुक्ः अगुणः
जश्त्वचत्वेधृन् इति पाठेऽपि उक्तैव गतिः ।

निरुक्ति-

तान् मातृवद्धारयति प्राणधृत् संस्मृतो बुधैः ।

प्राणजीवनः - ओं प्राणजीवनाय नमः

तत्त्वं - ओं तत्त्वाय नमः

तान् प्राणान् अन्पानादिज्जीवयति प्राणान् धारयति इति
प्राणजीवनः ।

जीवप्राणधारणे णिच् त्थुरित्या दि वनः णिलोपः ।

दधिदुग्धयोरेव दधिसारः चिदचितोव्याप्ति प्रयोजनाभ्यां

सारांशः - तत्त्वम् । यथा-

:श्रीगुरुः श्रीगुरुः :गुरुः

गुरुः श्रीगुरुः

:गुरुः श्रीगुरुः :गुरुः

:गुरुः श्रीगुरुः - गुरुः

:गुरुः श्रीगुरुः :गुरुः श्रीगुरुः :गुरुः श्रीगुरुः

। :गुरुः श्रीगुरुः - श्रीगुरुः श्रीगुरुः

:गुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

गुरुः :गुरुः श्रीगुरुः :गुरुः श्रीगुरुः - श्रीगुरुः श्रीगुरुः

। :गुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

-गुरुः श्रीगुरुः

। :गुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

:गुरुः श्रीगुरुः :गुरुः श्रीगुरुः

:गुरुः श्रीगुरुः - गुरुः

गुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

। :गुरुः श्रीगुरुः

। :गुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

गुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः श्रीगुरुः

परमार्थशेषस्य जगतः प्रमवाप्ययम् ।

शरण्यं शरणं चक्षुः गोविन्दं नावसीदति ॥

निरुक्ति-

जीवत्यन्वज्जीवान् स उक्तः प्राणजीवनः ।

सारांशभूतो जगतो यो सौ तत्त्वमिति स्मृतः ॥

एकात्मा - ओं एकात्मने नमः

जन्ममृत्युजरातिगः - ओं जन्ममृत्युजरातिगाय नमः

सर्वस्य चिदचिद्वर्गस्य अयमेक एव शेषी भाक्ता अभिमानो चेति-
एकात्मा ।

तथापि तदुभयविधमात्मा जन्ममृत्युजरातिगः ।

भूर्भुवः स्वस्तरुः - ओं भूर्भुवः स्वस्तरु नमः

भूर्भुवः स्वरूपलक्षितैः पक्षिपक्षिरेवप्राणिभिरुप -
जीव्यमानच्छायपत्रलः पारिजातः - भूर्भुवः स्वस्तरुः ।

समाश्रिताद् ब्रह्मरूपेणान्तान्संशयः
पक्वफलप्राप्तः इति ।

निरुक्ति-

भूरादिभिलक्षितानां जीवानां यः समाश्रयः ।

भूर्भुवः स्वस्तरुः स स्यादशरणस्सर्वदो मनुः ।

तारः

सविता

प्रणितामहः

यज्ञो

यज्ञपतिर्

पूर्ववत्

तेषां संसारतारणात् - तारः

सर्वेषां साक्षाज्जनयिता - सविता

पितामहस्यापि जनकत्वात् - प्रणितामहः

स्वाराधनधर्मसमृद्धिरिक्तानां तदर्थिनां स्वयमेव - यज्ञः

स्वयज्ञफलप्रदः यज्ञपतिरिति -

यज्वा - ओं यज्वने नमः

यज्ञाङ्गा - ओं यज्ञाङ्गाय नमः

आशक्तानां स्वयमेव यजमानः - यज्वा

सुयजोर्द्वनिप

आश्वमेधिके वैष्णवे धर्मे मगवान् -

तेषां तु पावनायाहं नित्यमेव युधिष्ठिर ।

उमे संध्ये नुतिष्ठामि ह्यस्कन्तं तद्भूतम् ॥

समर्थानुष्ठितमपि यज्ञान्तरमस्य शेषभूतमिति - यज्ञाङ्गाः ।

१- पा०व० ३।२।१०३

: १११

तत्त्व

: अष्टावक्र

वि

पुनः

तत्त्व

: १११ - तत्त्वतः तत्त्व

तत्त्व - तत्त्वतः तत्त्व

: अष्टावक्र - तत्त्वतः तत्त्व

: तत्त्व - तत्त्वतः तत्त्व

- तत्त्वतः तत्त्व

: तत्त्व तत्त्व - तत्त्व

: तत्त्व तत्त्वतः तत्त्व - तत्त्व

तत्त्व - तत्त्वतः तत्त्व

तत्त्वतः तत्त्व

- तत्त्वतः तत्त्व

१ तत्त्वतः तत्त्वतः तत्त्व

॥ तत्त्वतः तत्त्वतः तत्त्व

१ तत्त्वतः तत्त्वतः तत्त्व

यज्ञवाहनः - ओं यज्ञवाहनाय नमः

तेषां शक्तिश्रद्धाधिकारदानेन यज्ञं वाहयतीति-यज्ञवाहनः

निरुक्ति-

तेषां श्रद्धाधिकारादिदानात् स्याद् यज्ञवाहनः

यज्ञभृत् - ओं यज्ञभृते नमः

यज्ञकृत् - ओं यज्ञकृते नमः

यज्ञी - ओं यज्ञिने नमः

विकल्पमपि यज्ञं स्वस्मरणापूर्णाहुतिभ्यां पुष्पातीति-यज्ञभृत् यथा-

प्रमादात् कुर्वतां कर्म प्रच्यवत्यध्वरेणु यत् ।

स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णा स्यादिति श्रुतिः^१ इति

जगद्धिताय यज्ञमादौ सृजतीति-यज्ञकृत्

सर्वयज्ञानां श्रेणी - यज्ञी ।

यज्ञभृगु - ओं यज्ञभृगौ नमः

यज्ञसाधनः - ओं यज्ञसाधनाय नमः

तान् मुहुःकृते मुनक्तिवेति यज्ञभृक् । ते स्य ज्ञानद्वारा सिद्धयुपाया इति
यज्ञसाधनः ।

यज्ञान्तकृत् - ओं यज्ञान्तकृते नमः

^१स्वर्कमासिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते इति

यज्ञपर्यवसानं स्वतत्त्वज्ञानं करोतीति -यज्ञान्तकृत

यज्ञगुह्यम् - ओं यज्ञगुह्याय नमः

अन्नम् - ओं अन्नाय नमः

यन्निरपेक्षोऽपि सापेक्षावक्षेत्रेषु पुरोडाशादिकं मुक्त्वा
तृप्यंस्तृप्यति, तच्छाविधिगतिसाधनविद एव विदन्ति न स्थूलदृश इति-
यज्ञगुह्यम् ।

एवं निष्पादितमोक्तशक्तिभिर्भज्यत इति अन्नम् ।

अन्नाद, एव च - ओं अन्नादाय नमः

तांश्च तथा मुंक्ते इति अन्नादः ।

को न्य इष्टुश इत्येवकारः क्शब्दस्त्वमुक्तमेकत्रास्मिन् समुच्चिनोति ।

निरुक्ति-

य आदत्ते तथा मुंक्ते स्वयं सो (न्नाद) ईरितः ।

ओं वात्मयोनये नमः

दुग्धेनैव सितावर्णं शर्कराविशेषम् वात्मना स्वात्मना यातीति
मोक्तारं मिश्रयतीति वा, वात्मनं मोक्तारं स्वात्मना यातीति वा-
वात्मयोनिः ।

‘यु मिश्रणे’ कारणे नि प्रकरणे, घातो अदादो
‘वहिश्चिद्युदुग्धाहात्वरिम्यो नित्’ उणादो
इति क्तीरि निः नित् गुणः

कृष्ण-तार- विनिर्दिष्ट 'ताम्र-तार' 'ताम्र-तार'

1. STATION - 1000

ਭਾਗ ੧ - ਪੰਨਾ ੧੦

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

ਸਭ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ - ੪ ਭਾਗ, ਜਾਂਦਾ

। : शास्त्र जीव विषय तत्त्व विज्ञान

निर्वाणस्य प्रतीतिरिति च ॥ १ ॥

—करी ठही

1. प्रति (अर्थ) कि प्रति कि प्रति कि प्रति कि

:PF BFTBFB TB TD

ગીતિ તત્ત્વો, તત્ત્વો સુચકીયીકરણ કરવાની સંપૂર્ણ
 -તર ગીતિ તત્ત્વો, તત્ત્વો, તર ગીતિયો સુચકીય

१. शिक्षक शिक्षा, विद्यार्थी की शिक्षा, विषय की शिक्षा
 २. शिक्षा, विद्या, विज्ञान, विचार, विचार, विचार, विचार

Digitized by eGangotri

नैट्^१ इति नट् जात्मा ह्युक्तः ? यथायथं तृतीयेति द्वितीयेति वा
योगविभागात् स्मासः णष्ठीसमासो वा ।

स्वयं जातो - ओं स्वयंजाताय नमः

वैखानः - ओं वैखानाय नमः

प्रार्थनानिरपेक्षातयाजातः - स्वयंजातः

जनित्वा भवदुःखविखननात् - वैखानः

विपूर्वात् सनतेः

खनो घ च^२ इति धन् विखानः

तत्र साधु^३ इत्यण्

निरुक्ति-

जातो यो सो स्वयंजातः प्रार्थनानिरपेक्षाया

जनित्वाभवदुःखं यो विविधं सनति स्वतः ।

वैखानः स च निदिष्टः सप्ताणो खिलदुःखहा ।

सामगायनः - ओं सामगायनाय नमः

स्वप्राप्तिमधुपानेन हाव् हाव् हाव् इति सामानि गायमानो
मुक्तो स्यास्तीति- सामगायनः ।

प्युट्^४ च^५ इति प्युट्

एतत्सामगायनास्तौ इत्यादि

१- पा०ख० ७।२।८ २- पा०ख० ३।३।१२५

३- पा०ख० ४।४।६८ ४- पा०ख० ३।१।१४७

५- तै०मृ०ख० १०-५

तत्र विविधानि विविधानि विविधानि १ : तत्र विविधानि तत्र विविधानि
। तत्र विविधानि विविधानि : तत्र विविधानि विविधानि

: तत्र विविधानि विविधानि - तत्र विविधानि

: तत्र विविधानि विविधानि - तत्र विविधानि

: तत्र विविधानि - तत्र विविधानि विविधानि

: तत्र विविधानि - तत्र विविधानि विविधानि

: तत्र विविधानि

: तत्र विविधानि तत्र विविधानि

तत्र विविधानि : तत्र विविधानि

- तत्र विविधानि

तत्र विविधानि : तत्र विविधानि तत्र विविधानि

। तत्र विविधानि तत्र विविधानि तत्र विविधानि

। तत्र विविधानि तत्र विविधानि : तत्र विविधानि तत्र विविधानि

: तत्र विविधानि तत्र विविधानि - तत्र विविधानि

तत्र विविधानि तत्र विविधानि तत्र विविधानि तत्र विविधानि

। तत्र विविधानि - तत्र विविधानि तत्र विविधानि

तत्र विविधानि तत्र विविधानि

तत्र विविधानि तत्र विविधानि

1919 1919 1919

1919 1919 1919

देवकीनन्दनः - ओं देवकीनन्दनाय नमः

एवं विधौ न परावस्थः किन्तु- देवकीनन्दनः ।

य एष पृथुदीर्घादास्संबन्धी ते जनार्दनः*

एष भूतं मविष्यच्च भवच्च भरतर्षभ* इति

निरुक्ति-

देवक्यास्तनयत्वेन परावस्थः प्रजज्ञिवान् ।

वात्सल्याद्वरो यो सौ देवकीनन्दनः स्मृतः ॥

सृष्टा-

पूर्वत्

द्वातीशः - ओं द्वातीशाय नमः

सर्वेशत्वेऽपि आतिभूयिष्ठत्वात् भूयिष्ठं भूमेरीशः द्वातीशः ।

पापनाशनाय नमः

अत्र दधिनवनीतस्तैन्यरासक्रीडादिकथामृतेन परेणाम् पापनाशनः ।

निरुक्ति-

देवकीतनयत्वेऽपि प्रपन्नानां विशेषतः

बाह्यान्तः शत्रुसंहारी यस्स स्यात् पापनाशनः ।

:सः आनन्दनिकिर् १७ - :सः आनन्दनिकिर्

। : मर्यादापत्र - कुल : अष्टादश व विंशति व

०: शिवालय में शिवमूर्ति स्थापित करने का प्रयत्न

पृष्ठ १००

- ਰਸੀ ਰਸੀ

। हस्ताक्षर : ३७ भाप निमिपफातफरफ

॥ : नमः : फलदायिनि नि नि विष्णवे नमः

75R

१३३३

: सप्तमः अध्यायः : १० : अष्टमः अध्यायः

1. : ४४४४४४ : ४४४४४४ : ४४४४४४ : ४४४४४४ : ४४४४४४

:FF STBTFTPT

[illegible]

-ਜੀ ਨਹਿ

॥ ताम्रं ताम्रं ताम्रं ताम्रं ॥

1 : FBTFTPTD BTAS BZB (1) TDBB : BT TDBT

नन्दकी- ओं नन्द किने नमः

मगवतापि मामयं नन्धादिति प्राथ्यो नन्दकः

आशिणि च^१

इति वुन् सो स्य नित्ययोगेति नन्दकी ।

शाङ्गधन्वा - ओं शाङ्गधन्विने नमः

शाङ्गं च विस्फारितज्याघोणशखर्णना शिताशेण विद्धेणिवार्त्त
स्वसदृशं घनुरस्येति शाङ्गधन्वा ।

गदाधरः - ओं गदाधराय नमः

गदाधिपत्नीं च सर्वतस्समुद्धान्तकल्पान्तानलस्फुलिङ्गिनीं
नित्यसंमोदिनीं कौमोदकीं धारयतीति गदाधरः ।

रथाङ्गपाणिर् - ओं रथाङ्गपाणये नमः

यथोचितं रथाङ्गं च पाणवस्येति रथाङ्गपाणिः ।

निरुक्ति-

यथोचितं रथाङ्गं च पाणौ यस्यास्ति नित्यशः ।

रथाङ्गपाणि राख्यातो नवाणो भयनाशकः ॥

१- पा०ख० ३।१।१५०

:सः किंनरं वि - किंनर

:कलः विज्ञापः किंनरं विज्ञापः
 किंनरं

। किंनरः किंनरं विज्ञापः किंनरं

:सः किंनरं विज्ञापः विज्ञापः - विज्ञापः

विज्ञापः किंनरं विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

। विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

:सः विज्ञापः विज्ञापः - विज्ञापः

विज्ञापः किंनरं विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

। विज्ञापः किंनरं विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

:सः विज्ञापः विज्ञापः - विज्ञापः

। विज्ञापः किंनरं विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

- किंनरं

। किंनरं किंनरं विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

॥ किंनरं किंनरं विज्ञापः किंनरं विज्ञापः

0031916 0007P -2

सर्वप्रहरणायुधः - ओं सर्वप्रहरणायुधाय नमः

स्वनिष्ठानां स्वनिष्ठान्मूलयितृणि असंख्येयानि
 अमयादिसामर्थ्यानि आत्मोचितान्यनन्तान्याभरण
 विकल्पानि सदा सर्वत्र सर्वथा सर्वप्रकारसमाश्रितसंरक्षादीर्घ-
 सत्रदीक्षितानि सर्वैश्वर्य धुरंधाराणि, अन्यान्यपि दिव्या-
 युधान्यस्येति - सर्वप्रहरणायुधः ।

स्वं अशेषदोषप्रत्यक्ष्युपाधिसंख्यावधिविरोधितुङ्गमङ्गल-
 स्वरूपगुणविभवचेष्टितमनङ्कुशैश्वर्यसौशील्यमाप्त् सत्समर्थिकल्पकं प्रपन्नैक
 जीवतुं त्रियः पतिं भावन्तं पुरुषाणाममाश्रितानामाश्चर्यस्सर्वं संघत्
 समुदायः ।

:सः साधुजापद्वर्गः वि - :सुतापद्वर्गः

नीतर्गः तजीकुनीकुनीडिनीतः ततःनीतः
 ततःनीतःनीतःनीतः नीतःनीतःनीतः
 -नीतःनीतःनीतःनीतः नीतः नीतः नीतः नीतःनीतः
 -नीतः नीतःनीतः, नीतःनीतः नीतः नीतःनीतः
 । :सुतापद्वर्गः - नीतःनीतः

-नीतःनीतःनीतः नीतःनीतःनीतः नीतःनीतःनीतः नीतः
 नीतः नीतःनीतः नीतःनीतःनीतः नीतःनीतःनीतः नीतःनीतःनीतः
 नीतः नीतःनीतःनीतःनीतः नीतः नीतः नीतः नीतःनीतः
 । :सुतापद्वर्गः

उपसंहार

भारतीय संस्कृतिः श्रद्धाप्रधाना विद्यते । एतस्याः संस्कृतेः उष्णः कालो वैदिककालो स्ति । इतः प्राचीनतमा काचित् संस्कृतिरस्ति चेदस्तु परं सा जीर्णा शीर्णा च स्वस्तित्वं वेदै एव सन्निधापितवती ।

वेदविमर्शनेन एतज्ज्ञायते यत् ज्ञानकर्मणोर्मध्ये पूर्वन्नासीत् प्राचीरः व्यवहितिरावरणं विकासक्रमेणायातम् । द्रव्ययज्ञज्ञानयज्ञयोर्ज्ञानयज्ञस्य श्रेष्ठता पूर्वमप्यङ्गीकृताचार्यैः । ज्ञानयज्ञे एव सर्वेषां परिसमाप्तिरिति त्ववितथं वचः । चिद्रूपात्मनः प्राप्तिरेव लोकोत्तरचिन्मूभिः अस्याः प्राप्तिरेव कर्मणः ज्ञानस्य साध्यम् । इयं चिन्मयमूर्तिरेव स्वर्गापरपथयिा ।

मोक्षार्थैककुण्ठलोक्योः नाम्नश्च न तु परमा परमार्थिको वेदः । शुक्ल्यजुर्वेदः कर्मकाण्डस्य मूलाधारभूतस्तस्य च परिसमाप्तिः ईशोपनिषदाख्येज्ञानकाण्डे भवति । इयमुपनिषदसंहिताभाग एवान्तर्मुक्ता । कर्मवेदान्ते सार्वभौमज्ञानदीर्घं प्रज्वाल्य तत्त्वज्ञाने वसानं कृतम् ।

अध्यात्मसाधनाया यन्मूलं यद वेदे उपलभ्यते तत्र देववादस्य परमं महत्त्वमुपलभ्यते । एतस्य विकासः महाभारते पुराणेषु दृश्यते । देववादस्य मूलाधारः श्रद्धावर्तते । श्रद्धा मानवचित्तस्य मौलिकवृत्तिरस्ति । अत्र चावेशो विद्यते । देवः आत्मा चातीन्द्रियः अति प्राकृतमेव तत्त्वद्वयम् । अतः कश्चित् देवादी कश्चिदात्मवादी भवति । आत्मवादी संशयस्य निमित्तामादाय अध्यात्मभावनायाः अस्पष्टभावान् अपसारयति । आत्मचेतनायाः प्रसार एवापेक्षितो अध्यात्मभावनायम् ।

देववादेऽपि विकासे एव तत्परो भवति । यथा त्मवादी आत्मपरायणः सन् विश्वस्योपादानं निमित्तं च आत्मचेतनामेवाङ्गीकरोति । देवादिनोऽपि भूतमात्रे देवतत्त्वमेवानुस्यूतमाप्नोति, भूतानामपि भगवतः आत्मस्वरूपत्वम् विश्वंश्च वासुदेवमयं साधयन्त । तथा च उभावपि वैयष्टपेक्षायां समष्टिकल्याणभावनायामेव तत्परावासति । भगवत्सेवायाश्च समग्रं जीवनमर्पयतः । देवत्वप्राप्तौ साधनं भगवत्से

वैव तत्र च श्रद्धाबोधश्च कारणम् । इयमेव मुनिधारा । स्वाभाविकी आडम्बरशून्या
 भगवदर्शनमेव सर्वथा कर्तव्यमिति । आचार्येण रामानुजमुनिना सकलस्य कृष्णण्डस्य
 चिदचिद्विशिष्टरूपत्वेन भगवद्गुपत्वं समसाधयत् । विश्वेन सहैकात्म्यमेव दर्शनस्य
 वेदस्य च उद्घोषः । अतस्वास्मिन् दर्शने सत्कार्यवादतया सर्वस्य परिणामस्य
 सत्येत्वमङ्गीकृतम् ।

विष्णुसहस्रनामग्रन्थस्य पाठ प्रसङ्गे आचार्यशङ्करस्या रामानुजस्य
 च भाष्यं सम्यग्वलोकितं च स्वसिद्धान्तपरिपोषणरूपणैतस्य ग्रन्थस्य व्याख्या-
 पव्याख्यानक्रमेणापवृंहणम् । समीचीनतममाकलितम् । तदेव चास्माभिः सुनिश्चितम्
 यत् विधावारिधिप्रसङ्गे एतस्यैव ग्रन्थस्य समीक्षात्मकं तुलनात्मकश्च विश्लेषणं
 करिष्यत इति तथानुष्ठितम् । आचार्यदृष्ट्या सर्वेषां नाम्नां व्याकरणं दिशा
 विवरणं तदर्थश्च तथासमन्वित इति कुत्रापि स्वसिद्धान्तव्याकोपनोपलभ्यते ।
 अतः व्याकरणादृष्ट्या दर्शनदृष्ट्या च विश्लेषणमेवा च अस्य शोधप्रबन्धस्य
 लक्ष्यम् ।

गच्छतः स्वल्पं क्वापि भवत्येव प्रमादतः

इति सुधियो विभावयन्तु ।

ग्रन्थ सूची

केनोपनिषद्भाष्य
 गर्ग संहिता
 गूढार्थ दीपिका
 श्रीमद्भगवद् गीता
 छान्दोग्योपनिषद्भाष्य
 तैत्तिरीयोपनिषद्
 पाणिनि अष्टाध्यायी
 नारद भक्तिसूत्रम्
 प्रश्नोपनिषद् भाष्य
 प्रश्नोपनिषद्
 ब्रह्मसूत्र शंकरभाष्य
 ब्रह्मसूत्र श्रीभाष्यम्
 बृहदारण्यकोपनिषद्
 भाष्य वार्तिक
 भागवत्
 भारतीय दर्शनशास्त्रो समन्वय
 भारतीय संस्कृति और साधना
 मुण्डकोपनिषद् भाष्य
 यतीन्द्र मत्तदीपिका
 मनुस्मृति
 बाल्मीकी रामायण
 रंग रामायण
 अध्यात्म रामायण
 विष्णु पुराण

दिनांक १९-५

॥ अथ भक्त्या भक्त्या ॥

தமிழ் நா

तस्मिन् विषये

तद्वि नृपामन्युः

प्रमाणानुसारं

ਸਾਹਿਬੀ ਪੀਤਰਿਓ

गिजाउक निगणीत

पुस्तकालय ४४४

प्राप्तः शुद्धिः प्रीतिः

नामहीनां नमः

PT-308 508

महोदय महोदय

नामनिर्दिष्टता

नीति पत्र

DP:TH

संस्कृत विश्वविद्यालय, प्रकाशक

तस्मात् एतत् निश्चयं भविष्यति

॥ १ ॥

तत्परीक्षा हस्तिक

ਦਿਲੁਪੁ

TOPTPTT TSPPTT

TEST 13

तयजामा १७७७

TOTTE Jørgen

वराह पुराण
 वामन पुराण
 बृहत् वैष्णव तेस्मिणी
 ललितमाधवम्
 ऋग्वेद
 यजुर्वेद
 अथर्ववेद
 शामवेद
 ईशोपनिषद्
 मत्स्य पुराण
 मार्कण्डेय पुराण
 महाभारत

